BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameșului

Vol. 2 NOAPTEA

Editura Eminescu

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameșului

Vol. 2

Editura Eminescu

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameșului

Vol. 2 **NOAPTEA**

Ediție revizuită și adăugită
cu o prefață de NICOLAE MANOLESCU
și o postfață de autor

Editura Eminescu

BUCUREȘTI, 1981, PIAȚA SCÎNTEII 1

Celor doi hărhaţi care
mi-au hucurat serile:
T.N. şi M.V.

Și pentru om, cît de straniu
se aseamănă trecutul cu viitorul :
a povesti ceea ce a fost nu înseamnă
oare a spune mai întotdeauna ce va fi?

BALZAC

1

ÎNTINDE MÎNA SPRE TĂBLIA PATULUI, SIMTE netezimea lemnului — ca un răspuns la o mîngîiere —, mîna revine obsedant în acelaşi loc, pare un punct în care îşi adună gîndurile.

„De ce nu te duci să le spui : «Am venit din nou, tovarăşi, pe şantier ! Prima dată n-am fost bine educat ! Daţi-mi o muncă mai grea şi chemaţi-mă de mai multe ori la învăţămîntul politic !» Hm ? Ce părere ai ?"

Tace.

„Înainte erai altfel, Iustine. Zău ! Stăteam de vorbă ore întregi, îmi povesteai despre tine, despre ai tăi... Acum, pleci dimineața la lucru, tragi la volanul basculantei pînă îți vine acru în gură, te-ntorci acasă și rămîi pe-ntuneric în camera asta ! Nu ne ducem la plajă... sau la Mangalia, să ne bucurăm și noi de serile astea de vară! Ești tăcut, morocănos... Parcă stau în gazdă cu un dușman ! A împietrit ceva în tine, bătrîne !"

De afară se aude vocea gazdei. Nea Petrică o întîmpină pe Maria, nevastă-sa, cu cîteva înjurături adresate unuia Chiru de la cooperativă ce «ține oamenii pînă în crucea nopții, crucea mamei lui de tîlhar», apoi totul intră în normal și Maria începe să pregătească cina. Iustin și Aron sînt atît de obișnuiți să asculte aceste apostrofări la oră fixă, încît au impresia că seara n-ar putea începe altfel, sau Maria n-ar reuși să așeze mămăliga pe foc dacă nu i-ar aminti de Chiru.

„Hai să mîncăm și noi !"

Mai rămîne un timp în pat, apoi se ridică încet și se așază la masă. Își apropie farfuria pe care sînt cîteva felii de caşcaval, salam și friptură de pasăre. Aron toarnă vin în pahare.

„Știi ce-am observat ? continuă Aron. După fiecare eșec te duci într-un loc să înduri o pedeapsă. Cînd ai fost dat afară din avocatură, ai plecat la Stejaru. Acum, pentru că ești nevoit să mai aștepți doi ani, ai venit aici... Trăiești într-un sat de pe malul mării și dormi într-o cameră cu pămînt pe jos ! Alt impas, altă umilință !"

Nu-i răspunde ; mestecă încet, absent, cu privirea îndreptată spre covorul prins de zidul din fața lui.

„«Șansa de a fi lovit !» spuneai cîndva. Trebuie să mai adaugi : «Vă mulțumesc, tovarăși, că m-ați primit

din nou la munca de jos ! Altfel rămîneam cu mentalitatea unui...» Cine ştie ? Poate transformi această «şansă» într-un drept al tău, pe care însă nu-l afirmi ! De ce ? Uneori am impresia că te apasă propria ta forţă şi accepţi această pedeapsă pentru a strivi puterea şi orgoliul din tine, astfel îţi recapeţi liniştea... Dracu să te mai înţeleagă ? !"

Un aer de nelinişte şi încordare — amestecat cu fumul plitelor încinse pentru cină — învăluie întreg satul şi casa aceea. Liliecii trec în goană prin fîşiile de lumină din dreptul ferestrelor.

„...dacă ai atîta putere, de ce eviţi o dispută bărbătească cu cei care te-au nedreptăţit ? ! Asta nu pricep ? ! Tu nu eşti omul care se sperie de unu' de la minister care te-a trimis la plimbare pentru doi ani ; paşte murgule iarbă verde ! De ce nu scrii un memoriu în care să spui : «Uitaţi, tovarăşi, ce mi se întîmplă din cauza unor capete pătrate !» De ce nu te duci mai departe, la partid, sau mai sus ?"

La început l-a ascultat fără prea mult interes, era obişnuit cu tiradele lui, atenţia i-a crescut treptat, la urmă a fost chiar surprins de întrebarea lui. Stă nemişcat, cu spatele drept, crispat. Duce mîna spre paharul cu vin, îşi înmoaie puţin buzele apoi îl aşază la loc cu un gest atent, temîndu-se parcă să nu-l scape din mînă. Priveşte în jos, concentrat. E rîndul lui Aron să fie relaxat, pe faţa lui apare o lumină nouă — simte că Iustin ezită — surîde cu un aer victorios, fără răutate. Aşteaptă nerăbdător răspunsul, e curios dacă îi va spune adevărul. Îi urmăreşte privirea îndreptată spre zidul din faţă.

„Nu ne aude nimeni ! îl asigură în şoaptă Aron. Nea Petrică îşi vede de mîncarea lui ! Nu trage cu urechea.

N-ai nici o grijă, sîntem doar noi ! Te-am întrebat de ce nu te duci ?..."

„Mi-e frică."

Cuvintele i se repetă în minte, devin din ce în ce mai clare, par o fotografie ce se developează într-un lichid transparent.

„Cum adică, Iustine ? !"

„Aşa cum ai auzit !"

Roteşte degetul arătător pe marginea paharului, îi aminteşte de scîndura lucioasă a patului. Aron îşi aprinde o ţigară, trage cu putere. Ochii lor se întîlnesc pentru prima oară în seara aceasta, îşi prind privirea într-o încleştare care seamănă cu două braţe întinse unul către celălalt, amîndoi vor să-şi găsească liniştea şi încrederea.

„De mult timp ?..."

«...un clopoţel a sunat. Din spatele unui paravan a apărut un bărbat voinic, greoi ; a coborît cîteva trepte ţinîndu-se de balustradă, urmat de un cîine lup, cu blana de culoare închisă. I-am spus că sînt fiul lui Andrei Arghir şi l-am rugat să-mi dea ce avea să-mi dea, sau poate eu i-am dat ce aveam să-i dau, cred totuşi că el avea să-mi dea ceva, pentru că a urcat scara şi a dispărut în spatele paravanului. Am rămas singur... Cîinele se culcase pe ultima treaptă şi se uita ţintă la mine, fără să clipească. Nu-mi era teamă, îmi spuneam că stăpînul prăvăliei ar fi apărut îndată ce l-ar fi auzit lătrînd. Dar bărbatul acela greoi întîrzia... Creştea frica în mine... Cîinele continua să stea liniştit, mă pîndea. Eu încetasem să mai respir. Aş fi vrut să mă ascund, sau să fug din prăvălie, dar nu mai puteam să mă mişc, picioarele nu mă ascultau... Cîinele îmi simţise teama. Nu mîrîia. Mi-am zis că e un cîine blînd... A apărut şi stăpînul prăvăliei ;

gîfîia ținîndu-se de balustrada scării. Mi-a întins un pachet, l-am apucat cu mîinile tremurînde, m-a privit și a zis : «Nu-ți fie teamă ! Nu mușcă ! E blînd» și i-a adresat un cuvînt de mîngîiere. Am încercat să zîmbesc și mi-am spus în gînd că sînt un prost și Alex are dreptate cînd zice că sînt un fricos... L-am salutat și m-am îndreptat spre ușă. I-am auzit pașii greoi urcînd scara, dispărînd în spatele paravanului. Am apăsat pe clanță, clopoțelul a sunat din nou și mi-a plăcut și parcă mi-a venit inima la loc, eram vesel că scap de acolo... În momentul în care trebuia să trec și celălalt picior peste prag, am simțit că mă trage cineva... de aici, de omoplați, de ceafă, o greutate imensă mă dobora, rupea din mine... Totul s-a petrecut atît de repede încît... eram cu spatele spre cîine... după aceea n-am mai știut nimic...»

„De ce taci ? ! Te-am întrebat..."

„Da. Îți spun imediat... Mă doare puțin capul, cred că am febră. Acum cîțiva ani — începe el să vorbească cu glas încet —, am fost cu Dana într-o excursie pe munte. Am cunoscut doi tineri, ne-am împrietenit destul de repede. Am mîncat la cabana Mălăiești, apoi am simțit nevoia să fiu singur cîteva minute. Mergeam pe o potecă ce urca spre Vîrful Omul. Cabana rămăsese în urma mea. Am zărit mai departe o stînă. În apropiere, cîțiva viței pășteau liniștiți într-un țarc, gardul era făcut din bîrne subțiri, albe. M-am oprit, m-am uitat la ei cum mîncau iarbă. Am plecat. În momentul acela, cîinii de la stînă mi-au simțit prezența și au început să alerge spre mine, lătrînd. Trăiam o clipă de liniște și calm, n-am realizat imediat în ce pericol mă aflu. Spaima din copilărie, care nu mă părăsise toată viața, își făcuse apariția, parcă s-ar fi declanșat un resort și nervii au alergat prin mine adu-

nîndu-se în ceafă. Trei dihănii se apropiau lătrînd cu furie. Nu erau cîini ciobănești, așa cum îi știam eu, păreau mult mai mari decît cei obișnuiți... Am sărit repede bîrnele țarcului, am luat din fugă un lemn pe care l-am găsit întîmplător prin iarbă și am rămas acolo înlemnit. Cei trei cîini dăduseră alarma, din toate direcțiile apăreau alții, lătrau bucuroși că descoperiseră o pradă atît de ușoară, un viței fără clopot, un-om-viței-speriat. Primii trei ajunseseră lîngă țarc, atît ne mai despărțea. Lătrau și mîrîiau. Ceilalți se apropiau și ei. Mă uitam la unul care, mai îndrăznet, înaintase mult spre mine. Avea ochii congestionați de mînie și furie dementă ; ar fi vrut să-mi smulgă ciotul cu care încercam să mă apăr, să mă lipsească de singura armă și să-mi sară în piept. Părul i se ridicase pe bot și ceafă, colții puternici țîșneau în golul imens și întunecat al gurii. N-am reușit să-l uit, aș putea să ți-l descriu cu toate amănuntele. Îl cunosc ca pe un dușman de care nu te poți despărți. În clipa cînd primul cîine trecuse deja prin laturile țarcului, iar eu începusem să mă retrag strîngînd ciotul în mînă și nu mai vedeam nici o putință de scăpare, am auzit, venind din depărtare, un glas. Nu îndrăzneam să mă uit într-acolo, simțeam că apăruse un om care voia să mă apere. Numai după cîteva clipe am deslușit ce-mi spunea : «Stai nemișcat, domnule ! Lasă bățul jos ! Nu te speria, domnule, că te voi slobozi de ei !» Era ciobanul care a început să-și fluiere cîinii, chemîndu-i pe nume. Am aruncat ciotul. Cîinii lătrau cu mai puțină înverșunare, dar fără să se îndepărteze. Aveam gura uscată. Mi-am șters transpirația din palmă trecîndu-mi limba prin căușul pumnului. Am simțit ceva sărat și-mi era bine. Auzeam cuvintele acelui om, care se repetau în mine cu un ecou : «Nu te speria, domnule, că te voi slobozi de ei !» Parcă toată viața nu făcusem altceva decît să-i aș-

tept cuvintele. În momentul acela... am simțit că nu mă mai tem de ei, am crezut că am scăpat definitiv de spaima care mă urmărise din copilărie. Am făcut chiar un pas. Unul singur ! Niciodată n-am pus un pas atît de important. Cîinii lătrau mai departe îndeplinindu-și parcă o datorie, îndreptîndu-se spre cel care-i striga. Cîteodată îi aud glasul, cuvintele lui devin din ce în ce mai clare, nu mă îndoiesc de exactitatea lor..."

Iustin se oprește, respiră adînc, și își înmoaie buzele în paharul cu vin.

„Și ?..."

„Mulți ani am mers cum am putut, ca un prost... înotam cu capul între umeri, fără să mă uit în dreapta sau stînga. Acum... vreau să merg pe poteca aleasă de mine, fără să-mi fie teamă de cîini..."

„...și care ți-e poteca ? Nu-mi spui tot ! Cine-s cîinii ? ! N-ai curaj să-mi explici ?"

„Poate ai dreptate cînd spui că m-am schimbat, continuă Iustin ca și cum nu i-ar fi auzit întrebarea... *am început să-mi iubesc nefericirea chiar fără voia mea, obișnuința e mai tare decît tine și te îmbracă cu o haină de care nu mai scapi chiar cînd vrei să renunți la ea ; dacă apuci calea neliniștii și îți iei rolul în serios, destinul începe să creadă în tine și cînd încerci să te întorci nu mai poți, trebuie să mergi înainte.* Am înțeles că uneori trebuie să-ți acoperi rănile, să nu te plîngi, să te ascunzi... Trebuie să am răbdare... Un adevăr rostit cînd nu trebuie nu face nici cît o minciună și un adevăr fără puțină dreptate nu contează. Și eu învăț, Aroane, toate astea... și mai încerc să aflu dacă ceea ce cred eu că e adevăr, e adevăr... sau e numai o iluzie."

„Ocolești ! Nu spui tot ? Cine-s cîinii ? Asta vreau să aflu !"

„Poate ocolesc... dar ce vezi tu rău în asta ? Am tăcut

o vreme, era dreptul meu, singurul meu drept învățat de la tata... el a vorbit cînd nu trebuia. Acum a venit însă timpul să spun ce gîndesc. Dar vreau să aflu mai întîi ceva mult mai important decît niște fapte care cu vremea se tocesc pînă la dispariție, adică... să știu ce-a fost în sufletul celor care au trăit atunci și ce sens mai are suferința lor pentru cei de azi... și dacă noi toți ne-am ales cu ceva din toate cîte au fost și dacă ceea ce a fost, a fost necesar și poate chiar să nu se mai repete..."

Aron așteaptă, simte că va vorbi mai departe.

„Crezi că ezit să-ți răspund ? Hm ? Nu-i așa ?"

„Da. N-ai curaj să-mi spui cine-s cîinii ? !" îl incită Aron mai departe.

„Sînt tăcerile și lașitățile mele de care vreau să mă eliberez. Teama de a mă duce mai departe... mai sus, cum spuneai tu ! Teama și oboseala... în special oboseala și greața de care vreau să scap..."

„Și crezi că a venit ziua ?"

„Da. Sînt încredințat, altfel nu-ți răspundeam. Mai am încă dreptul de a tace... Sau poate nici acum nu ți-am spus tot ce gîndesc, dar asta e o altă poveste. Cu timpul voi scoate cîinii din bîrlogul lor ! Să fii sigur !"

Ceva îl nemulțumește totuși pe Aron, nu-și explică, poate chiar faptul că Iustin nu se eschivase să-i răspundă. Se ridică de pe scaun cu un gest smucit ; e surprins și el de mișcarea dezordonată și inutilă. Face cîțiva pași prin cameră, scoate din servietă o altă sticlă cu vin, o așază pe masă și își trage un scaun.

„Bineee ! zice el turnînd în pahare. Dacă totul e atît de limpede în capul tău, spune-mi care ți-e poteca ? De ce te întorci în trecut ? Acolo e mai simplu, e doar povestea familiei tale ? Nu-i așa ? Dar care ți-e poteca de acum, de azi ? Numai înapoi... înainte nu ? !" și se apleacă spre el privindu-l atent în ochi.

Tace o cilpă, trece degetul arătător pe marginea paharului într-o mișcare extrem de fină; îi place să-și adune gîndurile într-un gest care îi cere o concentrare nervoasă. «Spațiile deschise, spune el, mă dizolvă». Preferă să rămînă în camera aceasta cu pereții scunzi și tavanul jos. Gîndurile se împletesc singure, se strîng pe marginea subțire a paharului, sub degetul pe care îl mișcă încet, rotund, ca o mîngîiere.

„Poteca mea ?... De la ei, de la toți din familie, la copilăria mea și pînă la cel de azi. Așa, singur. Numai dacă mergi singur ajungi la țintă. *Dorința de a căuta, acest viciu de a alerga mereu, viciu pe care îl iubesc dintr-un orgoliu idiot și poate dintr-o superioritate în care nu mai cred.* Într-o zi mi-am aruncat ochii prin cameră."

„De la București ?"

„Da."

„Din banii mei am cumpărat doar o masă de la Consignație pe care aș putea s-o vînd oricînd. N-aș fi capabil să vînd un lucru primit de la ei. Fiecare obiect parcă este încărcat cu o valoare... Numai păstrînd obiectele primite de la părinți, pot avea masa de la Consignația... Înțelegi ?"

„Asta seamănă cu păcăleala pe care o făceam noi în mahala. Puneam mațe de pasăre într-un portofel vechi și-l aruncam în stradă. Trecătorul se apleca sperînd că-l va găsi plin cu bani. Noi hohoteam în spatele gardului. Și tu ești la fel... un portofel cu mațele goale de foame, dar plin cu iluzii."

„Poate... Dar numai trecutul, mațele goale, îmi dau dreptul la ziua de azi ! Înțelegi ?"

„Înainte spuneai altfel... că vrei să scapi de trecut și de toți ai tăi, să fii liber ?"

„Mă pot elibera de trecut cunoscîndu-l, dar fără să mă despart de el. Înainte ziceam că-i urăsc-iubindu-i, acum îi iubesc-urîndu-i și nu-i același lucru. Vreau să le

aflu păcatele și bucuriile, adevărul, atît cît mă vor ține puterile."

„Iustine, dragă ! Îți place să acoperi cu poleială rahatul și mizeria de care e plin trecutul... ca și prezentul..."

„Poate ai dreptate... depinde ce te interesează ? Mizeria sau cunoașterea ?"

„Pe mine, bătrîne, mă interesează mizeria !"

„Cunoașterea mizeriei ! Da ! Sau cunoașterea pe care ți-o dă amintirea. *Bolnav de amintire !* Poate voi izbuti să aflu anumite întîmplări... Nu de la ei, din relatările lor, ci direct, doar prin sîngele care trece prin noi de la o generație la alta. Aroane ! Știi de ce îți spun toate astea ? Au prins viață ! Stau acolo în întuneric, mă așteaptă să-i scot la lumină. Ei au început istoria... O familie este «o istorie» pe care noi o știm doar din cărți și eu nu mai vreau să mă las amăgit de manualele școlare sau de romane."

„Asta da !"

„Și în fond, familia e doar un pretext ! Familia este lumea, Aroane ! *Este «generalul» față de «particular» pentru a rămîne ocrotit de «tatăl» sub semnul căruia îmi limitez independența ; sînt fiul risipitor și fiul supus întruchipat într-unul singur.* Adevărata iubire o primim doar de la..."

„... femeia iubită !"

„Nu. Uite ! Noi sîntem aici de cîteva săptămîni. Am început să ne certăm din a doua zi, peste o lună o să ne urîm, iar peste două luni o să ne strîngem de gît. Nu putem trăi în colectivitate. La fel se întîmplă cu un bărbat și o femeie, se suportă doar pentru împreunare..."

„Asta îmi aduce aminte de preotul din mahalaua noastră. Îl chema Fredelș. Auzi nume ! După ce am umblat și eu cîțiva ani pe la facultăți, m-am întîlnit cu el la o coadă, cumpăram niște piersici. Am intrat în vorbă.

I-am amintit cine sînt. L-am întrebat așa : «Părinte Fredelș ! Care e cea mai importantă învățătură pe care ai aflat-o dumneata pînă la vîrsta asta ?» El s-a uitat la mine, a tăcut preț de vreo două persoane care au ajuns la cîntar, și mi-a spus : «Singurul adevăr este moartea !» «Cum ? ! Dumneata vorbești așa ? !» am sărit eu cu gura. El a tăcut. N-am înțeles prea bine ce a vrut să spună... Uneori îmi zic așa : «Hai, Aroane, băiatule, nu-ți mai amărî ficații, privește totul ca o ființă muritoare. O să găsești un truc, o poezie, o puicuță și o să-i lași în cur p-ăștia care te vor cu gura în nisip». Și la urma urmei, Iustine... Care e îndemnul ascuns care te trimite spre ei?"

„Nu știu..."

„Cum nu știi ? !"

„...simt că așa trebuie să fac și atîta tot. Poate la urmă voi afla ceva important sau nu voi afla nimic. Oricum... asta e poteca mea."

„Ce poate fi dincolo de voința unui om ?" se întreabă Aron ; bea vinul din pahar, se ridică de la masă, strînge farfuriile și iese din cameră.

Coboară scara prispei și se îndreaptă spre bucătăria de vară. Gazdele s-au culcat. În camera de la drum e lumină, cei doi sezoniști nu dorm. Pașii lui răsună înfundat pe cărarea din curte. Greierii se aud mai slab, parcă au obosit. Intră în bucătărie. Răsucește comutatorul, fîșia de lumină se lungește peste prag ajungînd pînă la tulpina unui cireș. Începe să spele vasele. Strigătul unei păsări de noapte săgetează liniștea. Tresare. Nervii îi aleargă speriați ca niște șoareci fricoși ascunzîndu-se în ceafă. Își revine treptat. Clătește farfuriile cu multă apă, vrea să acopere tăcerea din jur. Pune tacîmurile și farfuriile pe un stativ și le acoperă cu un tifon pentru a le feri de muște și țînțari. Cineva respiră în spatele lui. Întoarce iute capul. Nu vede pe nimeni. Dincolo de prag, la ca-

pătul fîşiei de lumină, doi ochi mari, rotunzi, strălucesc în beznă. Îi pîndesc fiecare mişcare. Rămîne nemişcat. Are senzaţia că trăieşte un coşmar. Un cîine mare, de culoare închisă, stă împietrit lîngă cireş şi se uită la el. Cîinele ! Cîinii ! Zeci de cîini stau în întuneric.

Se ridică de la masă, pune în ordine cîteva lucruri prin cameră şi se lungeşte în pat. Urmăreşte zborul fluturilor de noapte în jurul becului. Perdeaua de tifon din uşă se leagănă uşor într-o parte şi alta. Vîntul se ridică peste nisipul de pe plajă, urcă malul cu lut sîngeriu, se strecoară prin crengile copacilor, prin frunzele uscate ale cocenilor de porumb, prin butucii de vie, ajunge pe cerdac şi cotrobăie cu zgomot prin unghere. Marea respiră greoi în apropiere. Miroase a noapte de vară şi ciorchini de struguri căzuţi pe pămînt.

■

„Stau toată ziulica singuri pe plajă, dincolo de cherhana, povesteşte nea Petrică. Se prăjesc cu pieile goale pe nisip, aşa cum i-a făcut mă-sa, apoi vin acasă, se iau la ceartă. Seara, femeia se duce în pod şi se culcă pe salteaua de acolo..." Nea Petrică îi numeşte *sezonişti,* adică oameni de un anotimp, trecători, pentru a-i deosebi de săteni, sau poate în spatele acestor cuvinte se ascunde o nedumerire.

Calcă cu grijă pe treptele şubrede ale scării. Şi-o imaginează pe plajă : un trup mic, costeliv, iese din valuri, îşi expune pielea veştejită ; părul blond, sîrmos, înălţat mult deasupra capului pare o paraşută ce-o ajută să meargă pe picioarele subţiri şi strîmbe. Ajunge în gura podului, împinge capacul şi se ridică atît cît să poată privi

în jur. Aerul — care a pătruns odată cu ridicarea capacului — înfioară pînzele de păianjeni și cîteva frînghii de ceapă, agățate de grinzi, se clatină încet atinse parcă în trecere de cineva. Totul capătă viață. Aude un zgomot de pași grăbiți, ca și cum ar fi fugit de acolo și s-ar fi ascuns într-un colț. Mai pune un picior pe o treaptă și se sprijină în coate. Rămîne nemișcat. Încearcă să se obișnuiască cu întunericul străpuns de lumina ce se strecoară printre crăpăturile șindrilei. Începe să distingă obiectele din jur. Lopeți, sape, un ham și o plasă de prins pește. Într-un colț o saltea, iar mai în spate, rezemată de doi căpriori, o haină neagră, uzată, mîncată de molii, cu reverele încă lucioase — pare un smoching — niște pantaloni rupți și deasupra o pălărie de culoare închisă. Poate este costumul unui ginere înecat în mare în noaptea nunții — nimeni n-a avut curajul să-l mai poarte —, sau hainele folosite de vreun tînăr la colindele de Crăciun, sau la scenetele jucate pe stradă, sau o sperietoare folosită împotriva ciorilor. Pălăria seamănă însă perfect cu a lui, e doar acoperită cu praf. Simte inima bătîndu-i cu putere în timpane. Încearcă să alunge acest gînd, asemănarea i se pare întîmplătoare. Își amintește cuvintele lui nea Petrică : «...seara, femeia se duce în pod și se culcă pe salteaua de acolo». Deci, și în preajma... se teme să-l numească. Dacă i-ar fi fost frică de el, ar fi putut *să-l arunce,* sau *să-l așeze* în alt loc din pod, dar faptul că doarme *lîngă el,* atît de aproape ? !... Își dă seama că i se adresează, tot timpul a vorbit *cu el,* deci *este...* Încearcă să recapituleze. Are credința că într-adevăr a auzit un zgomot de pași, iar rumoarea de la început n-a fost o părere. Poate *s-a ascuns* la sosirea lui, dar noaptea, cînd apare ea... iubirea dintre o sperietoare și o femeie cu păr sîrmos. Totul i se pare posibil, îi este greu să admită că pălăria ar fi a lui, acest detaliu îi răstoarnă orice calcul.

Prin minte îi fulgeră un gînd nebunesc. Cine e sperietoarea ?

După cîteva zile — crezuse că a uitat sau mai bine zis a dorit să uite — o curiozitate de nestăvilit l-a făcut să se ducă din nou în pod. A aşteptat să plece toţi din casă, a urcat scara, a împins capacul şi şi-a îndreptat ochii spre locul ştiut. Era acolo. L-a privit clipe în şir. Şi-a recunoscut din nou pălăria ; aceeaşi panglică neagră, este a lui, nu mai are nici o îndoială. La urmă, în clipa în care a lăsat capacul la loc, a avut impresia că cel dintre căpriori s-a înclinat în faţa lui în semn de salut, ca un bărbat care se recunoaşte în celălalt pe sine. A coborît scara, a ajuns în odaie cu paşi repezi, a băut un pahar de apă şi a plecat în grabă la lucru.

■

„Cîinele lui nea Petrică a rupt lanţul ! spune Aron intrînd în cameră. M-a speriat, dihania !"

Se aşază pe marginea patului, începe să-şi desfacă şireturile de la pantofi ; se opreşte, rămîne nemişcat, parcă şi-ar fi amintit ceva, ridică fruntea ; părul zburlit, buzele subţiri în mişcare, îi dau aerul unui iepure în alertă ce n-ar fugi dinspre vînător, ci spre arma lui.

„Ziceai înainte, Iustine, că vrei să rîcîi puţin gunoiul din familia ta, din vremea de atunci şi de acum... Dar tu, bătrîne, nu-ţi reproşezi nimic în afară de tăceri şi laşităţi ? Eşti fără prihană ? ! Hm ? ! Care e partea ta de vină ?", glas iscoditor, provocator.

Parcă nu l-ar fi auzit. Ar vrea să se culce. E obosit. Ştie că nu va putea adormi ; insomnia de fiecare noapte. Năucit pînă la febră. Se răsuceşte. Ochii lor se întîlnesc. Aron îşi scoate pantoful din picior, se saltă puţin pe pat

și se sprijină de zid. Îl privește de acolo. E mai departe de ochii lui.

„Nu sînt neprihănit, Aroane. Știi prea bine ! rostește cu greutate fiecare cuvînt. Cînd crezi că ai uitat totul, cînd faptele și amănuntele s-au șters... îți apare în minte o imagine care începe să te obsedeze, auzi cîteva cuvinte, vezi un chip. E adevărul tău... teama pe care o porți în tine. Teama e un criteriu", o mînă sprijinită pe marginea de lemn a patului, cealaltă așezată sub cap ; pleoapele strînse, ochii congestionați de oboseală.

„Și tu ce vezi ?"

„O pătură, o fată, Jan..."

„Adică ?"

„Am furat, am mințit, am înșelat, m-am lăsat umilit, am tăcut cînd trebuia să vorbesc... am plecat cînd trebuia să rămîn..."

„Ai furat ?" întreabă Aron cu un zîmbet mulțumit, săltîndu-se puțin în pat.

„Îți place cînd îți vorbesc despre porcăriile mele ? ! Nu-i așa ?"

„Nu te contrazic ! Hm !"

„Ești fericit cînd simți mirosul de..."

„Ce-ai furat ? !" grăbit să afle, fremătînd de curiozitate.

„Bebe Gașpar, colegul meu de facultate, a găsit o cameră la o gazdă. N-aveam cu ce să mă învelesc, era frig, iarnă. Cînd am plecat de la internat am furat o pătură..."

„Ei ! Rahat ! Cînd ai tăcut ? Cînd ai înșelat ?"

„În liceu, cineva a scris pe un perete o «lozincă antirevoluționară». A doua zi au venit doi indivizi care i-au spus colegului meu de bancă, Jan, să-și ia ghiozdanul și să meargă cu ei. În dimineața în care s-a întîmplat tărășenia, am stat amîndoi în clasă, ne-am scris temele...

Am tăcut, cu toate că Jan era nevinovat și se uita în ochii mei."

„De ce-ai tăcut ?"

„Mi-am zis... încercînd să-mi motivez lașitatea, că nu știam unde s-a dus într-o recreație, după ce ne-am terminat temele..."

„Și altceva ?"

„Nu te grăbi ! Salivezi de plăcere ! În liceu aveam un coleg, Tănase, era secretar U.T.M. Stătea în banca din spate, în fiecare oră mă împungea cu creionul în coaste : să nu vorbesc cu cel din față, să nu suflu, să nu mă mișc, să nu rîd... Simțeam mereu cuiul ăla între omoplați ! Spunea așa : «Ofițerule ! Nu mai pune picioarele pe bancă ! Ofițerule ! Nu mai copia ! Aruncă fițuica !»"

„De ce te poreclise așa ?"

„Aflase că tata fusese ofițer, iar taică-su era mare știab. Într-o zi, l-am luat la bătaie, fără motiv, sau găsisem eu unul, dar niciodată nu i-am spus să mă lase dracului în pace, să nu-și mai bage creionul în coastele mele sau să și-l bage în cur, cum făcuse unul Smărăndoiu ! Știi de ce ? Din teamă ! Tăceam și el mă sîcîia mai departe. Ce soluție crezi c-am găsit ? Mă duceam acasă și țineam discursuri în baie, îmi auzeam vocea, rosteam numele lui Tănase de cîteva sute de ori, apoi ieșeam liniștit și plecam la școală..."

Se oprește. Oboseala, amintirile, îl împresoară.

„...ne-a spus să ne întîlnim în fața Universității..."

„Cine ? Cînd ?"

„În '56. Eu și Doina am ajuns mai tîrziu, nu mai era nimeni. A doua zi n-a venit la facultate. Am tăcut din nou... cu toate că nu era amestecată... Cînd tovarășul Constantin mi-a spus că am fost «radiat» din avocatură, era cuvîntul lui preferat, nu l-am întrebat nimic, nici cel puțin din ce cauză și cît va dura. «Vinovăția» tatălui meu

ajungea pînă la mine... o acceptam ca reală. După cinci ani de facultate, a fost suficient ca unul să-mi spună : «Pleacă !» și eu am ieșit pe ușă, fără să-l întreb : «Cine ești ? Cine îți dă dreptul să mă lași fără pîine ? !» O spaimă ascunsă în oase."

Reținut și controlat chiar și în mișcări — nu s-a ridicat decît o singură dată —, e un mod de a se domina, de a-și învinge oboseala, de a-și stăpîni nervii care poate ar izbucni și în destrăbălarea lor ar uita de el. «Stă nemișcat, așa cum i-a spus ăla de pe munte ! își zice Aron. Eu sînt gata mereu să mă arunc... îmi place poziția animalului la pîndă».

„Cînd lucram pe șantier veneam deseori la Minister. Luca, de la Organizarea muncii, se uita la mine cum se uita Constantin cînd mă chema în biroul lui. Deschideam ușa, mă aplecam mai mult decît trebuia, și ziceam : «Tovarășe, Luca ! Vă rog, respectuos...» și îi dădeam cu gura."

„De ce vorbeai așa ?"

„Încercam să-l îmblînzesc, să nu-mi respingă lucrarea. Mă umileam singur. El mă desconsidera ! A zis că sînt «suspect» și a cerut noi referințe. A trimis un delegat la facultate să verifice diploma, bănuia că am falsificat-o. Cînd a văzut că la Științe politice aveam nota nouă, a rămas cu gura căscată. Simion îmi povestea și rîdea. Luca nu credea că am terminat o facultate, atît eram de mărunt, atît de mult decăzusem... Am tăcut din nou, am tăcut și în fața lui..."

„Îți era frică ?"

„Da. Nu puteam să uit noaptea în care l-au luat pe tata și... toate celelalte nopți care au urmat."

Zîmbește, pare detașat, lucid, ca și cum toate s-ar fi petrecut cu mult timp în urmă și în același timp parcă ar spune : «Nu am dreptul să uit nimic din ce a fost».

„În autobiografie, la rubrica avere, trăgeam o linie. Hm ! Nu spuneam că tata a avut o casă și am fost evacuați, cu domiciliu forțat. Cred că nu te-ar surprinde dacă ți-aș mărturisi că și tata a tăcut cînd a fost anunțat că trebuie să părăsească locuința... La rubrica profesiunea tatălui scriam : funcționar. Cînd mă întreba : «De care ?» Eu ziceam «Militar». El sărea : «Păi militaru-i militar !» Eu însă aveam răspunsul pregătit : «Ce ? Militarul nu e plătit tot de stat ?» Atunci el zicea : «Ce grad a avut ? !» Dădeam din umeri. «Cum ? Nu știi ce grad a avut taică-tu ? !» «Nu. Pe vremea aia eram copil, iar după război a fost dat afară, așa că...»"

Duce mîna la ceafă, o durere surdă și-a făcut apariția. Își întinde picioarele.

„Acum ești mulțumit ?"

Aron zîmbește stingherit.

„...și cînd închizi o ușă, sau întorci privirea pe stradă, vezi ochii celui pe care l-ai împins în apă, tăcînd, celui pe care l-ai îndepărtat din drumul tău, tăcînd. Faptele vor pierde din importanță, mulți chiar le-au uitat, sînt curios cum vor părea peste... să zic, peste cincizeci de ani ? Cum vor privi timpul de acum, dacă vor înțelege ceva, dacă vor învăța ceva, dacă vor evita greșelile noastre... dacă vor ridica nepăsător din umeri sau ne vor privi cu interes, dacă toate cîte au fost puteau fi evitate sau dacă au avut vreun rost ?..."

„Nu vor învăța nimic. Istoria se repetă..."

„...pînă la un punct ! Dacă unul singur, doar unul din cei care vor veni după noi, va mai purta în suflet o urmă de teamă... transmisă prin generații, înseamnă că își va întoarce ochii spre noi, cei de acum, pentru a scăpa de frica din el. Privirea lui va fi o chezășie că nu ne-a uitat, că nu ne-am înșelat, nici noi, nici ei, și spaimele și suferințele noastre n-au fost în zadar..."

„Sună frumos... dar nu cred nici o iotă ! Posteritate ? ! Hm ?"

„Ai dreptate... Așa se întîmplă cu toate secretele noastre cînd le scoți la aer... se dezumflă și pocnesc ! Nu mai fac două parale ! Rămîne frumos doar ce n-a fost spus."

„Poate ai tăcut pentru că... au tăcut bunicii și părinții tăi... O învățătură mai veche care a ajuns pînă la tine fără să ți-o explici prea bine. Trebuie să stăm nemișcați, cum ți-a spus omul acela de pe munte, numai așa ne vom slobozi de cîini..."

Nu vorbesc un timp, apoi Aron spune :

„Hai să ne culcăm. E aproape douăsprezece", își scoate și celălalt pantof din picior.

Iustin se dezbracă cu mișcări încete, obosite, apoi își pune pijamaua. Un fluture se lipește de bec, parcă se aud aripile cum ard ; jumătate din cameră rămîne în umbră. Stau amîndoi lungiți în pat. Prin tifonul din dreptul ușii se strecoară lumina lunii. Greieri, broaște, un cîine lătrînd în apropiere : sunetele nopții. Clipele trec.

„Vor să te dea gata !" se aude în întuneric vocea lui Aron.

Cuvintele ajung la el cu greutate, își fac loc ca niște sfredele care îi străpung țeasta. Beția lucidă a oboselii speriată de fiecare dată de somnul care nu se apropie.

„Nu direct, ca înainte, cum au făcut cu taică-tu... Încetul cu încetul. Sfînta mizerie, cea de toate zilele ! De ce crezi că ți-a spus să te prezinți la examen peste doi ani ? ! De ce te cheamă Voican ? Să te pună cu botul pe labe ! Să renunți, și peste doi ani să nu mai ceri nimic... sau să-ți pui singur ștreangul de gît. Mica mizerie picurată în fiecare zi, ceas de ceas... Lupta e dură, băiatule !

Metodele rafinate ! Nimeni nu iartă pe nimeni, mai ales cînd spui ce gîndeşti ! Fii şi tu cîine !"

„Cum ? !" se aude încet vocea din celălalt colţ al odăii.

„Muşcă şi tu dacă..."

„Pe cine ?"

„Pe cei care au rupt cîte o halcă din sufletul şi liniştea ta ! Muşcă sau fii urs !"

„Urs ? !"

„Da ! Răstoarnă totul ! Nu se poate altfel ! Trebuie să scapi de frica din tine ! De scîrboasa poftă de a te supune pe care ai primit-o din naştere !"

Tace.

„...nu se vor opri aici ! Te asigur !"

„Ce tot îndrugi acolo ?"

Voci în întuneric, vin şi pleacă fără încetare.

„Le-a trebuit un timp pînă cînd te-au cunoscut. Ţi-au găsit slăbiciunea, au prins curaj, te vor lovi din nou ! Peste un timp te vor alunga şi de aici ! Altă zi, altă mizerie !"

Nu mai vorbesc. Parcă amîndoi au adormit brusc. Aron îşi aprinde o ţigară, chibritul fulgeră pentru o clipă odaia ce pare incendiată.

„A discuta... nu-i altceva decît un fel de a-ţi fi teamă", se aude vocea lui Iustin.

„De ce nu treci la fapte ? ! Vor rîde din nou de tine văzîndu-te cum alergi speriat !"

„...mai lasă-mă să fiu bun cel puţin un an !"

„Nu ai timp !"

„Atunci... Nu mă muşcaţi javrelor ! Voi spune tot ce ştiu... Veţi schelălăi cu un picior în burtă !"

Cîţiva fluturi se izbesc de tifonul din uşă, cad pe jos, se aud foşnind pe duşumea, par nişte păsări care se lovesc de un obstacol care le ucide.

2

„AI PRIMIT SCRISOAREA MEA ?

„Da."

„Cum îți merge acolo ?"

„...bine..."

„Mă bucur că ai venit și îți mulțumesc pentru flori. Du-te și sărută-i pe toți, apoi întoarce-te lîngă mine, îți fac loc aici, pe pat. Oana ! Pune, te rog, florile într-o glastră cu apă și așază-le pe măsuța de la fereastră."

Toți îl privesc cu atenție, au încetat să mai vorbească. Înalt, slab, părul tăiat scurt, brațele bine prinse în umeri, îmbrăcat cu o cămașă albă ce-i evidențiază pielea arsă de soare ; se mișcă cu pași înceți, cu un aer detașat sub care își ascunde nervozitatea și emotivitatea ce sar uneori în el ca un animal sălbatic. Își aruncă o privire în jur ; cei în vîrstă sînt grupați lîngă fereastră : Nicolae Hălmăgianu, Matei Rucăreanu și Morțun stau în fotolii, Emilia, Verona și Irina pe o canapea nu departe de ei. Iustin îi salută pe rînd, le strînge mîna, schimbă cu fiecare cîte o vorbă, apoi se îndreaptă spre cei tineri strînși lîngă bibliotecă. Ștefan, Poetul — cum i se spune în familie — Oana, Alex și doctorul Iulian, de curînd căsătorit cu Mihaela. Se uită în ochii lui cu certitudinea orgolioasă a femeii care știe că e frumoasă. Rămîne în fața ei o clipă, parcă ar vrea să ia act de prezența unui «nou membru al clanului», interes care îi dă un aer de siguranță și putere.

Octav, fiul bătrînei Liz, deschide larg ușa și îi face loc Laviniei care aduce un platou mare cu sandviciuri. Octav pare nemulțumit, ține ca de obicei o țigară în colțul gurii, ca și cum i-ar fi silă de cei adunați aici. Îi spune că și-a cumpărat mașină și «va veni mai des la București». Lavinia așază platoul pe masă și, aferată, îl sărută pe Iustin, apoi începe să-i servească pe fiecare în parte.

Parcă în tot acest timp n-a făcut altceva decît să amîne întîlnirea cu doi dintre cei de acolo, încercînd să-și ascundă emoția, să cîștige cîteva minute pînă va fi stăpîn pe el. Doar acum se apropie de Alex, fratele — care l-a urmărit cu privirea de cînd a intrat în cameră — și de Irina, mama, care a încetat să vorbească în clipa în care l-a văzut în prag. Alex se ridică în picioare, ochii lor se întîlnesc, zîmbesc și își strîng mîna.

Irina îl sărută pe obraji și îi face semn să se așeze lîngă ea, apoi îi ia mîna în palme și începe să-l mîngîie ușor.

Ceilalți discută mai departe cu glas scăzut, așa cum se cuvine în preajma unui bolnav, mai bine zis dau impresia că discută, sînt însă atenți la cei trei, ascultă «întîmplător» ce vorbesc. Nimeni să nu fie străin de ceea ce se petrece cu celălalt, *și la bine și la rău,* dar toți se feresc, nimic nu se spune direct, veștile sînt șoptite la ureche. Emilia o «anunță» pe Verona, dar îi atrage atenția : „Să nu știe nimeni ! În special Liz ! Ne judecă așa cum a făcut toată viața." E una din ipocriziile familiei Orleanu, familie despre care Liz spune : „E o adunătură de mincinoși, hrăpăreți, meschini și lacomi, dar cu un suflet destul de mare ca uneori să le acopere pe toate și să mai rămînă o fărîmă de bunătate și la nevoie să se ajute între ei."

„Cum te simți acolo ? Ai avut vreo încurcătură ?" îl întreabă Irina.

„Tu numai încurcături și necazuri vezi în viața lui !" intervine Alex.

„El a trecut prin mai multe greutăți... Uneori e nesăbuit și certăreț ! Să nu te superi să-ți fac morală. Nu poți să-ți găsești un post în București ?"

„Vreau să dau un examen, să intru din nou în avocatură..."

„Cum ? ! Ai obținut aprobarea ?" sare curios Alex.

„Nu chiar aprobare, dar oricum... o promisiune..."

„Spune-mi tot !" cere cu insistență Irina.

Iustin le dă amănunte, cei doi sînt fericiți că «va intra și el în rîndul oamenilor», constatare ce-l nemulțumește dar nu reacționează.

„Nu ți-am spus vestea cea mare ! zice Alex vrînd să schimbe subiectul, simțind că lui Iustin nu-i face plă-

cere să se vorbească despre el. O să avem un copil... un băiat."

„Băiat ? !"

„Da. Şi tata dorea ca unul din noi să aibă un băiat, «să-i ducă numele mai departe»."

Edith se apropie de ei, le aduce cîte o farfurie cu sandviciuri.

„Ea a avut ideea ! Să nu crezi că te mințim."

„Ne-am gîndit, spune Edith, să-i punem numele tău."

„Vreți să-l botezați cu ? !..."

„Da."

„...nu știu dacă e bine..."

„De ce să nu fie bine ? !" întreabă Edith îngrijorată.

„S-ar putea să fie o soartă a numelui ! Să aibă și el viața lui Iustin", încearcă să explice Irina.

„Soarta ! Mereu repeți cuvîntul ăsta ! izbucnește Alex. Lăsați prostiile ! Mai bine să bem un pahar de vin în sănătatea mătușii Liz !" zice el cu voce tare, dorind să încheie discuția.

Ceilalți, auzindu-i îndemnul — așa cum au auzit aproape tot ce au vorbit — ridică paharele în grabă, se apropie de pat, o sărută pe rînd și îi urează «multă sănătate». Lavinia aduce alte platouri cu mîncare. Oana o ajută la servit. Ștefan toarnă vin în pahare. Toți mănîncă, vorbesc, își schimbă locurile. Moment de însuflețire și ușoară agitație. Atmosfera apăsătoare de la început a dispărut. Iustin se așază într-un fotoliu. Mănîncă absent, se uită la ei ; le vede mișcările, aude vocile, nu distinge însă cuvintele, rămîne doar cu imaginea unui gest izolat care plutește desprins de celelalte : o mînă cu degete lungi și pielea uscată pe care strălucește un inel : bătrînețe ce se vrea salvată printr-un giuvaer ; obrazul unui bătrîn care mestecă nevolnic o bucată de carne săltînd mereu maxilarele într-o mimică de păpușă meca-

nică ; buze fardate aplecate spre o ureche fără sînge ; rîsul strident cu gura mult deschisă ce lasă să i se zărească dantura falsă ; profilul unei tinere, pielea întinsă pe gît ce coboară într-o curbă uşoară spre sînii proeminenţi şi puternici... bărbaţi şi femei, bătrîni şi tineri.

«...urmaşii lui Ştefan Orleanu-Fier şi Olimpia : fiice, nepoţi şi strănepoţi, un vas de lut spart în mai multe bucăţi pe care dacă l-ai strînge, n-ai putea reface chipul celor doi ; familie, nume formal al unei legături formale, fără nici un sentiment, doar cel al unei solidarităţi convenţionale care ascunde invidie, suspiciune şi ură ; nici mai buni, nici mai răi decît cei de afară, dar dacă unul, doar unul singur, e cinstit cu mine, mi-e destul... m-am îndopat cu himere toată viaţa, am refuzat să accept răutatea şi cruzimea, poate numai astfel am rezistat ; acum deschid uşa acestui «cinematograf de altădată», prin ei încerc să-i cunosc mai bine pe cei din stradă, acolo unde mă duc în fiecare zi, acolo unde mă aşteaptă pînda şi hăituiala...»

Azi nu se sărbătoreşte botezul unui nepot, nunta unui tînăr, nu e îngropăciune şi nici parastas, nu e Crăciun şi nici Paşte, se întîlnesc pentru prima oară «la căpătîiul unui bolnav». Bătrîna Liz stă lungită în pat, acoperită cu o pătură, rezemată de cîteva perne, îmbrăcată cu o rochie de culoare mov, pe revere prinsă o broşă lucrată în os, faţa parcă a împrumutat culoarea broşei : riduri adînci, cearcăne vineţii în jurul ochilor, buze albe şi uscate de febră ; un aer detaşat, parcă ar fi plecat de lîngă ei şi în acelaşi timp — în colţurile gurii — un surîs vag, fericită că-i vede strînşi în jur ; nimic trist, nimic sentimental — are oroare de melodrame —, seninătatea unei înţelepciuni strînsă cu migală de-a lungul vieţii.

Iustin pune farfuria pe o măsuţă şi se apropie de pat.

„De ce m-ai neglijat ? îi reproşează zîmbind bătrîna. Ai stat singur într-un colţ ! Ia loc aici, lîngă mine."

„Cum te simţi, mătuşă Liz ?"

„Binişor. Ai făcut plajă ?"

„Da, uneori... Casa în care stau e foarte aproape de mare."

„Şi eu am fost într-o vacanţă la Costineşti. Am locuit la un ţăran. Atunci trăia bietul Spiliadis, eram în primul an de căsătorie. Noaptea auzeam din cameră vuietul mării."

Bătrîna nu-şi continuă povestirea. Iustin se uită la ea, boala parcă a vrut să-i distrugă mai întîi faţa ; obrajii şi fruntea par zgîrîiate de gheare ; urmele nopţilor de nesomn şi febră. Deodată, simte cum îi caută mîna şi îi cuprinde degetele în palmă, le strînge încet, parcă ar vrea să se agaţe de el. Nici un cuvînt, nici un strigăt, aşteaptă calmă şi fără speranţă.

„Mătuşă Liz ! Nu mi-ai spus nimic despre afacerea măştilor de gaze fabricate în timpul războiului ?..."

„O mare cacialma !" şi bătrîna zîmbeşte hîtru.

„Pentru mine, pentru ei... trebuie să lupţi !"

„...nimeni nu se poate lupta cu ea."

„Eşti încă în putere ! Nu te poate doborî ! Octav o are pe Lavinia. În curînd îţi vor dărui un nepot..."

„Lavinia e o fată bună, cu toate că nu e cea mai potrivită... aşa credem noi, soacrele. El are multe metehne şi nu de suprafaţă... Poate n-am ştiut eu să-i dau o educaţie mai aleasă, dar am trăit numai pentru el. L-am crescut singură de cînd Spiliadis a murit în Rusia. Acum vă las pe voi, e rîndul vostru..."

Tac amîndoi, cuvintele se dovedesc neputincioase ; în jurul lor rumoarea celorlalţi care discută, mănîncă şi beau.

„...a crezut că sînt senilă... Nimic mai mult ! O inconştientă pusă sub tutelă !"

Nu înțelege, nu-i cere însă amănunte ; pe fața ei apare un zîmbet ciudat, o indiferență superioară, parcă ar spune : «Cînd scormonești prea mult, dai de vid».

„Să stai lîngă mine, și bătrîna își caută un loc mai bun între perne, își aranjează rochia, netezește cu palma pledul care îi acoperă picioarele, își prinde o șuviță de păr care îi căzuse pe frunte și spune cu voce tare : Acum... pentru că s-a servit și cafeaua, aș vrea să vă spun ceva."

Dacă pînă atunci toți au fost antrenați în diverse discuții — unii chiar uitaseră de ea — auzindu-i glasul și-au întors surprinși privirile, curioși să afle ce le va spune. Mai întîi cei bătrîni — Emilia îi face semn cu cotul Veronei, la rîndul ei întinde mîna spre Irina — apoi cei tineri încetează pe rînd să mai vorbească ; din cînd în cînd mai răsună o farfurie așezată pe colțul unei mese, sau un cuvînt dintr-o frază neterminată. Bătrîna nu se grăbește, așteaptă ca fiecare să ocupe loc pe scaun. Octav apare în ușă, se sprijină cu umărul de canat, are țigara ca de obicei în colțul gurii, îi privește cu un aer de buldog disprețuitor.

„Lavinia ! Vrei să citești scrisoarea ?" i se adresează bătrîna cu glas istovit.

„Ce scrisoare ?" întreabă Emilia avînd un ton de reproș.

„Vei afla imediat, Emi. De aceea v-am invitat azi la mine", răspunde ea calm.

Își aranjează pernele care parcă o incomodează, se pregătește nu pentru o dispută, ci pentru a-și duce la îndeplinire un gînd care a preocupat-o în ultimul timp. E transfigurată : obrajii i s-au îmbujorat, pielea i s-a întins în jurul gurii și sub pleoape, ridurile de pe frunte s-au topit și ele ; vede de pe acum locul unde va ajunge, parcă a întinerit, e chiar frumoasă. Clipește des, face

efort să se întoarcă lîngă ei, urmărește cu atenție gesturile Laviniei care desface scrisoarea.

„Stai pe pat... lîngă Iustin" îi spune ea cu glas stins.

Emilia și Verona sînt din ce în ce mai neliniștite, schimbă priviri iuți cu Nicolae și Matei care ridică din umeri nedumeriți. Irina se așază lîngă Morțun, amîndoi par mai nepăsători, el își potrivește cravata în oglindă. Ochii lui Iustin aleargă cercetători. Emilia își caută un loc mai bun pe canapea, trece apoi degetele prin dantela fină a jaboului și îi face semn lui Nicolae să înceteze șoptitul cu Matei. Cei tineri stau adunați lîngă bibliotecă, așteaptă indiferenți desfășurarea acestei «scene de familie», doar autoritatea bătrînei Liz îi obligă să nu plece. Ștefan desenează siluete de femei goale pe un petic de hîrtie, doctorul Iulian o ține pe Mihaela cu o mînă pe după umeri și — profitînd că toți au privirile îndreptate spre Liz — o mîngîie pe sîn.

„Ei ! Dacă trăia bietul Leon Steiner ! zice bătrîna. El s-ar fi priceput mai bine decît noi..." și lasă fraza neterminată.

Emilia și Verona sînt alarmate, parcă ar spune : «Ne așteptam la o figură ca asta !»

„E vorba de un testament, Liz ?" întreabă cu glas sfios Emilia.

„Nu, draga mea, Emi ! Ce testament să mai lași în vremurile de acum ? ! Mai avem ceva ? Doar lucrurile din camera asta... atît mi-a rămas !"

Morțun se înecă din senin și începe să tușească zgomotos, Irina îl bate de cîteva ori pe spate, încearcă să-l liniștească.

„Citește, Lavinia !" zice bătrîna trecînd peste sunetele stranii scoase de Morțun.

„Dragii mei", rostește cu glas încet Lavinia, încercînd să descifreze scrisul nu prea citeț al bătrînei.

Nemulțumită de vocea Laviniei, zice :

„Citește de aici ! și arată cu degetul un paragraf din scrisoare ; nu suportă însă gîndul ca cineva să se interpună între ea și cei adunați, face un efort și spune : Eu... mîine mă internez în spital. Am vorbit cu Iulian să mă ajute. Nu știu ce se va întîmpla acolo... dacă voi mai avea prilejul să mai fiu împreună cu voi... Nu vreau să las nimic la întîmplare. Nu mă amăgesc cu nici o speranță, bănuiesc că am cancer. Iulian mă contrazice... E o scrisoare pe care un bătrîn e bine s-o lase la vremea cuvenită, să se cunoască dorința și voința lui, chiar dacă nu mai are avere... unde să fie îngropat, unde ține banii pentru înmormîntare, dacă să i se facă parastase... și toate celelalte. Un drum pe care trebuie să-l pregătim fără patetism, lacrimi sau mofturi. Am ezitat multă vreme, aș fi vrut să vă cruț. De ! Ce să fac ? Poate era mai bine să citiți scrisoarea după ce nu voi mai fi... Dar Octav e mereu ocupat, are mult de lucru pe șantier, nu știu dacă va avea timp și răbdare să respecte toate capriciile unei bătrîne ! Mi-am zis să vă chem... n-am preferințe, să știți toți. Și încă ceva... Dacă n-o să faceți cum am scris aici, nici o supărare, luați-le și voi drept niște nebunii ale unei femei în preajma sfîrșitului. Să aveți mai puțină bătaie de cap ! După ce a murit Spiliadis... am încercat să mă obișnuiesc cu gîndul... E firesc. Foarte firesc ! Să mă îngropați creștinește, în pămînt. Să nu mă ardeți ! E scris aici ! E totul scris aici ! Să nu-mi faceți autopsie și nu uitați... fiecare zi, o lungă plăcere de a trăi, o lungă partidă de iubire...“

„Bine, dragă Liz ! zice Emilia mișcînd agitată mîinile. Nu ne-ai spus nimic cînd ne-ai invitat ? ! Ai zis să venim la tine, așa cum faci de obicei... Acum ne pui în fața unui fapt împlinit...“

„N-am ştiut că trebuia să vă anunţ «programul serii» ? !"

„De ce te superi, dragă ? ! sare Verona. A zis şi ea aşa, să nu te indispui. Ce ? A dat cu bătul ? Dar dacă vrei tu..."

„Nu m-am supărat ! Sînt momente în care e bine să fii lăsat în pace, să spui ce gîndeşti. Am aşteptat această zi, dar... Nu se poate altfel... mereu singuri, chiar dacă pînă în ultima clipă vrei să fii alături de cineva ! Nu învăţăm nimic, sau învăţăm doar să repetăm greşeala. Acum, nu mai are nici o importanţă... Cîteva gînduri, o să le citiţi... dacă veţi avea răbdare. Cealaltă parte a scrisorii o va citi Lavinia", şi bătrîna îşi sprijină capul de pernă, obosită, palidă.

La început s-a auzit un murmur, toţi ar fi vrut ca bătrîna să vorbească mai departe, nimeni n-a îndrăznit să i se adreseze. Faptul că Lavinia urma să citească scrisoarea, le satisfăcea într-un fel curiozitatea. Emilia şi Verona şuşoteau ceva la ureche. Matei Rucăreanu e nemulţumit de intervenţia Emiliei, a simţit dezamăgirea bătrînei, întinde mîna spre Verona şi îi face semn să înceteze. Verona se trage deoparte, îşi strînge mîinile la piept şi îşi aranjează părul cu un gest nervos.

„Las fiecăreia din rudele mele..."

„Mai tare, Lavinia !" o roagă Liz.

„...cîte un obiect, valoarea lui e simbolică, nu în dorinţa de a-şi aminti de mine, ci pentru a înţelege că obiectele n-au nici o importanţă şi pentru a mă ierta dacă vreodată am fost nedreaptă cu el."

„Mai departe, Lavinia !" o îndeamnă Liz temîndu-se că nu va mai rezista pînă la sfîrşitul scrisorii ; îşi tamponează fruntea cu o batistă, oboseala încearcă să-i frîngă ultimele forţe, în ochi i se poate ghici o imensă bucurie.

„Oanei, nepoata mea, îi dăruiesc..."

„Începe cu copiii mei !“ șoptește Emilia.

„Cred că mai are bijuterii de la Spiliadis ! zice Verona strîmbîndu-și gura să n-o audă Matei. Ăla era grec bogat, spițer deștept !“

„...un serviciu de cafea, porțelan de Sèvres, și o oglindă cu ramă de argint.“

„E acolo ! Pe măsuța de la fereastră. Ceștile le-am împachetat cu mîna mea, să n-ai nici o grijă. Hai ! Du-te, Oana, vreau să te văd cum le iei !“

Nimeni nu se așteptase ca cel care primea darul să-l ia chiar atunci.

„Lasă, mătușă Liz ! E suficient că știu...“ spune Oana intimidată.

„Te rog, Oana... le-am pregătit din timp.“

Se ridică de pe scaun și cu pași înceți se îndreaptă spre măsuța unde se aflau obiectele. Admiră incrustația de argint a oglinzii, apoi se duce spre patul bătrînei.

„Învață să le obții, îi spunea Liz în șoaptă, dar să nu-ți legi sufletul de ele : gunoiul vieții !“

„Poate nu e bine ce face“ i se adresează Nicolae lui Matei. Provoacă sfîrșitul !“

„Face ce simte că e bine !“ îi răspunde Matei.

„Citește mai departe, Lavinia !“ se aude din nou glasul bătrînei în timp ce Oana se întoarce la locul ei.

„Lui Ștefan Hălmăgianu, îi dăruiesc opera lui Cehov, douăsprezece volume legate în piele și poeziile lui Baudelaire.“

„Sînt acolo ! Pe colțul bibliotecii ! spune bătrîna. Le-am legat bine cu sfoară.“

Octav aruncă fumul de țigară cu putere, toți își întorc privirile spre el, apoi pleacă în bucătărie cu pași apăsați care răsună în urma lui. Iustin își amintește cuvintele mătușii Liz : «A crezut că sînt senilă. O inconștientă pusă sub tutelă !» Intuiește conflictul dintre ei.

„Doctorului Iulian, se aude din nou vocea Laviniei, îi dăruiesc o mapă de birou, o călimară de argint și un tablou de Băncilă."

„Asta pentru că o va interna în spital, zice Verona către Emilia. În loc de... știi tu..."

«...înainte de a muri ne-a dat tot ce mai avea prin casă, ce scăpase de la Talcioc. Parcă îl aud : «Lui Alex îi dau o carpetă oltenească, ție o cuvertură. Tu ai fost la facultate, el nu, i s-ar cuveni mai mult». Cînd n-a mai găsit nimic, ne-a dat fotografii. Le împărțea frățește, jumătate mie, jumătate lui Alex. Albume, fotografii lipite pe cartoane, mici și mari. La urmă, se uita prin casă. Rămăsese doar mobila, nu mai găsea nimic. A ridicat din umeri. Își ferea ochii. Toată viața s-a străduit să ne lase ceva, acum, după cîteva obiecte și fotografii avea mîinile goale. Respira cu greutate și se învîrtea prin camere, parcă tot mai căuta ceva. Noi am zis : «Lasă tată», și iar am repetat : «Lasă tată, ne-ai dat destul», și parcă nu mai știam ce să spunem. Nu voia să păstreze nimic, își presimțea sfîrșitul pe care noi nu-l înțelegeam, sau ne făceam că nu pricepem, așa cum se prefac și cei de aici...»

Aude glasul Laviniei care rostește numele Irinei. Pe Nicolae îl vede cu un tablou în brațe. Matei trece prin fața lui cu o icoană de argint pe care o ține cu amîndouă mîinile. Și iarăși vocea Laviniei : „Un tablou de Tonitza și șase pahare de cristal". Morțun scoate din vitrină o glastră pentru flori. Mihaela, urcată pe un scaun, ia de pe zid un tablou și scoate din cuie o carpetă. Și iarăși glasul Laviniei : „Un serviciu de ceai și o veioză japoneză !" Oana o ajută pe Irina să șteargă praful de pe o fructieră de argint. Lucrurile se strîng în jurul lor. Toți sînt aferați, preocupați. Cineva spune : „Valorează cîteva mii de lei", altul îi răspunde : „Se poate

folosi și pentru păstrat pezmeți.“ Mișcare, tevatură, toți vorbesc, cotrobăie prin sertare. Cercetează lucrurile cu atenție, dacă n-au vreo fisură, ceva lipsă și se interesează cu cît ar putea fi vîndute.

«...am văzut într-un film, sau într-o piesă de teatru — își spune Liz —, o bătrînă agonizînd ; într-un moment de luciditate a deschis ochii : mai multe femei îmbrăcate în negru stăteau pe jos, rezemate de perete, așteptau să moară ; după un timp, au început să scotocească prin dulapuri, trăgeau la întîmplare tot ce găseau acolo și își înfundau boccelele ; la urmă au smuls perdeaua și au scos salteaua de sub ea... jefuiau un muribund care mai avea puterea să le vadă... femeile îmbrăcate în negru păreau niște păsări care scormoneau cu ciocurile și ghearele lor carnea încă vie a unui om... deasupra pescarul care prinde în năvod cîte unul dintre noi, iar dedesubt păsările negre care se hrănesc cu resturi și lături... N-am vrut să le dau prilejul de a fi păsări, de asta mi-a fost teamă... și totuși...»

„Liz ! i se adresează Matei. Nu e bine să-mi dăruiești icoana.“

„Tu ești credincios ! Ia-o ! Nu vreau să se rătăcească pe undeva... sau s-o vîndă Octav la Consignație.“

Iustin îi urmărește atent : expresii fericite, mîini rapace, ochi cercetători, glasuri iscoditoare, bărbați și femei, bătrîni și tineri ce forfotesc prin fața lui : niște străini. E suficient să le arăți prada, devin imediat o haită hămesită.

Cineva îi face semn, întoarce capul.

„Te cheamă Liz !“ îi spune Lavinia.

Nu prevăzuse că și lui îi va veni rîndul, că numele lui fusese trecut în scrisoare. Rămîne nemișcat. Vede ochii bătrînei. O aude rostind ceva. Face cîțiva pași, se așază pe pat. Bătrîna îi caută mîna și îi pune în palmă

o cutie. Își lasă privirea în jos, o casetă mică de culoare neagră, îmbrăcată în piele. O strînge în pumn, parcă ar refuza s-o vadă. N-ar fi vrut să fie inclus în rîndul lor, face totuși parte din familie, deci, nu putea fi exclus.

„Deschide-o !" îi spune ea cu glas încet.

În cameră e liniște. Toți par împăcați, știu ce au primit, își ocupă locurile. Au rămas doar Emilia și Verona. Iustin apasă pe un buton, caseta își deschide capacul. Un ceasornic de buzunar cu mai multe piese detașate. Un ceas mort. Nu îndrăznește să-l atingă.

„E ceasul bunicului tău, Orleanu-Fier. Cele două capace de aur le-am vîndut după stabilizarea din '47. Îmi pare rău... N-aveam ce mînca. Cred că vei găsi un ceasornicar să-l repare. Încă ceva, Iustin !" și îi arată cu mîna spre perete.

„Tabloul lui ? !"

„Tu ești singurul dintre nepoți care ai vrut să-l cunoști. Ai ascultat povestea vieții lui. Să-l iei !"

„Acum ? !" întreabă el îngrijorat.

„Vino mîine dimineață, nu prea tîrziu... plec la spital."

„Înainte de a fi bunicul lui... e tatăl meu !" izbucnește Emilia care nu mai reușește să se stăpînească, fiind mereu ocolită.

„Emilia ! Ai lăsat tabloul în Casa cu lei cîțiva ani și nu te-ai gîndit să-l iei la Xenia unde locuiai atunci. După ce au naționalizat Casa cu lei, Verona l-a ținut în pivniță, spunea că nu are ramă frumoasă. L-am luat eu, cu rama pe care o avea, l-am agățat acolo, așa că..."

Nu-i mai aude. Se duce lîngă fereastră. Se uită la ceas.

«...l-a ținut în palmă în clipa în care mama Irina l-a văzut pe Andrei ; ieșea pe poartă în docarul tras de cei doi cai negri ; capacele de aur au sunat în mîna lui, atunci părinții mei s-au văzut pentru prima oară, el, bătrînul a hotărît ; ceasul, care a marcat începutul vieții

mele, a ajuns la mine, cercul s-a închis, lipsesc doar capacele de aur, lipsește el, bătrînul care a declanșat timpul... mașinăria a rămas, eu trebuie să duc timpul mai departe, pentru mine, pentru ei...»

Îl privește minute în șir, zărește în colțul casetei un mic sul de hîrtie. Îl scoate repede și începe să-l citească. «Ți-l dăruiesc nu să-ți amintească de timp, ci să-l poți uita din cînd în cînd, cîte o clipă și să nu-ți cheltuiești forțele încercînd să-l înfrîngi. Pentru că nici o bătălie nu e cîștigată vreodată. Nici măcar nu există bătălii. Cîmpul de luptă nu face altceva decît să dezvăluie omului propria lui nebunie și deznădejde, iar victoria e o iluzie a filozofilor și a nebunilor». Mai jos este caligrafiat numele autorului. Recunoaște scrisul bătrînei Liz. Strînge biletul cu gesturi încete, îl pune la loc și închide caseta. O imensă bucurie îi inundă vertiginos sufletul. E forma lui de apărare, după ce trece printr-o stare de încordare, trăiește un sentiment de fericire, uneori nemotivată, în felul acesta se egalizează în el forțe ascunse și tiranice, reușește să nu izbucnească, să rămînă stăpîn pe sine. Se smulge din gînduri. În jur liniște deplină.

„Au rămas doar Emilia și Verona" rostește bătrîna cu glas încet, fără să-și continue fraza.

Pe fața ei nu se mișcă nici un mușchi, nu se lasă bănuită, privește în jos, strînge batista în pumn. Iustin înțelege că nu întîmplător cele două surori au fost lăsate la urmă. Acum trebuie să apară explicația pe care o așteaptă. Liz continuă să tacă. Clipele se prelungesc apăsătoare. Lavinia foșnește puțin scrisoarea pe care o ține în mînă, sunetul se aude distinct în cameră. Emilia și Verona se uită una la alta, sînt cuprinse de o nervozitate pe care și-o stăpînesc cu greu. Liz ridică fruntea, paloarea i s-a accentuat, fața pare o mască a suferinței pe care o învinge cu aceeași putere. Detașată de tot ce o înconjoară, face

efort să-şi adune ultimele resurse. Mai întîi un zîmbet, apoi ochii primesc lumini de viaţă şi glasul ei stins prinde contur.

„...am uitat să vă spun, să fie pomeniţi tata, mama, Spiliadis, Bogdan şi toţi morţii din familie. Chiar şi Moruzov, Leon Steiner şi doctorul Brezis ! Moruzov era rus, ortodox, ceilalţi doi evrei. Nu ştiu dacă la ei... dar să fie trecuţi. Au trăit o viaţă întreagă în casa noastră... Să nu fie uitată nici Ana !"

„Care Ana ? ! îndrăzneşte să întrebe Nicolae Hălmăgianu, după ce şi-a dres glasul tremurat. Ana Arghir ?"

„Da."

„Ai uitat, Liz, ce-am pătimit din cauza ei şi a filtrelor pentru măştile cu gaze ? !"

„Nu ! şi dă din cap de cîteva ori, vrea să întărească cele afirmate. *Acolo* nu mai e vorba de nici o afacere ! Ea a fost singurul om cu inimă din familia Arghirilor. Aceasta e voinţa mea şi aşa, vă rog, să faceţi !" spune bătrîna cu un glas care nu mai poate fi contrazis.

Irina tresare. Se numise cîndva Arghir. E surprinsă. Liz n-a uitat-o tocmai pe Ana. Gîndurile o năpădesc.

„Acum să revin la Emilia şi Verona... Ele au rămas..."

„Da. Noi două !" ţine să sublinieze Emilia cu un ton de reproş.

„Nu v-am uitat nici pe voi. Cum era să vă uit ? ! Sînteţi doar surorile mele ! şi pe faţa ei apare un surîs ambiguu. Voi nu m-aţi iubit ! Sîntem aici toată familia, mic şi mare, nu mă feresc de nimeni. Bastarda ! Aşa mă numeaţi ! Tata m-a făcut cu o ţărancă pe vremea cînd era un simplu negustor de unelte agricole. Irina e altfel, a oscilat mereu între mine şi voi..."

„Dar, Liz dragă ! Te-am considerat întotdeauna sora noastră !, zice încurcată Verona. Te rog, să ne crezi !"

„Nu-i adevărat, Verona ! Cînd aţi auzit că nu mă

pot mărita cu Bogdan, ați fost fericite. Averea voastră rămînea intactă, credeați că asta mă interesa... M-ați suportat pînă cînd a murit tata. Din clipa aceea ura voastră a fost fățișă. Nu v-ați străduit să mă acceptați nici cel puțin ca pe o străină !"

„Liz, dragă ! N-am făcut nici o deosebire..."

„Emilia ! Amintește-ți ziua în care Leon Steiner a citit testamentul ! Eram toți adunați în birou. Ai făcut o criză de nervi cînd ai auzit că tata mi-a lăsat parte egală din Casa cu lei ! Simbolul puterii tale care administrai întreaga avere ! Terenuri, sonde, case ! Gunoi ! Pînă și amintirile mucezesc dacă le lași ascunse, devin dezgustătoare, mustesc de egoism, vanități și minciuni... Totul putrezește ! Miroase urît, în special adevărul ! Asta nu știai pe vremea aceea și cred că... nici azi n-ai înțeles !"

Se oprește. Respiră greoi, încearcă să se liniștească. Nu e nervoasă și nici contrariată, doar obosită. Toți o urmăresc cu atenție într-o liniște deplină. Nicolae își șterge mereu ochelarii, ca și cum s-ar aburi mai des ca de obicei, gest care o enervează de fiecare dată pe Emilia. Verona s-a tras lîngă Matei. Irina îl ține de mînă pe Morțun. Tinerii stau nemișcați la locul lor. Chiar și Octav a apărut în ușă și o ascultă.

„Lavinia ! spune într-un tîrziu bătrîna cu glas abia auzit. Adu-mi, te rog, un pahar cu apă și medicamentul din dulap. M-am gîndit să vă las prin această scrisoare... să vă las... încerc să pun capăt... să nu mai fie nici un motiv de discordie, adică... să vă dăruiesc..."

■

«...partea ce mi s-a cuvenit din Casa cu lei. Să treacă pe numele vostru, al tău și al Veronei, jumătate și ju-

mătate, liberă de orice sarcini, cum ar fi zis Leon Steiner...

Emilia : Cum adică ? ! Cum să ne laşi partea moştenită din Casa cu lei ? !

N-aţi dorit voi aşa ? ! Vreau să nu mai existe cauza pentru care m-aţi urît. Cel puţin după ce voi muri să fie linişte...

Emilia : Bine, dragă Liz, ai uitat ? Casa cu lei nu mai e de mult a noastră ! A fost naţionalizată.

Nu ! N-am uitat nimic !

Iustin : Cum mătuşă Liz ? Le dăruieşti ceva ce nu mai ai, ştiind precis că niciodată nu va fi al lor ? ! Ce idee ? ! Îţi achiţi datoria ! Le pedepseşti zîmbind şi în acelaşi timp le ierţi şi le ceri să fii iertată. Să presupunem că cineva te urăşte... să zicem, pentru un ceas care pretinde că i l-ai luat, cu timpul nici tu nu mai ai ceasul, dar ura nu dispare, ca şi cum ceasul ţi-ar fi rămas în buzunar ; într-o zi te duci la el şi îi spui că i-l restitui vrînd să te împaci cu el, cu toate că amîndoi ştiţi că ceasul nu mai există. E cumplită dorinţa dumitale de iertare, iubire şi linişte. Faci totul zîmbind !

Emilia : Iustin ! Te rog să încetezi !

Iustin : Mătuşă Emilia ! Te simţi jignită pentru că nu vrei să înţelegi adevărata ei intenţie... Ai sesizat numai ironia !

Emilia : Nu te amesteca !

Matei : Cel puţin între noi... în familie să putem vorbi liberi !

Iustin : Vă dă înapoi ce aţi considerat că nu-i aparţine pentru a primi în schimb iubirea voastră ! Înţelegeţi ? ! Vă cere să vă eliberaţi sufletele de această înveninare şi mînie, eliberîndu-se şi ea de umilinţa pe care a suportat-o ani de zile ! N-a vrut să vă jignească. Din contra !

Emilia : De ce vorbești în numele ei ? !

Iustin : Nu vorbesc în numele nimănui. Spun ce gîndesc. Am acest drept pe care nu-l cer nimănui !»

■

„Ți-am adus medicamentul, spune Lavinia aplecîndu-se spre ea. Bea încet. Apa e cam rece."

N-o vede, clipește des, face efort să-și revină. Deschide pleoapele, întinde mîna spre pahar. Bea cu înghițituri mici, respiră de cîteva ori și îi face semn Laviniei să-i așeze pernele în spate. În colțurile gurii apare un zîmbet abia schițat. Încearcă să vorbească, glasul stins nu i se aude, apoi reușește să spună :

„...ziceam că vreau să vă dăruiesc... Lavinia ! Ce am trecut în scrisoare ?"

„Nimic. Nu e terminată..."

„Da. M-am oprit la voi. Ție, Emilia, îți dau Biblia tatii cu scoarțe de argint. Iar ție, Verona, inelul ăsta", și bătrîna încearcă să-l scoată de pe deget.

Lavinia o ajută. Emilia își aranjează cu gesturi nervoase părul care i s-a desprins din coc. Verona înlemnise. Expresia calmă și senină a lui Matei contrastează cu aceea a lui Nicolae, care e crispat.

Cele două surori se îndreaptă spre pat, o sărută, se întorc la locurile lor fără să mai schimbe priviri ca înainte. Încordarea de pînă atunci se spulberă treptat : se aud voci, pași. Matei este primul care își ia rămas bun.

„Dumnezeu să te ajute, Liz ! Voi veni să te văd la spital. Mulțumesc pentru icoană. O să mă rog pentru tine... Acum noi plecăm..."

Mai întîi cei tineri, apoi cei bătrîni, trec pe lîngă patul bătrînei. O sărută, îi mulțumesc pentru daruri și îi urează «multă sănătate». Moment de însuflețire, parcă

ies dintr-o apăsare suportată cu greu. Fiecare își ia pachetul. Zîmbete, satisfacții ; «nimeni nu pleacă cu mîna goală». Cîțiva mai rămîn lîngă patul bătrînei, sînt convinși că «totul se va sfîrși cu bine», evită orice aluzie la cele întîmplate pînă acum. Sînt curioși să vadă cum vor proceda Emilia și Verona care se îmbracă cu gesturi încete ; nici acum nu s-au dezmeticit. La urmă, cu aerul celor care refuză orice explicație, se apropie de Liz, o sărută pe rînd, îi urează sănătate și ies din cameră cu pași apăsați ; tocurile lor răsună sacadat pe cimentul din culoar. Lavinia le conduce pînă la ușă. Odaia pare mai goală, pe ziduri se văd urmele tablourilor ; în bibliotecă, vitrină, pe cîte o măsuță, locul unde a fost o carte, un vas, o glastră.

Iustin a rămas lîngă ea, nu poate rosti nici un cuvînt.

Se înserează. Arțarul din dreptul ferestrei se leagănă încet, pierde cîte o frunză la fiecare bătaie a vîntului. În blocul de peste drum se aprinde o lumină, pare un fulger care le biciuie fețele. Din bucătărie se aud vocile Laviniei și a lui Octav. Își plimbă privirea prin cameră, e mulțumită, și-a dus la bun sfîrșit un gînd.

„Am adunat tot felul de lucruri, zice bătrîna. Semănam cu tata, el cel puțin strîngea pentru a vinde, avea simțul comerțului, eu însă... Egoismul și meschinăria din mine nu se mai săturau ! Chiverniseală și agoniseală idioată ! Gunoi ! Numai gunoi ! Într-o zi am simțit că mă sufoc. Îmi era silă de mine ! Cum puteam să-mi leg viața de atîtea fleacuri și boarfe ? ! Descopeream în trecutul meu atît ridicol, naivitate și credulitate, încît am dorit să încetez brusc de a mai fi tînără. Așteptam să treacă anii cît mai repede, să scap de ambițiile și vanitățile tinereții, să trec de partea cealaltă a timpului pentru a privi și înțelege... cum sînt oamenii și viața. Atunci ziceam : «Dacă ți-au apărut fire de păr alb și n-ai înțeles

nimic, înseamnă că ai trăit de pomană». Acum sînt bătrînă. Ce-am aflat ? Ce-am văzut ? E de ajuns să te privești pe tine însuți pentru a-ți da seama cît de netrebnici sînt toți. Nici mister, nici candoare, nici fidelitate ! S-au dus toate pe copcă ! Poate m-am acrit pentru că am trăit prea mult și am văzut prea multe !"

„Liniștește-te, mătușă Liz ! Ești obosită..."

„N-au înțeles nimic, Iustine ! Un fiasco total ! A fost inutil !"

„Nu-i adevărat, mătușă Liz ! Au înțeles gestul dumitale ! Sînt convins ! Emilia și Verona sînt prea mîndre pentru a recunoaște..."

„Nu cred... nu cred... «păsări negre... peste tot sînt păsări negre»..."

„Să n-ai nici o îndoială... În fond, așa ai simțit că trebuie să procedezi, de ce te mai interesează restul ?"

„Da. Poate ai dreptate... Cine își mai păstrează iubirea ? !... După treizeci de ani te schimbi la față... Parcă au venit să cumpere totul la un preț mai mic, fără să dea nimic și văzînd că prețul e mai mare decît se așteptau, s-au supărat pe toată lumea... devin niște netrebnici cît ai zice peșteu... pe chipul lor nu rămîn decît urmele unei imense erori... atunci încep să se răzbune... au masca unei permanente răzbunări. «Decît să mor eu, mai bine să mori tu». Iată deviza !"

„Mătușă Liz ! Nu mai vorbi ! Abia mai respiri ! Încearcă să te liniștești !"

„O să am tot timpul... Ce crezi c-o să fac la spital ? Octav a zis că sînt senilă pentru că vreau să dau lucrurile din casă ! O nebună ce trebuie pusă sub tutelă !"

„Lasă... nu te mai gîndi ! Odihnește-te o clipă !"

„Bine-bine... Acum du-te și tu acasă. E tîrziu. Cînd pleci la șantier ?"

„Mîine seară."

„Treci dimineața pe la mine... pînă-n nouă, să iei tabloul !"

Se ridică de pe pat și se îndreaptă spre ușă. Bătrîna Liz — rezemată de perne, în rochia de culoare mov, pe reverul căreia strălucește broșa albă — clipește des, încearcă să zîmbească, să pară neînfrîntă. «În suferință și boală divinul transpare din noi».

3

„M-A CHEMAT LA PERSONAL DE CÎTEVA ori : c-o fi, c-o păţi... Ştiam tertipurile ! Cînd a văzut că nu mai ţine, am mers împreună la director. În birou erau mai mulţi : preşedintele sindicatului, secretarul de partid şi alţi doi pe care nu-i cunoşteam. Directorul m-a felicitat pentru rezultatele în muncă, mi-a spus că voi fi evidenţiat şi în această lună pentru depăşirea normei de transport şi economii la benzină. E groasă, mi-am zis eu,

dacă începe să mă laude ! La urmă mi-a spus... s-au interesat organele și ar fi mai bine dacă..."

„Ce-ar fi bine ? !" sare Aron curios.

„Asta i-am întrebat și eu !"

„«Să lămuresc treaba sau... să-mi găsesc alt post, pe alt șantier. Au mai avut necazuri d-astea și nu vor să se lege la cap cu cei certați cu legea». Secretarul mi-a promis că îmi vor da referințe bune, insignă și diplomă de fruntaș !"

„Și tu ce ai zis ?"

Tace.

„Hai ! De ce ai amuțit ? ! Ai țipat la ei ?"

„Nu."

„I-ai băgat în mă-sa ?"

„Nu."

„Ești un mare rahat, bătrîne ! Cînd te prind în colțul ringului, duci mîinile la cap, în loc să lovești ! Îți iei revanșa într-o idee, îți cultivi superioritatea ca un grădinar care își pigulește în fiecare zi trandafirii, sau te cufunzi ca un rac în nămolul moralității ! Mă uitam la tine cînd vorbeai... multe lucruri îți sînt clare... cînd trebuie să-ți confrunți ideile cu realitatea nu mai reziști ! Plăcerea de a suferi ! Mai știi ? Sau ai încă nevoie de dovezile puterii tale... pentru că nu ești încă puternic !"

„Te-ai oprit ?"

„Spune !"

„Am cerut o coală de hîrtie și am început să scriu..."

„Demisia ? ! Eram sigur ! Te-ai speriat, căcăciosule ! Ai vrut să fugi !"

„Nu. Am scris doar titlul, apoi m-am oprit. Stăteau toți în fața mea, erau fericiți că vor scăpa de mine. Am mototolit hîrtia și am aruncat-o în coșul de gunoi. «Nu plec ! Desfaceți-mi contractul !» i-am spus directorului.

«Motive aveți : sînt evidențiat și am depășit în fiecare lună norma de transport».“

„Aha !“

„Nu le venea să creadă. «Organele nu cred că v-au cerut să-mi dați un picior în cur, dar voi suflați repede în lumînare ! Dacă ar fi fost interesele voastre, ați fi știut să fiți principiali ! Sînteți puși aici să-i apărați pe cei care trag pînă îi ia dracu în cabina unui camion, nu să-i alungați ca pe niște rîioși ! Președintele e scos din producție zile întregi... scrie lozinci mobilizatoare în muncă... e doar desenator tehnic ! Apoi pleacă și bea o bere la Bufetul de lîngă betonieră ! Secretarul își face gard la casă din fierul beton furat de la blocuri ! Recunosc ! Îl lucrează singur... e doar sudor fruntaș ! Dumneata, tovarășe director, pleci în fiecare dimineață după ora unsprezece, zici că ești la punctele de lucru ! Te duci la stupi, ai grijă de albine ! Ești mare apicultor ! Mai scoți și de acolo cîteva zeci de mii pe lîngă prima de la sfîrșit de an !»“

„Și ei ? ! Ei ce ziceau ? !“

„Credeau c-am înnebunit ! M-am ridicat, am închis ușa și am plecat !...“

Gustă din paharul cu bere, rămîne un timp cu privirea îndreptată în jos.

«...nu puteam să ies în curte, eram răcit, tușeam și mă dureau picioarele ; mă duceam la fereastră, vedeam ce se întîmplă pe stradă — mă jucam — începînd cu farmacia lui Bărbosu și pînă la colțul unde era Biserica Maica Precista... știam că o voi vedea pe Florence, apărea îmbrăcată cu o rochie înflorată, cu multe panglici colorate, înnodate în părul ei blond și o cutie de carton sub braț. Deschidea ușa farmaciei și eu ziceam : «Acum sună clo-

poţelul». Florence se îndrepta spre Bărbosu care, îmbrăcat în halat alb, o primea încruntat şi supărat. Florence lăsa cutia de carton pe tejghea şi începea să-i vorbească, să cînte şi să danseze şi eu vedeam totul prin fereastra mea şi vitrina farmaciei. La urmă, Bărbosu zîmbea sub barba lui mare şi albă, trăgea un sertar, scotea cîţiva lei şi-i dădea lui Florence ; dacă erau de faţă şi alte persoane, toţi îi puneau cîte un ban în cutia de carton. Bărbosu o conducea pînă la uşă, ea făcea o reverenţă pînă la pămînt, îl săruta pe obraz, scotea din păr o panglicuţă colorată, i-o lăsa în dar, pleca deschizînd larg uşa, şi eu spuneam : «Clopoţelul sună». Bărbosu rămînea în prag, se uita la ea cum mergea legănîndu-se fericită, şi eu o priveam atent, era doar la cîţiva paşi, trecea pe sub fereastra mea. De fiecare dată îmi trimitea o sărutare cu mîna întinsă, apoi pleca, şi trecătorii o salutau, unii îşi scoteau pălăriile, ea le răspundea tuturor ; o petreceam cu privirea pînă dispărea în dreptul bisericii... ştiam că se duce în altă prăvălie şi regretam că nu mă plimb cu ea de mînă ; aş fi vrut să colind tot oraşul, dar Leana zicea : «Iar ai fierbinţeli», şi-mi aducea de la bucătărie sirop de ceapă, să nu mai tuşesc ; îl beam repede, doream să plece, să rămîn iar singur, să mă uit pe fereastră...

nu peste mult timp, apărea la colţul străzii Titi ; întotdeauna avea în mînă un ziar, un plic sau un pachet ; făcea tot felul de servicii şi comisioane, ducea ceva de la cineva ; mergea cu paşi mari, era întotdeauna în goană, pantalonii scurţi i se ridicau mult deasupra gleznelor ; tata ne-a spus că este băiatul unui general, urmase cîteva clase de liceu, dar a ajuns aşa pentru că făcea singur ceva ruşinos, noaptea în pat... mă speriam cînd îl vedeam, se tundea scurt, uneori se bărbierea în cap ; nu mi-aş fi dorit să hoinăresc cu el pe străzi... Titi intra grăbit în farmacia lui Bărbosu, îi aducea un plic sau un bilet, zăbovea un

timp, dacă îi dădea un ban refuza, se uita în dreapta şi-n stînga, schimba o vorbă, pleca grăbit şi trecea repede prin faţa ferestrei mele ; mă trăgeam lîngă perete, nu doream să fiu văzut, nu-i făceam semn cu mîna, dar îl urmăream cu privirea pînă ajungea în dreptul bisericii, ştiam că acolo se va opri, se închina de cîteva ori, săruta icoana de la stradă, apoi îşi vedea mai departe de drum şi dispărea cu paşii lui mari... cînd a venit doamna Claire, tata ne-a spus : «Dacă şi Titi ştie să vorbească franţuzeşte, voi de ce nu vreţi să învăţaţi ? !» «Bine ! Dar el face aia în pat», a zis Alex. «Lasă ce face el rău ! Voi învăţaţi ce face el bine». Am rămas nedumeriţi, nu înţelegeam cum poate un om să facă şi bine şi rău...

ştiam că nu voi rămîne singur ; în fereastra casei de peste drum, acolo unde locuia Bărbosu, apărea o fată... ochii negri, mari, iar părul despletit... se uita la mine ca la un prieten cu care se întîlnea în fiecare zi, fără să-mi zîmbească, fără să-mi facă semne, fără să se mişte ; mă privea minute în şir... o văd, se uită la mine cu ochii ei mari ; e îmbrăcată cu o rochie de culoare închisă, cu guler mic de dantelă, alb... dispare treptat din privirile mele, n-am putere să ridic mîna şi nici să mă mişc de pe scaunul pe care stau în genunchi ; rămîn ghemuit, cu capul rezemat de fereastră, cu ochii într-acolo, stau aşa pînă cînd Leana deschide uşa, intră în cameră şi spune : «Hai ! Pleacă de la geam ! Toată ziua stai cu ochii holbaţi pe stradă ! Habar n-am ce tot vezi acolo ? ! Mai bine te-ai uita pe o carte, sau ai face desene !» şi mă ia de mînă, mă trage jos de pe scaun şi, pentru că mă împleticesc, spune : «Eu nu ştiu ce are copilul ăsta de nu se mai însănătoşeşte ! Stă aici, închis în casă, nu-l prinde nici un corent şi uită-te la el ! Abia se mai mişcă şi fruntea-i arde de fierbinţeală ! Ce-o să zică don' colonel cînd o să te găsească iar bolnav ! ?» şi mă lungeşte în pat

și mă învelește cu mițoasa și eu mă uit la ea și ea se uită la mine, nu pot să-i spun nimic, tot la fata aceea din fereastră mă gîndesc...»

„De ce te-ai oprit ?"

„...da. Directorul are o frază preferată : «E dispoziția tovarășului Ministru !»"

„Cîștigă în autoritate !"

„Nu numai pentru asta... Vrea să ajungă vestea pînă la ministru. E un mod de a-l cuceri ! Înțelegi ? Nu mai lingușești pe față, ci de la depărtare și cum totul se duce din gură în gură, pînă la urmă va ajunge și la urechile lui. Avansarea e pregătită ! Îți dai seama cîtă străduință trebuie să depună în fiecare zi, repetînd de sute de ori : «E dispoziția tovarășului ministru Păușescu !» Nu uită să-i rostească numele !"

Aron își aprinde o țigară.

„Vezi tu, Aroane... Dacă acceptam postul de economist propus de Simion, acum îmi era mai greu să le spun ce gîndesc... Riscam să pierd un salariu de două mii patru sute de lei ! Hm ! Cine dă cu piciorul la șansa de a deveni economist principal, sau șef de birou ? ! O carieră se pregătește cu tenacitate și răbdare ! Dar așa... Ca șofer n-am nimic de pierdut ! Un volan de camion găsesc oriunde ! Știi care e adevăratul meu cîștig ? Bucuria de a le spune în față tot ce am pe inimă ! Mă eliberam de tăcerile și lașitățile mele de pînă acum... mă adresam în același timp lui Tănase, cel din liceu, lui Constantin, care m-a dat afară din Barou. Erau toți, acolo, în fața mea ! Le vedeam mutrele, parcă i-aș fi lovit în coaste..."

„Și în fond... de unde s-a născut povestea cu «organele» ? ! Voican ? A venit după tine pe șantier ? !"

„Nu. A trimis un tînăr, locotenentul Parepa !... James Bond numărul doi !"

„De cînd lucrați pe acest șantier ?"

„Iertați-mă... Cine sînteți ?"

„Legitimația mea..."

„Aha ! Cu ce vă pot fi de folos ?"

„Nu vă grăbiți, s-o luăm pe-ndele..."

„N-am închis motorul... Mă așteaptă cei de la blocuri să le duc ciment !"

„Voi fi scurt ! Tovarășul căpitan Voican... De ce zîmbiți ?"

„Vă rog, continuați."

„V-a pus în vedere să nu plecați din București sau... dacă părăsiți localitatea, să-l anunțați unde vă stabiliți !"

„Ați avut nevoie de mine în ancheta cazului Roventa?"

„Da. Au fost necesare unele lămuriri..."

„Care sînt aspectele noi care au avut nevoie de lămuririle mele ? !"

„Tovarășul căpitan Voican se ocupă de acest caz..."

„Atunci de ce ați venit ? !"

„Să verific dacă sînteți aici."

„Vă rog să-i spuneți tovarășului căpitan că am plecat fără să-i comunic adresa din două motive : Primul : nu știam unde voi găsi de lucru. Cine are curajul să angajeze o oaie rîioasă ca mine ? ! Doi : n-am vrut să mă conformez ordinului dat !"

„Cum ? ! Sînteți obligat !" sare tînărul, roșu la față de mînie.

„Nu. Greșiți, tovarășe locotenent Parepa... dacă am reținut eu bine numele. Ordinele căpitanului Voican nu sînt obligatorii pentru mine... pentru dumneavoastră, da,

sînteţi subaltern. Nimeni nu poate să-mi interzică să plec unde, cînd şi cu cine vreau ! A ! Da ! Hotărîrea judecătorească a unui tribunal are această putere. Sînt jurist, cunosc legile cel puţin la fel de bine ca tovarăşul căpitan. Vă rog să-i transmiteţi salutări şi urări de bine... De ce vă uitaţi aşa ? !"

„Aş vrea să vă spun... Nu e bine să-l întărîtaţi pe bătrîn, mai bine ziceţi ca el... Poate să vă pună bețe în roate..."

„A mai făcut-o ! Căruţa mea e goală. N-am ce pierde !"

„Nu-i adevărat... fiecare avem de pierdut ceva !"

„Ce ? !"

„Pîinea şi libertatea !"

■

„Şi ce voia locotenentul ?"

„Ei ! Fleacuri !"

„Ce mai ştii de Rovenţa ?"

„Nimic. A dispărut fără urmă !"

„Ai înţeles de ce l-a trimis Voican pe James Bond ? Directorul, auzind că eşti căutat de organe... îţi va face vînt ! Simplu ca bonjur. Nimic altceva, nici cel puţin un cuvînt ! Micile mizerii ! Mereu pe urmele tale !"

„Azi eşti inspirat, Aroane ! Mai cere o sticlă cu bere ! E rîndul meu !"

Stau la o masă pe terasa unui hotel din Mangalia. Faleza e bătută — într-un du-te-vino permanent — de sindicaliştii trimişi aici cu bilet de odihnă. Îmbrăcaţi în costume de culoare închisă şi cravată, merg alene cu ziarul sub braţ ; alţii joacă table pe cîte o bancă. Un singuratic leagănă tranzistorul dat la maximum, vrea să atragă atenţia fetelor trimise de cooperativele agricole. Pe plajă,

pescărușii caută resturi de mîncare, stoluri mari împestrițează nisipul. Strigătul lor încearcă să acopere muzica de la restaurantul din apropiere. Soarele alunecă spre asfințit. E beat de căldură. Dă foc unui vapor pe dunga orizontului. Arde ca un chibrit scăpărat pe cocoașa cerului.

Chelnerul le aduce berea, o toarnă cu dexteritate, spuma se oprește la marginea paharului. Beau amîndoi însetați.

„...nu poți ieși la mal, spune după un timp Aron, ca pentru sine. Ești mereu înghiontit de cîte unul care îți spune : «Muncește aici pînă ți-o veni damblaua ! Nu întreba cîți bani cîștigi ! Dacă vrei să pleci să strigi : Cu-cu! Sînt aici ! Căpitane ! Sînt copil cuminte și-mi sug degetul ! Nu-l ridic împotriva nimănui !»"

Iustin tace, se uită spre mare. Aron întoarce capul spre el. Simte nevoia să-l scoată din încremenirea lui. Se aude strigînd :

„Cum dracu poți să stai atîta timp înlemnit pe scaunul ăla ! Doar nu ești bătut în cuie !" e un fel de a-i spune că știe ce eforturi face să se stăpînească, să nu urle în gura mare.

„Da. Mă mișc, spune absent Iustin, apoi îi caută ochii și îl privește intens. Te-ai referit la Voican, la toți cei de teapa lui, dar și la Dana. Nu-i așa ?"

Nu-i răspunde, n-ar fi vrut să-l provoace, își aprinde o țigară.

„Crezi că nu mă pot despărți de ea ? Că nu pot să-i spun : «Nu vreau să te mai văd. Pleacă !»".

„Faptul că n-ai făcut-o... Poate chiar o iubești, în felul tău, nebunește, chinuind-o și chinuindu-te ! Oricum, primul adversar..."

„Dana nu mi-e adversar ! Dar admit că ai dreptate... ea nu mă lasă să merg liniștit pe poteca mea. Dar nu poți

să-l împingi în apă pe cel din fața ta și să treci mai departe ! E soluția cea mai simplă. Cei care și-au ajuns scopul, care au izbutit în viață, așa au procedat, alții însă..."

„Le-au făcut loc... Poftiți ! Vă cedez rîndul meu... Treceți !"

„Nu vrei să mă înțelegi, Aroane ! Cînd ai putere, crezi că totul îți este permis. Dacă ești însă cu adevărat puternic... dar și lucid, îți dai seama că răbdarea celorlalți e limitată. Asta a fost cursa în care au căzut toți cei care au trăit cu iluzia că pot împinge pragul suportabilității dincolo de firesc."

„Nu-i adevărat ! Un om puternic nu gîndește ca tine, Iustine ! El are reprezentarea superiorității lui și nu-și face mustrări de conștiință dacă te aruncă în apă ! Nu stă în loc pentru un gîndac ! Nu are timp ! Singurul adevăr este cel pe care îl impui cu pumnul ! Nu ești carabină cu lunetă, Iustine, ci un biet pușcoci bun pentru un directoraș, crescător de albine !"

Iustin pune mîna pe brațul lui, îl privește scurt în ochi, încearcă să-l oprească.

„În fiecare din noi se ascunde o fiară ! Un criminal ! Și frica mea... frica mea e cu atît mai mare cu cît..."

„Cu cît ? !" sare Aron nevrînd să-i lase timp de gîndire.

„...cu cît e mai adîncă... și sînt mai ademenit spre nepermis, Aroane ! Mi-e teamă de alții, dar cea mai mare teamă o am de mine și nu vei afla niciodată ce fac... cum izbutesc să ascund, să strivesc în mine tot ce simt !"

Nu-l mai aude, închide ochii, simte că amețește, după o vreme cuvintele ajung din nou la el, se orînduiesc în fraze ; începe să-l asculte pe Aron.

„...e un fel de a stăpîni, nu prin teroare, ci printr-un bine aparent. Victima domină printr-un sacrificiu min-

cinos, în realitate tu eşti victima şi ea este învingătorul. Fiecare îşi ucide fiinţa iubită... şi acela vei fi tu !"

Nu-i răspunde. Îşi simte gura uscată, bea puţină bere din pahar. I se pare amară.

„Iustine ! Îţi cunoşti dreptul, ştii cît eşti de liber şi cît nu, îţi strigi revolta... dar te opreşti la mijloc ! În jocul ăsta, bătrîne, e o singură lege : «Ori tu, ori el !» Altfel nu se poate ! Nu a găsit nimeni o altă soluţie. Ori pe poteca ta, ori în rahat pînă la gît !... pînă la hoit ! Ce alegi ? Aştepţi să te arunce ? !"

„Nu. Stau nemişcat şi nu mă tem de nimeni... aşa cum mi-a strigat omul acela de pe munte ! Vor trece, buni sau răi, dar dacă stai nemişcat vei rămîne..."

„Schilodit ! Sau ţi se va face lehamite aşteptînd şi pînă la urmă te vei lăsa păgubaş înţelegînd că totul n-are nici un sens... Dacă mai crezi în cineva, înseamnă că vrei să fii ucis !"

„Ce faci, Costi ? ! i se adresează o tînără lui Aron.

„Aaaa ! Tu eşti Matild ? Ce-i cu tine ?"

„Îl caut pe Grig. L-ai zărit cumva ?"

„Nu. Poţi să-l aştepţi la masa noastră. Prietenul meu... Iustin Arghir !"

Tînăra îi întinde mîna ; coapse lungi, încheieturi de mare iubăreaţă ce se unduiesc lenevş ; graţia calmă şi sigură a fetei bine făcute senzual. Îl priveşte scurt, de sus pînă jos. Nu-l dezbracă, îl deschide doar sub centură unde rămîne cu ochii o secundă.

„Eşti tot acolo ?" îl întreabă pe Aron aranjîndu-şi părul cu o smucitură scurtă a capului.

„Da. Mare administrator ! Tu ?"

„Hotelul Pescăruş. La recepţie !"

„Cum merge ?"

„Mă descurc. Toată lumea fură !"

„Nu mai stai ?"

„Mă grăbesc... Treci pe la mine ! Adu-l și pe prietenul tău !“ se răsucește pe tocuri și dispare pe faleză mișcîndu-și șoldurile prinse în pantalonii strînși.

„De cîte ori îi văd fesele îmi vine pofta să mă culc cu ea ! Apoi îmi spun : «E la fel ca celelalte». Oricum... trebuie să ne supunem nevoilor gurii și ale fundului !“

„Mergem ?“

„Încă o bere și plecăm !“

Stau amîndoi pe prispă. Aron fumează. Grădina e ascunsă în beznă. Gutuile au adormit ca niște lilieci agățați de crengile copacului. O pasăre de noapte sparge liniștea, i se aude în apropiere răsuflarea precipitată, ca și cum gușa i s-ar fi dezumflat cu zgomot de foale. Dincolo de grădină, marea geme lovindu-se de țărmul înalt.

„Mîine... încă o zi de muncă“ zice Aron aruncînd fumul de țigară.

„Pentru mine nu...“

„Ce vrei să spui ? !“

„Plec...“

„Accepți încă o dată să-ți dea brînci ? Să te azvîrle și de aici ? !“

Tace. Se sprijină de zid. Întoarce capul, îi caută ochii prin întuneric.

„Da... accept să fiu azvîrlit și de aici !“

„Cum adică ? De ce nu vrei să te lupți cu ei ? ! Coada pe spinare și fugi la prima fluierătură ? !“

„Da. Le-am spus ce am avut pe suflet... Nu merită mai mult, Aroane ! Aș intra într-o complicație fără sfîrșit. Miza e prea mică ! Solidaritatea gîndacilor care rod tot ce le stă în cale ! Mîine plec !“

„Nu-mi ascunzi nimic ?“

„Nu.“

Aron îi măsoară umerii drepți și capul sprijinit de zidul alb. Pare conturul unei ținte așezată în fața unor trăgători nevăzuți.

„Iustine ! Cum ți se pare «acest nou episod» din viața ta ? Crud, ridicol, cinic, absurd, amuzant ?"

„Nici crud, nici ridicol. Aș fi tentat să-ți spun amuzant, dar aș rîde fals. Nu mă surprinde absența onestității și dreptății ! Altceva, Aroane, mă preocupă... Nu mi se lipește pămîntul de picioare... oriunde aș fi."

„Nu e loc pentru cel care vrea să fie el însuși."

„Am renunțat de mult să fiu mai întîi eu... Nu știu pe cine să așez înaintea mea..."

„Cînd te vor îngenunchea definitiv, te vor accepta. Vei fi primit cu urale... Oaia rătăcită !"

„Micile mizerii de fiecare zi, cum spui tu, îți dau senzația golului ! Se poate trăi o vreme acceptîndu-l : un an, doi, trei, dar nu poți trăi la infinit în absurd !"

„Poate ai adunat pînă acum prea multe poveri ? Ai impresia că-ți cere cineva ? Crezi că și-au pus nădejdea în tine și ne vei salva ? ! Cînd s-a născut credința că vei izbuti ? Vreau să știu și eu, să mă lămuresc în ceea ce te privește ? De ce faci pe grozavul ? ! Simți că ești campion ? Cauți o miză mare ? Nu te-ai săturat de toate eroismele astea ieftine ? !"

Nu-i răspunde. Zîmbește.

«...mă duceam în odaia de la subsol, acolo erau tot felul de lăzi și vechituri și căutam, dar nu știam ce ; Alex zicea că a ascuns ceva, voia să plece la Constantinopol cu Borcescu, colegul lui, dar eu nu găseam ce ascunsese și de aceea intram în cămăruța de lîngă baie ; acolo ținea tata o ladă în care erau cărți cu desene și poze cu soldați și cai ; caii îmi plăceau cel mai mult ; intram în întune-

ric, lăsam uşa puţin deschisă, cît să intre o rază de lumină, aşa cum era raza de soare din fereastra mea în care vedeam chipul lui Dumnezeu ; luam o carte şi mă uitam la poze, apoi luam alta, cu scoarţe frumoase şi găseam soldaţi, generali şi iar soldaţi, pe front şi prin şanţuri, sau în căruţe, sau mergînd în coloane şi iar poze cu cai şi stăteam în cămăruţa aceea pînă dădeam de cărţile pe care le văzusem în altă zi ; acolo îmi plăcea cel mai mult, pentru că era mică de tot, cît o «puşculiţă», poate puţin mai mare, adică era lada cu cărţi, cîteva lucruri în jur, altele agăţate pe pereţi şi asta se numea debara... într-o zi a venit acasă Alex şi după aia a sosit şi tata şi eu îi auzeam cum vorbeau, şi tata m-a strigat, mai era cineva cu ei, dar nu era Leana, avea altă voce ; am închis uşa şi am rămas în puşculiţă, dar l-am auzit pe Alex spunînd : „Ştiu eu unde s-a ascuns !“ şi a venit direct la mine şi a deschis uşa ; atunci a apărut în faţa mea o Doamnă şi toţi trei se uitau la mine cum stăteam ghemuit în lada cu cărţi cu cai şi tata a zis că Doamna se numeşte Doamna Claire şi va rămîne la noi să ne înveţe limba franceză, să ştim şi noi la fel de bine ca Titi şi eu mă uitam la Doamna aceea frumoasă şi înaltă şi fără picioare, de acolo, din ladă, nu-i vedeam picioarele... ea mi-a întins mîna şi eu am văzut că nu putea mişca un deget, şi s-a aşezat lîngă mine, pe marginea lăzii, şi mi-a povestit că nu-i din ţara asta, este din Belgia şi a venit aici cu soţul ei, şi soţul a murit, şi nu se poate întoarce în ţara ei, acolo e război, va rămîne la noi un timp, să ne înveţe limba franceză, şi nu poate să mişte un deget, a făcut o injecţie în timp ce soţul ei era bolnav şi s-a infectat... eu o ascultam atent pentru că nu vorbea ca noi, adică vorbea altfel şi asta îmi plăcea, ca şi cum s-ar fi jucat, şi eu am rămas în ladă şi ei, adică tata, Alex şi Doamna au plecat şi Alex a zis : „Iustin rămîne aici, mai caută ceva,

el caută mereu dar niciodată nu găseşte nimic" ; eu am tăcut, Alex avea dreptate, mereu căutam ceva : o puşcă sau un soldat care dispărea din cazarmă, îl căutam atît de mult încît spuneam şi o rugăciune şi mă întorceam prin locurile pe care le mai cercetasem, crezînd că a apărut între timp, pentru că şi un soldat de plumb putea să iasă din ascunzătoarea lui şi mai era ceva, dar nu înţelegeam prea bine şi tot căutam soldatul care fugise, nu-l găseam nicăieri şi de aceea mă tîram pe sub mobile crezînd că voi da peste el... sau poate era numai aşa, adică eu mă făceam că vreau să caut ceva, pentru că nu ştiam ce să caut...»

„În fond... de ce îţi iei obligaţii pe care nimeni nu ţi le cere ? ! continuă Aron. De ce vrei să le dai apă... dacă nu le este sete ? Aaa ! Vrei să-i faci să le fie sete ! Hm ! Rahat ! Te simţi capabil să le aduci izvorul la nas şi să le spui : «Beţi proştilor ! O să muriţi !» Hai ! De ce ai amuţit ? !"

Aron aruncă ţigara pe jos şi o striveşte cu piciorul răsucind nervos talpa de cîteva ori.

„Cînd te-ai născut ai primit doar un singur glonţ, o singură viaţă ! Îl ai pe ţeavă, Iustine ! Dacă nu ocheşti bine... îl tragi aiurea sau în curul unei muieri !"

„...e de preferat să-l tragi atît de bine încît ceilalţi să înţeleagă că nu poţi fi pus cu botul pe labe ! E singurul lucru pentru care merită să trăieşti !"

„Asta zic şi eu, Iustine ! Dar nu-mi spui cum vrei să procedezi ? Eşti cel mai bun ochitor ? !"

Tace. Aron se apleacă puţin spre el, încearcă să-l privească prin întuneric. Îi aude doar respiraţia precipitată. Întinde mîna, îl apucă de braţ. Îl simte acolo, în beznă. Iustin stă nemişcat, nu se fereşte de atingerea lui.

Deodată, Aron îl aude vorbind, dar numai după un timp cuvîntul rostit ajunge pînă la el.

„...da."

„Cum da ? !"

„..."

„Chiar aşa ?"

„Da. Chiar aşa !"

Iustin îşi trage mîna de sub palma lui, îl prinde de umăr şi îl strînge cu putere. Pe faţă îi apare un început de veselie care se transformă într-un zîmbet. Aron îi distinge cu greutate trăsăturile. Îi aude rîsul, nu e zgomotos, parcă ar rîde în el. Pe măsură ce clipele trec, veselia creşte, rîsul devine hohot, iar hohotul o explozie. Efortul de a se stăpîni, de a rămîne încremenit pe scaun, acum se răzbună, nervii îşi cer dreptul lor, ies la suprafaţă prin acest rîs care se amplifică nebuneşte. Îşi ia braţul de pe umărul lui şi veselia se potoleşte. Aron se simte ridicol în tăcerea lui tîmpă. Deodată, se trezeşte şi el rîzînd. La început mai încet, apoi din ce în ce mai tare, contaminat de exuberanţa celuilalt, calmîndu-se şi el în această veselie care la început fusese forţată, nervoasă, apoi devenise firească.

„Ţi-ar fi plăcut, bătrîne, să mă prinzi ! spune Iustin. Nu m-ai fi iertat toată viaţa. Parcă te aud cum ai fi spus: «Priviţi campionul nostru !»"

„Ştii ce-am simţit la început ? Parcă aş fi alunecat pe o coajă de pepene. Aveam impresia că vrei să-ţi baţi joc de mine. Doar la urmă m-am prins şi am izbucnit în rîs... Hai să ne mişcăm puţin... să ne ducem pînă la mare. Poate facem o baie."

Trec pe lîngă bucătăria de vară, deschid o portiţă şi intră în grădină. Luna stropeşte cu var ciorchinii de struguri : sîni mici, care nu mai reuşesc să se ascundă sub butucii de vie. Frunzele uscate de porumb se lovesc între

ele — sǎbii ce se luptă cu noaptea. Sunetele sînt izgonite de răsuflarea grea și profundă a unui animal uriaș ce se întinde în beznă — marea.

Înaintează pe un tăpșan cu iarbă mărunță, arsă de soarele din timpul zilei. Aerul sărat e amestecat cu mirosul de alge. Deodată, sub ochii lor, izbucnește ca un strigăt întinderea nesfîrșită a mării. Grăbesc pașii împinși de un îndemn neștiut. Aţîţaţi. Coboară malul abrupt pe o potecă îngustă. Plaja e pustie. Nisipul e ușor denivelat, mici alveole negre ; sute de femei tolănite, cuiburi de păsări care nu vor sosi niciodată.

Se apropie de apă. Stau amîndoi în picioare și privesc întinderea nemișcată.

„Iustine ! mormăie după un timp Aron. Atunci cînd te-am întrebat... e adevărat, am vrut să te prind, dar am vrut să aflu și ce zici. Eu cred că... e totuși ceva în capul tău."

„Ce ?" îl întreabă el în glumă.

„Adică așa... Nu se poate să-ți treacă prin minte toate astea dacă n-ai simți că ai un rost..."

„Nu-i răspunde, parcă nu l-ar fi auzit. Se lasă în genunchi, prinde în căușul palmei puțină apă și se spală pe față. Simte pe buze gustul sărat al mării. Aron își îndreaptă privirea spre el. Îl vede stînd jos, cu brațele întinse spre apă, pare un copil care s-ar juca în nisip. Se apleacă și el în genunchi, se uită la valurile care se întind spre ei.

Dacă cineva ar fi trecut pe mal, poate nu i-ar fi zărit, sau ar fi crezut că sînt două grămezi de nisip pe o plajă părăsită, într-o noapte călduroasă de septembrie.

4

„A ! IUSTIN ! BINE AI VENIT ! PRIVEŞTE-MĂ! Joc în travesti ! Amalia m-a îmbrăcat în capotul ei pentru a mă feri de praf !“ începe să se dezbrace cu mişcări iuţi, amuzat şi în acelaşi timp puţin enervat că a fost găsit aşa.

„Nu ştiu ce l-a apucat de cîteva zile ? ! i se adresează Amalia. Nu-şi mai găseşte liniştea. Mereu întreabă de tine ! Cotrobăie prin toate lăzile şi dulapurile, răscoleşte

boarfele și hîrțoagele astea pe care trebuia să le arunc demult !"

„Amalia ! Te rog ! încearcă bătrînul s-o readucă la ordine, nemulțumit de autoritatea din glasul ei. Dar ia loc, Iustine ! Stai pe fotoliul acela. E cam deranj... Vrei să ne aduci cîte un pahar cu apă ?" îi spune bătrînei vrînd să curme discuția, s-o trimită la bucătărie.

„Am primit ilustratele de la mare ! zice bătrîna, parcă n-ar fi auzit ce i-a spus Trifon. Ești un băiat gentil ! Înainte și noi ne duceam la Carmen Sylva !"

„Vasile Roaită !" o corectează mormăind Trifon.

„Eforie Sud", spune în glumă Iustin.

„Nevoia de a schimba ! și Amalia ridică din umeri ca și cum amănuntul ar fi fără importanță. N-am mai recunoscut nimic din ilustrată ! Ultima dată am fost acolo în '47. Mai sînt vile pe faleză ?"

„Doar cîteva... S-au construit blocuri" îi explică Iustin surprins de buna dispoziție a bătrînei.

„Păi vezi, Trifone ! Am avut dreptate !" și fără să aștepte răspuns, iese din cameră cu pași fermi.

Ceva nou se petrecuse în viața lor, autoritatea bătrînului părea știrbită, parcă Amalia și-ar fi adus aminte că *poate* să-și exprime părerile, *poate* să aibă drepturi egale în casă, iar Trifon *poate* fi înfruntat și chiar învins.

„Ai văzut-o ? ! i se adresează bătrînul în șoaptă luîndu-l aliat. Nu știu ce are de la un timp ? ! E în criză ! Nu vrea să mă lase să mă uit prin cufere ! Zice că fac praf de pomană !" și își strîmbă buzele mirat și nedumerit.

„Cauți ceva ?"

„Dreptul civil al lui Planiol... voiam să-l mai răsfoiesc. Am găsit cîteva cărți de drept, reviste, ziare... dar Planiol ? Nu-i și pace ? ! Uite ce zdreanță mi-a dat... cu flori roșii și galbene. Parcă am înnebunit amîndoi ! Mai mare

rîsul că m-ai găsit așa !" și bătrînul aruncă halatul pe un scaun.

„Cărți de istorie ai găsit ?" îl întreabă Iustin vrînd să schimbe discuția, să uite de halat.

„Nu... nu dragul meu ! și bătrînul se uită în jur. Vezi cufărul cu capac boltit și ferecat cu cercuri de fier ? E un cufăr de la Viena. În el ținea Scriban ziarele care soseau în fiecare zi. O adevărată colecție ! Scriban era atunci o mare personalitate politică, i se făceau fotografii, se scriau articole despre el... Nu știu de ce a rămas cufărul la noi ? ! Cum nu l-au găsit la perchezițiile care ni s-au făcut de atîtea ori ? ! Înainte ar fi ieșit bucluc... Vreau să mă uit prin cărțile și ziarele astea, să le triez. Amalia zice să le vindem sau să le dăm foc ! Nu-s de acord ! Se oprește o clipă, apoi strigă : Amalia ! Rîșnița și o țigară !"

Iustin recunoaște în glasul lui vechea autoritate și putere.

„Argintăria o mai lustruiești, unchiule Trifon ?"

„Aceeași manie ! Ha-ha ! Dar tu ce-ai făcut p-acolo ? Văd că ești bronzat..."

„Am fost la mare, am lucrat pe un șantier."

„Lui Iustin i-am pus mai multă, spune Amalia intrînd în cameră cu două farfurioare cu dulceață. Lui Trifon nu-i face bine. Are diabet."

„Amalia ! Te-am rugat să-mi aduci rîșnița și o țigară."

Bătrîna se îndreaptă spre dormitor bombănind nemulțumită.

„De la un timp zice că nu mai suportă fumul de țigară, îi spune Trifon în șoaptă. Mă obligă să pun scrumul într-o cutie de Nescafé pe care o acopăr de fiecare dată. Un adevărat chin ! Numai fumat nu-i ăsta ! Nici la internat n-am pățit așa ceva !"

„Ei ! Ce şuşoteşti acolo ? Uite cutia."

Amalia, pînă acum ascultătoare, subjugată pînă la teroare, s-a revoltat şi a izbutit să-şi impună punctul de vedere : «l-a obligat să poarte un capot şi să pună scrumul într-o cutie». Amănunte aparent fără importanţă pe care Trifon vrea să le atribuie bătrîneţii, sau unei suceli de femeie, fără să admită că Amalia a reuşit să-l învingă, aproape simbolic : un capot de damă ! Nu este o răsturnare definitivă a raportului stăpîn-supus, ci doar o răzvrătire. A fost suficient să strige : «Amalia ! Rîşniţa şi ţigara» şi ea s-a întors la vechea ascultare. Stă pe scaun cu mîinile strînse în poala rochiei, umerii aduşi, măruntă la trup, cu faţa mică, părul cărunt la rădăcină, cîndva vopsit, buzele moi şi ţuguiate pe o dantură falsă, greşit montată. Deasupra lor a rămas doar gestul lui Trifon care învîrte încet, sigur şi monoton, mînerul rîşniţei, gest de stăpîn care a înăbuşit nesupunerea.

„Mătuşă Amalia ! rupe tăcerea Iustin. Arăţi foarte bine ! Eşti energică şi plină de viaţă !"

„Asta da !" sare bătrînul făcînd un gest cu mîna, parcă ar fi spus : «Prea energică !»".

„Obosesc repede, Iustine ! Eu am grijă de casă şi tot eu fac tîrguielile şi car sacoşele. El nu iese din casă decît rareori... Trebuie să stau la rînd pentru carne şi zarzavat. La vîrsta mea nu-i uşor. Sînt sănătoasă, e adevărat, mulţumesc lui Dumnezeu... Am auzit că Liz Spiliadis e bolnavă."

„Da ! Ce-i cu ea ?" întreabă iute bătrînul.

„A fost internată la spital..."

„Ce i-au spus doctorii ?" întreabă Trifon cu acel interes al oamenilor în vîrstă care ascund spaima pentru propria lor sănătate şi viaţă.

„Nu ştiu... nu e bine... Spune-mi ? Ce păstrezi în casetă ?", întreabă Iustin vrînd să schimbe subiectul.

„E cutia în care Scriban avea ţigările de foi, şi bătrînul deschide capacul pe care e scris : *Macarillos*. Era un mare fumător de havane. Le cumpăra de la o firmă din Grecia."

„De cînd sînt aici ?" întreabă Iustin privindu-le cu atenţie, ridică apoi una cu grijă să nu cadă tutunul uscat.

„Păi, să fac o socoteală... Dacă Scriban a murit în '45... Sînt în caseta asta de aproape douăzeci şi cinci de ani..."

„Hai ! Treceţi dincolo ! Lăsaţi vechiturile ! strigă Amalia spre surprinderea lui Trifon. Aici e prea mult praf şi deranj !"

Bătrînul ia rîşniţa, schimbă o privire cu Iustin, parcă i-ar spune : «Vezi ce clonţ are !» şi se îndreaptă spre dormitor. Iustin şi Amalia îl urmează. Trifon se aşază în fotoliul preferat de lîngă fereastră, Iustin lîngă el, iar Amalia pe pat. Începe să croşeteze.

Picături de ploaie trag sfori transparente prin faţa geamului. Cîte o pală de vînt se izbeşte în ferestre, lasă în urma ei un gol prelung, o tăcere în care nu se aud decît andrelele mînuite cu îndemînare de mîinile Amaliei; sunet mărunt, ronţăit de carie, tenace, răbdător, imposibil de învins. Lîngă el, scrîşnetul rîşniţei ; sunet de pietre care zdrobesc voinţe şi energii. Deasupra lor tic-tac-ul pendulei care le măsoară pe toate, suprem şi iertător.

„Unchiule Trifon ! spune Iustin vrînd să alunge tăcerea dintre ei. Mătuşa Liz a lăsat o scrisoare în care aminteşte şi de Ana Arghir. E prea bolnavă s-o întreb ce a determinat-o să-şi îndrepte gîndurile spre ea... S-a referit la măştile de gaze din timpul războiului. Ce legătură este între Ana, Scriban, Nicolae Hălmăgianu şi aceste..."

„Nu e vorba despre măşti pentru gaze ! precizează bătrînul aşezînd rîşniţa pe măsuţa de lîngă el, ci de cartuşele filtrante care se foloseau la măştile cu gaze."

„Bine-bine ! Dar ce amestec a avut Ana cu niște cartușe ? !"

Tace. Rupe o țigară în două, aprinde o jumătate, pune repede chibritul în cutia-scrumieră și așază capacul. Iustin remarcă faptul că Amalia a rămas cu ei, nu s-a dus ca de obicei la bucătărie, parcă ar fi vrut să se știe că există și ea în casa aceasta și poate să asiste la discuțiile dintre cei doi și chiar și să intervină.

„Spune-i despre casa lui Scriban din Jianu în care a fost invitat Nicolae Hălmăgianu, cînd s-a pus la cale afacerea... drăciilor alea de cartușe ! Erai de față ! De ce taci Trifone ? !"

Bătrînul tresare, parcă uitase de ea ; întoarce capul și o măsoară lung.

„...despre salonul și terasa de la parter și biroul și dormitoarele de la etaj ! Un adevărat palat ! Nu casa vă ținea legați ! Catinca ! Ea vă unea ! O iubeai din tinerețe, de aceea erai avocatul lui Scriban ! Poate în altă parte ai fi cîștigat mai bine ! De ce nu mărturisești cît ai pătimit pentru femeia asta ? Scriban își găsise o amantă la Iași, o actriță frumoasă și deșteaptă... parcă ți-ar fi spus : «O dorești pe Catinca ? Ia-o.» Dacă vrei să-i povestești despre tine și despre ei, atunci spune-i tot adevărul, Trifon ! Chiar și ce nu-ți convine sau te umilește !"

Suprimarea ziarelor : Adevărul, Dimineața **și** Lupta. **Japonia invadează China. Continuă luptele din Spania. Italia ocupă Abisinia. Führerul devine conducătorul suprem al armatei. La Capitol rulează** Contesa Walewska, **cu Greta Garbo și Charles Boyer. Goga a demisionat. La putere : guvernul Patriarhului Miron. Ministru de interne : Armand Călinescu. Continuă procesul lui Rykov, Buharin, Keretinski și Rakovski, procuror, Vișinski. Înarmări în Anglia. Trotzki se refugiază în Mexic. Cehoslovacia își apără independența. Un bătrîn din Anglia, în virstă de 73 ani, are meseria de sperietoare de ciori, se plimbă în jurul lanurilor cu o huruitoare in mînă, fluieră și cîntă.**

Scriban citea la birou, din cînd în cînd își nota ceva. Eu mă așezasem în salonul mic, răsfoiam un ziar.

„Care mai e prețul țițeiului ?“ m-a întrebat el.

„Șapte mii cinci sute“, i-am spus eu după ce am găsit rubrica în ziar.

„Dar Bursa ?“

I-am citit pe rînd cotele, începînd cu Astra Română.

„Hm ! Redevența scade mereu“, a mormăit el.

„Ce știi despre Austria ? Ieri, ziarele n-au fost prea clare.“

„La treisprezece martie trebuia să aibă loc un plebiscit. Poporul urma să hotărască dacă Austria va rămîne liberă sau se va alipi Germaniei. În aceeași zi a sosit un ultimatum de la Berlin. Cancelarul Schussnigg, a cedat. Armatele germane au trecut frontiera...“

„Tratatul de la Saint-Germain ?“

„Aruncat la coș... ca toate tratatele !“

„Crezi că va fi război ?“

„Nu hotărîm noi începerea unui război, Trifone ! Cauza inițială, aparentă, e fără importanță ! Trebuie să aflăm acel șir de cauze ce determină cauzalitatea unui fenomen din istorie ! Așteptăm desfășurarea lor... N-avem altă soluție.“

Mă uitam la el. Privirea concentrată, ochii cenușii, fără gene ; greu de intuit, nările îi vibrau ușor la fiecare respirație, cînd vorbea i se dilatau ; buzele lipsite de moliciune, încordate, trase în jos de fălcile proeminente, gură energică, nervoasă. Haină de culoare închisă, pantaloni reiați, vestă gri, cravată cu nod gros. În buzunarul de sus al hainei avea întotdeauna o batistă albă pe care o ținea uneori în dreptul unei mici eczeme de la gît. Radia încredere, siguranță, putere, lipsit însă de aroganță; orgoliu bine ascuns. Rostea cuvintele fără grabă, apăsa pe unele silabe, uneori fraza avea o intonație stranie,

parcă trage în el cuvintele scoţîndu-le apoi încărcate cu o forţă nouă : mici explozii într-o gură de lup.

În clipa aceea s-a auzit soneria. Era Nicolae Hălmăgianu. Valetul casei, bătrînul Emanoil, a traversat salonul şi s-a dus să-i deschidă. Ne-am strîns mîinile. Scriban a părăsit scaunul din spatele biroului şi s-a aşezat lîngă noi, în fotoliu, semn de amabilitate şi egalitate în discuţia ce va urma. Hălmăgianu nu îmbătrînise prea mult, nu-l văzusem de cîţiva ani : inginer studios, preocupat de probleme de laborator, poate privirea lui de miop mă făcea să-l judec aşa ; sigur pe sine, îşi cunoştea puterea şi era destul de şiret. Hălmăgianu a fost primul care a atacat, i-a amintit că erau «vechi concurenţi în petrol... dar nu adversari». Scriban a zîmbit. Eram curios cum va proceda, avea subtilitatea politicianului dar şi forţa inginerului care colindase în tinereţe dealurile cu sonde. A luat o ţigară de foi, a tăiat-o cu un cleşte special şi a aprins-o cu gesturi leneşe. Aştepta, îl pîndea, se lăsa provocat. Emanoil aşeza în dreptul fiecăruia cîte un pahar cu Martini.

„Am fost surprins că m-ai invitat" a zis Nicolae.

„De ce ? !"

„Eşti Rezident de Prut ! N-ai prea mult timp liber."

„Nicol, dragă ! Se poate ? ! Pentru tine am timp oricînd !" şi pe faţa lui Scriban a apărut un zîmbet de satisfacţie.

„Noi am lucrat un timp în petrol, am fost cumnaţi, dar..."

S-a oprit, a pus paharul pe o măsuţă de lîngă fotoliu. Era tentat să-i spună : «De ce m-ai chemat ? Ce vrei ?» S-a abţinut, nu voia să pară interesat, să precipite convorbirea ; a dovedit din nou cît este de abil. Avea o deviză : «Cine nu se stăpîneşte pe sine, nu stăpîneşte lumea».

„Ai tăi ce fac ? Catinca ? Copiii ?“ a întrebat Nicolae „Bine, toată șatra...“

Emanoil ne-a servit cu țigări dintr-o casetă de argint, a mai turnat Martini în paharele goale și a pus cuburi de gheață. Scriban a ridicat privirea spre el, a fost suficient să înțeleagă că vrea să ne lase singuri.

„Cred, Nicol, că ești curios să afli de ce te-am invitat ? Nu-i așa ? !“ e rîndul lui Scriban să atace.

„Da. Mai ales acum... Familiile noastre s-au despărțit prin divorțul Irinei de Andrei.“

„Nu încerc să-i împac ! Nici o teamă ! Nu pentru asta te-am invitat ! și Scriban a tras din țigara de foi, a aruncat fumul într-o parte, și-a agățat degetul în marginea vestei și s-a așezat comod pe canapea. Cred că-ți amintești ziua cînd Ana, Catinca și cu mine l-am botezat pe fiul cel mai mic al lui Andrei ?“

„Cum să uit botezul de la Iași al lui Iustin ? !“ zice încîntat Nicolae.

Scriban reușise să-l capteze, să-l scoată din prudența lui. Își calcula precis fiecare cuvînt, era lipsit de orgoliul insolent care ar fi iritat adversarul, ne vorbea cu aerul că amîndoi sîntem vechi și buni prieteni.

„...discutam și cu Trifon înainte. Toate țările se înarmează : unele pentru apărare, altele pentru atac. Industria de război este pe primul loc !“

Scriban sărise de la botezul unui copil, la industria de război, încerca să-l deruteze, naviga cu abilitate între două subiecte aparent fără nici o legătură.

„Mi s-a propus o afacere, a spus Scriban cu glas sec. Fabricarea unor cartușe filtrante pentru măștile cu gaze. Ești inginer chimist ! Sînt convins că vei putea asigura o producție de cîteva sute de mii de cartușe !“

Nicolae e surprins, primește însă bine vestea ; nu răs-

punde imediat, îl privește fără să clipească din spatele ochelarilor cu multe dioptrii.

„De ce m-ai ales pe mine ? !" spune el cu voce joasă, rostind cuvintele rar, mereu la pîndă.

„Eu nu mă pot ocupa... n-am timp ! Cui să i-o dau ? Albert e medic ! Răşcanu a fost numit judecător la Curtea de Casaţie ! George se ocupă cu politica lui comunistă ! Andrei e ofiţer. N-am pe nimeni din familia Catincăi. Eu am fost singur la părinţi, aşa că..."

Nicolae îşi şterge ochelarii cu batista ; orbitele albe, privirea tulbure, pleoapele strînse, o cută adîncă între sprîncene ; expresie de pisică şireată gata să facă un salt în ceafa victimei.

„Dragul meu, Scriban ! Te respect ca om de afaceri şi politician, dar... n-am crezut nici o iotă din tot ce mi-ai spus !"

Scriban izbucneşte în rîs, primeşte atacul direct, parcă l-ar fi aşteptat. Nicolae a muşcat din momeală, acum poate să-l lovească la rîndul lui, să-l determine să primească oferta. Simte că vrea să-i mai spună ceva, nu-l întrerupe.

„Nu ai pe nimeni în familie... dar ai prieteni şi colaboratori. În spatele fiecărei acţiuni se ascunde o altă explicaţie despre care nimeni nu vorbeşte."

„Nu vreau să ocolesc partea ce nu se vede... Există, nu te contrazic..."

Nicolae rînjeşte mulţumit, nu ştie că a mai pus un pas pe drumul dorit de Scriban.

„Irina a rămas în Casa cu lei împreună cu Iustin şi bătrîna Olimpia. Trăiesc doar din pensia pe care le-o trimite Andrei..."

„Şi ? !"

„Beneficiul afacerii îl va primi Irina pentru Iustin ! Acum ai aflat Nicol, partea nevăzută... În spatele unor

cartuşe filtrante se află... o explicaţie sentimentală. Un copil, Iustin, botezat de mine !" şi Scriban stinge ţigara în scrumieră semn că terminase ce a avut de spus.

Nicolae rămîne nemişcat, parcă un creier electronic a intrat în funcţiune calculînd în grabă tot ce i-a spus Scriban ; ochii lui sînt atît de mici, ascunşi de ochelari, încît par o linie subţire, o dungă tăioasă.

„Cît ?" rosteşte după un timp Nicolae cu glas şoptit.

„Ce, cît ? !"

„Cît vrei ?"

„Nimic !"

„Cum, nimic ? !" glas rece, expresie rigidă.

„Pentru Iustin cincizeci la sută din beneficiu, cinci la sută celui care va aduce comanda... restul pentru tine. Ai laboratorul de la Cîmpeni. În cîteva luni te pui pe roate..."

„Nu accept !" răspicat, tăios.

„De ce ? !" blînd, îngăduitor, chiar amuzat.

„Nu-ţi înţeleg generozitatea ? ! Îţi plac banii şi ai nevoie de ei !"

„Cu o singură precizare, dragul meu, Nicol ! Acum am destui pentru a trăi liniştit, chiar foarte liniştit, încît să-mi permit să fac şi un bine..."

„Nu te cred, Scribane ! Nimeni nu renunţă la bani... atunci cînd îi poate cîştiga. Nimeni nu scoate bani din pungă fără un interes !"

„Nu-i scot, renunţ în favoarea unui copil !"

„Banii n-au măsură !"

„Cît timp nu-ţi place şi altceva !"

„Ce ? ! şi Nicolae rîde pentru prima oară, se lasă pe speteaza fotoliului, încearcă să-şi destindă trupul, vrea să savureze ultima lovitură pe care i-o pregătise. Femeile ? !" insinuant, ironic.

Zîmbetul îi dispare treptat de pe obraji, nu poate să-şi

ia ochii de pe dinţii lui Scriban : albi, puternici, descoperiţi de buzele subţiri într-un zîmbet prelung.

«m-am născut într-un spital de copii alienaţi, tata era felcer, casa noastră se afla în curtea spitalului... nu aveam cu cine să mă joc ; le-am adus o minge de fotbal, unii nu puteau alerga, alţii nu reuşeau s-o lovească cu piciorul ; am încercat tot ce ştiam, inutil... într-o zi, descurajat, m-am aşezat în rînd cu ei pe o bancă, ţineau mîinile pe cap, se fereau de soare, am făcut şi eu la fel... după o vreme, cînd m-am ridicat de pe bancă, am văzut că toţi mă imită ; găsisem limbajul ; comunicam ! mă urmau peste tot, făceam un gest şi ei îl repetau... tata, chiar şi doctorii apelau uneori la mine cînd aveau neplăceri cu vreunul, eram singurul pe care îl ascultau orbeşte... într-o seară, m-am lungit într-un pat în cameră cu ei, numai aşa se culcau ; priveam zăbrelele din dreptul ferestrei, atunci am înţeles că îi conduc, mi-am simţit puterea... am adormit, dimineaţa tata m-a căutat prin saloane şi m-a trimis la şcoală, mă avertizase : «Într-o zi unul o să-ţi dea cu o piatră în cap !»... cînd a venit inspecţia eram cu ei în grădină, un inspector a spus : «Cheltuim inutil ! Uitaţi-vă ! Sînt nişte animale». Altul a completat : «Poate ar fi bine să le suprimăm treptat fondurile ! Să scăpăm de ei !» Mă uitam îngrozit la acei bărbaţi... Nu ştiau că eu... Ce bine e să fii nebun ! Nimeni nu se fereşte de tine ! I-am spus tatii care l-a informat pe director... Am primit mai departe fonduri, dar mai mici ca înainte ; le era mereu foame, şi mie îmi chiorăiau maţele. Mulţi mîncau iarbă, i-am imitat, era rîndul meu să-i imit. Nu ştiam cînd va veni ziua să mănînc pîine pe săturate... De multe ori am impresia că îi văd în jurul meu, au devenit bărbaţi maturi, dar sînt la fel

și eu trebuie să le spun ce să facă și încotro să se îndrepte... Lumea e un spital de copii nebuni, seara trebuie să-i culci și să le urezi noapte bună !»

„Mi-au plăcut banii, Nicol. Ai dreptate ! La început am vrut să mănînc pe săturate, apoi să nu mă tem de ziua de mîine... o vreme am agonisit, după aceea mi s-a făcut silă. Mă îngrășasem peste măsură, iar contul de la bancă era... Recunosc ! Îmi place să fiu lîngă o femeie frumoasă, nu mă feresc de tine, dar nu asta e slăbiciunea mea... Vino la Iași să vezi ce reprezint acolo ! Am avion personal, cînd vrei îmi dai un telefon și plecăm împreună. Cinci zile stau la Iași într-o casă pe care unii o numesc palat... Nu-mi place, e prea mare și lipsită de căldura acesteia. Nici Catinca nu vrea să stea acolo, spune că nu vrea să fie regină, chiar dacă eu sînt «Regent de Iași»"

„Mă derutează lipsa ta de interes !"

„Interesul meu este de a îndeplini rugămintea Anei !"

„Nu cîștigă nimic !"

„Ba da ! Cum de n-ai înțeles, Nicol ! și Scriban ridică puțin vocea și se apleacă spre el privindu-l în ochi. Cîștigă dreptul pe care îl ai cînd dăruiești ceva ! Dreptul unui bine făcut Irinei ! Orlenilor !"

„De unde știi că Irina va primi ?"

„Ana va pleca la Cîmpeni să vorbească cu ea. Am vrut să am în prealabil consimțămîntul tău !"

Nu eram convins că Scriban spusese totul, ceva rămăsese neclar ; povestea nu avea o singură fațetă, sau două, ci mai multe. Șansele erau egale, fiecare putea să fie învins sau învingător. Cel care va vorbi primul va pierde. Deodată, am auzit :

„Ce cantitate ?"

„Cîteva sute de mii !"

„Ce preț ?"

„Convenabil pentru un cîștig bun... Încă ceva ! Să nu afle nimeni ! E o comandă secretă pentru armată. Să-i spui Irinei că-i dăruim o rentă lunară pentru Iustin. Pînă la toamnă sper să începi producția !" și Scriban îi întinde mîna.

Ne-am îndreptat spre ușă. Emanoil l-a ajutat să-și îmbrace paltonul. Nicolae și-a luat rămas bun de la noi și s-a urcat în mașină. Roțile au scrîșnit pe aleea ce ducea spre poartă. Scriban a rămas cîteva clipe în prag, pe fața lui nu se putea citi nimic, nici cel puțin satisfacția învingătorului.

Armand Călinescu declară : «România se va împotrivi oricui pînă la limitele puterilor sale ! Dau petrol și griu pentru a nu da sînge și pămînt.» Anglia și Franța garantează Grecia și România împotriva oricărei agresiuni. România duce o politică de pace și prietenie cu celelalte state. Se pune problema statelor baltice și agresiunii indirecte. Pact de neagresiune între Rusia și Germania. Ribbentrop la Moscova. Se aprind făcliile, **film românesc cu George Vraca și Olga Porumbaru. Acord comercial între Germania și Rusia. Armata germană atacă granițele Poloniei. Franța și Anglia declară război Germaniei. Venus a învins Ripensia cu 3-0. Rusia dă asigurări Lituaniei. Varșovia a capitulat. Nimic nu s-a schimbat in Hyde-Park, tinere londoneze se duc să facă baie. Armand Călinescu a fost asasinat ; criminalii au fost împușcați la fața locului.**

Am intrat în dormitor. A întors capul spre noi cu o mișcare înceată, obosită. Era îmbrăcată cu o rochie lungă, de culoare închisă și cu un bolero de dantelă albă. Slăbise mult, părea schimbată, îmbătrînită. A încercat să-mi zîmbească — mi-am amintit de surîsul cu care mă întîmpina de cîte ori soseam la Țîntea —, acum zîmbetul era forțat, crispat. S-a apropiat, m-a luat de mînă și s-a uitat în ochii mei. Am înțeles că vrea să afle rezultatul convorbirii dintre Scriban și Nicolae Hălmăgeanu. I-am re-

latat pe scurt convorbirea, la urmă i-am spus că totul era așa cum dorise. M-a rugat să-i dau amănunte, n-am vorbit prea mult, mi-era teamă să nu mă încurc.

„Poate ți se pare nefirească dorința mea, a spus Ana făcîndu-mi semn să iau loc pe canapea. Catinca m-a înțeles mai greu... Tocmai recapitulam cîteva întîmplări din viața mea..."

„Te-am înțeles și am fost de acord ! Acum cred că ești mulțumită", a zis Catinca dorind să curme discuția, încercînd s-o liniștească.

Ana parcă n-a auzit-o, încerca să rămînă calmă, în ea se ducea lupta dintre nevoia de a se destăinui și a tăcea, între dorința de a pedepsi și a ierta, între bunătate și asprime și din această încordare rezulta o ușoară absență, o plutire care îi dădea un aer transpus. Din privirile ei am înțeles că a revenit între noi cu o putere sporită.

„De tine nu mă feresc — mi s-a adresat ea. Ne cunoaștem de mult timp... ai fost coleg cu George, veneai în Casa cu lei, apoi la Țintea. Ai fost avocatul tatii, «duhovnicul nostru». Știi tot ce s-a petrecut în familie... O iubești pe Catinca..."

A tăcut o clipă, parcă ar fi încercat să-și adune gîndurile. În camera spațioasă, cu ferestre înalte, mobilă albă, plutea o tensiune care trecuse de la dezlănțuire la furie concentrată, lucidă, tăioasă.

„...o iubești de cînd erai tînăr..." a continuat ea.

„Ana ! a intervenit Catinca încercînd să-și ascundă enervarea. Toate au trecut ! Sînt înmormîntate ! În seara aceasta e sărbătoare !"

„Nu și pentru mine !, glas tăios ; a răsucit capul spre ea cu o mișcare iute. Nu le consider înmormîntate ! Nu mi-ai lăsat amintirile în pace ! Nu le-ai lăsat să se odihnească și să moară în tinerețea și trecutul meu ! Nu le-am

uitat... şi nu vreau să crezi că nu le-am înţeles la vremea lor !"

„Dar acum... nu mai are nici un rost să reluăm unele amănunte !"

Catinca era dispusă să cedeze, pentru prima dată o vedeam pe Ana atît de înverşunată şi neiertătoare. Dorise întotdeauna să alunge discordia din familie, tăcuse şi îndurase numai pentru a evita o discuţie neplăcută. Era convinsă că nu se schimbă nimic. Acum se afla în preajma unei hotărîri, voia să vorbească, să se elibereze pentru a putea trăi mai departe.

„În toamna în care m-am îmbolnăvit şi tu ai plecat cu Scriban la Cîmpeni să aduceţi un medic" — a spus ea cu glas încet, ca şi cum ar fi aflat de unde trebuia să înceapă şi în acelaşi timp a înţeles că nu poate da înapoi.

„Ne întoarcem tocmai acolo ?" a zis imprudent Catinca.

„Da !" şi Ana a ridicat privirea spre ea, o privire necunoscută mie pînă azi.

A tăcut. Era şi ea parcă speriată de «locul» de unde pornise şi unde va ajunge ; a văzut într-o fracţiune de secundă «întreg drumul», acum nu mai putea să se întoarcă.

„...de acolo încep suferinţele mele ! În noaptea în care Scriban m-a părăsit pentru tine ! Am presimţit şi am ieşit în cerdac şi am ţipat să nu plecaţi împreună... V-am văzut urcînd în maşină şi am strigat din nou ! Voi nu m-aţi auzit sau n-aţi vrut să mă auziţi şi pînă la urmă n-am mai putut opri destinul ! Nici tata, Dumnezeu să-l ierte, n-a zis nimic ! Afacerile îi mergeau prost. Îmbătrînise. Îi era teamă să nu-l piardă pe Scriban, tînăr în plină ascensiune, cunoscut în tot ţinutul..."

„De ce îl amesteci şi pe tata în povestea asta ? ! a zis

Catinca cu asprime în glas. Ce rost are ? ! Pretinzi că l-ai iubit !"

„N-o să-ţi spun niciodată ce a reprezentat tata pentru mine... Dar atunci a greşit pentru că a lăsat să se comită o nelegiuire sub ochii lui !"

S-a oprit. A respirat adînc pentru a-şi reveni.

„Ana ! Te rog !" a zis Catinca cu blîndeţe, parcă speriată de puterea ei, simţind pericolul că va spune tot ce gîndeşte.

„Am tăcut ani de zile, acum vorbesc ! L-am iubit pe Scriban ! O să-ţi povestesc mai tîrziu cînd am scăpat... Acum mă simt împăcată, într-un fel răzbunată."

„Răzbunată ? !" a întrebat Catinca uimită.

„Da... Vorbeam despre tata... Toţi aţi plecat din Ţintea : tu, Maria şi Elvira la Bucureşti. Andrei şi George îşi căutau şi ei un rost. Ne trimeteai lunar cîteva mii de lei, pretindeai că sînt rentele din averea pe care tata i-o dăduse lui Scriban s-o administreze... s-o plaseze în acţiuni la bursă. Banii ne ajungeau cu mare greutate. Dacă n-ar fi fost Andrei să ne ajute, poate uneori n-aş fi avut cu ce să cumpăr medicamente pentru tata. Era paralizat. Se gîndea la voi, vă aştepta... voi nu veneaţi, n-aveaţi timp pentru el. Maria voia să se mărite cu Albert, Elvira se plimba cu maşina la şosea. Numai Andrei trecea pe la noi. Ai ştiut că ne trimetea bani ?"

„Nu", a răspuns Catinca jucîndu-se nervoasă cu ciucurii de pe marginea cuverturii.

„Aşteptai să cerşim un drept al nostru ? ! Sau... pur şi simplu nu te gîndeai că «cei de la ţară», cum ne spuneai tu, nu aveau cu ce cumpăra lemne să încălzească două camere... Noi ! Boierii ! Rudele sărace ale industriaşului Scriban, dormeam într-o singură odaie ! Ştii că noaptea mă trezeam şi auzeam pe cineva respirînd lîngă mine... În nopţile de coşmar credeam că în patul în care

era tata... se află un bărbat care ar fi putut fi soțul meu... Știi ce-nseamnă ca o femeie care n-a fost femeie, să dorească un bărbat care i-a fost luat de sora ei ? ! Știi că mi-a ars carnea pe trup în nopțile de insomnie, în nopțile de primăvară și că fecioria mea, de care tu vorbești cu atîta admirație, e un preț mult prea amar și dureros pentru a fi o probă de mîndrie !"

Nu îndrăzneam să mă uit la ea, o auzeam doar cum respiră din ce în ce mai greu. Catinca stătea înlemnită pe colțul patului, ghemuită lîngă noptieră.

„După moartea «Colonelului Ion Arghir», cum vă plăcea să spuneți voi, surorile mele, acum doamne din înalta societate, toate măritate... după ce a murit tata, am rămas singură la țară. Singură într-o casă cu șase camere, cu umbre, amintiri, voci, temeri, fără nici o speranță, fără să știu ce să fac cu viața mea... Priveam tavanul ore întregi pînă cînd uitam de mine... Voica îmi pregătea de mîncare și făcea ordine prin casă. Eu mă duceam în fiecare zi la cimitir..."

Pieptul, acoperit cu boleroul alb de dantelă, se ridica și se lăsa cu rapiditate, parcă ar fi avut de învins o greutate ce-l apăsa. Stătea pe canapea cu spatele drept, crispat, cu mîinile strînse. Expresie transpusă, ca și cum ar fi avut de îndeplinit un legămînt, ar fi dus la capăt un gînd dictat de o lege mai puternică decît voința ei ; trebuia să pedepsească fără duritate dar nici cu prea multă blîndețe. Părea de neînduplecat, ea, domnișoara Ana, ființa cea mai blîndă pe care am întîlnit-o vreodată.

„Cred că ar fi bine să te liniștești !" a spus Catinca cu glas încet.

„Acum, pentru că am început, trebuie să-ți spun tot ce am pe suflet. De Trifon nu mă feresc, el îți e destul de apropiat..."

„Ce vrei să insinuezi ? !" a sărit Catinca.

N-a auzit-o, nu i-a răspuns.

„...mă duceam în fiecare zi la cimitir. Treceam pe ulițele satului îmbrăcată în negru și cu voal pe față. Cei de la cîrciumă, strînși sub «streașină», șușoteau între ei, ziceau că-mi pierdusem mințile și luasem drumul bisericii și al cimitirului. Voica îmi spunea... Într-o zi, cîțiva copii, cînd m-au văzut iarăși trecînd pe drum, călcînd prin praf, s-au ținut un timp după mine, nedumeriți, apoi au început să-și dea coate, să rîdă în spatele meu și să strige : «Doamna frumoasă ! Doamna bisericoasă !» Cînd am ajuns la cimitir m-am așezat în genunchi și am început să-l strig pe tata să mă ajute, să mă scape, să nu mă uite..."

„De ce n-ai venit să locuiești cu noi la București ? De ce ai rămas atîția ani singură la țară ?" a întrebat-o Catinca cu o notă de reproș în glas.

„Veneam aici iarna, atunci cînd nu mai aveam cu ce mă încălzi și ce mînca ; ochii strînși, o dungă subțire, tăioasă ; rezistența la capătul puterilor, oricînd putînd să cedeze, să urle. Stăteam cîteva luni, simțeam că mă suporți cu greutate, așteptai cu nerăbdare ca primăvara să plec la Țintea. Respirai fericită cînd mă duceam la «casa bătrînească», cum îți plăcea să spui, tu, care ești atît de vanitoasă ! Știai că pentru mine e un adevărat surghiun. Acolo niciodată n-aș fi putut să cunosc pe cineva, să am familia mea, copiii mei, așa cum tu îi ai pe Domnica și Ion. Recunoaște, Catinco !" izbucnește Ana.

„Da... poate ai dreptate !, rostește ea cu greutate. Erai prea frumoasă ca un bărbat, așa cum e Scriban, să nu te dorească..."

„Îmi pare bine că n-ai ocolit adevărul."

„Dar și tu trebuie să recunoști — a zis Catinca, și în

vocea ei am simțit necruțarea — că toată viața ai rămas în umbra noastră, iar privirea ta..."

„...acuza infamia voastră !"

„Iar din '40 ai fost mereu lîngă noi. Nedespărțiți ! Un trio : un bărbat și două surori, dintre care o frumoasă fecioară !", a continuat Catinca dezlănțuită, cu o înveninare nedisimulată.

„Nu regret că m-ai simțit ca o umbră ! În fond, o nedreptate trebuie pedepsită, chiar între surori !" și Ana se sprijină de canapea, sleită de puteri ; știe că de data aceasta a lovit-o în plin.

„Te luam cu noi la petreceri și serbări pentru a cunoaște un bărbat cu care să te măriți !"

„Da. Ai dreptate. Amintește-ți de petrecerea de la Cercul Militar ! Cînd am spus că nu-mi place nici unul de acolo, am simțit că te bucuri. Rămîneam cu voi, puteai să vezi în ochii mei că-l mai iubesc pe Scriban. Durerea mea te excita ! Durerea fascinează !"

„Nu-i adevărat ! a strigat Catinca ; nu mai reușea să se stăpînească, se tîra pe pat apropiindu-se de ea. Doream să cunoști un ofițer... Eram «cei trei», cum ne spuneau colegii lui Andrei."

„Exact ! Cei trei ! continuă Ana fără să evite nici un amănunt. Știi ce i-a spus într-o zi Scriban doctorului Manu ? «Cînd mă culc cu ea, parcă o simt pe Ana în brațe». Eram în capătul scării, am crezut că voi aluneca pe trepte, am fugit în dormitor, m-am ascuns în pat."

„Încetează !" a strigat Catinca bătînd cu pumnul în tăblia patului.

„Cei trei ! N-ai zis tu așa ?"

Catinca a împietrit brusc, doar bărbia îi tremura ușor. Parcă ar fi rupt rochia de pe ea, acolo, în fața noastră.

„...noi trei botezam un copil. Iustin, fiul lui Andrei, ca și cum ar fi fost al nostru", apoi a tăcut.

După o vreme a spus cu glas șoptit :

„...de aceea vreau ca banii rămași de la tata, administrați de Scriban, să-i dăruiesc lui Iustin. Sînt naşa lui, e ca și copilul meu... Scriban a vorbit cu Nicolae, eu voi încerca s-o conving pe Irina. Mă duc la Cîmpeni, de acolo la Iași, soră la Crucea Roșie. Acum, în preajma războiului de care toți vorbesc, nu vreau să las nimic la voia întîmplării. Fata bătrînă din familia Arghir, va pleca... o călugărie în alb... printre bolnavi și răniți."

„Ce vrei să spui ? !" a întrebat-o Catinca, pregătită parcă să primească o nouă lovitură.

„Ți-am promis la început că o să-ți explic... Acum a venit rîndul..."

„Ana ! Iar începi ? !"

„Nu încep ! N-am terminat ! Scriban nu mai este nici al tău, are pe cineva la Iași, o actriță, cred că ai aflat ?" și în ochii ei s-au aprins lumini violente.

„Te rog ! Încetează, Ana ! a spus Catinca fără putere ; dorea să tacă ; era învinsă. Un zvon ! O minciună", a mai adăugat ea.

„Minciună ? ! Tu mi-ai dat dovada !"

„Ce dovadă ? !" întrebă speriată.

„Te-ai apropiat de cel care te-a iubit toată viața, și-a îndreptat privirea spre mine. Ai simțit că vei pierde... barca se clatină, ai vrut să-ți asiguri ziua de mîine, sau... cine știe ? Poate cînd erai cu Scriban... te gîndeai la Trifon !"

„Prostii ! izbucnește Catinca urlînd. Înainte de a pleca vrei să mă compromiți, să lași în urma ta numai noroi !"

„Să nu mai rostești niciodată cuvîntul ăsta ! Cum poți să pretinzi că sînt prostii ? Trăiești cu Trifon de cîțiva ani ? ! Știi cine mi-a spus ?"

„Cine ? ! întrebă Catinca gîtuită ; s-a ridicat de pe pat

și s-a așezat lîngă Ana pe un taburet, parcă ar fi stat la picioarele ei.

„Scriban !"

„Nu-i adevărat" a reușit ea să articuleze.

„Nu te mint."

„Și mie mi-a spus ceva asemănător" am intervenit eu...

„Te-am apărat cu toate că nu eram convinsă, mai aveam o singură îndoială. Acum am aflat adevărul. Frica ta a fost argumentul care îmi lipsea ! N-ai nici o grijă, plec la Iași, dealtfel... nu i-aș fi spus nimic..."

Niciodată n-am văzut-o atît de tulburată pe Catinca. Dacă pînă azi părea de neînvins, acum era prăbușită, ceva se frînsese în ea. A rămas pe taburet, ghemuită la picioarele Anei.

De jos, din salon, se auzeau zgomote. Glasul lui Scriban a răsunat pe scara interioară, o striga pe Catinca, o anunța că au sosit musafirii și o ruga să coboare cît mai repede. Catinca nu l-a auzit. M-am apropiat de ea și i-am făcut semn să coboare. M-a privit îndelung, parcă nu știa cine sînt. A dus mîna la cap, și-a aranjat părul cu un gest reflex, a respirat adînc și a repetat cuvintele mele : „Au venit musafirii". S-a ridicat cu un gest greoi și s-a îndreptat spre ușă cu pași rari. Încerca să-și recapete mersul ei drept și mîndru.

Am rămas în cameră. Ana a încercat să-mi zîmbească, i-am recunoscut surîsul. Nu știam ce să fac, ce să-i spun ? M-am dus la fereastră. Priveam gardul de fier și cele două felinare ce străjuiau porțile larg deschise. O mașină intra încet în curte ; a ocolit rondul cu flori și s-a oprit în fața scărilor. Emanoil a deschis imediat portiera. Au coborît doi ofițeri însoțiți de soțiile lor. Au fost întîmpinați de Scriban și Catinca ; purta pe umeri o capă de blană. Mașina a dispărut în spatele casei, ușa s-a închis

și în curte s-a făcut din nou liniște. M-am întors spre Ana. Am simțit că vrea să-mi vorbească.

„Poate te-am supărat, Trifon..."

Am protestat dînd din mînă, n-am izbutit să spun nici un cuvînt.

„Îți mulțumesc că n-ai plecat acum de lîngă mine, n-ai vrut să mă lași singură... Poate am fost cam dură. Nu i-am spus niciodată ce gîndesc și cît am îndurat ! Era necesar, nu mai puteam să tac !... Acum există între noi un adevăr, deci și dreptate... Nici eu n-am fost prea bună, știu, dar nici ea, și uite așa am ajuns în ziua de azi cînd fiecare are ceva al lui. Eu pot respira în voie, am cugetul împăcat. Plec la Iași, Catinca va rămîne cu tine sau cu cine va dori... Vor veni zile grele pentru noi... zile grele..."

Nu resemnată și nici dezamăgită, expresia celui care a făcut dreptate și are o urmă de amărăciune, dar și de mulțumire pentru izbînda unui gînd fără de care nu putea trăi.

„...cel puțin copilul acela să fie mai fericit decît noi. Și nu numai pentru Iustin, dar și Irina trebuie să aibă altă viață !"

Nu înțelegeam ce vrea să spună, simțeam însă că voi afla ultima explicație a tot ce se petrecuse din ziua în care Scriban îl chemase pe Nicolae Hălmăgianu și îi propusese să fabrice cartușele filtrante.

„Trifone ! Îți simt nedumerirea. Am ajuns să mă port anapoda, încearcă totuși să mă înțelegi. Vreau s-o ajut pe Irina, chiar dacă Andrei o urăște... Nu suportă să-i rostești nici cel puțin numele ! A iubit-o mult și împotrivirea lui e tot atît de mare... Vreau s-o ajut tocmai pe această femeie care locuiește cu Iustin și mama ei în Casa

cu lei ! Să realizeze ea, ceea ce eu n-am reușit toată viața ! Îți dai seama unde am ajuns ? ! și-a trecut mîna de-a lungul gîtului, parcă n-ar fi avut aer să respire. Cînd Irina va găsi un bărbat pe care îl va iubi, să-și cumpere o rochie frumoasă, să nu fie nevoită să ceară surorilor ei, Emilia și Verona, așa cum eu ceream surorilor mele..."

Tăceam. Mă uitam în ochii care priveau dincolo de mine, parcă ar fi ajuns deja într-un loc de mult visat.

„...am dorit un copil, de aceea mă gîndesc la Iustin. Nu mi-e rușine de tine ! Un sentiment distrus, un instinct strivit și poate de aceea simt uneori un copil în pîntece... Mă port ca o nebună, cum a spus Catinca... Și prin Irina cred, sper... Ea este tînără, se va mărita... chiar dacă nu voi purta rochie de mireasă, *mă voi duce* la biserică și preotul va ține o slujbă și corul va cînta și vor fi mulți invitați, toată familia, tineri și bătrîni... *voi coborî* scările spre trăsură în timp ce trena va aluneca pe trepte *și vom* pleca din oraș, să nu ne amintim nimic din tot ce a fost..."

Am simțit nevoia să plec, s-o las singură. Cînd am ajuns la ușă m-am întors spre ea. Stătea nemișcată pe canapea, se uita la mine. Nu i-am suportat ochii. Am închis încet ușa. Am rămas pe culoar, cu mîinile sprijinite de balustrada scării interioare. Priveam salonul unde erau adunați oaspeții. Vorbeau, rîdeau, ciocneau pahare. Mi-am amintit cuvintele lui Scriban adresate lui Nicolae : «Să nu afle nimeni ! Să-i spui Irinei că-i dăm o rentă lunară pentru Iustin». Apoi Ana : «Vreau ca banii rămași de la tata, administrați de Scriban, să-i dăruiesc lui Iustin». Scriban nu mai avea banii lăsați de bătrînul Arghir și nu putea să-i spună Anei că i-a cheltuit. I-a oferit în schimb lui Nicolae o afacere, beneficiul îi revenea copilului. Scriban a dovedit încă o dată cît este de inteligent

și abil. Pentru Ana... un vis împlinit. Bucuria din alt suflet devenea bucuria ei. Poate acesta era ultimul resort care pusese în mișcare întreg mecanismul. Deznădejdea Anei era puterea ei, încerca să se salveze, să mai creadă în ceva... Regăseam în ea forța și rezistența Arghirilor...

5

SCOATE PORTMONEUL DIN BUZUNAR ŞI CONstată că mai are doar cincisprezece lei. Se îndreaptă spre bibliotecă, deschide capacul unei casete în care păstrează butonii pentru cămaşă şi rezervele băneşti : trei sute de lei. Îi măsoară îndelung. Zîmbeşte. Iese din cameră şi traversează holul. De cîte ori trece prin această încăpere îşi aminteşte de doamna Rovenţa. *Nu mai ştiu nimic de soţul ei ? Căpitanul Voican n-a mai*

dat nici un semn de viață, poate s-a terminat... Își pune paltonul, galoșii și închide ușa. Toate gîndurile rămîn în urma lui. Doamna Grigorescu ridică vizorul, e la post ca întotdeauna. Nu-i dă nici o atenție, zîmbește pentru a doua oară în această dimineață friguroasă de toamnă.

Merge pe jos pînă la Piața Națiunii, de acolo pe cheiul Dîmboviței și ajunge la Bulevardul Mărășești. Bărbia vîrîtă în fularul gros, mîinile în buzunare, ploaia îi cade pe față. Gîndurile nu prind contur, alunecă împreună cu picăturile de apă. Recunoaște imediat clădirea : în curte, sub șoproane, sînt adăpostite transformatoarele aduse pentru reparații. Intră. Ajunge în fața unei uși înalte de metal. Întreabă un tînăr unde îl poate găsi pe „tovarășul inginer Simion" ? Îi arată cu mîna biroul de la etaj. Traversează atelierul. Zgomot, trepidație, strigăte, goluri de liniște în care se aud doar sunetele unei macarale ce transportă un transformator suspendat în aer.

Urcă scara. Trece pe o pasarelă și intră în birou. Nimeni. Închide ușa. Zgomotele parcă sînt tăiate cu o foarfecă în urma lui. Își plimbă privirea în jur. Recunoaște paltonul lui Simion. Se așază pe un scaun. Așteaptă. După un timp, apare o tînără. Îi spune că Simion «a fost chemat la sediu». Îi explică pe unde poate ajunge acolo. Un culoar, o scară, un alt culoar. Pe o plăcuță : *Comitetul de partid.* Bate în ușă. Nu răspunde nimeni. Apasă pe clanță. O încăpere spațioasă, o masă lungă acoperită cu pînză roșie și mai multe scaune. În dreapta o ușă, se aud voci, înțelege că Simion se află în odaia alăturată. Se așază pe scaun, își descheie paltonul și își caută o poziție mai comodă. Lozinci pe pereți, o vitrină cu cărți și cîteva cupe sportive ; într-un colț steaguri înfășurate la repezeală.

«Șase bărbați și o femeie cu părul tăiat scurt și pieptul proeminent, care o obligă să stea puțin pe spate, poziție ce-i dă un aer distant și autoritar. Toți se uitau la mine. Aveam senzația că femeia mă dezbracă încet : mai întîi îmi scoate haina, apoi cămașa și pantalonii, la urmă parcă am rămas în pielea goală în fața lor. Gheorghe Dan mi-a zîmbit, simțea că sînt stingherit. Femeia a propus : «Tovarășu' să aducă o copie după hotărîrea judecătorească... sau un extract din hotărîre din care să rezulte exact pentru ce faptă a fost condamnat tatăl» «E scris în autobiografie !» am spus eu. Gheorghe Dan a citit : «A fost condamnat pentru agitație, conform articolului 209 din Codul Penal. E foarte clar», a adăugat el. «Nu e suficient !», l-a contrazis femeia cu părul scurt. Directorul a dat din cap, semn că e de acord cu această propunere. «Credeți că mint ?» am întrebat eu. «Nu ne îndoim de sinceritatea dumneavoastră, a sărit femeia, dar avem nevoie de un act oficial la dosar.» «Neîncrederea este ascunsă prin necesitatea unui document !» am comentat eu spre uimirea lor. «Sîntem de acord cu promovarea dumneavoastră, a intervenit Gheorghe Dan temîndu-se să nu-i irit. E vorba numai de o amînare pînă cînd veți aduce copia de pe hotărîrea judecătorească. Dacă aveți greutăți să ne spuneți, vă vom sprijini. Nu-i așa, tovarășa Manu ?» a continuat el dorind s-o facă părtaș la această promisiune. «Da-da ! Categoric !» a mormăit femeia săltîndu-și pieptul care parcă îi încovoia umerii. «Nu mă surprinde suspiciunea dumneavoastră...» Am auzit un murmur dezaprobator, nu se așteptau să spun exact ce gîndeau. «Sînt obișnuit... Mi-ați cerut un act pentru a verifica o afirmație. La Stejaru, unde am lucrat înainte, cineva a verificat un act prin alt act !» «Cum ? ! Cum adică ?»

a zis unul dintre ei. «Au crezut că am falsificat diploma, s-au dus s-o confrunte cu foaia matricolă... Bine... voi aduce o copie a hotărîrii judecătorești. Mai aștept... mai aștept...»

■

«Nu vă urcați pe stîlpi fără centura de siguranță !» «Folosiți căștile de protecție !» Două afișe pe zidul din față. Zîmbește. Cîteva glasuri în dreptul ușii. Clanța se mișcă. Ies patru bărbați îmbrăcați în halate albastre. Nu-și îndreaptă privirea spre el. Intră. Îl vede în spatele biroului. Ridică privirea, strînge puțin ochii. Fața i se luminează de bucurie. Se apropie cu mîna întinsă. Obișnuitele cuvinte de la început. Buna dispoziție a revederii.

Simion nu-l întreabă nimic, așteaptă să-i spună ce l-a adus iarăși la el.

„Mai am doar trei sute de lei. Trebuie să-mi găsesc un rost... și pîine !"

„Ai plecat de la mare ?"

„Da. Lucrările nu s-au terminat ! Șantierul n-a dat faliment ! Mîna revoluției e lungă și prin Voican a ajuns la mine."

„Iarăși ?"

„Da."

„Ce vrea ? !"

„Nimic."

„Vrei să-ți găsesc un post ?" și Simion își aprinde o țigară cu gesturi calme.

Nu-i răspunde. Se uită la el, îl vede în spatele biroului, i se pare schimbat, parcă omul-prieten de pînă atunci a devenit omul-funcție de care s-a înstrăinat. Ceva îi desparte, poate chiar biroul mare și impozant care se află între ei. Căuta un amănunt prin care să-l rega-

sească, îi vede mîna, apoi privirea îi alunecă spre ochi.

„...dar nu aici, răspunde el într-un tîrziu. N-aș vrea să se spună că am intrat pentru că mi-ai pus tu o pilă..."

Nu-l întrerupe, îl lasă să vorbească mai departe.

„Nu mai pot să stau în birou, să învîrt niște hîrtii... vreau să lucrez pe teren, să mă mișc, să obosesc, să uit tot ce-mi trece prin cap... Am devenit mai arțăgos, sar repede cînd mă calcă cineva pe coadă. Dacă rămîn aici, n-aș putea să spun... Înțelegi, Papașa ? Nu vreau să ai neplăceri din cauza mea !"

„De ce să te duci într-un loc unde nu cunoști pe nimeni ? Să fii printre străini ? zice Simion sprijinindu-se de speteaza înaltă a fotoliului capitonat cu pluș roșu, cu mînere groase, sculptate în lemn masiv. Nu e normal ca cineva să nu-și vrea binele ? ! Sper că ești sincer, cel puțin cu mine ? Dacă ai fi lucrat aici, ai fi putut spune deschis ce gîndești !"

„Lasă, e mai bine în altă parte... Numai dacă poți..."

„Cum vrei..."

Stinge țigara în scrumieră cu un gest preocupat, ia de pe birou o agendă și începe s-o răsfoiască. E liniște. Nu se aude decît foșnetul filelor și zgomotul înfundat al motoarelor din atelier.

«...e atent la ce-i spun, nu-mi dă senzația că a înțeles totul de la primul cuvînt, nu a căpătat «rugină»... uneori e rece, chiar distant, poate numai așa izbutește să-și păstreze calmul ; nu mă descoase, așteaptă să mă apropii singur, înțelege mai mult decît îi spun ; are grijă să nu intre în amănunte neplăcute, mă învăluie și mă domină... nu stă la pîndă, nu vînează defectele, nu adună argumente pentru a mă înfrunta sau a-mi da explicații formale, lozinci, sau «asta spune legea»... e orgolios, închis, nu mi-a vorbit despre păcatele lui, nu mi-a

spus «care e partea lui de vină», cum zice Aron ; nu-şi arată rănile...»

Filele agendei se opresc, foşnetul lor încetează. Se apleacă spre o măsuţă, unde se află telefonul, şi formează un număr. Nu răspunde. Caută pe altcineva. Postul e ocupat, sunetul sacadat şi alarmant se aude distinct între ei, o aşteptare nu lipsită de încordare, o stăruinţă spre o rezolvare ce se îndepărtează.

„...să vin în altă zi ?" întrebă Iustin.

„Nu. Aranjăm acum." Şi discul telefonului se roteşte din nou.

O voce de bărbat se aude în receptor, e cel pe care îl caută. Îi vorbeşte despre Iustin, îi spune că „are studii, a mai lucrat în transporturi şi ar dori să muncească pe teren". Cîteva cuvinte, îşi ia rămas bun şi pune receptorul în furcă.

„Du-te mîine la Baza de transporturi Nr. 5 de lîngă Piaţa 1 Mai. Întrebi de tovarăşul Cazan. Faci tot ce-ţi spune... Mi-a promis că te va ajuta..." tonul celui care e obişnuit să conducă, să rezolve imediat ce îşi propune.

Telefonul sună strident. Simion începe să discute cu cineva, convorbirea se prelungeşte. Iustin se duce la fereastră. Ploaia a încetat. Cerul păstrează culoarea nisipului. Îşi îndreaptă privirea spre clădirea din faţă. Un spital. Camere cu paturi albe şi bolnavi în pijamale ; la geamuri, borcane cu iaurt şi pachete cu mîncare. «Piaţa 1 Mai este aproape de Spitalul Filantropia. Acolo e internată mătuşa Liz. Voi trece pe la ea.» Un bolnav apare la una din ferestre. Îi vede chipul : un tînăr palid, cu părul răvăşit şi ochii înfundaţi în orbite.

■

«m-am dus la Cîmpeni, acolo era tata, «trăgeam acasă», aşa cum face orice animal bolnav. Am visat că

înotam într-o apă tulbure, gata să mă înec. A doua zi, Leana, mi-a tălmăcit visul : «Vei avea o boală lungă și grea.» «Lasă, Leano ! Scap eu și d-asta !» Am ieșit din curte, aveam în mînă o sacoșă : pijamaua, o carte, un prosop și periuța de dinți. Cuvintele bătrînei mă urmăreau. Ne-am îndreptat spre spitalul Schüler, treceam pe bulevardul cu castani, renumitul bulevard din Cîmpeni. Mergeam cu pași grei, mă simțeam rău. Am ajuns la spital. Ne-am dus la ghișeul pentru internări. Cîteva persoane așteptau la rînd. În fața mea un bărbat mărunt, robust. I-am privit minute în șir ceafa groasă : patru cute urcau spre craniu, pielea lucea acoperită de sudoare, firele de păr erau lipite în neorînduială. Cînd cel din fața mea a ajuns la ghișeu, i s-a spus să vină peste cîteva zile, nu aveau paturi libere. Am arătat și eu biletul de internare. «Vino, dumneata, peste trei zile!» mi-a spus femeia din spatele ghișeului. Am plecat, ce era să fac ? Ne-am întors acasă. Cred că arătam rău, tata a zis : «Era bine dacă luam o trăsură», așa spune el cînd era vorba de un taxi, a rămas cu vorba asta, cu toate că la Cîmpeni nu mai erau de mult trăsuri. După trei zile ne-am întors la spital. Nu mai aveam deloc putere, tata îmi ducea sacoșa. Am intrat într-o cameră cu cinci paturi. Tata m-a ajutat să mă dezbrac, s-a uitat la mine și a zis : «Cel puțin dacă puteam să luăm o trăsură». N-am mai suportat, i-am spus să se ducă acasă, am strigat la el să mă lase singur. Eram sfîrșit, nu mă puteam stăpîni. A plecat. M-am lungit în pat, am tras plapuma peste cap și am început să plîng... nu pentru că trecuseră atîtea zile și boala se agravase, nu pentru că țipasem la tata, nu din cauza nervilor, ci pentru că... tata fusese nevoit să recunoască în fața mea, de două ori, că n-a avut bani să ia o trăsură...

Am plîns pînă am adormit. Cînd am deschis ochii, sora mi-a spus că am dormit două zile și două nopți și am avut noroc... Atunci am înțeles că am fost într-o stare gravă. Am ridicat capul și am luat un pahar cu apă de pe noptieră. În patul de lîngă mine era bărbatul cu ceafă groasă. «De ce ai plecat, tovule, în ziua aia ?! Ce ?! Nu știi cum merge cu ăștia ?! Dacă îți fac vînt pe ușă, intri pe fereastră... dar nu cu mîna goală ! Ha-ha ! Am intervenit undeva și mi s-a eliberat un pat cît ai zice pește ! și a rîs puternic. N-ai stat pe roze ! Nu-nu ! Ieri doctorul ridica din umeri ! Ai avut baftă, nu glumă ! Ha-ha !»

■

Se îndepărtează de la fereastră și se așază în fața biroului. Simion terminase convorbirea, își nota ceva în agendă.

„Aș vrea să te întreb ceva, Papașa !" și Iustin ia de pe masă un creion și începe să se joace cu el.

„Spune !"

„Mîine mă duc la Cazan..."

„Da", se sprijină de speteaza fotoliului și își îndreaptă ochii spre el.

„Dacă m-aș fi prezentat... și tu n-ai fi vorbit cu el... m-ar fi angajat ?"

„Nu cred" ; certitudinea lui se întîlnește cu o liniște interioară ce îi dă un aer de nepăsare.

„El e acolo... ceea ce tu ești aici ?!" cuvintele rostite clar.

„Da... Secretar de partid !"

„Și crezi că e bine ?..."

Nu-i răspunde. Caută pachetul cu țigări, îl lovește cu degetul la bază, scoate una cu o mișcare înceată,

o privește îndelung — parcă ar fi avut foița crăpată — o aprinde și după ce aruncă primul fum, zice cu voce înceată, bine timbrată :

„Da ! Cred că e bine... în ceea ce te privește..."

Nu l-a contrazis, n-a încercat să-i explice de ce gîndește așa. Încrederea lui îl descumpănește.

„Vezi, Simioane... Îmi ești prieten, vreau să vorbesc cu tine deschis, chiar dacă tu ești acolo, în fotoliul cu pluș roșu, iar eu aici... Mă înțelegi ?"

Se mulțumește să dea din cap, continuă să-l privească atent, parcă ar vrea să intuiască unde va ajunge.

Îi povestește pe scurt cele întîmplate cînd a vrut să se interneze în spital, apoi adaugă :

„Tata n-a intervenit... Cel cu ceafa groasă a ieșit după două săptămîni. Bine sănătos ! Eu știi cît am stat în spital ?"

„Cît ?"

„Mai mult de trei luni... și cînd e vorba de viață, îngăduința se oprește ! Poate cele trei zile de amînare le-am plătit cu nouăzeci și opt de zile... timp în care am zăcut în pat !"

„Povestea cu spitalul e doar introducerea... Continuă !"

„Eu singur n-aș fi reușit să ocup postul de la Baza de transporturi. După ce tu ai intervenit, totul s-a aranjat ! Acum sînt în situația celui cu ceafă groasă... obțin un loc care poate i se cuvine altuia și ăla așteaptă ca un prost și rabdă de foame ! Crezi că e normal ? !"

Tace. Stă sprijinit cu coatele bine înfipte în mînerele groase ale fotoliului, pufăie din țigară, fumul îl învăluie ; sigur și calm, ca și cum nimic n-ar putea să-l scoată din liniștea lui ; în privire i se poate citi un interes, parcă ar spune : «De ce te-ai oprit ?»

„Puterea ta s-a întîlnit cu puterea lui Cazan și eu

am găsit o rezolvare, altfel ar fi trebuit să aştept trei zile, sau trei luni..."

„Ascultă, Iustine ! spune el cu glas ridicat, puţin răstit, aplecîndu-se peste birou cu o mişcare iute. Tu vrei să munceşti sau nu ? ! Vrei să te duci la lucru sau : «Am plecat la tîrg, dă doamne să nu găsesc nimic» !"

Apasă pe sonerie cu un gest nervos. Nu aşteaptă. Se ridică şi se duce spre uşă cu paşi mari. Apare o femeie de serviciu, îi spune să aducă două cafele, apoi se întoarce şi se aşază în fotoliu. Striveşte restul de ţigară şi îşi aprinde alta. Energia lui parcă s-a consumat în acest drum pînă la uşă şi înapoi. E din nou calm.

Iustin tace. Priveşte în jos, strînge în mînă creionul cu care se jucase pînă atunci. Ar fi vrut să plece, să lase totul baltă. În fond, aşa cum el i-a vorbit deschis, Simion a procedat la fel. Nu-i place să-şi explice acţiunile, de asta e sigur. Clipele trec în linişte.

„Spune mai departe" rupe tăcerea Simion.

„N-are nici un rost să continuăm discuţia..."

„Lasă-lasă ! Nu încerca să eviţi ! Ai zis că vorbim sincer !"

„Da, aşa am zis... Poate de treaba asta ar fi trebuit să se ocupe cei de la Cadre... Un concurs ! Pentru toţi candidaţii şanse egale ! Dacă eu n-aş fi lucrat în transporturi, tu ai fi propus un neisprăvit ! Cum ? ! Pentru fiecare pas e nevoie de o intervenţie ? !"

„Nu te opri ! Nu mai căuta cuvintele ! N-o să ne împiedicăm noi în ele !"

„Şi dacă de fiecare dată ar fi fost altceva decît o faptă dreaptă, îţi dai seama unde s-ar ajunge ?"

„Unde ?"

„Corupţie !"

„Şi mai unde ? !"

„Tu, Simioane, vrei să mă tragi de limbă ? Să afli ce gîndesc ? !"

„Nu, Iustine ! Vreau să ai încredere... în primul rînd în tine, să nu-ţi mai fie teamă de nimeni, nici de mine, chiar dacă spui lucruri care nu convin, nici mie şi... nici lui Cazan ! Vreau să te simţi liber în această discuţie dar... şi după ce vei pleca de aici ! Îmi eşti prieten... însă nu uiţi ce reprezint eu şi scaunul ăsta ! Nu-i aşa ?"

„Da."

„Pînă acum mi-ai plăcut. La început ai ezitat, apoi... Mai vrei să spui ceva ? E adevărat ?"

„Da. Adică... tu reprezinţi aici..."

„Dă-i drumu' !"

„Partidul !"

„Exact !"

„Vreau să te întreb... În sufletul tău, Papaşa, ai simţit că trebuie să mă ajuţi pentru că este un drept care îţi aparţine... sau este un privilegiu, adică ai fost investit cu o putere din afară şi toate celelalte privilegii adunate la un loc nu înseamnă altceva decît... favorurile necesare unui grup pentru a-i stăpîni pe ceilalţi ? !"

„Acum ai spus ce ai gîndit !"

Femeia le aduce pe o tavă cele două ceşti cu cafea. Îi serveşte pe rînd cu gesturi atente, delicate. Iustin îi priveşte mîinile, ea le retrage imediat, parcă ruşinată. Iese cu paşi înceţi, calcă cu grijă, să nu-i tulbure cu prezenţa ei. În birou se răspîndeşte aroma plăcută de cafea. Simion gustă puţin, îşi aprinde o ţigară. Ia ceaşca şi se duce la fereastră. Clipele trec fără să-i vorbească. Parcă ar fi urmărit ceva pe stradă sau ar fi uitat de Iustin care a rămas pe scaun şi se uită la el : umerii laţi, puternici, se profilează prin pînza de doc albastru a halatului, mîna stîngă băgată adînc în buzunar, pantalonii puţin mototoliţi în dreptul genunchilor.

Ştie că întrebarea lui şi-a atins ţinta, trăieşte în acelaşi timp sentimentul unei îngăduinţe, ca şi cum un prieten mai în vîrstă, cu păr alb la tîmple, asistă la năzdrăvăniile unui tînăr, iar acum tace sau se gîndeşte la altceva. Simion ar putea pleca de acolo fără să-i adreseze nici un cuvînt, nu pentru că nu l-ar fi interesat ce i-a spus, dar pur şi simplu a uitat că se mai află lîngă el. Încearcă să fie calm, se joacă cu creionul pe care l-a ţinut tot timpul în mînă. Aude o mişcare. Îi caută privirea. E deja răsucit spre el. Se uită în ochii lui, parcă s-ar fi trezit dintr-o amorţeală, o lene în care s-a odihnit pînă acum.

„...te-ai născut într-o familie de burghezi, dar nu eşti burghez, nu eşti nici proletar... nici intelectual pentru că ai tras la volanul unei basculante. Ai crescut în anii noştri, ai învăţat, ai o diplomă, vezi viaţa de pe aceeaşi poziţie cu noi, sînt convins, dar uneori gîndeşti altfel şi tocmai asta nu-mi explic... Adică nu ştiu cum să te numesc ? Poate eşti tocmai ceea ce ne trebuie ! Dacă toţi am gîndi la fel, după un timp n-am avea ce să ne mai spunem, ar fi o tăcere cumplită, o adevărată înfrîngere ! Cine scoate la lumină tot ce-i trece prin cap ? ! Mai e şi teama că nu vei fi înţeles... şi laşitatea e doar la un pas. Din cînd în cînd e bine ca cineva să te mai tragă de mînecă ! Să te întrebe dacă ce ai făcut e drept sau nu ! Altfel te obişnuieşti să crezi că eşti acolo de cînd lumea, adică... apare gaşca ! Eroarea ! E bine ca uneori să te cuprindă îndoiala..."

Pleacă de lîngă fereastră şi se aşază lîngă Iustin. Pune ceaşca pe masa din apropiere.

„Aş putea să-ţi spun că am acest drept..."

„Nu m-ai convinge !" îi replică scurt Iustin.

„Ştiu... Dar nici tu nu m-ai convins că ai spus totul... Ai plecat de la tine... dar ai vrut să te referi şi la o

perioadă nu prea îndepărtată, cînd «cel care avea un drept» putea să facă mai puțin decît era obligat, uneori să nu facă nimic... dar și mai mult, să comită un abuz ! Am ghicit ?"

„Da."

„Și asta doar pentru că stătea pe scaunul ăla... sau mai sus !"

Întinde mîna spre fotoliul din spatele biroului. Amîndoi îl privesc îndelung. Rezemătoare înaltă, tapițeria roșie, mînerele sculptate în lemn masiv. Fotoliul capătă un rol aparte, cîștigă o gravitate sporită, ca și cum amîndoi ar fi vorbit în prezența unei a treia persoane care ar fi avut o importanță supremă.

„E greu... e foarte greu să găsești linia ce desparte un drept de un privilegiu... și chiar de un abuz ! Să nu crezi că n-am trecut «granița», locul unde se întîlnește dreptatea cu nedreptatea ! Sînt om, am greșit ! Dar azi, după atîția ani, m-am întrebat dacă am greșit cînd am dat un telefon pentru tine... și de cîte ori... am încălcat «granița» printr-un telefon asemănător ? ! Nu stai mereu să te întrebi : «Asta de ce o fac ? ! Dar asta pentru ce ?» Capeți o deprindere, acționezi în baza unui simț politic, dar tocmai acest simț poate să te trădeze ! Autoritatea de care ai nevoie să conduci se transformă încet, pe negîndite, în autocrație..."

■

«am crescut lîngă ea și ea a îmbătrînit lîngă mine, vedeam cum i se adîncesc ridurile de pe față, vocea îi devine din ce în ce mai spartă... uita unde punea lucrurile, le căuta ore în șir, vorbea singură, apoi nu mai știa ce caută, se învîrtea prin casa aceea mică, fără lumină și cu cișmeaua în curte ; seara se lungea în pat

și adormea răpusă de oboseală. Duminica mă lua la biserică, stătea în genunchi, îi vedeam varicele groase și vinete pe picioare, făcea mătănii pînă i se înroșeau ochii și începea să gîfîie iar din gură îi ieșea un miros greu din cauza dinților falși. Atunci... o iubeam mai mult ca oricînd, mă lipeam de ea și o strîngeam de mînă ; ea mă așeza în genunchi, îmi spunea să mă rog și mă privea cu ochii ei mici, congestionați, cu pleoapele umflate și pline de urdori. Se uita la mine și plîngea fericită...

tata lucra la fabrica de vopsele, unchiul Manole la o tăbăcărie, venea deseori la noi, beau împreună în sălița. Tata zicea : «Măi, Manole ! Dacă cineva ar aprinde un chibrit la un metru depărtare, am lua foc numai din cauza mirosului care iese din noi !» Rîdeau amîndoi. «Tu puți a ulei încins, îi răspundea Manole, iar io a șoric ars ! Hoiturile noastre vor putrezi anevoie... se va crede că am fost sfinți și ne vor purta ca pe niște moaște !» Maia trebăluia prin casă și bodogănea : «Ăsta a adunat putoare a două sute de oi și vaci laolaltă !» apoi îi trimetea la Fane Infanteristul. Era cîrciuma și popicăria din colț. Îi zicea așa pentru că Fane luptase ca infanterist în primul război mondial și își pierduse un picior. Cîteodată mă luau și pe mine. «Locul unde se juca popicu», era prea scurt, cei care veneau acolo erau nevoiți să-și ia avînt din stradă. Stăteau cocoșați cu bila în mînă, la un moment dat, parcă erau loviți de un picior nevăzut și alergau după zidul cîrciumii. Cînd ne apropiam zăream mai mulți oameni aplecați, ca și cum ar fi privit printre șipcile unui gard, li se vedea doar curul și mîna în care ținea bila. Apoi o luau la fugă și dispăreau ca prin minune. Eu începeam să rîd, tata mă întreba : «De ce rîzi mă, ca prostu' ?» Nu știam ce să-i spun și el mă plesnea peste cap. Rîdeam

de fiecare dată, știam că imediat va urmă palma tatii care renunțase să-mi pună întrebări.

locuiam la cîteva sute de metri de cimitirul Scărișoara ; cînd trecea vreun dric, ieșeam repede la stradă. «E cu fanfară sau cu taraf ?» întreba Maia din fundul grădinii. «De ce duce mortul cu o trăsură atît de frumoasă ?» voiam eu să știu. «Să nu se zdruncine», îmi răspundea ea. Urmăream amîndoi fiecare cortegiu. Cîteodată primeam colivă. Cioclii aveau cizme lucioase din mușama, unii purtau steaguri, alții pomenile sau lumînările. Noi știam dacă mortul fusese înstărit după numărul cioclilor, îmbrăcămintea familiei, cîte bocitoare plîngeau, cîți preoți îl urmau și multe altele. Petre-Prostu era de meserie cioclu, iar în timpul liber nebun. Avea un frac uzat și pe cap un bicorn cu pană neagră de struț. «El este ambasadorul morții pe pămînt care însoțește cortegiile funerare», spunea Maia. Petru nu era preocupat de lumea ce urma dricul, nici de preoți sau fanfară și nici de pomană sau bani... pe el îl interesa mortul, cel pentru care se împodobise cu atîta grijă. Stătea tot timpul lîngă el, parcă voia să-i facă drumul mai ușor. Îi spunea mereu : «Hai-hai ! Nu mai avem mult ! Acu' trecem de răscruce și ajungem la cimitir ! Nu mai avem mult !» Pe strada noastră murise o fată de douăzeci de ani. Petru o alinta cu vorbe alese. Cînd a trecut prin fața porții, am văzut cum i-a sărutat mîna. Cineva din familie l-a tras de pulpana fracului și a strigat : «Nebunule ! Lasă fata în pace !» Petru s-a apropiat și mai mult de dric și după ce fanfara terminase de cîntat *Pe lîngă plopii fără soț*, l-am auzit spunînd : «Ce vă pasă vouă ! Acum e iubita mea !» Bunica m-a întrebat repede : «Ce-a zis ? ! Ce-a zis, Petru ?» La o altă înmormîntare, era vară cu soare puternic, unui bărbat gras, care urma cortegiul, i s-a făcut rău, i-a bufnit sîngele

pe nas. O femeie a venit la poartă și ne-a cerut apă. Eu am alergat și am adus repede o cană cu apă. Femeia a udat o batistă și i-a pus-o pe capul chel. Cum sîngele nu contenea, a mai scos din poșetă două batiste, era pregătită pentru plîns, și i-a băgat cîte una în fiecare nară. M-am ținut după ei pînă la cimitir. Sîngele nu se oprise, batistele înroșite se propteau de pieptul gras... părea un mostru chinez apărut ca prin minune în cortegiul care intra pe poarta cimitirului...

coana Mița, vecina noastră, se farda în fiecare zi : își așeza oglinda la fereastră, să aibă mai multă lumină, își băga o lingură în gură și întindea ridurile, cum ai pune o ciupercă într-un ciorap cînd vrei să-l ți̧și, apoi începea să-și frece obrajii cu diferite alifii și pomezi... în spatele ei apărea fiică-sa, Alexandra ; în fiecare noapte le visam pe amîndouă, de una mă speriam, de alta mă îndrăgostisem, nu înțelegeam de ce eram obligat să le văd pe amîndouă în același timp, nu știam că este una singură, despărțite doar de cîțiva ani... Alexandra a fost prima fată pe care am sărutat-o, cînd mi-am apropiat gura de ea am simțit gura Miței, apoi am reușit s-o uit pe bătrînă... noaptea o visam numai pe Alexandra, mă trezeam cu mîinile între picioare, aflasem că sînt bărbat... tremuram de plăcere...

de cîte ori treceam prin fața fotografului, mă opream și mă uitam în vitrină. Unii erau pozați pe un cal, alții lîngă un ghiveci cu flori, pus pe un piedestal, iar în spate se vedea un castel spre care șerpuia un drum. Eram uimit de zîmbetul lor. Nu înțelegeam de ce toți sînt atît de veseli ? Nu mă fotografiasem niciodată. Nu știam că Titi le spunea : «Zîmbiți, vă rog !» Rînjetul lor contrasta cu pieptul drept, rigid, gîtul încordat și mîinile lipite de trup. Nimic mai sinistru decît un om care rîde forțat dorind să pară fericit...»

■

„Am intrat la şcoala de meserii. Aveam un obicei de cînd eram mic, întrebam mereu : «De ce ?» Îmi era ruşine să mai rostesc cu voce tare, dar auzeam mereu în mine un glas care... A murit bunica şi eu am auzit înăuntru : «De ce ?» Petru-Prostu a condus-o şi pe ea, a fost primul cortegiu pe care nu l-am privit din poartă... Cînd am plecat din faţa casei, parcă m-am văzut copil, stînd rezemat de gard, cu bunica de mînă. Am rămas cu tata. Venea acasă şi se culca, apoi se ducea cu nea Manole la popice. Într-o seară n-a plecat. M-a strigat, mai bine zis a mormăit ceva, şi eu m-am dus să văd ce vrea. Mi-a arătat un petic de hîrtie, apoi a zis doar atît : «M-au chemat» şi asta însemna că trebuia să plece pe front. Eu iar am întrebat «De ce ?», el a dat din umeri, a împăturit hîrtia, a băgat-o în buzunar şi a bolborosit o înjurătură. Am stat toată noaptea împreună, am pregătit lădiţa de lemn cu care făcuse armata. A doua zi nu m-am dus la şcoală. L-am condus pe tata. Cînd am ajuns la pod... cartierul nostru era despărţit de restul oraşului printr-un pod pe sub care trecea o cale ferată... cînd am ajuns la pod, a lăsat lădiţa jos şi m-a strîns la piept. A fost prima dată cînd tata m-a îmbrăţişat, a fost prima dată cînd am simţit ceea ce se numeşte iubire de părinte. Cum stăteam ghemuit în braţele lui, i-am văzut mîna strînsă pe umăr... degetele groase, cu pielea crăpată, cu urme de vopsea de la fabrică, tremurau uşor. M-a împins de lîngă el şi mi-a zis să plec... «Să ai grijă de casă». S-a răsucit şi a început să urce podul. Am rămas acolo şi mă uitam la el cum dispărea cu lădiţa în mînă. Am vrut să-i strig că totul va fi aşa cum a dorit, nu puteam să rostesc nici un cuvînt... De

atunci nu l-am mai văzut, nu s-a mai întors, și eu întrebam mereu : «De ce ?»"

Strivește restul de țigară în scrumieră, se ridică de pe scaun, face cîțiva pași prin birou, apoi se așază la loc.

„Cînd s-a terminat războiul eram elev în ultimul an la școala de meserii, voiam să ajung mecanic. Am început să înțeleg... cum să-ți spun, am început să mă gîndesc la mine, bunica, tata, Manole, și la cei care se născuseră la mahala... Ni se dădea o speranță... Nu știu dacă poți să mă crezi ? Pînă nu deschizi ochii să vezi ce-i afară, parcă nu știi ce-i înăuntru, în casa în care locuiești de-o viață întreagă, sau poate că ești prostit de aceleași obiecte pe care le vezi în fiecare zi... Atunci, am deschis pentru prima dată ochii și am înțeles că se poate trăi nu numai între patru pereți coșcoviți de igrasie..."

Tace clipe îndelungi ; nu se grăbește, nu este numai o ocazie de a-și rememora niște întîmplări, ci de a le înțelege mai bine, acum, după atîția ani de cînd nu se mai gîndise la ele.

„Mă duceam la întruniri, mă urcam în camioane cu cîte un steag în mînă, alergam în piețe și pe străzi, țipam, urlam... Alegerile din '46, cîteva nopți nedormite... Aveam un prieten, Gheorghe Dumitriu, cu el mergeam la toate acțiunile. Era un bun vorbitor, îi plăcea să se adreseze mulțimii. Îmi amintesc cum spunea : «Sîntem de la mahala și de la țară ! Refuzăm soarta pentru care am fost hărăziți. Sîntem o generație fără părinți și dascăli, luptăm umăr la umăr împotriva a tot ce a existat pînă acum !» Strigam, aplaudam și rîdeam din toată inima. Eram nebuni de fericire ! Nu știam că în înflăcărarea noastră se năștea și începuturile unor greșeli... așa cum dealtfel s-a și întîmplat. Tot el mai zicea — sînt cuvinte care mi-au intrat definitiv în cap — «Nu acceptăm prostia și trădarea intru-

şilor sau exagerările exaltaţilor». Atunci am auzit prima dată cuvîntul «exaltat». El mi l-a explicat. După cîţiva ani am înţeles că el însuşi era un exaltat. N-aş vrea să crezi că eu eram altfel, toţi trăiam aceeaşi însufleţire. Voiam să-mi găsesc un model ! La început am vrut să-l imit pe Dumitriu, dar nu puteam vorbi ca el, apoi mi-am zis... Cu cine crezi că doream să semăn ? Cu Stalin ! Gîndul ăsta m-a urmărit luni de zile, aveam fotografia lui în buzunar, cînd a murit am plîns... Asta a fost în '53, înainte însă am plecat ca brigadier la Salva-Vişeu, am muncit acolo doi ani. După ce m-am întors, am intrat în UTM, apoi am devenit activist. Am participat la colectivizare şi în '64 am început să învăţ... Am înţeles că numai cu entuziasmul nu fac nimic, voi rămîne de căruţă. Am revenit la uzină, eram mecanic, mă duceam la seral... Atunci m-am însurat, apoi m-am înscris la Politehnică, la fără frecvenţă, şi cînd eram la Stejaru am terminat ultimul an..."

Trage un fum de ţigară, îl aruncă şuierînd printre dinţi. Se ridică de pe scaun, face cîţiva paşi pînă la geam şi rămîne cu privirea îndreptată undeva, apoi se răsuceşte spre el cu o mişcare iute. Iustin îi simte forţa: înalt, robust, lumina din spate îi lasă faţa în umbră — parcă nu-i mai îngăduie să se mişte în voie. Încearcă să-i reziste. Simion se uita la el, ca şi cum i-ar fi spus : «M-ai întărîtat, acum ascultă-mă pînă la capăt».

„Dacă am refuzat să trăiesc în lumea de la mahala, în mirosul de băutură şi vopsele al tatălui meu, în bolboroseala bunicii care căuta obiectele pierdute, în sunetele de fanfară ale cortegiilor funerare ce treceau prin faţa casei noastre... dacă am refuzat să trăiesc în lumea în care Petru-Prostu era «mai-marele» mahalalei... dacă am făcut tot ce a fost posibil să nu apar frumos şi fericit băgîndu-mi o lingură în gură şi nici n-am vrut să-mi

transform viața într-un șir de fotografii de carton în care să rînjesc ca cei din pozele lui Titi... dacă am căutat un răspuns la toate întrebările mele, la acel «De ce ?» și pentru asta n-am stat cu mîinile în buzunare și am ieșit în stradă și mi-am strigat nemulțumirea, am muncit cu lopata în mînă ca brigadier, apoi activist, din nou mecanic, iar acum inginer... Deci, după ce am făcut toate astea... vin și te întreb pe tine, prietenul meu, Iustin Arghir... Crezi că eu, Ion Simion, aveam dreptul să dau acel telefon, sau era un simplu privilegiu ? !"

Își desprinde privirea din ochii lui. Nu-i răspunde, nu pentru că n-ar fi știut ce să-i spună, ci pentru că doar acum înțelege că tot ce i-a povestit pînă acum erau argumente adunate cu grijă, care să-l îndreptățească să-i pună la rîndul lui această întrebare.

„Cred că bănuiești răspunsul... Dar avînd acest drept, știi unde se termină dorința de a face dreptate și unde începe părtinirea, adică nedreptatea ?"

Simion e surprins, nu s-a așteptat ca Iustin să mai adauge ceva. Se desprinde de lîngă fereastră și se îndreaptă cu pași rari spre scaun.

„Cel care știe că este dreptul lui, simte și unde începe părtinirea, celălalt crede că i s-a acordat «o favoare» și atunci, la rîndul lui, face o favoare... Îți amintești ziua cînd ai fost în audiență și ți s-a spus că examenul pentru intrare în avocatură se va ține peste doi ani ? Am rămas în sala de așteptare, apoi ne-am dus în Cișmigiu... Era și Aron cu noi. După ce ne-ai mai povestit cîte ceva, ți-am promis că te voi ajuta. Tu m-ai întrebat... Îți aduci aminte ?"

Iustin aplecă puțin din cap, apoi zise :

„«De ce te-ai interesat la uzină pentru un post, înainte de a afla rezultatul ? Bănuiai că nu voi reuși ?» Cam așa ceva..."

„Exact ! Iar eu ţi-am spus : «Mai sînt necesare unele schimbări». Acum mi-am îndeplinit o promisiune mai veche. Cînd am dat acel telefon nu aveam în vedere că e vorba de Iustin, ci de faptul că am dreptul... dar şi obligaţia să aduc puţină dreptate acolo unde s-a comis o greşeală... Nu este vorba de părtinire, Iustine, ci de îndreptarea unei erori mai vechi, care prin tine a ajuns pînă la mine."

Iustin lasă privirea în jos, încetează să se mai joace cu creionul.

„Nu eşti convins ?" zice cu glas încet Simion, avînd un zîmbet pe faţă.

„Eu sînt acum «un caz»... Atunci însă au fost... zeci de cazuri !"

„Da. Am înţeles... A fost o vreme cînd cei care aveau acest drept, acţionau în aşa fel încît uitau să respecte adevărul şi dreptatea. La perioada aceea te-ai gîndit ?"

„Da."

„Prietenul meu, Dumitriu, spunea : «Luptăm pînă la victoria finală pentru realizarea căreia admitem *orice metodă, orice preţ şi scuzăm orice fărădelege*». Tu — şi ia aminte ce-ţi spun acum — eşti tocmai rezultatul unei astfel de concepţii, al unei greşeli, fie a unui «exaltat», fie a unui «intrus». Tatăl tău a fost condamnat pentru motive neîntemeiate, tu ai pătimit pînă acum pentru că unii au considerat... că pot lovi şi în tine. Fără să crezi că apăr pe cineva, dar, în condiţiile de atunci, erorile erau aproape inevitabile. Am cărat cărămizi, am încărcat molozul în maşini, am început viaţa de la zero ; oraşe şi sate dărîmate, istovite şi sărăcite de război şi atunci... Îţi dai seama cîtă forţă şi putere simţeam în noi ? Puteam spune că «admitem orice preţ şi scuzăm orice fărădelege». În fond, nimic nu e mai greu decît să-ţi stăpîneşti dorinţa de a arăta şi celorlalţi cîtă putere

ai, atunci cînd o ai... mai ales cînd alţii nu cred în tine, ba mai mult, fac tot ce-i posibil să te dărîme, să ţi-o ia!"

Amîndoi au tăcut un timp.

„Vezi, Papaşa... Mi-ai explicat totul aruncînd vina asupra lui Dumitriu... Dar... de cîte ori mi-ai povestit despre tine nu mi-ai spus dacă... ai greşit vreodată?... Dacă ai şi tu un păcat? Ce te-a determinat să pleci din munca de activist, să te întorci la salariul de mecanic şi să te apuci de învăţătură? Asta presupune multă voinţă, dar... parcă ai fost lovit în mîndria ta şi nu numai atît, dar poate ai sărit şi tu cîndva peste cal... Care-i partea ta de vină, Simioane?"

Nu se aştepta să-l întrebe chiar despre greşelile săvîrşite de el. Încetează să mai zîmbească. Se uită lung la Iustin, vrea parcă să vadă ceva ce nu sesizase pînă atunci, apoi zice cu un început de nemulţumire în glas:

„Aş putea să-ţi spun că n-am păcate prea mari. Am reuşit să-mi păstrez... adică am izbutit să nu sar peste cal... Aş putea să-ţi spun că tocmai de aceea am vrut să învăţ, dacă nu procedam aşa rămîneam de căruţă şi viaţa mă arunca la gunoi..."

Vrea să-şi aprindă o ţigară, pachetul a rămas pe birou, se ridică, scoate o ţigară şi scapără chibritul cu un gest nervos, apoi se aşază din nou pe scaun. Iustin îi simte nervozitatea. Simion îşi păstrează ascendentul asupra lui care s-ar putea amplifica pînă la refuzul de a-i mai vorbi, pînă la «un gest direct», din care să afle că nu-i îngăduie să-i ceară socoteală, să-i scormonească tainele. Nu intuieşte ce ar însemna acest «gest direct», dar văzîndu-l stînd cu coatele sprijinite de genunchi, cu trupul ghemuit şi capul strîns între umeri, are senzaţia că a stîrnit un animal puternic, gata să se repeadă. Teamă, regret, dorinţa de a-l cunoaşte, plăcerea de a-l iscodi, toate adunate îi dau un sentiment de pericol,

parcă ar fi intrat într-un teritoriu interzis și în orice clipă ar putea fi alungat.

„Vrei să-ți spun că la Văleni l-am cunoscut pe Morțun ? ! glas șoptit, furie stăpînită. Că știu în ce împrejurări a fost arestat ? !"

„Morțun e din Văleni... e adevărat ! spune surprins Iustin. Vara, în vacanțe, ne duceam la el... Acolo eram cînd au început bombardamentele, apoi am plecat la Mărgineni, tata..."

„Oprește-te ! Nu te mai bîlbîi de pomană !"

Ia ceașca cu cafea și soarbe ultima picătură ; trosnește zațul între dinți. Se ridică, face cîțiva pași prin cameră. Se oprește lîngă masa de ședințe, se așază cu un aer îngîndurat ; mișcă mereu degetele în care strînge țigara cu toate că scrumul a căzut de mult ; în momentele de încordare acest gest devine tic. Îndreaptă privirea spre Iustin. Acum sînt mai departe unul de altul.

„La Văleni lucram cu Stelică, aveam și celelalte raioane... sate de deal, livezi, rîpe, puțin pămînt arabil. Nu se știa prea bine ce să facem : colectivă sau gospodărie de stat ? Stelică voia colectivă, eu... eram de părere să înființăm o gospodărie de stat din pămîntul expropriat de la moșieri. Să-i lăsăm pe țărani... fiecare cu lotul lui... Discuții, certuri !..."

Iustin stă nemișcat : spinarea crispată, mîinile strînse.

„S-a ținut o ședință la Sfat. Urma să se analizeze problema cotelor. Erau adunați toți sătenii. Au vorbit cîțiva, fiecare despre ce-l durea, mulți tăceau. S-a ridicat și Morțun, era considerat chiabur. A întrebat dacă cei care au dat cota de grîu pot vinde surplusul la piață... Cu banii obținuți voia să cumpere o oaie, să achite cota de carne, așa a zis... Stelică i-a răspuns că dacă a predat cota, e liber să vîndă grîul la piață, dar să aibă la el carnetul de producător cu cotele la zi, în cazul unui

control... Au mai vorbit cîțiva, apoi ședința s-a terminat. A doua zi, Morțun a pus doi saci cu grîu într-o căruță și s-a dus la piață. Eu am plecat la Măgurele. Seara, cînd m-am întors la Văleni, l-am întîlnit pe Stelică Bîdea. «L-au săltat pe Morțun din piață ! mi-a spus el. L-au găsit vînzînd grîu». Am crezut că glumește. I-am amintit cele discutate cu o zi înainte. «Organele îl consideră un chiabur periculos și au găsit această ocazie să pună mîna pe el. Nu se știe cînd îl vor mai prinde la unguroaică !» I-am căutat pe ceilalți activiști. Erau plecați. Am dat telefon la Raion. N-am găsit pe nimeni. M-am dus la Morțun. M-a întîmpinat un sergent care mi-a arătat camera unde era reținut. «Mîine se va face lumină, sînt convins ! a zis el. O mică neînțelegere ! Aveau doar indicația tovarășului Stelică.» A doua zi am ținut o ședință cu toți activiștii, ridicau din umeri. Am vorbit la Raion, mi-au promis că «vor lămuri problema cu organele și cu Stelică». Am plecat la Măgurele, acolo aveam alte încurcături. Cînd m-am întors, Stelică mi-a spus că Morțun a fost trimis instanței de judecată, acuzat de sabotaj, procedură de urgență !"

Stinge țigara în scrumieră, respiră adînc, obosit. Privirile lor se întîlnesc.

„A stat închis patru ani..." zice Iustin.

„Da. Știu..."

„Ai mai rămas la Văleni ?"

„Cîteva luni... Cu Stelică mă certam mereu, o perioadă nu ne-am vorbit... Am făcut un raport. A venit un control, din toată tărășenia a rezultat că numai Stelică era combativ, iar eu «nu m-am orientat și am vrut să las loturi de pămînt necolectivizate». Am plecat la uzină..."

„Simioane ! Iartă-mă că insist... Înainte mi-ai vorbit

despre Dumitriu, acum despre Stelică... Vina era numai a lor ?"

„Ce vrei să spui ? !"

„Ai fost un mielușel blînd și vinovați erau doar ei !... Eu ți-am vorbit despre mine, nu m-am eschivat de la nici o întrebare. «Spune ! Continuă !» Așa mă îndemnai Nimeni nu e sfînt și toți ne-am murdărit ! Fiecare la vremea lui..."

„Îmi ceri socoteală ? Mă judeci ? !", glas abia auzit, nările vibrînd.

„Am venit să-ți cer de lucru... nu să te judec !"

„Ai găsit prilejul să mă judeci ! Să mă acuzi !, și pentru prima oară Simion ridică glasul, își pierde calmul, el, care e întotdeauna reținut și stăpînit. Înghite de cîteva ori, parcă i s-ar fi uscat gura, își trece mîna prin păr și își apasă ochii. Un prieten... chiar un bun prieten nu acceptă să te atingi de locurile care îl dor... să intri în sufletul lui cu bocancii !... Destăinuiri ? ! Hm ! Cine te mai crede în ziua de azi ? ! Nimeni, băiatule drag ! Nimeni nu scoate nici o vorbuliță despre porcăriile lui ! Tupeu ! Nu-ți trebuie nimic altceva pentru a fi crezut și toți vor cădea în cur și-ți vor permite chiar să le iei banii din buzunar ! Auzi ! Toți ne-am murdărit... și dumnealui vrea să roșesc și să scormonesc în rahatul în care m-am bălăcit, ca fiecare ! Nu-i așa ? !... Alții nu fac rău cu mîna lor ! Îl pun pe cel din subordine și rămîn, cică, principiali ! Nevinovați ! O mică îndoială și iată ! Ai și năvălit în sufletul meu ! Vrei să-mi pun patrafirul pe cap și să spun : «Da ! Am greșit !» Ei ? Și ? ! Ce dacă am greșit ? ! Crezi că se mai poate spăla mizeria ? Nu, băiețaș ! Nu mai iese nici o pată și ia-ți gîndul că cineva îți va spune cît de ticălos a fost !... Nu vei auzi decît minciuni, nimic altceva !"

Începe să se liniștească, să-și recapete calmul.

„Am vrut să-ți cîștigi încrederea... să nu-ți mai fie teamă de nimeni și primul așezat la zid am fost eu ! Bravo, Iustine ! Bravo ! Așa te vreau !... Chiar dacă m-am înfuriat puțin, așa să fii și mai departe ! Altfel nu vei fi respectat ! Toți te vor călca în picioare !"

Stă înlemnit pe scaun. Nu mai înțelege nimic.

„Îți spun doar una... cu restul mă duc în cer ! Știi tu la cine... Eram la Măgurele. Într-o dimineață a intrat în birou un țăran. Avea mîna dreaptă pansată, o ținea lipită de piept, strînsă într-o eșarfă. A scos din buzunar, cu cealaltă mînă... un ghem, ceva strîns în cîrpe și a început să le desfacă pe rînd în fața mea. Nu vorbea. Se uita din cînd în cînd în ochii mei. Nu pricepeam ce vrea, ce mi-a adus acolo... Cînd a terminat de scotocit, a zis : «Ieri m-ai convins și am semnat să intru în colectivă. Am pus degetul pe cruce ! Azi m-am răzgîndit și ți l-am adus». Ce crezi că era în legătură ? Degetul ! Mai purta încă urma de cerneală... Și-l tăiase cu toporul !"

Se ridică. Își încheie nasturele de la cămașă, își aranjează halatul, își trece mîna prin păr, și zice :

„Mă duc la atelier... pînă acolo mergem împreună."

Ies amîndoi din birou, pașii lor sună sacadat pe culoarul pustiu.

6

Trupele germane au intrat în Belgia, Olanda şi Luxemburg. Chamberlain a demisionat, în locul lui, W. Churchil. Horia Sima şi Pătraşcu au fost arestaţi. Importanţa vitaminelor în menţinerea forţei combative a trupelor. Armata Sovietică intră în Polonia... Belgia a capitulat, Regele Leopold a transmis ordinul de capitulare în timp ce armata franceză şi engleză mai continua lupta; mari pierderi în oameni şi materiale. Trupele germane au intrat în Franţa. Roosevelt a plecat în croazieră. Regele asistă la derby. Parisul e ocupat. Ministrul de Externe al Lituaniei Urbsys aflat la Moscova, acceptă condiţiile ultimatumului. Mareşalul Petain formează

noul cabinet francez. Letonia și Estonia acceptă ultimatumul primit. Horia Sima numit Ministru al Cultelor și Artelor. Ultimatum primit de la Sovietici : evacuarea Basarabiei și Bucovinei se va face în patru zile. Convorbirile armistițiului între Franța și Germania se duc în același vagon de cale ferată în care s-a semnat armistițiul din 1918. Mobilizare generală în țară. Republicile baltice devin republici sovietice autonome. Ministrul de Externe, Manoilescu, a plecat la Viena invitat de Von Ribbentrop și Contele Ciano. Conferința de la Viena a hotărît că vor fi cedați 42 243 Km² din Transilvania, cuprinzînd : Maramureșul, Nordul Transilvaniei, inclusiv Clujul. România cedează Cadrilaterul. Ion Antonescu formează noul guvern. Cutremurul din 11 noiembrie ora 3,40. Molotov în vizită oficială la Berlin. România aderă la pactul tripartit. Virgil Madgearu asasinat la Snagov, Nicolae Iorga împușcat la Strejnic. În cazematele fostului fort Jilava au fost asasinați : Generalul C. Argeșeanu, Victor Diamandi, Gavril Marinescu. Un nou acord ruso-german. 21-24 ianuarie : Rebeliunea.

„Regret că n-am asistat la discuția pe care ai avut-o cu Nicolae Hălmăgianu ! a zis Răşcanu aşezîndu-se în fotoliul de lîngă şemineu. Faimosul inginer de la Cîmpeni !", ironic, zeflemitor.

„Nu e chiar faimos... dar e un bun inginer chimist, ricanează Scriban. Păcat că nu mai crede în oameni..."

„Poate are motive !"

„Acum s-a înşelat."

Rex, cîinele lui Scriban, a intrat în salon. Un lup alsacian : părul negru, ochii inteligenți ; a fost pînă acum în camerele de la etaj, s-a jucat cu copiii. Scriban l-a mîngîiat pe ceafa voinică, cîinele s-a lungit la picioarele lui, a căscat prelung în căldura plăcută a şemineului şi a rămas nemişcat ; îi place să simtă talpa stăpînului pe cap.

„După cîte am înțeles — reia discuția Răşcanu — ai cedat ceva în folosul lui."

„Exact !" răspunde Scriban absent, trăgînd din țigara de foi.

„Bani ? !"

„Da."

„Tu ? !"

Scriban nu-i răspunde. Răşcanu aşteaptă ; faţa prelungă, părul blond, rar, priviri iuţi, mîini frumoase, nervoase ; se stăpîneşte cu greutate, este gata oricînd să intre în dispută. Complexat în faţa lui Scriban al cărui ascendent pare definitiv... Inteligenţă de chiţibuşar, găseşte mici amănunte care pot răsturna o situaţie. Spirit analitic dar nu sintetic, nu gîndeşte în perspectivă.

„Trifone ! Ai fost de faţă ! Ce părere ai ?"

„Drept să-ţi spun... nu prea cred în actele gratuite. Sînt însă excepţii în care banii pot trece pe planul doi !"

„Nu ne-ai spus o noutate ! mi-a replicat răutăcios Răşcanu. Poate, eşti preocupat, Scribane, de locul pe care îl ocupi în ierarhia socială ? Vrei mai sus ! Mereu mai sus !"

„Nici asta ! îl contrazice Scriban. Tu însă ai dorit să fii judecător, să stai pe podium îmbrăcat în robă, să baţi cu pumnul în masă, să-i simţi pe avocaţi înfricoşaţi cum se uită în ochii tăi să afle în ce toane te afli... iar deţinuţii să tremure ca nişte animale în boxă."

„Ai vrut să-mi aminteşti că datorită ţie am fost numit la Curtea de Casaţie ?" i-a replicat iute Răşcanu.

„Nu. Dar dacă ai ţinut să subliniezi... M-am referit la satisfacţia pe care ţi-o dă puterea prin exercitarea ei directă şi brutală : privarea oamenilor de libertate."

„Sînt şi alte căi mai rafinate, de pe o poziţie mai înaltă ? Nu-i aşa, Scribane ?"

Emanoil intră în salon cu o tavă pe care sînt trei ceşti cu cafea. Rex ridică iute capul şi începe să mîrîie. Îl urăşte. Emanoil rămîne pe loc. Scriban îl mîngîie cu piciorul pe cap, cîinele nu-şi mai arată colţii, îl pîndeşte însă atent. Emanoil pune tava pe o măsuţă şi, fără să-i mai servească, iese repede din salon.

„Ai văzut raporturile dintre noi ? îl întreabă Scriban pe Răşcanu, luînd o ceaşcă cu cafea şi rezemîndu-se comod în fotoliu. Eu îl stăpînesc pe Rex, iar Rex îl stăpîneşte pe Emanoil care tremură de cîte ori îl întîlneşte. Nu savurez plăcerea de a-l vedea pe Emanoil temîndu-se de cîinele meu !"

„Dar te bucuri ştiind că e stăpînit de tine !"

„Da ! Asta, da !" şi îşi aprinde o ţigară de foi cu gesturi încete.

„Ai vrea să mă vezi în locul lui Rex, să-mi ţii piciorul pe cap ...iar ceilalţi, mulţimea, în locul valetului" continuă Răşcanu vrînd să-l întărîte.

„Nu ! Te-nşeli ! răspunde Scriban aruncînd încet primul fum. Erai un simplu asistent la facultatea din Iaşi. Te-am numit şef de cabinet şi consilier personal. Ai trăit cîtva timp în preajma mea, ai simţit ce înseamnă să fii cineva. Am fost de acord să te însori cu Elvira, te-am ajutat să ajungi la Curte... Te-am umilit vreodată ? Spune, Răşcanule ? !"

„Nu, răspunde el printre dinţi. Nu subjugi... dar îmi dai senzaţia că e chiar o binefacere şi o bucurie ! Dominaţia ta e rafinată ! Ai dreptate, Scribane, dar e cu atît mai greu de suportat cînd devii conştient de ea !"

„...dacă vreodată tu mă vei prinde cu ceva... ţine minte ce-ţi spun acum, Răşcanule !... Mă vei trimite imediat în boxa acuzaţilor şi la ocnă ! Ştii de ce ? se apropie de el şi îl priveşte fix în ochi. Îţi place să-l simţi pe Emanoil tremurînd la vederea dinţilor lui Rex ! Eşti bun de execuţie, de călău... şi uneori eşti chiar necesar... Eu te-am inventat, dragul meu cumnat şi tot eu mă feresc de tine."

„Unealta necesară ! Nu-i aşa ?" părul blond răvăşit la tîmple, ochii mici, cenuşii, în continuă mişcare : viezure scos din ascunziş.

„Da, zice Scriban atît de încet încît i-am auzit cu greutate glasul. Nu trebuie să ne mințim... cel puțin între noi să recunoaștem adevărul. Ascultă, Răşcanule ! Eu știu bine unele lucruri, chiar mai bine decît crezi. Și pentru că Trifon e aici... Vreau să-i spun că am aflat ce este între tine și Catinca ! Știu că o iubești de ani de zile ! Nu-i ești indiferent, mai ales în ultimul timp, de cînd stau la Iași și s-a zvonit că am acolo o amantă !"

„Scribane ! am sărit eu intrigat. Mi-ai spus și acum cîteva zile ! De ce repeți ? N-ai probe și insinuările..."

„Le pot avea, dragul meu Trifon ! a zis el calm ; parcă se juca cu noi amîndoi. Nu doresc asemenea plăceri ! Vreau doar să nu mă las mințit. E singurul lucru important pentru mine, restul..."

„Ce reprezintă pentru tine acest «rest» ? a intervenit Răşcanu spre fericirea mea ; avea senzația că a prins un fir pe care putea să-l speculeze. Ție nu-ți plac banii ! Nu vrei să trimiți pe nimeni la ocnă ! Nu te interesează funcția ! Tu, Scribane, după cele spuse, refuzi orice bucurie ! Ești un adevărat ascet !"

Tace. Își lasă privirea spre focul din șemineu care abia pîlpîie. Stinge țigara cu un gest moale, absent, apoi soarbe ultima picătură de cafea. Rămîne nemișcat, parcă ar fi uitat că sîntem lîngă el. Mi-am dat seama ce abil și rapid și-a cîștigat superioritatea asupra noastră : față de mine, prin aluzia de adulter, față de Răşcanu determinîndu-l să recunoască rolul de simplă unealtă. Deodată, s-a răsucit în fotoliu și ne-a privit pe rînd.

„Acum cîteva zile eram la Iași... am deschis ușa cabinetului... nu-mi place să facă acest lucru ușierul. Mi-am văzut degetele pe mînerul rotund de argint. L-am răsucit încet și am închis ușa la loc. Eram singur. Știi ce mi-a trecut prin cap ? și ne-a căutat din nou privirea de parcă ar fi vrut să se convingă dacă sîntem atenți. Nimic nu

e mai de preț pentru mine decît să pun mîna în fiecare dimineață pe mînerul de argint care îmi deschide drumul spre locul unde pot să aud, să văd, să simt, să gîndesc, să visez, să iubesc tot ce se petrece în jurul meu. Viața întregului ținut care depinde... de acel mîner rotund de argint. Aș fi fost în stare să dau orice : bani, avere, liniște și chiar viața, numai să simt în fiecare dimineață în palmă metalul rece al mînerului ! Nimic mai fascinant decît sentimentul că de voința mea depinde destinul a mii de oameni... de modul în care gîndesc și acționez, depinde viața lor pe care o întîlnești într-o privire anonimă ce nu minte... O artă, o religie, în care uneori uiți să mănînci și de aceea unii au murit săraci, puțini însă, foarte puțini... Cei de rînd, oportuniștii, carieriștii, fac averi... Au timp și suflet pentru așa ceva, acesta este rostul lor acolo !... Înțelegător și dur, aspru și blînd, demn dar fără trufie, ferm și plin de îndoială... și atunci cînd rămîi singur, după ce ai fost ovaționat, lăudat, linguşit, lins pe toate părțile... atunci să te îndoiești de totul și de toți... să rămîi cu capul pe umeri, cu judecata întreagă, altfel îți pierzi mintea și nimic nu e mai periculos decît nebunia puterii ! Tu, Răşcanule, mi-ai spus o dată un dicton din dreptul roman, rezuma foarte bine raporturile dintre oameni. *Do ut des...*"

„*Do ut facias, facio ut des*", a continuat Răşcanu cu o oarecare mîndrie pentru că a apelat la cunoștințele lui.

„Îți dau să-mi dai ! Îți dau să-mi faci ! Îți fac să-mi dai ! Nimic pe gratis. Lege fundamentală !"

„...și morală !" spune în glumă Răşcanu.

„Da. Stă în firea noastră. Josniciile nu mă surprind ! Fac parte din noi și le accept așa cum accept noaptea și ziua. Toți dau și nu primesc nimic ! Aici apare înșelătoria ! Și ca să ieși din minciună, le arunci osul-scop ! Ura de rasă, de clasă, religie, națională sau teritorială !..."

„Diversiunile necesare pentru a-i stăpîni și justifica teroarea !“

„Exact !“

„Tu le arunci osul-teritorial !“

„Da... însă nu e o invenție politică, Răscanule ! Faptul că ne-a fost luată Transilvania este o realitate pe care n-o poți contesta !“

„Războiul pentru apărare, apoi pentru atac ? Tot o cursă, Scribane !

„Nu ! Te înșeli, dragul meu !“

„Foamea, sexul și... agresiunea !“

„Nu neg !“

„Biciul există !“

„Fără el nu se poate !“

„Dar justiția ? Adevărul ? Democrația ? Libertatea ? !“

„Le aperi tu ! Ești judecător ! Nu ți-am spus că te-am inventat ...pentru mine și împotriva mea ? ! Îmi ești prieten și dușman ! și Scriban a zîmbit și l-a privit în ochi. Vorbim mereu despre ele și cu cît discutăm mai mult cu atît... Nu mai sînt ! Au dispărut, Răscanule, nu din aceste vremuri ! Noi știm, dar ne facem că am uitat... ei mai speră. Naivii !“

„Atunci ce justifică strădania ta, dacă recunoști că totul e un balon dezumflat ? ! N-ai nici o explicație concretă, nici cel puțin de viitor ? Hm ? Ești cam încurcat, Scribane !“

„Crezi că n-aș putea să spun că peste cîțiva ani vom fi fericiți într-o țară mare ? Cînd le vorbești despre viitor înseamnă că te adresezi unor viermi... și dacă le vorbești despre altceva decît despre cît vor cîștiga și ce vor mînca, înseamnă că-i insulți !“

„Te contrazici, Scribane ! Ziceai că trebuie să ne apărăm casa de hoți ? ! Hm ? Cum vine asta ? !“

„Tocmai aici se află fascinația politicii, dragul meu ! Această cumpănă are la un capăt adevărul, la celălalt minciuna, la un capăt dreptatea, la celălalt nedreptatea, la un capăt aservirea, la celălalt libertatea... autoritatea, disciplina, sacrificiul, negarea eului, siluirea personalității, și toate celelalte. Important este cît ții aplecată cumpăna spre adevăr și dreptate. Esențial este efortul..."

„Atunci... ce deosebește un politician de altul ?"

„Curajul de a recunoaște tot ce ți-am spus eu acum ! De a mărturisi temerile, îndoielile, păcatele, ticăloșiile, speranțele... de a dărui ceva fără să ceară nimic..."

„Nu te cred !"

„Ai dreptate. Un politician de rînd, fricos, care nu trăiește nici o emoție în fața mulțimii, gîndește la fel ca tine ! Cum de n-au aflat că adevărul e cea mai simplă cale și nimic nu poate cuceri sufletele decît să le spui : «Sîntem umiliți, vrem să trăim în demnitate» !"

„Și tu ai reușit să fii așa ? !

„...nu știu, încerc... încerc mereu ! Mă îndoiesc de fiecare dată, mai ales acum, cînd războiul nu mai poate fi ocolit !"

A tăcut ; expresie absentă, frămîntat de un gînd, a pierdut, din tensiunea de pînă acum. Răscanu : ochii spălăciți îi aleargă în orbite, fața iluminată de bucurie, parcă a găsit amănuntul care îl căutase tot timpul.

„Cînd ne povesteai ...despre mînerul ușii de la Iași, ai zis : «*Aș fi fost* în stare să dau orice...» Acum parcă nu te mai încîntă ? ! E adevărat ?"

„Da, ai dreptate... Nu mai simt aceeași bucurie..."

„Ce ți-a rămas dacă nu mai ai nici plăcerea puterii ?!"

„..."

„Dezertezi ? ! Tocmai cînd războiul se apropie ? !"

„Mai ales acum. Aș vrea să mă opresc..."

„Nu mi-ai răspuns la întrebare ! Scribane ! Nu te eschiva ! Ce ţi-a rămas ? Ce este al tău ?"

„...nici pentru mine nu e prea clar. Există o pasiune mai profundă decît cea a puterii pentru care scopurile nu mai au importanţă... o pasiune din care a rămas doar... *omul asupra omului ţine mînie şi cere iertare*... le-am citit, pe un zid, într-o biserică, cu capul dat pe spate. O pasiune care te împinge mai departe încercînd mereu să afli unde vei ajunge, o curiozitate şi atît tot..."

„Eşti terminat, Scribane ! Nu ai loc mai sus ! Ha-ha ! Doar dacă vei fi ales preşedinte de guvern sau rege... Dar acum avem «un general» !"

„Nu te grăbi, Răşcanule ! a zis Scriban după o lungă pauză, parcă ar fi vrut să se odihnească, să-i poată aplica ultima lovitură. O să te invit peste cîteva zile, vreau să-ţi dau o veste care îţi va face multă plăcere... Pînă atunci, crezi ce vrei..."

22 iunie. Proclamaţia către ţară a domnului general Ion Antonescu : «Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte. Cu gîndurile la drepturile neamului. Cu sufletul lipit de crucile eroilor şi martirilor trecutului. Să zidim un nou altar al neamului şi să lăsăm urmaşilor gloria pămîntului strămoşesc. Români ! Pentru ţară ! Să întemeiem o lume nouă ! Să cinstim numele de Romani !» 10 iulie : Mesaj personal şi secret al privitoare la o declaraţie comună anglo-sovietică în care să D-lui Churchill către D-l Stalin: «Propunerea pe care aţi făcut-o se includă : a) ajutor reciproc, fără precizarea proporţiilor, b) obligaţia fiecărei părţi de a nu încheia pace separată, va fi supusă Cabinetului de război britanic şi al dominioanelor» 4 noiembrie : I.V. Stalin către F. Roosevelt : «Hotărîrea de a acorda un împrumut de un miliard de dolari fără dobîndă pentru plata echipamentului militar şi al materiilor prime, am primit-o cu sincere mulţumiri, ca pe un excepţional sprijin acordat în lupta uriaşă împotriva duşmanului nostru comun». F. Roosevelt către I.V. Stalin : «Crucea Roşie este gata să vă pună la dispoziţie o treime din lista generală, în valoare de cinci milioane dolari, ca dar al poporului nostru».

Oaspeţii erau invitaţi pe terasă. M-am îndreptat într-acolo, am fost prezentat celor pe care nu-i cunoşteam.

Prin colțuri, în ghivece, flori exotice, trandafiri urcători, tufe de caprifoi și o mulțime de cactuși înfloriți. Luminile bine plasate, masa întinsă pe care străluceau tacîmurile de argint, totul crea o atmosferă elegantă, rafinată. Ultimii oaspeți coborau scara spre terasă. Fracuri, smochinguri, militari în uniforme de gală, doamnele în rochii lungi, cu brațele goale și decolteuri mari care le evidențiau bustul. Printre ei, un bărbat care vorbea germana, și un actor care spunea anecdote.

Scriban trecea pe la fiecare grup, schimba cîte o vorbă, făcea un compliment unei doamne, apoi se îndepărta. A rămas mai mult timp în preajma personajului care se spunea că e de la ambasadă, se întreținea cu Albert, soțul Mariei, el știa bine germana, apoi s-a apropiat de Catinca.

„Ana nu coboară ?"

„Nu cred... mîine dimineață pleacă la Cîmpeni, de acolo la Iași. Tu ai intervenit la Crucea Roșie pentru a fi primită ca soră de caritate ?"

„A insistat teribil de mult... Cred că nimic nu o mai poate opri" și Scriban s-a îndreptat spre alt grup.

Unii stăteau în picioare, alții pe fotolii. Doi chelneri treceau printre ei cu tăvi pe care erau pahare cu băutură, alții aduceau platouri cu aperitive. Emanoil, dirija această mișcare tăcută a celor care serveau. Tot el punea plăci la patefon. Se auzeau în surdină tangouri argentiniene care alternau cu marșuri germane. Se ciocneau pahare, se schimbau impresii, se vorbea și se rîdea cu voce înceată. Bărbații evocau ultimele evenimente politice, caii cîștigători la derby-ul de duminică și mersul bursei. Femeile își făceau complimente în care nu credeau, aruncau ochiade bărbaților și observau noua linie a modei. După un timp, cineva i-a făcut semn lui Emanoil să oprească patefonul. A răsunat o voce care a cerut liniște. Din

grupul domnilor cu frac s-a desprins unul mărunt, cu frunte bombată și nas de boxer care a început să vorbească cu glas tare.

„Vă propun să toastăm în cinstea gazdei noastre! Noul Rezident al ținutului Bucegi și al Capitalei!"

Moment de uimire, apoi de rumoare, aplauze, felicitări, strigăte de bucurie și pocnetele sticlelor de șampanie.

Scriban primea calm efuziunea fals sentimentală și entuziastă a celor din jur, își descoperise dinții albi într-un rîs subțire, lucid. Bărbații îi strîngeau mîna și îl îmbrățișau, femeile îl sărutau pe obraz. Moment de agitație, mișcare, țipete ușoare ale doamnelor care își fereau rochiile lungi de cupele de șampanie lovite din neatenție. Treptat s-au mai liniștit, și-au ocupat locurile. Au început să mănînce. Una din femei a rupt un trandafir și l-a prins în păr, alta a imitat-o. Cineva a propus să se danseze. Ofițerii și-au lovit pintenii și au invitat doamnele care așteptau nerăbdătoare. Se dansa conga, era la modă. Emanoil învîrtea de zor mînerul patefonului. Actorul spunea anecdote într-un grup de bărbați. Scriban stătea de vorbă cu mai mulți domni în vîrstă, toți îl ascultau cu atenție, puțin plecați spre el din cauza zgomotului. Mi-am dat seama încă o dată de puterea lui de captare și dominare, stîrnea interesul și stăpînea pe cei din jur fără nici un efort. Cîteva doamne s-au apropiat de ei și le-a cerut să «renunțe la politică și să danseze». Scriban a invitat-o pe Catinca. Eu stăteam într-un fotoliu, cu o cupă de șampanie în mînă, Rășcanu era lîngă mine. Discutam despre noua funcție a lui Scriban și importanța pe care o va avea în noile împrejurări politice. Rășcanu era îngrijorat, îi convenea să-l știe mai departe, la Iași, acum, venind la București, Curtea de Casație

intra sub ordinele lui. După ce a terminat dansul, Scriban a venit la noi.

„Ţi-am promis o surpriză, Răşcanule !" a spus el tamponîndu-şi fruntea cu batista.

„Te-ai ţinut de cuvînt ! Nu mă aşteptam !" a ricanat în glumă Răşcanu.

„Nu sînt chiar atît de terminat. Nu-i aşa ?"

„După cîte văd... chiar deloc !" şi Răşcanu a zîmbit. Te felicit ! Spune-mi, Scribane, acum eşti mulţumit ?"

A tăcut. L-a privit în ochi, nu puteam citi nimic pe faţa lui.

„M-ai întrebat rîndul trecut : «Ce ţi-a rămas ? Ce este al tău ?» Nu-i aşa ?"

„Da."

„M-am gîndit de multe ori..."

„Catinca ?"

„Nu este a mea..."

„Copiii ?"

„Sînt ataşaţi mai mult de ea..."

„Atunci ? Pentru ce lupţi ?"

„...o energie care se consumă în sine, nu mai are nevoie de nimic, nici chiar de putere... un sentiment împotriva mea însumi !"

„Te-ai plictisit ?"

„N-am voie să mă plictisesc, Răşcanule, înaintea spectatorilor... şi adevăratul teatru abia începe !"

„Hm ? ! Nu mai înţeleg nimic ? ! De ce ai acceptat noua funcţie ? ! Ce merită ?"

„Să te agăţi de o acţiune şi să te ţii cu dinţii de ea... pînă la capătul puterilor, cred că e singurul lucru care ar merita..."

Cineva l-a luat de braţ. Era chemat la telefon.

Răşcanu a încercat să zîmbească cu un aer nepăsător, a ciocnit cupa cu şampanie, apoi a început să-mi

povestească despre «un proces de omucidere pe care îl avea pe rol». Nu-l ascultam. Catinca mi-a făcut semn s-o urmez. L-am lăsat singur. În salon erau aprinse doar cîteva lumini, se auzea muzica de pe terasă.

„...n-am fost de acord ! a început ea să vorbească febrilă. Nu se va sfîrşi cu bine ! Mă asculţi, Trifon ?"

„Da, continuă !" am îndemnat-o eu.

„Mi-a spus că nu e o funcţie militară şi pentru convingerile lui politice nu i se poate întîmpla nimic..."

A tăcut cîteva clipe, privea mereu în jos, lumina lăsa umbre lungi pe chipul ei frămîntat.

„Eu l-am îndemnat să facă politică... e adevărat. Îi spuneam că în ţara asta, dacă nu intri într-un partid, nu izbuteşti să realizezi ceva deosebit. A ajuns acolo unde nici nu mi-am imaginat ! Nu-l mai recunosc, Trifone ! Pretinde că de el va depinde destinul acestei ţări... alteori simt că ar abandona totul în prima clipă. Nu ştiu cum se va sfîrşi, mai ales în aceste vremuri ? !"

„Poate se gîndeşte la tine ?" am zis eu încercînd să aflu ce gîndeşte.

„Nu. Nu mai are nimic pentru mine ! N-o iubeşte nici pe cea de la Iaşi. Cu ea realizează spectacolul, cum spune el, sau poate nu s-a săturat încă de carnea ei, e mai tînără... Scriban iubeşte altceva !

„Eu cred..."

„Pînă azi n-am putut să mă despart de el, m-a întrerupt ea. Ne legau atîţi ani, Domnica, Ion, casa... Acum însă, am nevoie de puţină linişte, doar de puţină linişte..."

„Vrei să-l părăseşti ? În plină ascensiune ? !"

„Da ! Nu pot s-o uit pe Ana ! Nu pot să-i uit cuvintele. Ea pleacă... a fost tot timpul ca o ursitoare, ştie înaintea mea şi a tuturor ce se va întîmpla şi dacă ne părăseşte înseamnă că nu va fi bine, nici pentru mine, nici pentru copiii mei, nici pentru această casă..."

S-au auzit paşi pe culoar. Catinca s-a ridicat şi s-a dus în dormitor. Am încercat să înţeleg spaima ei, apoi m-am îndreptat spre terasă. Unii dansau, alţii mîncau şi beau, cîţiva erau ameţiţi. M-am aşezat lîngă Răşcanu. Pe la trei dimineaţa, oaspeţii au început să plece. Au mai rămas doi generali şi cîţiva domni cu fracurile mototolite. Doamnele ascultau glumele deocheate ale actorului. Rîdeau strident.

O maşină a intrat în curte. Toţi erau curioşi să vadă cine sosea la ora aceea. Se făceau diverse presupuneri şi glume la adresa celor care au plecat şi poate au uitat ceva. Emanoil l-a anunţat pe Scriban că «au sosit doi domni ofiţeri care îi caută pe domnii generali».

Unul dintre ei a ieşit cu paşi nesiguri, s-a îndreptat spre salon. Ceilalţi erau nemulţumiţi că le stricase cheful. S-au ridicat paharele, cineva a început să cînte o melodie de petrecere. Generalul s-a întors, părea îngrijorat, şi-a cerut scuze şi a plecat împreună cu celălalt. Scriban i-a condus pînă la uşă. A revenit ; toţi aşteptau o explicaţie. S-a aşezat la masă, a băut puţin vin din pahar şi a ridicat ochii spre noi. Era linişte deplină. Ne măsura pe fiecare în parte, parcă ar fi căutat pe cineva.

„Dar Hans unde e ?" a întrebat el.

Toţi ne-am uitat în jur. Albert şi-a amintit că a plecat după ce a primit un telefon. Emanoil a confirmat aplecînd puţin capul.

„...a început războiul !" a zis după un timp Scriban.

Picături mari de ploaie se prelingeau pe geamurile terasei. În grădină, chioşcul alb, din lemn de mesteacăn, se profila difuz în această dimineaţă de iunie. S-au auzit cîteva şoapte, apoi am început să discutăm ; ceream explicaţii, făceam presupuneri. Scriban tăcea. S-a dus apoi în birou să dea un telefon. Am rămas singuri, puteam vorbi în voie. Eram dezorientaţi. Nimeni nu pleca, mo-

tivam că ploaia ne obliga să rămînem acolo. Primejdia ne împrietenise. Beam cafele şi discutam.

Trecuse de ora nouă. Scriban s-a întors pe terasă, ne-a dat noi amănunte, apoi a primit o scrisoare. Era convocat. Trebuia să plece. Un fir subţire de ploaie se strecura printre geamurile terasei, cineva a pus un pahar, picăturile se auzeau cu rezonanţă, părea un metronom ce măsura timpul.

Ana a coborît din dormitor pregătită de drum. A auzit vocile noastre pe terasă, s-a apropiat să-şi ia rămas bun. S-a oprit pe prima treaptă. Era îmbrăcată cu o pelerină albă, pe cap avea o bonetă cu o cruce roşie. Ne-a privit pe rînd, a zîmbit în semn de bună dimineaţa, apoi şi-a tras încet mănuşile albe. Senină, odihnită, cu dispoziţia pe care o ai înainte de a pleca. Faţa ei contrasta cu ale noastre — obosite după o noapte de nesomn, petrecere, băutură şi panică. Maria, văzînd că stă acolo nemişcată, s-a ridicat de la masă şi i-a spus cele întîmplate. A dus mîna spre buze, parcă şi-ar fi oprit un strigăt, apoi a lăsat-o încet în jos. Maria s-a întors la locul ei. Toţi o priveam, îi suportam greu apariţia — poate pentru simplul motiv că era îmbrăcată în alb —, ne simţeam ridicoli şi nu înţelegeam de ce, parcă ne acuza fără să spună nimic. De o parte noi, de cealaltă parte ea. Ca şi cum ne-ar fi cerut să n-o chemăm, să n-o trezim din visarea ei.

Picătura de ploaie cădea mai departe în pahar, se auzea distinct, la intervale constante. Nepăsătoare.

7

ÎŞI DEZBRACĂ PALTONUL, ÎL AGAŢĂ ÎN CUIER şi se aşază la birou. Trezit la ora cinci, orbecăind pe străzi, înghesuit în autobuz, obosit, înfrigurat, ajunge aici sleit. Rămîne un timp nemişcat. Beţia lucidă de fiecare zi. Ridică ochii spre ferestrele înşirate aproape de tavan. Nu vede nimic, cerul e încă negru. Încăperea a fost : depozit, atelier de strungărie, sală de mese şi acum

«serviciul de transporturi». Geamurile au rămas sus, de pe vremea cînd era depozit ; canaturi de metal şi drugi de fier. E noapte. Cerul abia se zăreşte spălăcit în depărtare. Cînd vine la birou e întuneric, cînd pleacă e întuneric. Nu există început şi nici sfîrşit, stă mereu la aceeaşi masă, într-un spaţiu identic. Doar dincolo de zăbrele sînt : nori, ploaie, zăpadă, cer senin şi iarăşi întuneric. Încearcă «să plece» privind bucata de cer decolorat, apoi se «întoarce» şi înţelege că este o altă zi, o altă dimineaţă şi el e viu, trăieşte.

În jur discuţii : fotbal, prime, copii, carne, bani. Nu scoate nici o vorbă, e încă ameţit. Pune reşoul în priză şi îşi pregăteşte o cafea. Treptat, le distinge vocile. Toate sînt dominate de glasul strident al lui Meşteriu. Nu-l ascultă. Trage primul sertar, scoate «dosarul corespondenţă», apoi, «dosarul lucrări curente», alege două creioane dintr-un penar şi le aşază pe masă. Înainte de a închide sertarul, citeşte cuvintele scrise pe o hîrtie prinsă cu pioneze pe partea interioară a uşii : «Să nu rabzi ! Să nu taci ! Dacă eşti nevoit, loveşte !»

Toţi încep să se ocupe de treburile zilnice. Vocea lui Meşteriu se aude din ce în ce mai tare, vorbeşte cu provincia. Ameninţă, strigă, înjură, scrîşneşte din dinţi, apoi cere „pe cineva din conducere". De fiecare dată începe cu aceleaşi cuvinte : „Cum este posibil, tovarăşe director, să semnaţi o lucrare ce v-ar putea trimite în puşcărie ? !" Directorul, luat prin surprindere, tace. Meşteriu îşi continuă nestingherit tirada.

Cei din birou ştiu că «primul act» nu va dura prea mult, la ora nouă va începe «semnarea hîrtiilor» bătute la maşină cu o zi înainte. Cînd e chemat la telefon, ţine receptorul cu umărul ridicat şi gîtul îndoit, vorbeşte şi semnează mai departe. Pantomină ! După ce termină, pleacă la sindicat, acolo îşi petrece o parte din zi :

«apără interesele salariaților». Înainte de a închide ușa, mai trasează cîteva sarcini : „Nu uita, Manoilescule, să predai la minister situația pieselor de schimb ! Iar tu Caranfil ! Să-i verifici pe cei de la Zimnicea dacă au raportat corect numărul de reparații capitale pe trimestrul doi !"

În birou e liniște. Toți își văd de treabă. În curînd, Manoilescu — înalt, robust, burtă proeminentă, expresie gravă, importantă, motiv pentru care este ales în prezidiu la fiecare ședință — începe controlul telefonic al lui Paul : „Ce rezultat ai la problema cu trenul ? Ai găsit în frigider friptura ? Ai mîncat cinci felii de pîine ? Să nu le mai azvîrli la gunoi, te prind și îți rup fălcile !" Cu aerul împăcat al tatălui care și-a făcut datoria, lasă receptorul în furcă și își aprinde o țigară.

Caranfil comentează emisiunile de la televizor sau vreo piesă de teatru. Este «intelectualul serviciului», are două diplome și cîțiva ani de studii prin spitale și pușcării. „Ați văzut filmul de aseară ? Bun de adormit puncii ! Parcă toți erau botezați în apa Iordanului ! Niște sfinți, domne ! Auzi ! Locotenentul nu putea să-l bată pe colonel la table pentru că «era grad mai mare !» Hă ! Și nici să se îndrăgostească de nevasta colonelului ! Nu era mo-ral ? ! Minciuna nu mai e o aparență convențională a iluziei, cum spunea un critic. Minciuna e minciună !" Se oprește speriat de cuvintele lui. E mereu în gardă, atent la fiecare frază, se teme să nu supere pe cineva, «să nu-și facă dușmani». Niciodată nu-l contrazice pe Meșteriu. Merge cu pași mărunți, furișați, privirea în jos, nu traversează încăperea, ocolește pe lîngă ziduri. Mișcări de melc scîrbos. Meșteriu i-a simțit slăbiciunea, îl terorizează. Într-o zi i-a spus lui Iustin : „Ești cult și educat ! Te simt din tagma mea... aș vrea să-ți spun de cine să te ferești !" „Nu fac parte din tagma

nimănui și n-am de ce să mă feresc !". L-a privit lung, a zîmbit, l-a salutat din cap și a plecat alunecînd pe lîngă perete.

Aristide, tînărul sportiv, are pe masă un maldăr de dosare, deasupra un sandviș mare cu parizer din care mușcă din cînd în cînd, apoi ronțăie bomboane sau zaharină. Domol, mucalit, nu se gîndește decît la atletism : «singurul sport nobil».

Iustin nu intervine decît rareori în discuțiile lor. Se duce în atelier. Acolo se simte bine. Mecanicii și șoferii au aflat că a lucrat pe o basculantă. Verifică bonurile de materiale, consumul de benzină pe fiecare mașină în parte, uzura anvelopelor și dacă mai are timp dă o mînă de ajutor mecanicului. Unul dintre ei, mai curios, l-a întrebat : „Vă place atît de mult meseria asta ? !" „Prefer să strîng niște supape, decît să ascult discursurile altora !" „De, fiecare cu plăcerea lui !" și a ridicat din umeri.

Se întoarce în birou. Înainte de terminarea programului, ușa se deschide larg și Meșteriu intră cu pași mari, apăsați, cu aerul celui care vrea să le comunice o veste senzațională. Zîmbet fericit, bucurie răutăcioasă. „Auzi, Ioane, ce-au făcut ăia de la Slobozia !" strigă el. Martorul preferat al revelației de fiecare zi este Ion Manoilescu care îi dă senzația că-l ascultă cu atenție : scoate un șuierat subțire printre dinți, un șuierat de samovar încins, fața însă îi rămîne imobilă, gravă și importantă. Toți cunosc trucul. Meșteriu vrea să lase impresia că se ocupă de treburile obștești de la sindicat, dar este preocupat și de problemele de producție. Pare mereu aferat, ca și cum ar spune : «Eu trebuie să le fac pe toate !» Discursul începe de la incapabili, tîmpiți și se oprește cu greu în clipa în care se aruncă asupra agendei și își notează «măsurile și sancțiunile pe care le va aplica a doua

zi». Își termină rolul scriind de zor, smucind mîna și gîtul în spasme mici și active. Cei din birou își văd de treabă, îi știu partitura, se schimbă doar orașul unde s-a comis «uriașa eroare» !

■

În birou au rămas doar Meșteriu și Iustin, ceilalți sînt la inventarele de sfîrșit de an. Liniștea e tulburată de zgomotul vreunui camion care intră în curte sau un motor care huruie înfundat în atelier. Iustin stă la birou, întocmește planul de reparații capitale. Meșteriu își taie unghiile cu o foarfecă pe care o păstrează cu grijă într-o trusă de piele. Costum, cravată, cămașă albă, pantofi neasortați. Grija pentru ținută face parte din : «modul în care trebuie să te prezinți în fața subalternilor». Mărunt, voinic, picioare scurte, groase, capul prelung, părul rar, ochii albaștri, alteori cenușii, cîteodată își pierd definitiv culoarea, în orbite rămîn două găuri albe care nu-ți reține atenția ; vorbești cu un orb care vede.

„Te-am bîrfit ieri cu cineva, tovarășe Arghir ! vocea a răsunat clar în liniștea din birou ; ton prietenos, mai bine zis, o superioritate îngăduitoare. Mi-a spus despre situația dosarului... faptul că ai studii superioare... și celelalte ; duce un deget la gură și rupe cu dinții un colț din unghia netăiată, ultimele cuvinte le-a rostit cu gura închisă. De ce zîmbești ?"

„Cînd îi amintești cuiva despre dosar... îi arăți nuiaua ! Mie îmi trebuie un ciomag, tovarășe Meșteriu ! M-am obișnuit. Nu vă osteniți !"

„Crezi că am vrut să te amenință ? ! Din contra ! Le spun mereu și celor de la sindicat... Să ne preocupe faptele fiecăruia ! Nu ce-au fost părinții sau bunicii ! Mă interesează dacă este priceput și muncește ! Dacă nu

primește salariul de pomană ! În rest... fiecare cu nevasta lui !" declamativ, ușor gîtuit.

„Și ce le mai spuneți la sindicat ?"

Se răsucește în scaun spre el, îl măsoară atent cu ochii lui albi, zîmbește șiret, parcă ar spune : «Te cunosc eu băiatule ! Știu cine îmi ești !»

„Am observat ceva la dumneata ! Sînt zile în care nu scoți nici o vorbă ! Ești teribil de abătut și trist. Alteori ești vesel... rîzi din orice, rîzi mereu !"

„Cînd nu am încotro... rîd !"

„Cum vine asta ? !"

„...e mai complicat să vă explic. Am auzit, tovarășe Meșteriu, că ați fost asesor popular. E adevărat ?"

„Ai terminat Dreptul ! Colega ! Dă-mi voie ! Mă pricep și eu puțin la justiție. Patru ani am făcut parte din completul de judecată. Cînd am fost transferat aici..."

„Ați lucrat înainte la transporturi ?"

„Nu... Dar știam ce-nseamnă autoritate, disciplină, corectitudine... și în special im-par-ți-a-li-tate ! Asta-i baza justiției ! Mă conduc după un deviz..."

„O deviză."

„Da. O deviză : «Fără părtinire, fără simpatii !» În munca mea cu cele cinsprezece unități pe care le conduc, aplic legea !"

„Pe Cerchez, de la Oltenița... nu l-ați avut la inimă ? !"

„A greșit ! L-am ars !"

„L-ați ars pe Cerchez, dar a greșit Șerbănescu... Știți dumneavoastră cine e Șerbănescu ? !"

„Cine ? !"

„Ați uitat sau vreți să aflați dacă știu ? Păi chiar dumneavoastră ați zis : «E rudă cu ăl mare de la regiune ! N-o să mi-l pun în cap !»"

„Și acum de ce rîzi ? !"

„Păi nu-i de rîs ? Cînd nu mai intră în sticlă, rîd ! Ce să fac ? !"

„Ce sticlă ?"

„Așa zic eu... Nu e bine să îndeși prea mult într-o sticlă, poate să crape. Dacă vreți... sticla e un destin..."

„Tovarășe Arghir ! Dumneata faci mereu băşcălie. Auzi ! Sticlă ! Destin ! Mă iei așa... peste picior !"

„Nu, din contra ! Am pentru dumneavoastră o deosebită simpatie. Nu pot fi imparțial ! Am o fire mai slabă..."

„În fond... de ce te plîngi dumneata ? ! Te simt nemulțumit ? !"

„Eu ? ! N-am nici un motiv ! Slavă Domnului ! Am leafă, am ce mînca... nu m-am atins de rezerva de bani..."

„Ai o rezervă de bani ? !"

„Da. Trei sute de lei... Cînd ajung la ei, sînt îngrijorat. Știți ce-mi lipsește ?"

„Ce ? Spune ! Te ajut eu !" și Meșteriu se aplecă peste birou pregătit să-i asculte confidența.

„O umbrelă ! Azi am venit prin ploaie și m-a făcut ciuciulete !"

„Lasă... o să-ți cumperi din prima pe care ți-o dau la sfîrșitul anului."

„Adică la sfîrșitul anului viitor ?"

„Da. Ești angajat doar de două luni..." ridică umerii în semn de regret și își aprinde o țigară ; înțelege că Arghir glumește, îl lasă, și lui îi place «vorba în doi peri».

„Deci... peste cinsprezece luni voi avea o umbrelă ! Atunci n-o să-mi mai lipsească nimic. Voi fi fericit !"

Meșteriu zîmbește hîtru, împinge agenda pe birou — singurul obiect ce se află în fața lui, e de părere că un șef «nu trebuie să țină hîrtiile» —, se ridică, face cîțiva pași și se sprijină cu spatele de un birou. Și-a cîștigat din nou autoritatea pulverizată parcă de glumele tînărului din fața lui.

„Eu, tovarăşe Iustin, mă pricep la oameni. Mi-au trecut mulţi prin faţă... ieşind sau ducîndu-se spre boxa acuzaţilor. Nu eşti un terchea-berchea, eşti doar puţin cam necopt, tînăr şi cu fluturi în cap !"

„Aveţi dreptate ! Am fluturi !"

„Îţi place să glumeşti, dar nu numai atît ! Ironia ! Ehei ! Ştiu şi eu ! Dar prea multă lămîie taie maioneza ! Ia seama ! Ne vom înţelege ! Sînt convins... Dar se putea ca în locul meu să fie unul care să dea cu biciul şi să pîndească. Nimic nu e mai rău decît iscodirea şi neîncrederea ! De aici pleacă totul ! Dacă a greşit, zice că intenţionat a făcut un calcul eronat, dacă s-a îmbolnăvit, simulează... şi bănuiala creşte pînă ce crapă. Cum ziceai de sticla aia ! Ha-ha ! Pînă nu-l cunoşti, îl pui în colivie — glas şoptit, abia auzit, pleoapele strînse, nu mai are ochi. Uită-te mereu la el, ascultă-i cîntecul, urmăreşte-i penele, vezi ce culoare au... şi numai după un timp să ai încredere în el, dar şi atunci să nu uiţi că poate să te arunce la rîndul lui în colivie, el să se uite la tine..."

„Şi dumneavoastră... mă ţineţi acum în colivie ? Nu-i aşa ?"

„Te-aş minţi dacă ţi-aş spune altfel..."

„...chiar m-am întrebat ? De ce este azi şeful atît de amabil cu mine ?"

„Şi ? !"

Meşteriu ocoleşte biroul şi se aşază pe scaun ; îl lasă să vorbească ; «îi ascultă cîntecul»...

„Mi-aţi amintit la început despre dosar... Ce mi-am zis ? Întîi mă sperie puţin, apoi îmi zice : «Să nu îndrăzneşti să treci peste cuvîntul meu !» Nu-i asta explicaţia ! Îmi oferă prietenie şi protecţie, în schimb... să devin turnător ? Nici asta ! Vrea să-i fiu aliat şi cînd va intra în birou să strige : «Auzi, Arghire, ce-au făcut ăia de la Olteniţa !» Nici asta ! Vedeţi... dumneavoastră nu sînteţi

demagogul mărunt care trebăluieşte pe la sindicat şi toarnă verzi şi uscate la urechea directorului pentru a-şi păstra mica lui feudă pe care se construieşte marea feudalitate ! Nu ! Nu-i vorba despre asta ! Înainte erau meşteri : blănari, dulgheri, bijutieri... Nu sînteţi meşter, pentru că n-aveţi meserie, sau doar meseria de a trăi în care sînteţi artist ! Ehei ! Ce-i puţin să fii artist ! Nimic din ce-am înşirat... Nimic ! Cine sînteţi, tovarăşe Meşteriu ? !"

„Ei ? ! Ce zici ? ! Ce părere ai ? !" zice el fals interesat.

„Nu ştiu. Mă dau bătut ! Ridic mîinile..."

„Poate... toţi laolaltă din cei înşiraţi, colega ! Şi încă ceva pe deasupra ! «Demagogul, micul feudal, artistul în meseria de a trăi !» Asta ai vrut să spui... Nu mă supăr, din contra... Eşti un băiat deştept. Îmi placi ! Te prefer aliat, decît... Dacă ai nevoie de o referinţă sau de altceva, să-mi ceri. Cuvîntul meu e greu aici şi nu te poţi lupta de unul singur cu tot felul de «feude»... mari sau mici. Îmi eşti simpatic, chiar dacă uneori rîzi anapoda..."

Se jucau amîndoi, aşteptau rîzînd să vadă cine va intra primul în colivia deschisă.

Telefonul sună pe colţul biroului. Meşteriu ridică receptorul cu o mişcare plictisită, n-ar fi vrut să fie deranjat. Glasul trece de la îngăduinţă, uimire, dojană, indignare, furie şi violenţă. Tot repertoriul. Iustin nu-l ascultă.

«...am apăsat pe clanţă, am împins cu umărul în poartă şi nu s-a deschis şi am înţeles că nu mai am nici o scăpare şi atunci am început să mă urc pe gard ; ei mă urmăreau şi se bucurau că voi cădea pradă fularelor lor înnodate şi parcă le şi simţeam loviturile pe spate şi în cap, dar mă căţăram mai departe pe gardul de fier care avea multe flori de metal, iar sus nişte sulişe cu vîrful

ascuțit și cînd am ajuns acolo m-am oprit, nu puteam trece dincolo și băieții erau jos și țipau și aruncau cu pietre în mine și rîdeau fericiți că am căzut în capcană și nu știam ce să mai fac, tremuram și încercam să mă feresc de pietre și asta a durat atît de mult, încît am simțit că voi cădea în mîinile lor și chiar aveam de gînd să le strig să înceteze, dar l-am auzit pe Alex cum îl chema pe tata și atunci a apărut tata din casă și i-a izgonit și m-a luat de acolo și mi-a dat jos ghiozdanul din spate și mi-a spus să nu mai tremur, că și așa sînt atît de palid, și Alex a zis că „știe el cine-s ăia", dar eu tot nu puteam vorbi și tata m-a dus în dormitor și Leana m-a dezbrăcat și m-a mîngîiat și a zis : „Uitați don' colonel, cum l-au lovit blăstămații ăia cu piatra !" și tata m-a întrebat : „Dar tu ce le-ai făcut ?" și eu n-am zis nimic, și el iar a zis : „Tu de ce nu te bați cu ei ? !" și eu am dat din cap, nu puteam să vorbesc și Leana mi-a zis să stau liniștit, că voi avea „fierbințeli" și mi-a adus mîncarea în pat și m-a învelit cu mițoasa și seara am avut febră mare și nu știu ce-a mai fost... După cîteva zile tata mi-a spus că mă duce la fotograf, să-mi facă o poză ; Leana ne-a îmbrăcat frumos, a ajutat-o doamna Claire, și ea era bună cu noi, dar tot pe Leana o iubeam mai mult, adică eu o iubeam, Alex o iubea pe doamna Claire, dar în ziua aia amîndouă au uitat să-mi șteargă pantofii de praf și am plecat toți la fotograf și fotograful îmi spunea să rîd și să nu mă încrunt și, cu toate că îmi arăta tot felul de jucării, simțeam că amețesc în luminile alea puternice și pînă la urmă s-a terminat și cînd tata a adus acasă pozele, aveam pe față un rînjet, iar pantofii prăfuiți și Alex a zis : „Uite, tată ! Ăsta dinadins nu și-a șters pantofii, să iasă poza urîtă !" și mi-a dat una peste cap, dar mie poza îmi plăcea, aveam părul lins pe cap și cărarea dreaptă și țineam în spate

ghiozdanul de piele și l-am sărutat pe tata și el era mulțumit, chiar fericit, așa cum nu-l văzusem decît rareori...»

Meșteriu termină convorbirea, trîntește receptorul în furcă. Iustin îi urmărește atent mimica. Face cîțiva pași prin cameră, se așază pe un birou și își leagănă picioarele bine dispus.

„...în legătură cu ce vorbeam înainte, spune el cu voce amicală ; zîmbește și își aranjează părul din ceafă spre frunte. Ce ți-e și cu oamenii ăștia ! Într-o duminică, plecam de acasă. Pe cine crezi că zăresc coborînd scările bisericii ? Pe unul... coleg cu mine, nu-i spun numele că tot nu-l cunoști. M-am făcut că nu-l văd, să nu se simtă omul stingherit. S-a răsucit pe călcîie și cu pași mari, gata să cadă de pe trepte, a plecat în repezeală... Mă uitam după el, mergea pe lîngă ziduri, cu spatele aplecat, parcă voia să dispară cît mai repede. Îl cunoșteam destul de bine, n-aș fi crezut că este atît de laș. Cum domne', să n-ai curajul opiniilor tale ? A credinței pe care o ai și să fugi ? ! Zău ! Nu credeam că cineva poate fi atît de fricos ! E adevărat, deține o funcție de răspundere, dar... ce importanță are ? Omul e liber să aibă credința lui ! Mama face parastase pentru tata și de Paști înroșește ouă. Eu însă am alte principii, fiecare cu ale lui, fiecare are dreptul să gîndească ce vrea, numai așa știm ce-i aia libertate, adevăr și dreptate ! Cînd cu... mi-am văzut de treabă, n-am spus nimănui, în fond n-aveam ce să spun. Tocmai în perioada aia trebuia să plec în străinătate, să recepționez niște motoare și piese de schimb pe care le primeam...“

Se oprește. Din expresia lui Iustin își dă seama că ceva nu e în regulă ; a înțeles că el, nefiind de specialitate, n-ar fi putut recepționa motoarele.

„Adică... eu făceam parte din delegație, mă ocupam cu formele scriptice. Era cu mine un inginer mecanic. Se apropia termenul de plecare și nu-mi soseau actele. Încep să mă interesez în dreapta și stînga. Într-o zi, mă cheamă cineva de sus, și arătă cu degetul spre tavan. Că sucită, că-nvîrtită, mi-am dat seama cum vine cazul. Am înțeles că... nu-ți spun numele că tot nu-l cunoști, dar să-i zicem Popescu... Deci, am simțit că Popescu mi-a făcut un pustiu de bine, dar cel cu care vorbeam nu mă întreba nimic despre ziua în care... Înțelegi ? O luase de prin '47, cînd fusesem activist la un club sindical. Pe Popescu — ca să-i zic așa — îl cunoscusem pe vremea aceea. Într-o vară, vine el la mine și-mi spune că băieții din cartierul unde era clubul, au plănuit să-l bată din motive politice. Seara am plecat împreună, eram mai mulți tineri, toți cu funcții... Știam că voi găsi gașca la colțul străzii. Zis și făcut ! M-am dus la ei și am stat de vorbă. Taberele așteptau. Aflu că Popescu era amestecat într-o poveste de dragoste cu o fată al cărei frate voia să-i apere fecioria. Am reușit să-l calmez, l-am invitat la balul de la sfîrșitul săptămînii. Toată tărășenia s-a stins. Ce crezi că aud cînd am fost chemat sus ? ! Că am făcut pe vremea aia agitație și am îndemnat cîțiva tineri să-l bată pe el, care era activist. Ca să vezi dumneata pînă unde poate să meargă mîrșăvia omului ! Eu îl scot din mîinile ălora, iar el mă vîră la apă ! M-am întrebat de ce a făcut toată chestia asta ? Se temea să nu spun că-l văzusem acolo. Ce și-a zis : «Mai bine să-l lovesc eu primul, decît să mă lovească el» și m-a reclamat. Pînă la urmă am făcut lumină, l-am dat în gît, dar n-a fost ușor...“

Se oprește, își aprinde o țigară cu mișcări lenețe, cu un aer de siguranță și mîndrie că reușise să-l demaște pe impostor, dar, în același timp, se străduia să-și as-

cundă o bucurie ce se dorea scoasă la iveală, bucuria că fusese deținătorul unui secret ce-i deschisese toate porțile, secret pe care îl ascundea cu grijă, veselindu-se singur. Continuă să stea cocoțat pe birou, puțin aplecat înainte, cu trupul voinic scuturat de o voioșie frîntă înăuntru, legănîndu-și picioarele cu pulpe groase, ca și cum s-ar fi jucat, s-ar fi urcat pe un gard și ar fi stat de vorbă cu un prichindel care ar fi rămas pe iarbă ascultîndu-l în tăcere.

„Ei ? ! Ce părere ai despre oamenii ăștia ? ! Păduchii care viermuiesc pe lîngă noi ? !" și Meșteriu încetează de a-și mai legăna picioarele, așteaptă de la el o confirmare.

Tace.

„Hai-hai ! Nu mai fi atît de prudent, colega ! Ce dracu ? ! Să nu crezi că vreau să te iscodesc sau... Ai trecut prin multe, ai văzut tot felul de ticăloși, nu trebuie să-ți fie frică..." și pe fața lui apare un început de nedumerire care nu reușește să-i strice buna dispoziție, zîmbetul continuă să-i descopere dinții rari și puternici ; o umbră de nemulțumire începe totuși să se schițeze pe obraji.

„Nu mi-e frică, din contra, răspunde într-un tîrziu Iustin. Ați vorbit adineaori la telefon, după ce ați terminat ați împins buzele în jos ca și cum ați fi spus : «Puțin îmi pasă de tot ce se întîmplă ! Ce-am avut și ce-am pierdut ? !» Ați trecut de la furie, la... poate chiar ați fi zîmbit dacă n-aș fi fost aici. Vă amuzați ! Ați simțit convenția : «Eu mă fac, voi vă faceți !» Aveți instincte bune ! Foarte bune, tovarășe Meșteriu ! Jucați fără nici un efort... Acum am aflat cine sînteți, tovarășe Meșteriu ! «Un erou al timpului nostru !»"

„Bine-bine ! continuă Meșteriu neatent, interesat mai mult de Popescu. Ce zici de păduchele ? !"

„Nimic."

„Cum ? ! Haida-de ! Nu face cu mine pe naivul !“ și izbucnește în rîs, o adevărată explozie din care se oprește brusc, parcă gîtuit de cineva ; abia acum înțelege cele spuse înainte de Iustin.

„Adică... Vrei să spui...“

„Da. Ați ghicit și de data asta, colega ! L-ați învins. Recunosc ! Faceți parte însă din aceeași familie. Sînteți mulți : sute, mii, peste tot : pe stradă, birouri, spitale... Actorii timpului nostru !“

Sîngele parcă i s-ar fi scurs miraculos de repede din trupul robust, cocoțat pe biroul de unde nu mai putea coborî.

„Te-am căutat de cîteva ori la șantier... Erai plecat pe la punctele de lucru, am lăsat vorbă...“

„Da. Mi s-a comunicat. Trebuia să-mi spui unde te pot găsi. Nu-ți știu numărul de telefon de acasă și nici de aici... Cum se simte mama ? Ce părere are Iulian ?“

Nu-i răspunde, își ia privirea de la el. În încăpere se aude huruitul monoton al focului și plescăitul bătrînului portar care mănîncă cu poftă.

„Nu e bine... De aceea te-am chemat... voiam să discutăm și despre... Trebuie să angajăm pe cineva, să nu rămînă singură noaptea în rezervă. Nu mai poate să se miște... Iulian îi dă medicamente, tratament... dar, poate mai e nevoie și de altceva...“

„Să-mi spuneți... ce trebuie să achit“, și Octav renunță la aerul lui de superioritate, pare sincer interesat și îngrijorat de soarta mamei lui.

„Nu asta voiam să-ți spun... În sfîrșit ! Cum ți s-a părut ? îl întreabă Iustin, preocupat de un gînd pe care nu reușește să-l exprime. Eu o văd în fiecare zi, nu-mi

dau seama dacă a mai slăbit. E mult schimbată de cînd ai întîlnit-o ultima dată ?"

Își desprinde privirea din ochii lui, trage puternic din țigară și își desface reverele hainei de piele, poate încălzit de godinul din apropiere.

„N-am fost... nu m-am dus", zise el încurcat, făcînd un gest evaziv cu mîna în care ținea țigara.

„Sigur... abia acum ai sosit cu mașina. N-aveai cînd să ajungi..."

Octav tace. Iustin se uită la fața lui bătută de vînt.

„Am sosit acum cîteva ore. I-am dat un telefon unchiului Matei... apoi am venit la tine."

De obicei plin de încredere, ajungînd pînă la cutezanță, astăzi pare stînjenit de un gînd pe care nu-l rostește. Iustin îi simte frămîntarea.

„E internată la Filantropia."

„...da, știu", și Octav aruncă fumul de țigară cu putere.

„Poate vrei să mergem împreună ? Mă învoiesc o jumătate de oră. Sîntem în pauză, avem destul timp", și Iustin vrea să se ridice.

„Nu... stai...", bolborosește el.

„Ce ?"

„Nu pot merge acolo..."

Iustin are senzația că nu-i auzise destul de clar cuvintele, încearcă să-și adune gîndurile. În ochi îi apare fereastra. Afară plouă. Rămîne un timp nemișcat.

„Iartă-mă, dar n-am înțeles prea bine... Cum, nu poți ? Nu te poți duce la mama ta ? ! Te întreb așa, direct, pentru că nu pricep ! Poate o aștepți pe Lavinia să mergeți împreună", spune Iustin mulțumit că improvizase o explicație.

„Nu. N-a venit cu mine... Dar nu pot să mă duc la ea. Nu pot să mă duc acolo !" și Octav îl privește în ochi.

Îi simte răsuflarea caldă pe față și odată cu ea forța pe care o radiază trupul lui robust, o forță greu de învins, agresivă, dublată de tensiune și disperare ; mușchii obrajilor îi zvîcnesc pînă la tîmple, buzele parcă îi tremură de fiecare dată cînd apucă țigara.

„Mi-ai spus că vei achita toate datoriile băneşti... Nu despre asta e vorba... Vrea să te vadă, să stea de vorbă cu tine... Nu mă întreabă nimic, îmi spune doar cît eşti de ocupat pe şantier, încearcă să te scuze, să-ți motiveze absența, față de mine... față de ea. Iulian mi-a spus că nu va mai rezista... e vorba de zile... Poate vrea să-ți spună ceva, eşti singurul ei copil şi, înainte... Mă înțelegi ? Cred că nu trebuie să-ți spun mai mult, tu ştii la fel de bine, dar... am considerat că e datoria mea..."

Tace brusc, respiră adînc, încearcă să-şi stăpînească tensiunea. Octav, neliniştit, se tot mişcă pe scaunul acela mic, strivit parcă sub greutatea lui.

„...nu ştiu cum să-ți explic, începe să vorbească Octav, apropiindu-se de el, temîndu-se parcă să nu fie auzit de bătrînul care îşi vedea mai departe de ale lui. M-a iubit nefiresc de mult... m-a crescut singură. Tata a murit în Rusia, eram mic, aproape că nu mi-l amintesc... Ea nu s-a recăsătorit, spunea că nu poate găsi un bărbat care să îngrijească copilul altuia. A muncit, s-a străduit în vremuri grele să mă dea la şcoală, la facultate. Tu ştii prea bine prin cîte am trecut... Îmi dau seama ce-a făcut pentru mine şi... poate de aceea nu reuşesc să mă duc acolo, s-o văd lungită pe un pat de spital... Înțelegi ?"

Nu-i răspunde. Octav simte că nu l-a convins.

„Cînd m-am apropiat de spital, am simțit că mi se înmoaie picioarele. Am intrat în curte, am mers pe aleea ce duce spre pavilionul ei, dar cînd am început să urc treptele... Mi-am imaginat-o în patul alb, înconjurată de... M-am întors, i-am dat telefon unchiului Matei şi l-am

întrebat unde te pot găsi. Acum mă înțelegi ? Ce dracu ? E așa de greu să pricepi un lucru atît de simplu ? !"

„Ascultă, Octav ! Aș putea să-ți spun că totul este foarte limpede. Într-adevăr, nu e ușor s-o vezi acolo... Și dacă ai muri în clipa cînd ai deschide ușa rezervei, tot ar trebui să te duci ! Eu așa gîndesc. Poate n-o s-o mai vezi... poate are nevoie de tine, de un cuvînt, de un gest din partea ta. Numai așa va izbuti să se despartă de tot ce înseamnă... pentru că tu ești pentru ea... Nu știu cum să-ți spun, dar și tu ai nevoie de iertarea ei..."

„...știu ce spui... ai dreptate. E ceva mai puternic decît voința mea ! Parcă e un coșmar din care nu mă pot trezi... Nu i-am dăruit nimic din ceea ce merita și asta-i pedeapsa de care n-o să scap toată viața, pe care o iau singur asupra mea... să nu pot primi îndurarea și binecuvîntarea ei..."

Tac un timp, se aude doar zgomotul godinului în care arde focul și motorul unui camion din curte.

„Nu știu ce să mai cred, zice Iustin ridicînd din umeri. privindu-l în ochi. Ori vrei să te cruți de această încercare, ori este ceea ce spui tu ! În fond, procedează cum crezi că e mai bine..."

Octav respiră adînc și strivește restul de țigară pe bucata de tablă de lîngă godin.

„Să-i spun c-ai fost aici ?"

„...nu știu... fă în așa fel încît să fie bine, las totul pe seama ta..."

Un timp nu-și vorbesc, parcă se odihnesc amîndoi. Portarul spune ceva. Iustin nu-l ascultă. Își îndreaptă ochii spre Octav : palid, clipește des să-și ascundă emoția. Își amintește cuvintele lui : «Asta-i pedeapsa de care n-o să scap toată viața». Îi întinde mîna.

„O să-ți dau un telefon... Te voi ține la curent..."

Ies din cabina portarului. Picăturile de ploaie cad cu o înverșunare sporită. Iustin respiră aerul curat, apoi se desparte de Octav.

Își ridică gulerul hainei și își vîră capul între umeri. Merge prin curte cu pași rari, ocolind noroiul și băltoacele. Simte ploaia pe cap și pe față. Nu se grăbește. Trece prin dreptul atelierului mecanic, aude hurui tul motoarelor și vocile mecanicilor. Ajunge la colțul clădirii. Se adăpostește sub streașină. Își ridică privirile ; cerul este încadrat în rama de metal a ferestrei cu drugi de fier.

„Hm ! Unii muncesc, alții se plimbă !"

Nu-i răspunde. Aristide mototolește cu zgomot hîrtia în care avusese sandvișul cu parizer. Manoilescu terminase și el de mîncat, respiră satisfăcut și începe să bea apă dintr-o sticlă ; se aude distinct fiecare înghițitură, parcă ar fi avut în gît o clapă muzicală.

„Nimeni nu are voie să părăsească serviciul fără aprobarea mea ! zice Meșteriu enervat. Nimeni nu poate folosi timpul de lucru în alte scopuri decît cele legate de producție !"

Manoilescu trîntește sticla pe masă, apoi se șterge la gură și își sprijină obrazul în mînă, pregătit să-l asculte. Caranfil și Aristide schimbă priviri nedumerite, încearcă să-și explice noua atitudine a lui Meșteriu față de Iustin. În birou e liniște, se simte un început de teamă generală. Meșteriu se dezlănțuie.

„Am aflat, tovarășe Arghir, că ai avut convorbiri telefonice particulare cu provincia ! Un șantier de construcții care nu se află în subordinea întreprinderii noastre !"

Tace și de data aceasta. Se uită la el. Își șterge picăturile de ploaie de pe obraji.

„Nu admit să se cheltuiască sume importante de bani pentru discuțiile particulare ale salariaților ! Mi s-a relatat că ai vorbit despre o mătușă... sau mai știu despre cine ! și Meșteriu face un semn cu mîna, ca și cum întîmplător i-ar fi ajuns la ureche aceste amănunte. O dată ! Hai, mai zic și eu ! Ai avut ceva urgent să-i comunici. Dar de trei ori ? ! Asta-i inadmisibil !"

Toți întorc privirile spre Iustin. Meșteriu se agită în fotoliu, faptul că Iustin nu-i răspunde îl enervează și mai mult. În birou plutește o tăcere apăsătoare, încordată.

„Am plecat în pauză... este timpul meu, spune după un timp Iustin. În ceea ce privește convorbirile particulare... am lăsat o notă la contabilitate să mi se rețină costul lor din prima chenzină", și își apleacă privirea spre hîrtiile din fața lui, semn că nu mai are nimic de spus.

Meșteriu, la început puțin dezorientat de cele auzite, sare imediat.

„Chiar dacă ar fi fost așa... În calitate de șef, trebuia să mă informezi ! Pentru că dumneata..."

Nu-l mai aude, ia creionul și începe să tragă linii pe marginea hîrtiei. Își amintește de Aron : «Vor să te dea gata ! Mica mizerie picurată în fiecare zi, ceas de ceas. Lupta e dură, băiatule ! Nimeni nu iartă pe nimeni, mai ales cînd spui ce gîndești !» Ridică privirea, în ochi îi apare bucata pătrată de cer, încadrată în fereastra metalică și cu drugi de fier. Ploaia cade vertiginos prin spațiul cenușiu. Are senzația că picăturile îi alunecă pe frunte, pe obraji, pe ochi, pe întreg trupul și îl spală de cuvinte și mizerie.

8

„AM AUZIT CĂ TE DUCI ÎN FIECARE ZI LA spital... s-o vezi pe Liz ?“ spune Emilia, apoi își reia lucrul : taie fîșii subțiri de staniol din capacele sticlelor de lapte, vrea să împodobească pomul de Crăciun ; e un fel de a face ceva, de a-și stăpîni nervii.

„Serviciul meu e foarte aproape de Spitalul Filantropia... Cînd ies de la lucru trec pe la ea“ și Iustin gustă din ceaiul fierbinte, rotește linguriță de argint în lichidul

gălbui, lovește puțin paharul și un sunet distinct își face loc printre cuvintele bătrînei.

„Numai Octav face excepție și de data asta", constată Nicolae cu glas subțire din care răsar niște sunete piți-găiate și caraghioase care o fac pe bătrînă să întoarcă privirea spre el, să vadă ce s-a întîmplat.

„Nu mă surprinde ! El a fost întotdeauna așa !"

„Știi, dragă Emi, spune bătrînul sorbind o gură de ceai, Octav se duce la spital, dar nu urcă s-o vadă pe Liz !"

„Cum ? !" întreabă consternată bătrîna, lăsînd foarfeca din mînă.

„Zice că n-o poate vedea acolo, în patul acela, sau așa ceva..."

„Hm ? ! N-a vorbit cu doctorii ? ! Nu se gîndește că sînt anumite cheltuieli ? ! Dacă n-ar fi Iulian nu știu ce s-ar face biata Liz ? !" și bătrîna ia foarfeca și își continuă treaba.

„A fost ieri la mine, spune Iustin cu glas încet. Va achita toate cheltuielile... Mi-a explicat, am încercat să-l înțeleg..."

Nu vorbesc un timp. Vîntul se strecoară prin ferestre și leagănă perdeaua albă de dantelă. În cameră mai plutește încă parfumul ceaiului de tei. Nicolae prinde cu două degete bucata de lămîie și începe să muște din ea. Atmosferă de familie într-o seară de toamnă. Iustin îi privește pe rînd : o bătrînă taie fîșii din capacele de staniol, iar un bătrîn molfăie o bucată de lămîie. Ar vrea să plece, e totuși curios să afle pentru ce l-au invitat. Simte nevoia să-i trezească din amorțeală, să înlăture «parfumul ceaiului de tei» care îi adoarme.

„Și dumneata te duci la mătușa Liz ?" spune Iustin.

„Într-o zi eu, în cealaltă Verona, apoi vine rîndul Irinei, răspunde bătrîna fără să-şi ridice privirea. Îi place compotul de caise... trebuie să bea multe lichide."

„Oricum... niciodată nu v-aţi înţeles prea bine."

Nicolae se opreşte din plescăit. Emilia ridică ochii spre el ; o fîşie de staniol alunecă pe covor.

„Cînd ne-am văzut ultima dată v-am supărat... aţi considerat..."

„Da. Ne-ai supărat ! intervine Nicolae cu glas răspicat lăsînd felia de lămîie în pahar. Emi a avut palpitaţii toate noaptea !"

„Nu trebuia să mă amestec... Ştiu ! Dar n-am putut să tac. Acum la fel..."

„Spune !" îl îndeamnă bătrîna.

„M-aţi invitat la voi, parcă nimic nu s-ar fi întîmplat... Oana este doar un pretext !"

„Te-am chemat la noi, începe să vorbească Emilia cu glas bine timbrat, pentru a discuta despre Oana, dar... şi pentru că vreau să înceteze discordia din familia noastră! Sîntem oameni în vîrstă, nu putem ţine supărarea cu tine, nepotul nostru. Eşti tînăr, mai aprig, datoria bătrînilor este de a fi iertători şi îngăduitori. Nu-i aşa ?" şi privirea ei parcă ar spune : «Am uitat ce s-a întîmplat între noi ! Te iubim ca înainte !»

„Da ! Aşa este ! confirmă Nicolae împrumutînd tonul soţiei, dar glasul lui subţire seamănă mai mult cu un început de glumă. Tu eşti prieten cu Oana, ne-ai spus cîteva lucruri pe care nu le ştiam, Emi a vrut să fie şi un prilej de împăcare."

„V-am înţeles, dar..."

„Dar ce ?" sare Emilia contrariată.

„Prin iertarea voastră... vreţi să-mi arătaţi eroarea şi implicit să vă dau dreptate ?"

„Nu. Poţi rămîne la părerea ta !"

Iustin își îndreaptă privirea spre bătrînă. Seamănă cu Orleanu-Fier : fruntea înaltă, ochii negri, ageri, severi, aceeași expresie, energie și dîrzenie autoritară, atenuată doar de ridurile adînci și pielea flască a gîtului ; atentă la cuvinte, gesturi reținute, uneori însă vocea capătă tonuri aspre ce urcă pînă la mînie, alteori rîde scurt, puternic, ca și cum ar spune : «Auzi ! Îndrăznește !» urmate de un «He !» cu accent pițigăiat, ca din nou să revină la tonul stăpînit cu un oarecare efort care i-a intrat în deprindere.

„Îmi pare rău, mătușă Emilia ! Nu te cred că ai renunțat la părerea dumitale, sau... mai precis, te cred doar în parte..."

„De ce ? !" întreabă Emilia cu glas surprins : ia din poală fîșiile de staniol, capacele rămase netăiate, foarfeca și le așază pe măsuța din apropiere ; veioza împrăștie o lumină palidă ce-i evidențiază fruntea și ochii ; jocul parcă s-a terminat !

„Ai ajutat familia... Ai avut bani, i-ai stăpînit pe toți, chiar și pe unchiul Nicolae. N-ai suportat însă gîndul ca altcineva să aibă un rol mai important ! ...Te-nțeleg ! Aceleași legi peste tot !"

„Cine să aibă un rol mai important ? !"

„Mătușa Liz !"

Bătrîna e surprinsă. Nicolae soarbe ultima picătură de ceai din cană, își umezește buzele, își aranjează reverele lucioase ale hainei de casă și se pregătește să-l înfrunte.

„Emilia a făcut sacrificii pentru toți !" spune bătrînul.

„Cînd dai o mînă de ajutor cuiva din familie, nu faci un sacrifciu ! E un gest firesc, sau așa ar trebui să fie... după un timp îl uiți și nu mai știi ce și cît ai făcut pentru binele lui. Sacrificiu înseamnă efort și renunțare... cu o urmă de regret. Idealul ! Nu ? ! Cînd spargi coaja nu mai găsești nimic ! Nuca e goală ! Sfînta familie !..."

„Nu știi prin cîte am trecut ! spune autoritar Emilia. Erai copil... Au fost vremuri grele, război, după aceea ne-au luat totul... fiecare gest presupunea un efort. Faci teorie ! Viața e altfel, băiatule !"

„Poate ai dreptate, dar mama-Irina s-a despărțit de tata înainte de război și intervențiile dumitale de a-i împăca au fost considerate tot «sacrificii». Știi de ce ?"

„Aș vrea să aflu !" spune Emilia surprinsă de argumentul adus.

„Mama s-a îndreptat spre mătușa Liz !... Intervențiile ei erau dublate de un sentiment care dumitale îți lipsea..."

„Pe voi, tinerii, v-a cîștigat mai ușor ! Cu noi e mai greu", glas rece, dur ; mișcă de cîteva ori capul, parcă ar spune : «Nu știi nimic ! Crezi în aparențe».

„Înșeli o dată, de două ori, ani de zile, pînă la urmă îți dai în petic. Nu e vorba de un cuvînt sau o idee... Îl primești fără să-l vezi, fără să-l pipăi cu degetele sau să-l numeri ca pe niște monezi."

„Nimic nu e mai ușor de mimat decît un sentiment !"

„Nimic nu e mai ușor de intuit decît un sentiment fals !"

Nicolae își scoate ochelarii, neliniștit de acest schimb de replici, caută batista pentru a șterge lentilele — vechiul lui obicei —, nu o găsește, pune ochelarii pe nas grăbit să nu-i scape nimic ; face efort să-i asculte, să nu se gîndească la altceva.

„Știi care a fost principala preocupare a tatălui meu după ce m-a luat de la mama ? Să-mi cîștige sufletul ! De multe ori îmi spunea : «Tot un Orleanu ai rămas ! Încăpățînatule !» Nu putea să trăiască cu gîndul că o iubeam și pe mama, nu admitea să împartă cu nimeni dragostea noastră. Anii treceau, nu mă întreba nimic, dar nu renunțase la această idee... Era atent să nu fie nedrept, să nu-l îndrăgească mai mult pe Alex. A fost convins că-l

iubesc cu adevărat... era în spital, i se făcea operație, eu plecasem în armată. Într-o noapte am fugit din cazarmă și m-am dus la el. Cînd s-a trezit din anestezie, m-a văzut lîngă patul lui. Mi-a spus : «Te știam la convocare... înseamnă că mă iubești și tu, Iustine !» De Alex era sigur, copilărise cu el de la început, eu am stat cu mama, în Casa cu lei, pînă la vîrsta de șase ani. Atunci aveam douăzeci și unu, atît i-a trebuit pentru a se convinge de existența unui sentiment... Dumneata, mătușă Emilia, ai avut bani, putere și prestigiu ! Nimeni n-a îndrăznit să te înfrunte. Ai determinat chiar destinul mamei... cartușele filtrante și banii rezultați din această afacere tot pe la dumneata și unchiul Nicolae au trecut... Dar cu timpul, și în special acum, cînd anii s-au adunat, ai nevoie de altceva decît de bani și prestigiu, ai nevoie de sentimente... De aceea am spus la început că te cred doar în parte... Ai renunțat la părerea dumitale nu din convingere, ci pentru că te preocupă altceva..."

Tace. Stă nemișcată, cu spatele drept, rigid ; părul mare, strîns în coc, îi dă un aer de mîndrie jignită ; se gîndește în altă parte. Bătrînul o privește atent, așteaptă să spună ceva, sau să se ridice din fotoliu și să plece în camera alăturată. Deodată, în ochii Emiliei apare o lumină nouă, pupilele capătă reflexe sticloase.

„Dar Oana ?... Oana și Ștefan au fost la ea ? !"

„La cine ? !" întreabă în șoaptă Nicolae aplecîndu-și puțin bustul, vrînd parcă să se apropie de ea, s-o audă mai bine.

„...ar însemna că nici ei nu mă iubesc !" continuă bătrîna cu glas șoptit.

„La cine să fi fost ? !" insistă Nicolae nedumerit.

„La Liz !" răspunde de data asta bătrîna.

Nicolae ridică din umeri, nu știe ce să-i spună.

Iustin înțelege că pe Emilia n-o interesează acum decît iubirea copiilor ei, cel puțin de la ei să aibă garanția unui sentiment adevărat.

„Nu i-am întîlnit..." spune Iustin simțind cît e de important răspunsul lui.

Bătrîna întoarce ochii spre el, chipul i se luminează de un surîs fericit și recunoscător, respirația i se liniștește, parcă s-ar fi întors dintr-o goană, se sprijină de spetează fotoliului. Nicolae pare puțin dezorientat, se uită cînd la unul, cînd la celălalt și își potrivește mereu ochelarii pe nas.

„Tu, Iustin — începe el să vorbească cu glas subțire — te porți ca un om care a tăcut prea mult timp, iar acum spune tot ce gîndește. Asta e bine ...dar nu întotdeauna ! Am trecut prin destule în viața asta... Tu parcă ai vrea să te lupți cu toți și n-ai găsit arma potrivită ! Ești dominat de temperament, nu ești lucid și cîteodată ești nesăbuit... Curajul tău este curajul disperatului ! și în glasul bătrînului apare o notă gravă. Poate ai suferit, dar la vîrsta noastră e necesar să ne menajezi puțin ! Și oricum... o discuție nu schimbă nimic, te ajută doar să te cunoști mai bine. Trec peste toate, decît să minți, să fii un ipocrit, mai bine să spui ce gîndești ! Cu măsură ! Nu uita !"

Bătrînul se oprește. Emilia îl privește atent, are încredere în cel care a știut întotdeauna s-o protejeze și s-o apere.

„Totul e mai simplu... mult mai simplu decît credeam ! continuă Nicolae. E adevărat că între Liz și Emi au fost unele neînțelegeri, au dispărut în preajma bolii și a morții. Cel puțin acum să renunțăm la ambiții și..."

Se oprește din nou, ceea ce ar fi vrut să spună nu trebuie și nu poate fi împărtășit. Slăbiciunea și bătrînețea

trupului parcă au dispărut : fața senină și luminoasă, atitudine de calm, iertare și înțelepciune.

„Ștefan nu seamănă cu tine, e superficial, de multe ori minte, așa, numai să scape de gura mea... Emilia ! se adresează el bătrînei care îl ascultase cu atenție, aș vrea să mîncăm niște compot de caise. Mai avem din cutia pe care am desfăcut-o la prînz ?"

„Cred că da !" și se ridică repede din fotoliu, mulțumită că poate face ceva pentru ei ; se îndreaptă spre bucătărie.

„Cînd te-am auzit vorbind despre copilăria ta, m-am gîndit la Ileana, fata Oanei, poate și ea va trăi fără tată... Andrei te-a luat din Casa cu lei cînd aveai șase ani... Ai suferit..."

Nu-și continuă fraza, rămîne cu privirea îndreptată spre mîinile strînse ca într-o rugă. Emilia intră în cameră cu o tavă pe care sînt trei farfurioare cu compot. Iustin ridică ochii spre ea, privirile lor se întîlnesc, aerul distant și rece al bătrînei a dispărut. Rămîne nemișcată, parcă a uitat să-i servească, apoi așază tava pe o măsuță. Bătrînul întinde mîna, își ia singur compotul. Emilia îl servește pe Iustin, apoi își ocupă locul în fotoliu. Lampa cu abajur îi luminează chipul, fața ei aspră și rece pare mai destinsă. Ia de pe măsuță foarfeca și începe să taie fîșii subțiri din capacele de staniol. Nicolae soarbe cu zgomot din compot și își trece limba peste buze. Iustin se uită la cei doi bătrîni : o parte din neadevărul care existase între ei fusese îndepărtat.

Lupte grele pe linia Stalin. Orașul Minsk a fost cucerit. S-a încheiat pactul militar anglo-sovietic. Regele Mihai și Generalul Antonescu pe front. Lista nr. 1, 2 și 3 a ofițerilor, gradelor inferioare și a soldaților căzuți pe cîmpul de luptă. I.V. Stalin către W. Churchill : «În Islanda sînt 90 de vase cu importante încărcături de război destinate nouă. Am aflat că plecarea vaselor va întîrzia din cauza greutăților de organizare a convoiului. Vă rog să faceți tot ce este posibil

pentru asigurarea sosirii acestor transporturi cît mai repede». Lupte violente pe linia Petersburg-Moscova. Odesa a căzut! Mareşalul Antonescu primeşte felicitări. Dulcă Ioan, soldat, născut com. Aric-Zelet, mort la 4.07.1941.

„Nicol ! intervine Emilia fără să ridice privirea spre el. Te-a întrebat băiatul ceva !"

„Da, spune bătrînul aşezîndu-se picior peste picior, cu un aer absent ; îşi şterge buzele, se încruntă, parcă ar fi căutat să-şi amintească ceva şi n-ar fi reuşit.

„...mania asta de care nu mai scapi !" bolboroseşte Emilia, îşi ridică abia acum privirea spre el, crede că îşi şterge ochelarii, vede că nu e vorba de aşa ceva, e surprinsă, nu spune nimic.

„Aş fuma o ţigară", îi cere permisiunea bătrînul.

„Aha ! face Emilia, parcă ar fi aflat de ce nu i-a răspuns înainte. Vezi că sînt în sertarul biroului. Dar numai una... ai văzut ce ai păţit ieri cînd ai fumat trei ţigări !"

„Bine ! Doar una ! şi glasul lui subţire scoate o notă ridicată, poate bucuros că va fuma şi în acelaşi timp surprins că ţigările erau atît de aproape de el ; niciodată nu ştie unde le ascunde Emi.

Relaxarea lor intră deseori într-o absenţă abulică — gîndurile plutesc minute în şir, aud frînturi de cuvinte, văd fragmente din imagini care îi obsedează —, absenţă în care cîştigă forţe noi.

„Da, spune abia acum Nicolae, încercînd să-i răspundă lui Iustin. Am fost numit director la rafinăria Columbia, la doi kilometri era Sarogaz, fabrica mea de carton asfaltat şi cartuşe filtrante..."

Se opreşte, îşi ţuguie buzele, clipeşte de cîteva ori în spatele ochelarilor cu ramă groasă.

„La Columbia am primit o locuinţă, în colonia rafinăriei. Nu-i aşa, Emi ?"

„Da ! O casă mare și frumoasă ! confirmă bătrîna întorcînd privirea spre el, cu foarfeca în mînă și o fîșie de staniol pe care tocmai o tăia. Aveam un teren de tenis și bazin de înot..."

„...bazin de înot", repetă Nicolae.

„George Arghir mai locuia în Casa cu lei ?" întreabă Iustin vrînd parcă să-l ajute să se concentreze.

„Nu. După ce Liz s-a măritat cu Spiliadis, Spițerul, cum îi ziceam noi, George și-a luat lucrurile și a dispărut... adică a plecat în Rusia. S-a întors prin '41 — dacă îmi amintesc eu bine. L-am admis cît timp a fost socialist și era în țară, apoi..."

„Dar dumneata, unchiule Nicolae, ce politică făceai atunci ?"

„Eu ?" și bătrînul trage un fum de țigară și îl privește pe deasupra ochelarilor vrînd să afle ce urmărește.

„Da ! Cred că nu te ferești de mine ? Poți să-mi spui... chiar dacă ai fost legionar... Sper că ai destulă încredere ? !"

„Nu e vorba de încredere, mormăie bătrînul. Am fost inginer chimist, eram legat de rafinărie, nu eram preocupat de politică... Scriban ar fi avut ce să-ți povestească..."

„Bine unchiule Nicolae, dar și dumneata ai avut o părere, simpatii... chiar dacă nu erai înscris într-un partid ? ! De ce ești atît de prudent ? !"

„Nu !... Nu sînt prudent ! A fost o vreme cînd nimeni nu m-a crezut că n-am făcut politică. Se spunea : «Dacă nu ești cu noi ești împotriva noastră !» O părere am avut, sigur că da... Vezi, dragul meu, înainte de război noi eram de partea Angliei și Franței care ne garantase independența. Germania creștea ca un aluat cu prea mult țaic și venin. Apoi a venit Carol", și bătrînul se oprește încercînd parcă să-și facă ordine în gînduri.

„Spune-i, Nicol, despre Carol cînd a deschis Congresul chimiştilor de la Sinaia, unde ai fost invitat şi tu !" îl îndeamnă Emilia.

„Da ! Aşa a fost, confirmă bătrînul. A vorbit destul de bine, am fost surprins că nu era străin de anumite noţiuni de chimie. Era un om inteligent dar compromis în viaţa particulară. Isprăvile amoroase cu Lupeasca erau cunoscute de toată lumea. Sigur, evenimentele politice de atunci cereau o mînă forte, dar el a vrut să conducă singur, să fie ascultat şi temut. Dictatură ! A pus mîna pe putere, a desfiinţat partidele politice, cîteva ziare şi i-a îmbrăcat pe toţi în uniforme militare... Statul totalitar cere coifuri şi podoabe ! Altfel nu-i poţi minţi pe oameni !"

„Stai, Nicol ! sare bătrîna. Asta a fost mai tîrziu, cînd s-a înfiinţat Frontul Renaşterii !"

„Da ! o aprobă el fără să fie supărat de repetatele intervenţii. Îi vedeai pe toţi în uniforme şi cu eşarfe de gît ! Fie că era vorba de începerea cursurilor şcolare, un exerciţiu de apărare antiaeriană sau de construirea unui closet public ! Domnii erau proţăpiţi în galoane şi banderole strălucitoare. Dictatura are nevoie de fast şi spectacol, de adunări care să sugereze existenţa democratismului !"

Bătrînul rîde de cîteva ori în barbă, scoate sunete subţiri şi caraghioase, apoi striveşte restul de ţigară în scrumieră, îşi scoate ochelarii şi vrea să-i şteargă, se teme să nu-l vadă Emilia şi renunţă.

„A venit la conducere Armand Călinescu..."

„Spune-i cum a fost omorît !" adaogă Emilia mereu atentă la discuţii, fără să lase din mînă capacele de staniol din care continuă să croiască fîşii subţiri.

„Lasă, ştie şi el... Ce m-a impresionat... După cîteva zile m-am dus la Bucureşti, eram în maşină, am văzut

niște cadavre întinse pe stradă. Erau asasinii lui Armand Călinescu, executați la fața locului, în plină zi, sub privirile mulțimii. Carol era în Germania. A înțeles cît de periculos era Codreanu. Se spune că de la Berlin a dat ordin să fie împușcat. Într-adevăr ! L-au curățat, au zis că a fugit de sub escortă. Drept răzbunare, l-au ucis pe Armand Călinescu. Lanțul de ticăloșii abia începuse să-și lege verigile !"

„Unul din criminali era Cezar Popescu din Cîmpeni !" adaugă bătrîna.

„Nu, Emi, dragă ! Cezar a participat la asasinarea lui Iorga..."

„Da ! Ai dreptate, spune ea stînd puțin pe gînduri. A fost mai tîrziu, după venirea lui Antonescu."

„Da. În '40. N-am scăpat bine de dictatura lui Carol, și hop-țop alt stăpîn ! Altă dictatură ! Guvernul Gigurtu a demisionat. Carol a cedat tronul în favoarea lui Mihai. Parcă văd ziarele cum anunțau cu litere mari abdicarea lui. Îl insultau și îl batjocoreau : degenerat, epileptic, amoral. Ieri Rege ! Azi... degenerat ! Politica ? ! Hm ? ! Toate astea s-au petrecut în toamna lui 40. În primăvara aceluiași an, am renunțat la garanțiile Franței și Angliei. În Franța se instalase guvernul de la Vichy. În septembrie a venit Antonescu și în noiembrie a fost cutremurul!" și bătrînul își freacă palmele și începe să chicotească într-un rîs smucit, mulțumit că și-a amintit evenimentele în ordine cronologică.

„Ai uitat ceva !" îi taie veselia Emilia.

„Ce ? !"

Bătrînul stă cu coatele sprijinite comod în fotoliu, încearcă să-și amintească, este preocupat de un alt gînd, imediat însă revine la cele povestite. Oscilează între prezent și trecut. Deodată, sare cu mîna întinsă, și spune cu vocea lui subțire :

„Nu ! Dictatul de la Viena a fost în toamnă ! Nu în primăvara lui 40. Ia să vedem Emi, dacă ştii de ce ? !"

Ridică privirea, îşi opreşte foarfeca, îşi scoate ochelarii cu o mişcare înceată, parcă ar vrea să cîştige timp, apoi împinge bărbia proeminentă într-un efort de gîndire şi la urmă ridică umerii, ca şi cum s-ar declara învinsă.

„La 1 septembrie, cînd Manoilescu a plecat la Viena..."

„Ştiu ! E ziua de naştere a Oanei !" sare Emilia fericită că şi-a amintit.

„Da ! Aveam musafiri ! Împlinea opt ani !" şi bătrînul îşi strînge mîinile la piept, ca şi cum ar fi spus : «De data asta te-am încuiat» ; pe faţa lui flutură un zîmbet de bucurie.

Nu vorbeşte un timp, rămîne iarăşi cu privirea în gol, apoi glasul lui se aude din nou, încet, tărăgănat, ca şi cum n-ar avea nici o motiv de grabă, cu detaşarea celui care a eliminat părţile triste şi grave, lipsit de înverşunare şi ură. Timpul i-a descifrat cîteva înţelesuri care îi asigură luciditatea şi, într-o oarecare măsură, obiectivitatea, ajungînd pînă acolo încît uneori îşi îngăduia chiar să zîmbească.

„Da ! Trăgeau fraţii noştri... ba o parte din apus, ba o fîşie de dincolo de Prut şi Antonescu..."

„Ce-i cu Antonescu ? !" îl întreabă Emilia, văzînd că a tăcut.

„«L-a făcut Dumnezeu din piatră şi din fulger ? În ochii lui de oţel stă, ca un arc întins, destinul aprig al unui neam în luptă ! Iar în surîsul lui, ca o floare privind spre soare, stă bucuria de viaţă, sobră şi pămîntească a unei naţii ieşită din pămîntul veacurilor pe care nici o cotropire străină...» Aşa vorbeau despre el. Bine-bine ! Înţeleg, erau împrejurări grele, trebuia să fie cineva... dar de ce mereu o dictatură lipsită de decenţă ? ! Acelaşi cult adresat tiranului... mărire şi slugărnicie ? ! Ce sclav

stă ascuns în fiecare din noi ? De ce păstrăm atîta smerenie şi lipsă de mîndrie ? ! Şi eu ? ! De ce n-am făcut politică ? Nu cumva port în mine sîmburele putrezit al laşităţii ? ! De ce nu m-am dus în piaţă şi n-am urlat şi nu m-am revoltat atunci cînd am citit în ziare : «Surîsul lui ca o floare privind în soare !» Auzi ! Auzi cum vorbeau despre un om ? ! Cum e posibil ? De ce am admis ceea ce era de neadmis şi de nesuportat ? ! Eu... şi ca mine milioane de oameni ? !»

„Începuse războiul !..“ spune în şoaptă bătrîna încercînd să-l justifice şi în acelaşi timp să explice o stare de fapt.

„Da. Din nou : «Să luptaţi pentru gloria neamului ! Să muriţi pentru vatra părinţilor şi copiilor voştri ! Izbînda va fi a noastră !» Care izbîndă ? Dar noi, cei de azi, cînd vom trăi ? ! Mereu se găseşte o cauză pentru care să ne strîngem cureaua sau să ne dăm viaţa pentru viitor... În sfîrşit... A doua zi, am vrut să ne ducem la *Romanţa vestului sălbatic,* cu Marlene Dietrich şi James Stewart ! Îţi aminteşti Emi ?“

„Ţi-am spus să mergem la Tănase, venise în turneu la Cîmpeni. Tu ţineai morţiş să-i vezi picioarele Marlenei Dietrich ! Hm ! Ia să vedem dacă mai ştii ce juca atunci la Tănase ?“ şi bătrîna îşi caută o poziţie mai comodă în fotoliu, parcă i-ar spune : «Acum să te văd dacă mai faci pe grozavul !»

Ridurile de pe frunte şi din jurul gurii se adîncesc, îşi trece palmele de-a lungul reverelor lucioase ale hainei de casă, îşi umflă pieptul şi îşi îndreaptă privirea spre ea pregătit s-o înfrunte.

„Hai ! Spune !“ bolboroseşte el declarîndu-se învins.

„*Curaj, Tănase !* Iar cu o lună înainte, Birlic jucase în *Prostul în baie !*“ şi bătrîna izbucneşte în rîs şi se lo-

veşte cu palma de picior, cum face întotdeauna cînd trăieşte o mare bucurie.

„Ei bine, dragă Emi ! Pînă la urmă n-am fost nici la film şi nici la teatru ! spune Nicolae, parcă i-ar fi jucat o cacialma. Spectacolele erau suspendate, se făceau rugăciuni pentru victoria în război. Am intrat la Berbec şi am băut o halbă cu bere ! Îţi aminteşti, Emi ?"

„Da ! Ai dreptate... N-am stat prea tîrziu, completează ea. Camuflarea luminilor începea la ora şapte şi jumătate seara, localurile se închideau înainte de miezul nopţii şi după aceea nu puteai circula pe străzi..."

Cei doi bătrîni sînt mulţumiţi, ca şi cum ar fi participat la un concurs în care fiecare a trebuit să mute pionii unor evenimente pe tabla de şah a vremii de atunci. Au uitat de Iustin, parcă şi faptele au pierdut din importanţă şi gravitate, a rămas doar legenda şi bucuria lor. Iustin se uită la ei. Nicolae îi surprinde privirea, îi intuieşte nedumerirea ; îşi aşază picior peste picior, se lasă puţin pe spate, să-l poată vedea mai bine pe deasupra ochelarilor căzuţi pe vîrful nasului, apoi spune :

„Hm ! Crezi că nu ştiu ce-ţi trece prin cap ? ! zîmbeşte şi leagănă încet capul. Te uitai la noi şi parcă ziceai : «Rîd ca doi bătrîni senili ! Rîd ca nişte inconştienţi! A doua zi după începerea războiului s-au dus la restaurant şi au băut o bere ! Unii mureau pe front, ei, cretinii, pentru că n-au intrat la Tănase, s-au dus la Berbec !» E adevărat ? Haide-haide ! Spune drept ! Nu mă supăr !"

Tîmple scobite, riduri adînci în jurul gurii, gîtul subţire, slăbiciunea celui care a fost toată viaţa suferind ; cînd îşi scoate ochelarii, pleoapele se strîng într-un efort de a-şi concentra privirea mioapă : îi simţi inteligenţa ; după ce îşi pune ochelarii cu ramă groasă de baga neagră, personalitatea parcă i se împlineşte, cîştigă o respectabi-

litate demnă și gravă ; în unele momente este însă mucalit și îi place să glumească.

„Puteam să ne urcăm în mașină și să ne ducem la Cazinoul de la Sinaia ! Aveam bani ! Am preferat însă o halbă cu bere la Berbec ! Știi de ce ? Ne era frică ! Drumurile nu mai erau sigure și noi eram grăbiți ! Teribil de grăbiți ! Ei ! Și ce-i cu asta ? Ai putea să mă întrebi. Cînd ești în pericol cauți plăcerea și prin ea iluzia că nimic nu te amenință să trăiești cu adevărat. Nimic nou ! Perfect ! Noi însă acceptăm plăcerea măruntă : o halbă cu bere ! Plăcerea ciupită de fesele rotunde și durdulii ale vieții ! Auzi ! E la fel cum am fi făcut dragoste în closet, iar acasă am fi avut zece camere ! Ha-ha !"

„Nicol !"

„Sfînta plăcere ! Spectacole de varieté, chefuri cu ofițerii tineri germani, băutură, senzualitate, desfrîu etc. etc. Totul explicabil ! Dar în seara aceea și mai tîrziu... am simțit în mine și în ceilalți plăcerea de a căuta și accepta plăcerea de a fi umiliți !"

Clipește des, se apleacă spre Iustin și îl întreabă cu glas șoptit :

„Știi cîți ani am ?"

„Nu."

„Optzeci și trei de ani... în aprilie."

Zîmbește fără să-și continue ideea, apoi zice :

„Cînd suna alarma și începeau bombardamentele, rămîneam în colonia rafinăriei. Știam că avioanele pentru noi erau trimise ! Pentru rezervoarele cu petrol ! Emilia și Oana erau refugiate la Văleni... Nu intram în adăpost. Cîțiva ingineri au fost îngropați de vii, a căzut o bombă pe ei. În plin ! Mă duceam în sufragerie, puneam o placă cu Marlene Dietrich, să nu mai aud bombele și tunurile din jur... și beam ! În ziua în care mi-au luat fabrica, la Naționalizare, am plecat la Valea Călugărească. Aveam

acolo un prieten, Mircea Iorgu. Am chefuit cu el pînă dimineaţă. Alţii s-au aruncat pe geam, eu am pus un taraf de ţigani să-mi cînte, iar în zori am mîncat ciorbă de burtă. Mai tîrziu, cînd Emi lucra la maţe... Ştii ce-nseamnă asta ? O fabrică de salam, parizer, debreţin etc. Ea pregătea maţele ! Atunci eu eram bucătar şef şi fată în casă. N-aveam serviciu. Nu mă primeau... Seara o serveam pe Emi îmbrăcat în frac. Chelner de lux ! Uneori am plîns, dar n-am putut să mă salvez decît zîmbind şi numai aşa am ajuns la optzeci şi trei de ani... Cu cît îmbătrînesc, cu atît îmi sînt mai clare anumite lucruri. Bine-bine ! Nimic mai de preţ decît viaţa ! Dar nu viaţa cu orice preţ ! Uneori pierzi, alteori cîştigi sau te adaptezi, dar... de ce îngenunchezi rîzînd şi aplaudînd ? ! Asta n-am înţeles nici pînă azi ? ! Înfrînt ! Dar de ce umilit şi cu zîmbetul pe faţă ? ! Nu înveţi nimic... şi cînd ai învăţat e prea tîrziu să faci altfel, să încetezi de a mai rîde... Sau abia cînd nu mai rîzi afli că nu se poate altfel şi izbucneşti într-un hohot de rîs !... N-ai altă cale... Mă rog ! Dar de ce plăcerea de a căuta şi accepta plăcerea de a fi umiliţi ? ! Asta nu pricep nici să mă omori ! Ce părere ai ?"

Führerul a preluat comandamentul suprem al armatei pe uscat. Aminarea incorporării tinerilor din contingentul 1942—43 aflaţi în clasa XII de liceu. Ducele a decorat treizeci şi unu de orbi. Unul din orbi l-a salutat pe Duce, şi-a exprimat recunoştinţa şi convingerea că va aduce Italici victoria. Ceremonia a luat sfîrşit cu cîntece de război intonate de orbi şi de mulţimea adunată. A început marea bătălie în jurul Stalingradului. Litvinov la Casa Albă. I.V. Stalin către W. Churchill : «În operaţia de la Stalingrad am repurtat deocamdată succes, printre altele, din cauză că ne ajută ninsoarea şi ceaţa, care împiedică aviaţia germană să-şi desfăşoare forţele». W. Churchill către I.V. Stalin : «Convoiul P.Q. 18 format din patruzeci de vase a plecat». Lista Nr. 19, 20, 21 şi 22 cu ofiţerii, gradele inferioare şi soldaţii, căzuţi pe cîmpul de onoare. Luptele de la Stalingrad s-au terminat. S-au oficiat parastase la Sf. Patriahie şi la toate bise-

ricile din țară în amintirea eroilor căzuți. I.V. Stalin către W. Churchill : «Caracterul vag al declarațiilor Dv. cu privire la ofensiva de partea cealaltă a Canalului, îmi provoacă o îngrijorare pe care nu o pot trece cu vederea». W. Churchill către I.V. Stalin : «Nu sînteți de părere că a recomanda modificări în componența unui guvern străin, înseamnă aproape un amestec în suveranitatea internă, lucru împotriva căruia ne-am pronunțat atît Dv. cît și eu ?» Debarcarea trupelor anglo-americane în Sicilia.

„Columbia a trecut sub patronajul nemților. A venit Langh..."

„Cine era Langh ?"

„Un specialist neamț. Se ținea după coada mea prin rafinărie... Urmărea producția și făcea probe de laborator. Le furnizam benzina pentru avioane cu cifră octanică ridicată. Se cam temea, Langh, al meu ! Sîrbii le-au pus colofoniu în benzină... Știi ce-i asta ?"

„Nu."

„Sacîz pentru arcușul de vioară ! Ha-ha ! și bătrînul își încrețește fața plină de riduri. Motoarele avioanelor s-au gripat și au căzut ca muștele ! Mai tîrziu, după armistițiu, cînd am intrat în Sovrom, am avut pe altcineva... Cum îl chema, Emi ?

„Serghei !" sare bătrîna fericită că Nicolae a apelat la memoria ei.

„Îl invitam cîteodată la masă. Avea în buzunar o sticluță cu colonie și cînd intra în casă ne stropea de sus pînă jos... Dacă ai înțeles de ce în seara aceea ne-am dus să bem o bere, atunci trebuie să înțelegi că niciodată nu mi-a plăcut să-mi poruncească cineva în casă ! Doar Emi, a condus treburile gospodăriei ! și bătrînul chicotește subțire de cîteva ori. Cîștigam bine, chiar foarte bine, nu vreau să par un dezinteresat și nici să fac paradă de sentimente patriotice..."

„Ceilalți ce făceau ?“

„Scriban, Regent de Bucegi ! Matei, prizonier în Rusia. Spiliadis mort în Ucraina. Andrei, tatăl tău, era concentrat, se ocupa cu spitalele din țară... Toți sub vremuri ! Tăceau, așa cum au tăcut înainte, așa cum au tăcut și după aceea. Mereu lași și fricoși... dar mereu veseli. Viața mergea înainte ! Pe front mulți morți, în țară multă sărăcie, cozi peste tot, la ulei, carne și zahăr...“

„Se scumpise și pîinea ! spune Emilia. Mai știi prețul, Nicol ? Cea neagră era...“

Bătrîna tace brusc, memoria îi joacă o festă. Nicolae se încruntă în efortul de a-și aminti, amîndoi intră în competiție : un mod de a-și afirma vitalitatea.

„Șase lei cea neagră și opt cea albă !“ spune Nicolae primul.

„Dar zahărul ?“ îl întreabă Emilia sperînd că de data asta îl va învinge ; lasă foarfeca din mînă, acest amănunt e mult mai important decît tăierea fîșiilor de staniol.

„Cînd mă duceam la Pătrașcu — începe să vorbească bătrînul cu glas tărăgănat, vrînd să cîștige timp — îi spuneam așa : «Dă-mi, domnule Pătrașcu, cinci kilograme de zahăr cubic și cinci tos. La cît s-a mai ridicat kilu' ? Și el îmi răspundeaaaaa...“

„Treizeci și doi de lei !“ sare Emilia cu un strigăt ascuțit, fericită că și-a luat revanșa.

„Eiii ! De ce nu m-ai lăsat să-mi amintesc !“ îi reproșează Nicolae, apoi izbucnesc amîndoi în rîs.

„Nicol ! zice bătrîna. Asta era prin '42, cînd am plecat de la Columbia la Xenia...“

Bătrînul îl privește lung pe Iustin, parcă îi ghicește gîndurile.

„Da-da ! răspunde el absent. Aveam mai mult timp să mă ocup de cartușele filtrante ; se oprește indispus, revine însă imediat la starea dinainte, face tot ce e posi-

bil să nu se întristeze, se agață de orice gînd. Tu jucai tenis în fiecare zi pe terenul de lîngă bazinul de înot..."

„Eram o jucătoare destul de bună ! spune ea mîndră. Eram președinta Comitetului de ajutorare. Înființasem o cantină ! De Crăciun făceam pom și împărțeam pachete pentru copiii salariaților, colectam pulovere și mănuși pentru soldați, inițiam excursii cu inginerii și salariații din fabrică ! Ehei !"

„Da ! Emi era foarte întreprinzătoare ! îi explică bătrînul lui Iustin. Alerga prin rafinărie așa cum alerga pe scara de fier în spirală din magazinul lui Orleanu-Fier. Moștenise aceeași energie și spirit de inițiativă. Transformase rafinăria în casa ei. Ți-l amintești pe Roxi ? Parcă te văd pe aleile cu liliac înflorit urmată de brak-ul acela superb ! Purtai întotdeauna..."

„Pantaloni !", completează bătrîna cu plăcere.

Iustin și-o imaginează pe austera și severa lui mătușă îmbrăcată cu pantaloni.

„Uneori și în șort ! zice mucalit bătrînul. Salariații se uitau la picioarele tale și dacă n-ar fi știut că ești soția directorului... poate te-ar fi fluierat !"

„Nu-i adevărat, Nicol ! protestează ea. Cine știe... cînd jucam tenis ! Mă respectau toți..."

„Bine-bine ! Dar de ce nu-i spui și despre dineurile pe care le dădeai ? Invitai tinerii ingineri stagiari, mobilizați pe loc, partenerii de tenis și înot ! Atunci dansa atît de mult — se adresează el lui Iustin — încît n-o mai prindeam toată noaptea !" și chicotește de cîteva ori.

Iustin simte că bătrînul nu întîmplător a «condus» discuția spre acest subiect ; plăcerea de a retrăi acele zile este dublată mereu de o subtilă ironie.

„Exagerezi !" răspunde ea absentă, fără să-și piardă buna dispoziție.

Lumina veiozei din spate îi lasă o parte din față în umbră, ridurile parcă și-au pierdut pregnanța, pielea de pe frunte și gît e mai întinsă, părul îi strălucește ; privește undeva spre fereastră, surîde fericită, transpusă.

„Nu cred că exagerez ! zice bătrînul și ridică din umeri, ca și cum ar regreta că o contrazice ; același aer mucalit, parcă urmărește «o năzdrăvănie» pe care numai el o știe. Rămîneai cam mult în compania lui Pierre, *coureur*-ul galant ! Cu el plecai în excursii, cu el jucai tenis sau înotai în piscină... Îți arăta mișcările de bras. Ieșeam uneori din birou și mă uitam la voi de pe terasă... Nu știați că sînt acolo !"

„Nicol ! îl întrerupe bătrîna. Nu-i adevărat... Și chiar dacă ar fi fost adevărat, cum ai putut să taci atîția ani ?! Ori m-ai urît, ori ți-am fost indiferentă ? !"

„Nu. Nici una, nici alta ! zice el păstrîndu-și zîmbetul ; doar ochii îi sclipesc parcă mai puternic în spatele lentilelor cu rame negre. Ți-am spus acum pentru că a venit vorba..."

Emilia e nemulțumită, nu i-au plăcut niciodată astfel de glume. Nicolae își scoate ochelarii, pielea albă din jurul ochilor îi dă un aer de miop dezarmat. Poate de aceea bătrîna zice cu glas autoritar :

„Ar fi bine să încetezi !"

Nicolae își pune ochelarii la loc și ridică fruntea, parcă și-a regăsit siguranța și autoritatea, ca și cum ochelarii ar avea calități miraculoase și l-ar înarma de fiecare dată cu puteri noi.

„De ce să încetez ? ! N-am nimic de ascuns față de Iustin, și întoarce capul spre el. Chiar tu ai spus că e singurul nepot care se interesează de noi, ăștia, ramoliții și senilii ! Ha-ha !"

„Nicol ! sare Emilia cu glas aspru. Termină cu rîsul ăsta stupid !“ şi bătrîna se răsuceşte în fotoliu, vrea să-i dea de înţeles că refuză să-l mai asculte.

„Rîd şi eu cum pot din cauza protezei ! continuă Nicolae neintimidat de supărarea ei. Îmi place să-mi depăn suvenirurile, cum fac toţi bătrînii. Sentimentali şi romantici ! Hi-hi ! Toţi zic aşa : «Pe vremea noastră !» Ei ? ! Ce mare rahat a fost pe vremea noastră ? !... Uite ! Chiar acum mi-am amintit că ai plecat cu Pierre într-o excursie la mănăstirea Suzana. Am fost reţinut la rafinărie, n-am fost cu voi... Tu ai organizat excursia ! Nu-i aşa ? !“

„Dragă, Nicol ! glas tăios, răspicat. Te rog foarte mult să renunţi la reproşurile astea penibile la vîrsta noastră ! Eşti complet deplasat !“ şi indignarea îi ridică sîngele în obraji.

„Reproşuri ? ! Nici vorbă, scumpa mea ! Nu sînt reproşuri ! Tocmai asta vreau să înţelegi ! Ţi le spun numai pentru că a venit vorba... N-ai auzit ce-a spus Iustin : «Nu mai pot să tac !» Eu am tăcut pînă azi, e adevărat, puteam să nu ţi le spun niciodată, dar de ce să te superi ? Nu mai au nici o importanţă la vîrsta noastră, ai perfectă dreptate... De ce să ne enervăm ? ! Eu credeam că ne vom distra şi cînd colo...“

Iustin îl priveşte pe bătrîn cu interes, îi simte revolta «îmbrăcată în glumă şi ironie».

„La Suzana, continuă Nicolae nestingherit, ai stat tot timpul lîngă Pierre. Aşa am auzit... Era un bun *jouisseur*, cuvîntul lui preferat, şi frumos ca un artist de cinema ! Seara v-aţi plimbat pînă la rîu. Eraţi singuri... dracu ştie ce pot face doi tineri într-o noapte aţîţătoare de vară ! N-am fost de faţă ! Nu acuz pe nimeni, îţi zic şi eu ce mi-au spus alţii, gurile rele... Acolo însă... Da ! Acolo a fost ceva... Sînt convins !“

„Unde acolo ? !“ voce gîtuită.

„În bazinul de înot ! Cum ? ! N-ai înțeles ? răspunde el fără să-și piardă buna dispoziție. V-am văzut cu ochii mei ! Eram pe terasă. Eu, domnul director, îmbrăcat în haine albe, cu o cămașă de mătase și pantofi de pînză, nu-mi îngăduiam acest efort ! Eram bolnav ! Hm ! Voi erați veseli și frumoși... Tu încercai să faci pluta, țineai ochii închiși din cauza soarelui, pe obraji îți străluceau picături de apă. Rîdeai fericită... Pierre îți trecea mîinile de-a lungul pulpelor și sînilor, iar tu erai a lui. Posesiune ! Mult mai rafinată decît dacă ar fi fost reală ! Mult mai perversă ! Ehei ! Tînărul *jouisseur* avea degete îndemînatice !...“

Emilia trăiește un adevărat șoc, pe fondul ei nervos și autoritar, n-a «sărit» spre exces, ci s-a «prăbușit», starea coincide cu trăirile ei contradictorii care oscilau de la căderi interioare și pînă la exaltări ; pe față îi apare un zîmbet crispat ; se ridică încet în picioare, nu știe ce să facă, pare dezorientată.

„Stai jos, Emi ! Stai jos ! o roagă el cu voce blîndă. Hm ? ! De ce îți pierzi firea ? Se poate ? Îți povestesc și eu... atîta tot. Nu te acuz ! Nu-ți reproșez nimic. Ia loc, nu sta în picioare !“

Bătrîna se uită la el paralizată, cu fălcile încleștate și ochii imobili. Clipele trec anevoie.

„De ce nu vrei să discutăm calm ? De ce nu vorbim și noi despre... niște prostii din tinerețe ! Hm ! Fiecare le-a făcut la rîndul lui ! Nu-i așa ?“

Emilia se așază cu un gest mecanic pe scaun.

„Foarte bine faci că rămîi cu noi. Foarte bine ! Să nu crezi că am suferit ! Nu ! Doamne ferește ! Sigur, în primul moment nu mi-a convenit, dar... după o vreme...“, ridică din umeri, îi saltă de cîteva ori, parcă ar rîde în el.

Nu vorbesc un timp.

„...tu n-ai uitat niciodată să-mi amintești că-i sînt dator socrului meu, Orleanu-Fier — continuă bătrînul la fel de calm —, pentru că m-a trimis la Viena să-mi susțin doctoratul... Tot el mi-a dat bani să construiesc laboratorul de chimie pe care cu timpul l-am transformat în fabrică de carton asfaltat, iar la urmă a produs cartușe filtrante... Îmi vine să rîd ! Nu-mi spuneai de la obraz ! E adevărat ! Făceai în așa fel încît să *nu* uit că ceea ce am realizat a fost posibil doar cu ajutorul vostru ! M-a întristat un timp... apoi nu i-am mai dat nici o importanță, cu toate că nimic nu e mai dureros pentru un bărbat decît să fie înjosit de o datorie pe care știe că n-o va putea plăti niciodată... pentru că nimeni nu i-o primește, tocmai pentru a rămîne dator toată viața !"

Respiră adînc, își drege glasul care devenise mai aspru, veselia de pe chipul lui se ofilise.

„Tu, Emi dragă, n-ai vrut bijuterii, blănuri sau călătorii în străinătate ! Știi de ce ? Doreai să înțeleg că nici eu n-am dreptul să risipesc — cuvîntul tău preferat — banii primiți cîndva de la tatăl tău. Renunțai pentru ca la rîndul meu să renunț la singura mea plăcere : cursele de cai... în special trapul ! Ai făcut din mine tot ce ai vrut, adică... am vrut eu să faci tot ce ai vrut și la urmă am ajuns și eu un zgîrcit, sau, cum spunea Liz : meschin și lacom. Hi-hi !" rîde bătrînul scoțînd niște sunete ascuțite.

„Nicol !" strigă Emilia.

„Ai răbdare ! Ai răbdare, dragă Emi ! și ridică mîna vrînd parcă s-o potolească. Ascultă-mă și tu ! Eu te-am ascultat toată viața ! Știai cît sînt de mîndru..."

„Vanitos !" spune printre dinți bătrîna regăsindu-și puterea de a-l înfrunta.

„Mai bine zis orgolios ! Atît cît trebuie să fie un bărbat care are încredere în el. Orgoliul meu nu te-a umilit !"

„Da ! E adevărat ! Îmi ţineai însă prelegeri pînă la miezul nopţii, sau, cînd îmi era lumea mai dragă «îmi aruncai» o ironie care îmi strica buna dispoziţie... sau rîdeai aşa cum faci acum ! Toată viaţa ai rîs !"

„Aveam altceva de ales ? !"

„Aş fi preferat să-mi spui deschis ce gîndeşti şi să uităm a doua zi..."

„Era modul meu de «a spune» ! Mai ales cînd ştii că nimic nu se modifică. Nu ne schimbăm, Emi, de dragul nimănui ! Nu putem, chiar dacă am vrea... aşa sîntem făcuţi, unii să rîdă, alţii să ţipe şi să poruncească..."

„N-aş fi crezut că păstrezi în suflet atît venin !"

„Nu ! Nu-i adevărat ! sare bătrînul cu glasul lui subţire. Te înşeli, dragă Emi ! Nu e vorba de înveninare ! Nici cel puţin o dojană !"

„Ironia ta înseamnă batjocură şi cinism ! Uită-te la tine !" strigă bătrîna întinzînd mîna spre el.

Ridică din umeri, parcă vrea să-l ia martor pe Iustin.

„Cinic ? ! Eu ? ! De unde ai scornit-o ! Totul a trecut ! Nici cel puţin nu te-am iertat pentru că n-am avut ce să iert ! Important e că ne-am suportat unul pe altul atîţia ani... am fost îngăduitori şi am îmbătrînit împreună..."

„Slavă Domnului că ţi-ai mai amintit şi ceva bun !"

Din vecini, prin ziduri, străbat strigătele unui copil care plînge disperat, apoi ţipetele dispar brusc. Nicolae ţine coatele bine înfipte în mînerele fotoliului, trupul încordat, ca şi cum n-ar fi terminat ceea ce avea de spus. Bătrîna s-a ghemuit în fotoliu, îşi sprijină bărbia în pumn, îngîndurată, tristă, obosită.

„Ziceam că toate au trecut... pentru că era altceva mult mai important !“ şi în vocea lui apare iarăşi tonul care oscila între glumă şi gravitate.

Emilia se răsuceşte spre el nedumerită, a crezut că bătrînul a terminat. Acum, auzindu-l din nou, e îngrijorată, alarmată...

„Eu... încă de tînăr, am simţit că nu voi scăpa de ea, şi bătrînul îi priveşte pe rînd ; ochii îi strălucesc în spatele ochelarilor. Numai aşa am trecut prin toate ! Cu ea alături !“ şi chicoteşte în felul lui.

„Cu cine ? !“ glas stins ; face eforturi să înţeleagă, îşi scoate ochelarii care parcă o incomodează.

„Cum cu cine ?“ întreabă bătrînul mirat. Cu ea !“ şi îşi strînge palmele la piept ca şi cum ar fi spus totul.

„Care ea ? !“ insistă Emilia enervată de felul în care vorbea.

„Moartea ! N-ai priceput ? !“

Emilia rămîne nemişcată, bolboroseşte apoi ceva îndemnîndu-l să continue.

„La douăzeci şi cinci de ani am avut o hematemeză. Ştii ce-i asta ? îl întreabă pe Iustin. Vomezi sînge ! Eram singur în casă, ai mei erau plecaţi... Stăteam la masă, deodată, am simţit că mi se face rău... N-am izbutit să mă scol de pe scaun, sîngele mi-a bufnit pe gură şi am împroşcat toată faţa de masă... Am rămas acolo cîteva minute, mă uitam la pînza albă stropită cu ceva roşu şi nu înţelegeam nimic ! Mi s-a făcut frică. Pierdeam din putere, mă temeam să mai rămîn singur în odaie, am încercat să ies... m-am tîrît pe scări şi am ajuns în curte... M-am întins pe iarbă, cu faţa în jos... Din gură îmi curgea un fir subţire de sînge amestecat cu salivă, mă uitam cum se prelinge prin iarbă. Îmi plăcea să privesc cum se înfăşoară pe verdele ierbii şi alunecă spre pămînt... Spuneam mereu în mine : «Mă trage !

Uite cum mă trage spre ea !» Am stat acolo cu ochii deschiși și *am văzut*-o... Cînd a venit tata m-a dus în casă..."

Se oprește, zîmbetul i-a dispărut ; obrajii palizi, buzele albe și uscate.

„...am înțeles că nimic nu e mai important decît viața și parcă atunci am încheiat un pact cu ea... Hm ! Am zis : «Să fac în așa fel să ajung la optzeci și cinci de ani». Atunci aveam douăzeci și cinci, puteam să spun șaptezeci și cinci, dar așa mi-a trecut prin cap și n-am uitat niciodată acest legămînt. Poate asta m-a ajutat să trec prin toate greutățile și să apuc ziua de azi, adică să am optzeci și trei și după cîte cred... o să mai trăiesc încă doi ani. «Așa e învoiala» Hhîî ! O să mor coborînd o scară sau stînd în fotoliu și uitîndu-mă la televizor..."

Zîmbetul îi apare din nou pe față, trece palmele de-a lungul reverelor lucioase ale hainei, neliniștit, chicotind mereu fără glas, chițăind ca un șoricel care ar fi scăpat de cursa cu zăbrele. Emilia se uită la el sfidătoare și nedumerită, parcă ar fi înșelat-o cu ceva.

„Nu mi-ai povestit niciodată, Nicol ? ! De ce te-ai ascuns de mine ? !"

„Ți-am spus că am avut hematemeză !"

„Dar restul ? !"

Tace un timp, apoi își continuă ideea :

„Nu te-am urît niciodată. Te asigur, Emi ! vreau să fii convinsă .. Nu-ți reproșez nimic."

„Pentru că aveai altceva... mai important !"

„Te-aș mînți dacă te-aș contrazice ! Un timp am suferit că nu m-ai îngrijit !"

„Cum poți să pretinzi că n-am avut grijă de tine ? !"

„Ai avut... mi-ai dat toată viața să mănînc regim, nu uitai să-mi aduci la oră fixă doctoria, uneori veneai după mine chiar la rafinărie, și toate celelalte. Recu-

nosc ! M-ar bate Dumnezeu dacă n-aş fi drept ! Altceva voiam să-ţi spun... Cînd începeau crizele de ulcer, aveam nevoie... aveam nevoie de puţină... nu milă şi nici... doream să suferi puţin pentru mine ! Cum să-ţi explic ? Să mă mîngîi şi să mă alinţi ca pe un copil ! Nu ştiu dacă mă înţelegi ? La vîrsta mea toate astea par nişte prostii ale unui bătrîn caraghios ! Hi-hi ! Un bătrîn sclerozat şi senil care îţi spune că nu l-ai alintat ca pe un copil ! Acum nu mai au nici o importanţă, am izbutit să trecem peste toate şi să ajungem unul lîngă altul..."

Emilia ar fi preferat s-o acuze, decît să se poarte cu atîta îngăduinţă.

„Mi-ai ascuns toată viaţa ceva, Nicol !" spune bătrîna.

„Te referi la ziua în care am zis să trăiesc pînă la..."

„Da."

„Nu ţi-am ascuns nimic, dragă Emi ! Nu mi-am propus făţiş un scop, se născuse în mine... Mă rezervam mereu pentru cineva... Puneam deoparte fără să ştiu pentru cine şi pentru ce... mă pregăteam, e adevărat. Nu voiam să mă ia prin surprindere, e la fel cum ai încerca tot timpul să te obişnuieşti cu gîndul că într-o zi vei ieşi în faţa unui pluton de execuţie şi trebuie să mergi drept şi să-i priveşti pe toţi în ochi. Adunam puteri pentru a parcurge liniştit drumul de la uşa dormitorului meu pînă în faţa celor care mă aşteptau cu armele ridicate... Seara, după ce veneam de la rafinărie, mîncam, făceam un duş, mă aşezam în fotoliul ăsta pe care îl am... cred că îl am de peste cincizeci de ani. Uite în ce hal a ajuns ! N-aş renunţa la el pentru unul nou. Aşaaa ! Luam un ziar sau o carte, şi atunci... printre rînduri..."

„Voiai s-o înşeli. Să scapi pînă la împlinirea a optzeci şi cinci de ani ?"

„Nu ! Nici vorbă ! Hi-hi ! Știam că nu pot s-o înșel sau să fiu mai al dracului decît ea ! Nu era o imagine, nici un gînd adresat cuiva... era în mine, ca și cum aș fi trăit cu un străin sub piele... Nici bani, nici avere, nici putere, cu toate că ziua întreagă alergam să le obțin... Nimic altceva decît viață... Atunci mă detașam de toți și de toate... îmi venea să rîd. Mă găseam în acel loc... unde se întîlnește «ce faci tu și ce trebuie să ți se întîmple» și eu făceam în așa fel să înțeleg... adică să *nu* uit ziua în care am zis : «Mă trage spre ea !» și am privit iarba și în special pămîntul !... Și dacă stau acum să le adun pe toate, începînd cu ziua în care am văzut fața de masă împroșcată cu sînge, seara în care am fost la Berbec, cînd puneam o placă și beam în timp ce bombele și tunurile crăpau cerul deasupra mea, cînd am pierdut totul și am plecat la Valea Călugărească și am chefuit... și dacă adun zilele în care am rîs în loc să strig sau să urlu sau să lovesc cu pumnii, înțeleg că am rîs pentru că nu scăpam altfel de lașitatea și minciuna în care trăiam și eram nevoit să trăiesc... Dacă nu poți face altceva decît să-ți aperi viața amenințată din adolescență, noi, ăștia, bolnavii, sîntem hărăziți pentru supunere, să stăm cu botul în iarbă, plin de sînge, pînă cînd vom reuși să ne ridicăm în picioare și să ieșim la drumul mare, numai atunci vom încerca și altceva... pînă atunci... sîntem cu toții bolnavi, nu nebuni !“

Emilia l-a ascultat cu atenție, îi este greu să admită că Nicolae nu-i reproșează nimic, o iartă chiar dacă ea consideră că n-a făcut nimic reprobabil și astfel o elimină din luptă. A avut toată viața încredere în ea, a fost fiica lui Ștefan Orleanu-Fier, simte acum, la vîrsta ei, puterea diminuată pînă la anulare ; prestanța și autoritatea s-au prăbușit brusc după aceste destăinuiri. Bătrînul parcă i-a jucat o imensă farsă. O farsă de-o viață.

„Uite ! A venit băiatul ăsta... Ne-am amintit cîte ceva din tinerețea noastră..." zice bătrîna vrînd să scape de gîndurile ei.

„Foarte bine ! spune Nicolae mulțumit, reluîndu-și vechea lui bună dispoziție. Dacă nu era el, rămîneau ascunse și n-am fi aflat niciodată ! Ar fi murit acolo, pitite în noi..."

Bătrînul se sprijină de speteaza fotoliului cu aerul celui care și-a dus la bun sfîrșit un gînd ; respiră adînc, obosit. Emilia se ghemuiește în fotoliu. Se joacă cu mîna prin fîșiile de staniol pe care le-a tăiat pînă acum, parcă ar căuta ceva, apoi le dă la o parte, i se par inutile și fără sens.

9

STĂ ÎN PAT, CU OCHII DESCHIȘI, CU PLAPUMA trasă pînă la gît. Lumina bolnavă a unei dimineți de iarnă. Nu se aude nici un zgomot. E singur în toată casa. Noii locatari — familia Ștefan — care s-au mutat în locul doamnei Rovența, au plecat la serviciu. Zărește pe zidul din față o pată de umezeală : contur bizar, diferite culori, tencuiala scorojită a scos la iveală mai multe straturi de var. Senzație de silă și greață. Ca și

cum un cancer al zidului a săpat pe dedesubt, tăcut și tenace, a intrat pe sub dușumea, prin colțurile odăii, pe la ferestre, s-a urcat pe ziduri, pe mobilă, se apropie treptat de patul lui și încearcă să-l prindă la mijloc ca într-o capcană, să-i acopere brațele și picioarele cu pete mari de mucegai... Își smulge privirile de acolo și închide ochii.

Aude sunetul mărunt al ceasului bunicului Orleanu așezat pe noptieră. Refuză orice gînd. Întinde mîna și prinde ceasul în pumn. Sunetul îi pulsează în palmă. Citește în minte cuvintele scrise : «Ți-l dăruiesc, nu să-ți amintească de timp, ci să-l poți uita din cînd în cînd, cîte o clipă și să nu-ți cheltuiești forțele încercînd să-l înfrîngi. Nici o bătălie nu e cîștigată vreodată. Nu există bătălii...» Rămîne nemișcat cîteva clipe. *Sunetele* se apropie de el, sînt aduse de țăcănitul monoton al ceasului ; zgomotul obsedant, amețitor se amplifică pe măsură ce-l ascultă lovindu-l încet în palmă, în braț, în timpane obligîndu-i trupul să intre într-o vibrație totală. *Sunetele !* Lasă ceasul din mînă cu o mișcare înceată, temătoare, se depărtează de ele, iese din *Sunete*, din rotire, din leșin...

«...mergeam cu Alex pe stradă, vedeam peste tot soldați ; aproape de casa noastră, lîngă trotuar, un neamț așeza un butoi de tablă și meșterea acolo ceva, peste drum era o clădire în care nemții aduseseră multe fire de telefon și tata ne-a spus că e o „centrală" și chiar noi am văzut un neamț urcîndu-se pe stîlp și ne-am oprit și ne-am uitat la el cu capul ridicat, și cînd a coborît ne-a întins cîteva bomboane de ciocolată ; nu mai mîncasem de mult timp ciocolată și am venit acasă alergînd

și i-am spus Leanei că am mîncat bomboane de ciocolată și ea nu știu de ce s-a supărat și a zis : „Acum o să mîncați pîine neagră făcută de mine ! Altă dată să nu mai primiți, așa face un băiat care merge la școală"... Seara însă, după ce tata a ascultat radio Londra, Alex i-a spus că venind de la școală am văzut un neamț așezînd un butoi, peste drum de casa noastră, nu departe de „centrala nemțească" și Alex l-a întrebat ce este în butoiul ăla... Tata ne-a spus că sînt butoaie cu fum și eu am întrebat : „Cum butoaie cu fum ? Poate cu apă sau murături !" atunci Alex a sărit : „Tu ai văzut fumul ieșind doar pe coș și nu te gîndești că poate fi băgat și într-un butoi"... eu tot n-am înțeles, stăteam pe pat, Leana îmi punea pijamaua și tata a zis : „Lasă-l, Leano, să se îmbrace singur !", și eu am zis : „Dar cum rămîne cu butoaiele alea ?" și atunci tata ne-a explicat că dacă vin avioane și lasă bombe, fumul din butoaie se răspîndește peste tot orașul și cei din avioane n-or să mai știe unde sînt rafinăriile și fabricile, așa că... „Atunci va pluti ca un nor peste tot", a zis Alex. „Da, așa ceva", a zis tata. „Dar tată, am zis eu, ăia din avion or să dea drumul la bombe peste tot, deci și pe casa noastră". „Nu, băi, prostule !" a sărit Alex, dar n-a continuat și atunci eu am zis : „Păi dacă n-or să vadă nimic prin norul de fum, n-or să știe unde-i casa noastră și unde-i fabrica unchiului Nicolae, s-o lovească cu gloanțe !". „Cu bombe, băi, prostule !" a zis Alex, dar după aia s-a uitat și el nedumerit la tata. „Așa e, tată, cum zice ăsta ! E un butoi și peste drum de casa noastră !" „Ei, lăsați asta în grija mea, acum spuneți-vă Tatăl nostru și culcați-vă, s-a făcut tîrziu și mîine vă duceți la școală". Noi n-am zis nimic, după ce ne-am făcut rugăciunea, tata ne-a sărutat pe frunte, apoi au venit doamna Claire și Leana, ne-au spus noapte bună și, la urmă, tata a

deschis fereastra. „Să se aerisească", a zis el. „Dar voi dormiți, vin mai tîrziu s-o închid", și noi știam că după aia va pleca și vom rămîne singuri... nu dormeam, stăteam pe întuneric și după un timp eu am zis : „Cred că tata se va duce mîine să ia butoiul ăla de acolo" și Alex a zis : „Poate îl ia chiar acum, e noapte și nu-l văd nemții de la centrală. Ziua e mai greu". „Și eu cred la fel" și am respirat aerul curat care intra pe fereastră și mi-am băgat spatele în mițoasă și parcă uitasem de ce se întîmplase pînă atunci, dar nu puteam adormi și Alex a zis : „Uite, băi, ce-i pe cer !" și eu m-am întors și am văzut că în camera noastră era mai puțin întuneric și, cînd m-am uitat la mîna lui Alex, am zărit pe cer fîșii de lumină ce se mișcau într-o parte și alta, parcă ar fi căutat ceva. „Hai să-l strigăm pe tata, să-l întrebăm ce-s astea", a zis Alex. „Stai că poate se sting", am zis eu. „Ce să se stingă, băi, Iustine ! Tu nu vezi ce lumină mare au, ca un milion de lanterne Focus". „Da, dar se pot stinge, chiar dacă sînt ca un milion de lanterne, pentru că și lanterna noastră Focus se poate stinge". „Taci, bă ! Nu se sting ele așa ușor, cu una cu două ! Tu nu vezi că erau cinci și acum sînt șase și se urcă pe cer și se joacă între ele. Uite cum se rotesc și vin din toate părțile orașului. Eu îl strig pe tata", a zis el. „Tu poți să strigi, dar o să zică iar că sîntem niște fricoși și ne speriem singuri de toate prostiile". „Da, dar astea nu-s ochi de balauri și nici stafii, astea-s adevărate și sînt pe cer, nu aici, în cameră, așa cum le vedem noi pe alea și dacă te-aș ciupi ți-ai da seama că nu dormi și poate au ieșit chiar din butoaiele de afară". „Asta e adevărat. Eu nu vreau să te sperii și nu vedem ochi de balaur, dar nu cred că sînt din butoaiele de pe stradă, pentru că tata a spus că în butoaie e fum", dar Alex a zis : „Poate tata nu știa ce-i în butoiul ăla și poate

de acolo ies milioanele astea de lumini !". „Eu cred că tata ştie totul, pentru că d-aia e ofiţer". „Bine, bine, dar ce facem ? ! Îl strigăm sau nu ? !". „Eu zic că nu, pentru că sînt frumoase şi nu ne fac nici un rău şi tata ne va spune că sîntem fricoşi. Uite ! Sînt ca nişte săbii care se întîlnesc pe cer". „Da, ca nişte săbii, aşa cum are tata" şi am continuat să stăm în pat şi să ne uităm pe fereastră. A intrat tata, atunci ne-am ridicat şi am zis amîndoi deodată : „Uite tată ! Priveşte pe cer, să vezi cîte lanterne sînt !" Tata s-a aplecat pe fereastră, a răsucit capul într-o parte şi alta şi a zis doar atît : „Reflectoare", a închis fereastra şi a tăcut. Noi l-am întrebat ce înseamnă reflectoare şi el a început să ne explice, apoi s-a apropiat de pat, ne-a învelit, ne-a mai sărutat o dată şi ne-a spus că trebuie să ne culcăm şi să nu ne fie frică nici de butoiul cu fum şi nici de reflectoare. După ce tata a plecat, am continuat să mă gîndesc la butoi şi la reflectoare şi am repetat aceste cuvinte de cîteva ori, dar nu puteam să adorm, simţeam că nici Alex nu doarme, ştiam asta pentru că mai scuipa cîte o aşchie dintr-un lemn de chibrit ; el întotdeauna avea în gură chibrite, scobitori, fire de paie, sau sîmburi din compotul pe care-l făcea doamna Claire. „Sîmburi ai ?" l-am întrebat eu. „Nu, tîmpitule ! Azi n-am mîncat compot !" a zis el, apoi m-am întors cu faţa spre miţoasă şi am încercat să dorm : m-am gîndit la fata cu părul lung din fereastra casei de peste drum şi parcă se uita la mine cu ochii ei mari, dar nu zîmbea şi nici nu-mi făcea semn cu mîna...

...cred că trecuseră mai multe ore, sau poate doar cîteva minute, dar, cînd m-am trezit, Alex se uita la mine şi eu îi vedeam prin întuneric albul ochilor lui mari, şi atunci am înţeles că şi el este la fel de speriat, dar tăceam amîndoi, nu aveam curajul să-l chemăm pe

tata în ajutor... parcă urla cîinele lui Bărbosu, așa cum urla cînd era ploaie mare, dar acum erau o mie de cîini care urlau, și eu strîngeam mîinile între genunchi să mă apăr și parcă toți erau lîngă fereastra noastră și urletul acela îngrozitor se urca pe mine și îmi astupa gura și nu mai puteam răsufla... deodată, Alex a dat plapuma de pe el, și-a tras picioarele încet din pat, să nu-l simtă cumva cîinii de afară și eu am vrut să fac la fel, dar nu-mi simțeam picioarele și am crezut că am legate de genunchi cele două blănițe de iepure, am pus mîna și am văzut că nu aveam nimic și atunci am înțeles că nu mă pot mișca și m-am tras lîngă Alex care stătea pe marginea patului și tremura, și nu știam ce să facem și nu puteam nici să-l strigăm pe tata, ne-ar fi auzit toți cîinii care zgîrîiau pe geamuri, săreau pe ziduri și îi simțeam atît de aproape încît nu-i mai auzeam nici respirația lui Alex, dar, cînd s-au mai îndepărtat, Alex s-a ridicat încet de pe pat, a trecut pe lîngă masă și, cu picioarele goale, fără să spună nimic, a plecat în dormitorul tatii și eu am rămas singur și știam că dacă nu plec acum, vor veni iarăși cîinii și atunci am început să mă tîrîi pe jos încercînd să nu fac nici un zgomot, pînă am trecut de masă, apoi a fost mai ușor, am simțit pragul sub burtă și am înțeles că sînt în dormitorul tatii și chiar l-au auzit vorbind cu Alex și atunci am simțit că am scăpat și cînd toți cîinii au început să urle, eram deja în pat, lîngă tata și el mi-a zis : „Acum nu mai tremura așa !“ și eu stăteam sub plapumă, lipit de el, iar brațul lui mă strîngea și nu puteam să-i spun nimic, nici cel puțin să-l întreb de unde sînt cîinii aceia și de ce urlau așa și m-am strîns și mai tare lîngă el și i-am băgat mîna pe sub pijama și i-am simțit pielea caldă și parcă tremuram mai puțin și Alex a zis : „Ce-s cîinii ăștia tată ?“ și tata a zis :

„Alarmă", așa cum a zis Reflectoare. „Se fac exerciții pentru apărare... Este o sirenă. Acum nu mai tremurați" și tata a început să ne mîngîie pe cap și iar ne-a zis să nu mai tremurăm, și Alex nu l-a mai întrebat nimic și nici eu, ci doar atunci am început să plîng, am simțit că, dacă sînt lipit de tata, nu mi se mai poate întîmpla nimic, el mă apăra de orice pericol, dar tocmai asta mă făcea să plîng și tata îmi spunea să nu-mi fie teamă și să nu mai plîng, mîine va trebui să mă duc la școală și iarăși voi face febră și eu repetam : „Urlă Alarma !" și el mi-a promis că a doua zi va lua sirena de pe centrala nemților și Alex a zis să ia și butoiul cu fum, dacă tot se duce și vorbește cu ei și eu voiam să nu mai plîng, dar nu reușeam și după un timp toți cîinii au plecat și nu s-a mai auzit nimic... tata mă mîngîia pe cap și eu mă strîngeam lîngă el și îl simțeam cald și știam că sînt ocrotit și am încetat chiar să plîng și am avut curajul să întind piciorul și am văzut că mă ascultă și am ajuns cu degetele la „cicatrice", și îmi plăcea să trec cu degetul prin locul acela, era mai moale și altfel, și tata se bucura că eu mă jucam cu el și deodată am simțit că mai era un picior și pentru că nu era al meu, am știut că e al lui Alex, și el voia să treacă peste „cicatrice" și așa am început să ne jucăm și tata stătea — mare și puternic între noi — și noi ne jucam cu el și el rîdea și noi rîdeam, chiar dacă era noapte și ne-am jucat toți trei, pînă cînd tata a zis : „Acum gata ! Culcați-vă ! Ați rîs destul" și parcă uitasem chiar și de cîinii care urlaseră la fereastra noastră...»

Ar vrea să-l cheme pe Alex, să-i spună că e bolnav. Se vede îndreptîndu-se spre telefon, formează numărul, ridică receptorul, îi aude glasul, simte că nu va reuși

să-i spună nimic. Ar trebui să recunoască... nu s-ar putea numi nici cel puţin iluzia victoriei, ci o înfrîngere în străduania lui de a ieşi la mal. Nu are curaj să-i vorbească, de obicei tace, sau îi spune că totul e O.K., chiar dacă... chiar dacă... Îşi şterge transpiraţia de pe faţă cu un prosop, apoi îşi trage la loc plapuma ; se ascunde acolo, în întunericul din el.

Aleargă pe ţărmul mării, pe un promontoriu înalt, e urmărit de cineva... priveşte în jos, apa îl înconjoară din trei părţi ; străinul e în spatele lui... în orice clipă poate fi prins, «cel de aici» vrea să-l ajute «pe cel de acolo», înţelege că nu va scăpa decît dacă se va arunca în valurile care se sparg de stîncile înalte... nu-i mai desparte decît un pas, îl va prinde... îi aude respiraţia în ceafă... trebuie să se hotărască, să se azvîrle, să întindă braţele şi să se arunce în gol... nu mai are timp de ales, sare, vede sub el stîncile negre, ascuţite, acoperite cu alge... trupul pluteşte cu braţele întinse devenite aripi ; nu e singur, îi simte în ceafă respiraţia fierbinte, *urmăritul şi urmăritorul :* o singură fiinţă deasupra mării...

Se răsuceşte în aşternut, respiră adînc, îşi şterge năduşeala, apoi se duce în baie şi dă drumul apei în cadă. Priveşte absent, minute în şir, şuvoiul care gîlgîie din robinet ; i se face frig, transpiraţia se usucă pe el, începe să tremure, se dezbracă, stinge lumina şi se afundă în apa fierbinte care îi cuprinde tot trupul. Muşchii se destind treptat. Apa i se ridică pînă la gură, un gînd nebunesc îi trece fulgerător prin minte. Zîmbeşte. I se face din nou frig, parcă printr-o minune apa s-ar fi răcit. Învîrte robinetul, şuvoiul cald îi alunecă pe cap, îndepărtează frigul şi durerea din ceafă. Îşi aminteşte că ar putea sosi medicul pe care l-a chemat azi-dimineaţă. Mai rămîne o vreme, cu ochii închişi, în

întuneric, nemişcat, abandonat cu plăcere în apa fierbinte, apoi se ridică şi se şterge iute cu un prosop. Se întoarce în cameră şi se vîră repede în pat. Somnul îl ocoleşte.

«răsunau bătăi în poartă şi tata a zis : „Ia tăceţi ! Parcă ţipă cineva ! şi tata i-a spus Leanei să se ducă să vadă cine este... noi eram la masă, încetasem să mai mîncăm, ascultam glasul ce striga... s-a auzit poarta deschizîndu-se şi paşii cuiva au răsunat prin curte şi tata şi doamna Claire s-au ridicat de pe scaune şi ea a zis : „Voi copii, rămîneţi aici" şi noi am rămas singuri şi ne uitam unul la altul, dar n-am stat prea mult timp, am auzit pe cineva plîngînd în hohote şi Alex a fost primul care a ieşit din sufragerie şi eu m-am dus după el, să aflu ce s-a întîmplat şi cine a venit şi cine plînge aşa de rău... în vestiar n-am văzut pe nimeni, era doar Alex, dar jos, lîngă scară, rezemată de uşă, Leana ţinea în braţe o femeie, care nu mai era femeie, pentru că... nu mai semăna cu nimeni... avea toată faţa acoperită cu sînge şi părul răvăşit în cap şi pe piept îi curgea sînge şi bluza ruptă pînă la umăr şi fusta neagră sfîşiată de sus pînă jos şi din gură şi din nas îi curgea sînge şi era moale, cu mîinile şi picioarele moi, şi Leana o ţinea ca pe un copil în braţe, şi femeia nu mai ţipa, avea numai ochii mari îndreptaţi spre mine şi eu m-am lipit de zid şi am început să tremur şi tata a zis ceva şi am văzut că Leana urcă scările şi cînd a trecut pe lîngă mine m-am dat în lături şi am simţit în nări miros de sînge, cum am simţit cînd am căzut cu faţa pe ciment, şi Leana s-a dus cu ea în baie şi doamna Claire s-a dus şi ea să-i ajute Leanei şi noi am rămas în vestiar, şi Alex m-a luat de mînă, dar eu mă uitam tot

în locul în care o zărisem prima dată pe femeia aceea și parcă nu mi se ștergea din ochi și tata a zis : „Acum tu, Iustine, de ce tremuri în halul ăsta ? De ce ți-e frică ?“ Eu n-am știut ce să-i răspund și l-am luat de mînă și m-a strîns tare și se uita la mine de acolo, de sus și toți o auzeam cum plîngea în baie și gemea și se văita și Alex a zis : „Mă duc și eu în baie, să văd ce face acolo“ și tata a zis : „Stai aici și fii cuminte“ și atunci l-am prins pe tata de picior și mă uitam la el, de acolo, de jos, și el se uita la mine de sus și am zis : „Tată ! Femeia aia e Războiul ?“ El m-a privit în ochi și eu îl strîngeam cît puteam de tare de picior, adică mai sus de genunchi, unde ajungeam eu, și el a tăcut, apoi a zis doar atît : „Da“ și după un timp a zis : „Acum haideți să mîncați, s-a făcut tîrziu“ și am intrat în sufragerie și ne-am așezat la locurile noastre și tata se uita la noi și lampa, cu frunze de viță de vie, arunca lumina în jurul nostru și lăsa restul odăii în întuneric și întotdeauna cînd eram acolo simțeam că e bine, pentru că lumina ne strîngea laolaltă și umbrele din cameră nu puteau să ne aducă nici un rău, dar nu reușeam s-o uit cum stătea în brațele Leanei, așa cum o văzusem la început... Leana a intrat și a zis : „Doamna Claire vă roagă să-i dați niște pansamente și spirt“ și tata s-a ridicat de la masă și a zis : „Rămîi tu, Leano, cu băieții“ și tata s-a dus în dormitor și am auzit cum deschide dulăpiorul cu medicamente, acolo de unde scotea în fiecare seară sticluțele cu doctorii pentru mine și noi stăteam cu Leana și ea a zis : „Acum mîncați, s-a sleit totul în farfurie“ și noi am început să mestecăm, încet și fără poftă, tata a trecut pe lîngă noi și am văzut că avea în mînă pansamente, vată și o sticluță cu spirt și am rămas cu Leana și era liniște, adică se auzea doar radio-ul care scotea niște sunete pițigăiate, nu mai era

radio Londra, tata îl ascultase pînă atunci, rămăsese așa și deodată Alex a zis : „Cum să fie femeia asta Războiul ? ! Mereu spui cîte o prostie, d-aia rîd ăia de la școală de tine !“ Eu am tăcut, am simțit nevoia să beau puțină apă, o vedeam din nou, în prag, acoperită de sînge, cu capul aplecat, cu părul răvășit, cu mîinile moi, cu bluza și fusta sfîrșiate și am dus mîna spre pahar, dar Leana a zis că nu am voie să beau apă în timpul mesei, așa că a trebuit să renunț și să înghit de mai multe ori. „Război înseamnă soldați, tranșee, tancuri și avioane, așa că...“, a zis Alex și eu iar am vrut să spun ceva, dar m-am oprit, cum făceam și la școală cînd mă chema la tablă, sau mă ridicam în picioare, după ce îmi auzeam numele rostit de doamna învățătoare, dar atunci am reușit să scot mai întîi un hîrșîit, de parcă ar fi ieșit din radio și după aia am zis : „Și tata a zis că da“. „Adică ce da ?“ m-a întrebat Alex cu toate că el știa ce înseamnă da, iar eu am repetat doar atît: „Tata a zis că da !“ și am lăsat ochii în farfurie, știam că Alex se uită la mine și eu știam că nu știu să-i explic și atunci Leana a zis : „Hai ! Nu vă mai certați și terminați o dată de mîncat, că n-o să stau aici pînă la miezul nopții !“ Și eu am mestecat mai departe și n-am întrebat nimic despre femeia aceea și n-am aflat niciodată ce i se întîmplase, cine o bătuse, sau de ce ajunsese la poarta noastră... nu l-am întrebat nici pe tata, pentru că ar fi auzit Alex și ar fi rîs, dar pentru mine, de atunci, Războiul a însemnat o femeie care țipase într-o noapte și bătuse disperată la poarta noastră cerîndu-ne ajutor...»

Doctorul — un bărbat mai în vîrstă, cu ochelari, seamănă cu Cehov — îl consultă cu atenție. E nemulțumit, nu reușește să-i stabilească diagnosticul, tace și

pufăie pe nări. Îi pune întrebări scurte, îl răsucește pe o parte și alta ascultîndu-l cu stetoscopul. Are febră dar nu și alte simptome. Îi prescrie niște medicamente și îl sfătuiește să «se ferească de gripă, bîntuie prin oraș.»

E din nou singur. În cameră e liniște.

«aud ceasul și mă grăbesc să adun probe : mai am doar cîteva minute, alerg cu hîrtiile în mînă, acolo sînt strînse toate dovezile mele, alerg spre o casă pe care o știu... sînt sigur că voi găsi pe cineva pregătit să-mi citească actele de nevinovăție, să-mi facă dreptate ; deschid ușa, traversez o încăpere mare, și mă opresc în fața celor trei pescari-judecători ; ridic ochii, nu e nimeni, sînt doar trei scaune : pe cel din stînga zăresc o vîslă uitată acolo de cei trei judecători-pescari, uitată poate pentru mine...»

Lumina din cameră pare filtrată prin mai multe perdele, obiectele au căpătat umbrele și catifelarea unei înserări apărute printr-un miracol în plină amiază. Dana deschide ușa. Își dezbracă paltonul, îl întreabă cum se mai simte. „Mai bine", apoi tace. Dana scoate din sacoșă borcanele cu mîncare, se duce în bucătărie să aducă farfurii și tacîmuri. Îi așază masa lîngă pat. Nu-i caută privirile. Se lasă prinsă de treabă : gesturi sigure, atente, preocupată de fiecare amănunt. Iustin o urmărește tăcut, încearcă să alunge orice gînd, simte că Danei îi face plăcere să-l îngrijească, să se ocupe de el.

Începe să mănînce, nu-i este foame. Dana îl ajută de fiecare dată : îi întinde o bucată de pîine, un șervețel, îi taie carnea ; gesturi și sunete care țin locul unei conversații. La urmă, strînge farfuriile, tacîmurile, șervetul alb întins pe plapumă și se duce la bucătărie. Rămîne singur. E obosit și amețit, durerea din ceafă i-a apărut din nou. Închide pleoapele. O toropeală adîncă îi cuprinde întreg trupul trăgîndu-l în adîncuri ; se lasă în

voia ei, alunecă cu voluptate. Aude un dialog, cuvintele sînt rostite clar, frazele limpezi, dar el nu înțelege nimic din conversația lor care continuă cu însuflețire ; totul trece prin el, cei doi nu reușesc să comunice decît prin el, nu țin cont că îl obosesc, îi lovesc tîmplele cu sporovăiala lor fără sens, vorbesc mai departe, țin discursuri fără să se asculte...

Dana intră în cameră. Se așază în fotoliu, îl întreabă dacă a fost medicul.

„Da. Nu sînt răcit, nu am gripă... Eu știu ce am : o boală de iarnă, așa păţeam și cînd eram copil, nu suport frigul..."

„I-ai dat ceva ?"

„Nu."

„Poate ar fi bine să-l chemi pe doctorul Petru ? Sînteți prieteni, altfel te-ar consulta !"

„Nu-nu ! intervine el fără s-o lase să-și termine fraza. Îmi cunosc boala ! Dacă mă odihnesc e destul... nici nu e o boală, doar oboseală și frig."

Dana nu insistă, își dă seama că nu vrea să-l vadă pe Petru, nu înțelege ce motiv are, ce a intervenit între ei. Iustin se simte obligat să adauge :

„Petru e un medic bun, dar rîde cam ușor... Nu mi-ar face plăcere să-i aud ironiile tocmai acum."

Rămîn amîndoi tăcuți : el în pat, cu ochii închiși, ea în fotoliu răsfoind o carte luată din bibliotecă. Îi ascultă respirația, apoi deschide cartea la întîmplare și începe să citească, după un timp se uită la copertă : *Moby Dick.* Îl aude răsucindu-se în pat, își dă seama că nu doarme.

„Vrei să te las singur... să vin deseară ?"

„...dacă vrei să mai rămîi ?"

„Ce faci acolo ? ! Plîngi sau rîzi ? !"

Mormăie ceva, își trage plapuma peste cap, își afundă fața în pernă și încearcă să nu se mai gîndească la nimic.

E din nou liniște. Se aud doar picăturile de ploaie ce cad grele pe acoperișul de tablă și foșnetul paginilor din care Dana continuă să citească stînd ghemuită în fotoliu. Deodată, răsună zbîrnîitul soneriei. Dana tresare.

„Cine o fi ? ! zice surprins Iustin ; soneria zornăie din nou, lung și insistent. Vezi cine-i !“ spune el nemulțumit ; bănuiește că e Aron, n-a mai trecut de mult timp pe la el.

Dana iese cu pași repezi. Deschide ușa de la intrare.

„Sărut mîna, doamnă ! Vă mulțumesc că mi-ați deschis... Am avut noroc ! Hă-hă ! Dacă era domnul Arghir nu m-ar fi lăsat să intru ! Nu mă recunoașteți ? !“

„Nu, iertați-mă...“ răspunde Dana.

„Sînt bărbatul vecinei... a locuit în camera aceea !...“

„Da... intrați...“

Traversează holul, vorbește cu o politețe exagerată și rîde mereu. Iustin e curios să afle cine a sosit. Dana apare prima, e urmată de un bărbat înalt : părul tăiat scurt, palton cu pulpane lungi ce-i flutură în jurul picioarelor. Nu-i vine să creadă. Cel din fața lui e Roventa ! Chiar el. Nu reușește să articuleze nici un cuvînt. Nici Roventa nu se mișcă din prag. Zîmbește bucuros că-l vede.

„Stai în pat ca un boier ! Ce-ți pasă ! Ha-ha !“ zice Roventa apropiindu-se de el.

Se oprește lîngă noptieră.

„Dar ce s-a întîmplat ? ! Ești cumva bolnav ? continuă el cu aceeași dezinvoltură. Nu-i nimic ! Am știut eu ! Ți-am adus o doftorie care te face om cît ai zice pește !“

Vîră mîna în buzunarul larg al paltonului și scoate cu două degete o sticlă cu băutură ; o așază cu un gest elegant pe noptieră.

„Te-am ghicit ! Ha-ha ! Am știut că ai nevoie de vin tonic !"

Iustin se ridică puțin, se sprijină de pernă, aprinde veioza și îl măsoară atent. Tace. E încă nedumerit de prezența celui care i-a produs atîtea necazuri în ultima vreme. Cînd l-a văzut, a fost atît de uimit încît n-a reușit să-i spună să plece, sau să-i arate cu mîna ușa, apoi, reacția lui întîrziind, a fost curios să afle de ce a venit. Îi este greu să recunoască în el pe vechiul Rovența : slăbise mult, e palid, are umerii aduși, puțin gîrbovit.

„Eu trebuie să plec, spune Dana simțind că e mai bine să-i lase singuri. Mă duc să cumpăr ceva pentru cină, își ia paltonul încheindu-și în grabă nasturii ; se apropie de pat. Vrei ceva ? Un ziar sau..."

„Nu, mulțumesc. Poate găsești niște fructe. Ai bani la tine ?"

„Da... La revedere, domnule Rovența !"

„Sărut mîna, doamnă ! Nu uitați umbrela ! Afară e o lapoviță nenorocită de-ți intră și în oase !"

Ușa se închide în urma ei. Rovența își trage un scaun lîngă pat și se așază comod, caută două pahare, nu găsește, renunță pentru moment. Iustin întoarce ochii spre el, îi ocolește însă privirea. Lampa de pe noptieră îi luminează paltonul uzat : fire scămoșate pe la mîneci, gulerul ros și pătat, pulpanele lungi stropite cu noroi, pantofii scîlciați. Nebărbierit, îmbătrînit, obrajii supți, riduri adînci, părul tăiat scurt al celor ieșiți de curînd din pușcărie ; expresia de bună dispoziție, de pehlivan, pe care o afișează, contrastează cu înfățișarea : două «stări» care se contrazic dîndu-i un aer bizar.

Ochii lor se întîlnesc abia acum. Rovența zîmbește cu toată fața, își arată dinții albi, neverosimili de albi — singurii care mai amintesc de cel care a fost înainte — pentru un bărbat care trecuse de cincizeci de ani. Ține căciula în mînă, vrea s-o așeze pe parchet, lîngă perete, ezită, o ridică și o pune pe masă. Se răzgîndește, se duce la cuier, o agață, se întoarce și se așază pe scaun. Nici acum nu și-a dezbrăcat paltonul. Atitudinea lui dezinvoltă, oscilează cu aceea a omului sfios, parcă vinovat pentru o cauză știută de amîndoi. E stingherit de tăcerea lui Iustin. Își ridică paltonul care atîrna pe jos, își sprijină coatele de genunchi și se apropie de el ; vrea să afle de ce nu vorbește, de ce suferă ; zîmbește cu subînțeles.

„Nu arăți prea bine, mormăie el. Țțțț ! Să nu ai cumva gălbinare ! Sau poate gripă ?... Bea o dușcă de coniac, e bun la orice. Hai-hai ! Nu te mai uita așa la mine că mă intimidezi ! Nu ne-am întîlnit de atîta timp și cred... că doreai să mă vezi ! Chiar și numai să mă înjuri. Ha-ha ! Ai rămas cu gura căscată cînd m-ai zărit ! Hm ! Am venit să-ți aduc o veste bună. Dă-te mai aproape... S-a terminat... Așa cum auzi ! S-a ter-mi-nat !"

„Ce ?" întreabă Iustin și se retrage puțin, vrea să-i evite ochii și respirația caldă, șuierătoare, amestecată cu alcool.

„Cum ? ! Nu ți-a spus nimic căpitanul Voican ? !" și își desface reverul paltonului, ca și cum ar fi venit acolo doar să-i aducă o veste, în treacăt, apoi să plece cît mai repede.

„Nu" zice Iustin lăsîndu-și privirile spre mîinile lui mari, puternice, în continuă agitație.

„Asta-i bună ! Auzi ce chestie ! Atunci să-ți spun eu ! Gata ! S-a terminat ancheta ! Acum am ieșit de la pîrnaie ! Știu că te-au purtat și pe tine pe drumuri !

Măi-măi ce oameni ! Eram convins că ai aflat și mă aștepți să bem împreună. Văd acolo niște cești."

Nu așteaptă să-l invite. Se ridică, ia cestile de pe măsuță, se întoarce, scoate din buzunar un briceag și destupă sticla. Toarnă coniacul. Zîmbește mereu mulțumit. Iustin s-a uitat la el cît timp s-a mișcat prin cameră : a ieșit pentru o clipă din conul de lumină, apoi a apărut din umbră lîngă el, parcă ar fi pregătit ceva ce-l încînta ; ochii îi ard în orbitele adînci, trupul înalt, umerii aplecați, paltonul lung ca o pelerină ce o tîrîia după el, toate îi dau aerul grotesc al unui vrăjitor care conduce un ritual, invocînd forțe nevăzute în care nu mai crede nici el.

„Ia o gură ! Numai una ! Încearcă ! Nu poate să-ți facă rău ! Licoare sfîntă ! Îți povestesc imediat !" și fără să-l aștepte, dă pe gît ceașca cu băutură ; se strîmbă, deschide mult gura, suflă aerul ars, scutură capul și doar la urmă îi apare pe față un zîmbet de plăcere.

Iustin e nemulțumit că l-a găsit în pat. Înlătură plapuma, își caută papucii cu picioarele desculțe și se ridică. Îl cuprinde frigul. Totul se rotește în jurul lui. Se oprește, dacă ar mai face un pas ar cădea. Încearcă să se sprijine de ceva, întîlnește mîna lui Rovența. Îl ajută să se așeze în pat, apoi îl împinge ușor cu amîndouă palmele ; se vede obligat să-și sprijine capul de pernă.

„Ușurel ! Ai avut ameteli ! trage plapuma și i-o strînge în jurul picioarelor cu un gest grijuliu. Ți-am spus că nu arăți bine ! Ț†ț† ! Nu trebuie să faci imprudențe ! Ce ți-a venit să te ridici ? Putem discuta și așa... Mă uit la tine și nu-mi vine să cred că sîntem iarăși împreună ! Ha-ha ! Îmi pare bine... Da-da ! O să-ți istorisesc prin cîte am trecut !"

Slăbiciunea, faptul că l-a lungit în pat și i-a simțit atingerea mîinilor, veselia lui tîmpă, toate îl fac să-i

crească enervarea. Duce mîna la frunte, încearcă să se liniştească şi să alunge punctele albe ce-i joacă în priviri.

„Ascultă, domnule Rovenţa ! După moartea soţiei dumitale am fost tîrît în cea mai murdară poveste din viaţa mea ! Am fost chemat de nenumărate ori la miliţie, hărţuit, suspectat, ameninţat. Mi-am pierdut slujba unde lucram... am rămas fără bani, n-am avut ce mînca ! Acum ai îndrăzneala să vii din nou la mine, să te plimbi prin odaie ca la dumneata acasă, să bei coniac şi să rîzi ! Să rîzi mereu ! Îmi dai chiar sfaturi părinteşti să rămîn în pat... Nu crezi că ai depăşit orice limită ? !"

„Ai ameţit şi erai gata să te prăbuşeşti... d-aia ţi-am spus să nu te scoli din pat ! N-am vrut să te supăr ! Zău ! Ai cuvîntu' meu. Ştiu că ai pătimit din cauza mea ! Da-da ! Tocmai d-asta am venit. Cum de nu mă-nţelegi ? Vreau să-ţi explic de ce... adică toată păţania ! În fond, ţi-am adus o veste bună ! De ce să nu fii vesel?! Auzi vorbă ! Dacă stăteai la pîrnaie ca mine pînă acu', poate beai un păhărel... Hai ! Te rog eu frumos, gustă puţin ! N-auzi domne' că e gata ? ! S-a terminat ancheta! S-a închis dosarul ! S-a clasat pentru amîndoi ! Am scăpat ! Uraaa ! Cum să nu mă bucur şi să nu beau ? !"

„S-a clasat pentru amîndoi ?"

„Păi da... Nu eram amîndoi în dosar ? !"

„Adică... dumneata m-ai vîrît la apă şi acum îmi aduci vestea cea mare că am scăpat ! Frumos ! Cîtă generozitate ! N-am ce zice !"

„Hai-hai ! Nu mai fii atît de aprig ! De ce-mi vorbeşti cu «domnule» ? Ştii cum zicea Voican ? «Prietenul Iustin cînd a plecat ? Cînd a venit ?» Iar acum mă iei cu «dumneata şi domnule Rovenţa». Zău. Nu merit ! Hm ! E adevărat, eu te-am băgat în cofă, dar a mai fost cineva şi tot nu scăpai cu faţa curată. Doamna Gri-gorescu ! Vecina de apartament ştia tot ce s-a petrecut ! Nu

vrei să guști puțin ? O gură, să-i simți tăria !" văzînd că îl refuză, își toarnă în ceașcă și pune sticla jos, lîngă noptieră.

„Domnule Rovența !"

„Iar începi cu domnule ? !"

„Nu știu ce să mai cred... veselia dumitale... sticla, mirosul ăsta !" se bîlbîie Iustin enervat.

„Miroase a coniac ! Ha-ha ! Auzi vorbă... Știu prin cîte ai trecut. Nici mie nu mi-a fost ușor. Și eu am luat cîte un pumn în ceafă sau un picior în burtă. Ce să fac ? ! Să-mi pun cenușă în cap ? D-asta am venit, să-ți spun tot... M-ai luat însă repede și nici..."

„Ce să-mi spui ? ! Că ai vrut să scapi aruncînd vina asupra mea ! Cum justifici o asemenea faptă ? !"

„Daaa ! Ai dreptate. Am aruncat vina pe tine, am vrut să scap... dar cine ar fi procedat altfel ?"

„Orice om cinstit !"

„Mai există vreun om cinstit ? ! Hă-hă ! Arată-mi-l și mie ! Ești atît de curat ? Vreau să spun... Crezi că n-ai nici un amestec în treaba asta ? Nici o vină ? !"

„Ce tot îndrugi acolo ? ! Ți-am dat o mînă de ajutor, am intervenit într-un scandal... iar acum sînt vinovat ? !"

„Totuși... ai o parte de vină, și Rovența se apleacă spre el, îl privește atent, zîmbetul îi dispare de pe față. De ce nu vrei să guști o picătură ? Nu e cinci stele dar face banii. Milcov ! Am intrat în cofetărie, am luat sticla și m-am trezit mergînd spre casa asta... așa mi se întîmpla și cînd trăia... Azi știam că vin pentru altcineva, pentru dumneata, «domnule Iustin Arghir !» De ce nu aștepți să-ți spun tot ce am pe suflet ? De ce ești atît de grăbit ? Dacă veneai la ușă nici nu-mi deschideai. Nu-i așa ? Noroc cu doamna... Cum se numește ?"

„Dana..."

„Frumos nume !.. Cînd am intrat în cameră nu mi-ai răspuns la salut. M-ai ţinut în picioare, nu m-ai invitat să mă aşez pe scaun, poate eram şi eu ostenit... M-ai lăsat cu căciula în mînă ca pe un prost... crezi că n-am observat că vrei să scapi de mine ? ! Mi-am zis că pînă la urmă te voi îmbuna. Hm ! Cum să nu rîd ? ! Nu ştii ce-nseamnă după atîtea luni de pension să guşti puţină băuturică ! Vezi... le-am încurcat, adică ştiu, n-am uitat nimic..."

„De ce nu-ţi scoţi paltonul ?"

„Da. M-am încălzit" şi Rovenţa se dezbracă, duce paltonul la cuier, apoi se întoarce cu paşi rari privindu-l mulţumit.

„Mai întîi să-mi spui de ce mă consideri vinovat ? !"

„Îţi explic imediat... Îmi pare bine că nu m-ai luat cu «domnule». Hm ! M-am săturat de superiori. Ha-ha ! Am terminat cu gradaţii şi cu să trăiţi ! Mă-nţelegi ? Ce vrei să faci ? Să nu te ridici din pat ! Nuuu ! Te mai prinde un curent şi mai zaci o lună, răcit din cauza mea. Auzi ! Hm ! Eu am vrut să te bag la pîrnaie şi tot eu te feresc de un guturai ? ! Ha-ha ! Aşa-s oamenii ! Cum să le înţeleg pe toate ? !"

Rovenţa îl împinge în pat cu un gest delicat şi trage plapuma. Iustin se supune mai mult pentru a scăpa de mîinile lui.

„Vrei să ştii de ce te consider vinovat ?"

„Da."

„S-o iau de la început, din seara aceea... M-ai dus în bucătărie şi mi-ai făcut o cafea, adică eu am băut două cafele. Vezi, n-am uitat nimic ! Nici un amănunt ! şi Rovenţa se aplecă spre el şi i se adresează în şoaptă. Să ştii de la mine : ţi-am adus mult rău, chiar foarte mult, dar ai fost mereu în gîndurile mele. Nici nu poţi să-ţi imaginezi cît de mult m-ai preocupat ! N-am avut

prieteni, doar așa, d-ăia, «de bună-ziua» sau «ce mai faci». Beţiv n-am fost, am gustat şi eu un păhărel, ca tot omul, dar era mai bine dacă aş fi băut mai mult. Da-da ! Era mult mai bine, așa scapi, îţi schimbi ochii şi mintea... Şi cum îţi spuneam, ai fost primul om... Înţelegi ? Primul om care a stat de vorbă cu mine şi mi-a dat o mînă de ajutor. Nu ! N-am zis bine, pentru că de vorbe sînt sătul... Ai fost primul om care s-a tîrît în patru labe pe duşumea şi a căutat ceva pentru mine, fără să ştie ce caută sau cum arată ! Înţelegi ? ! Mă-nţelegi ? Şi nu numai atunci, în seara aia, dar m-am gîndit la tine şi la pîrnaie. La cine să mă gîndesc ? La părinţii mei ? Sînt morţi. Erau nişte oameni simpli, de la ţară, cu frica lui Dumnezeu. M-au învăţat multe lucruri, mi-au dat sfaturi bune, la zece ani mi-au pus Biblia în mînă, dar nimic altceva. Colegii de birou ? Nişte ăia cu manşete negre pe mîini, care adunau la morişcă. Ştii ce-i aia morişcă ?"

„Nu."

„O maşină de calculat pe care o învîrteşti de un mîner, ca pe o rîşniţă. Aveam un coleg, unul Olaru, creştea găini, dar nu le tăia. Vorbea cu ele, le iubea așa cum iubeşti un cîine şi ele se ţineau după el. Le făcuse o poezie... gălbioara mea, puişorii mei, nu mai ţin minte cum zicea. Aştia au fost oamenii pe care i-am cunoscut. N-am avut ocazia să întîlnesc un om cu carte... şi încă ceva. Cu suflet ! Soţia mea era o femeie învăţată, dar întotdeauna făcea în așa fel încît să simt diferenţa dintre noi. Nimic nu e mai greu de suportat pentru un bărbat de la o femeie pe care o strînge noaptea în braţe, decît să se trezească dimineaţa cu pintenul ei în coaste. Acolo, în pat, stau încîrligaţi, dar a doua zi, la masă, îi pune călcîiul pe grumaz ! Cum îţi spuneam... Nimeni nu s-a tîrît pe jos pentru mine şi asta fără interes, numai pentru că așa i-e firea... Uite ! Iar am încurcat lucrurile.

S-o iau de la capăt. În seara aia, cînd am plecat împreună de aici... Ce bine că am luat coniacul ! Vorbesc mai uşor. Hai ! Udă-ţi buzele. Aşa ! Foarte bine ! O picătură nu-ţi face rău, pune sîngele în mişcare şi alungă ruşinea şi umilinţa. Deci... după ce ne-am despărţit în faţa casei... Da-da ! Nu mai era mult pînă-n zori. Am încercat să dorm, măcar o oră, trebuia să plec la lucru. M-am lungit îmbrăcat în pat, nu-mi era somn. Treceau toate prin faţa ochilor : scandalul, caietul, bătaia, mobila ruptă... Te-am văzut cum ai intrat în cameră, speriat, tremurînd, cu mîinile strînse ca într-o rugăciune. Vorbeai mereu să-ţi faci singur curaj. Îmi vine să rîd ! Mi-ai oprit înverşunarea. Mă rugai atît de fierbinte ! Ei vezi ! Tocmai asta nu înţelegeam eu cînd stăteam singur şi mă gîndeam la tine. Mi-am zis că din milă pentru noi, sau, ca vecin, erai încurcat cu ea şi poate chiar te-ai culcat... Dar restul, adică tot ce-a urmat ?"

„Ce-a urmat ?"

„Cum ? ! Ai uitat ? ! După ce m-am potolit nu m-ai urît, nu ţi-a fost silă de mine ! Asta nu puteam eu să înţeleg ! Adică ce fel de om e ăla care după ce mă linişteşte şi mă scoate cu vorba bună din cameră, nu mă alungă ! După aia... m-ai chemat aici, în odaia ta, dar era întuneric..."

„Da. Lumina fusese întreruptă, n-o plătisem la timp."

„Ei ! Vezi ! Dacă n-ai plătit electrica, înseamnă că n-aveai bani, erai sărac şi poate tocmai asta... În sfîrşit. M-ai luat în bucătărie şi eu m-am rezemat de uşă şi mă uitam la tine cît erai de încurcat şi cum încercai să-ţi faci de lucru pe la chiuvetă, apoi m-ai întrebat dacă vreau să beau o cafea. Ai fost fericit că poţi să mă serveşti cu ceva, că poţi să mai faci ceva pentru mine... Pentru mine ! Ăla de-o mutilase pe doctoriţa Rovenţa. Nu ! «Doamna doctor Rovenţa... distinsa, culta şi imacu-

lata doamnă». Ha-ha ! Poate o să înțelegi mai tîrziu ce vreau să spun. Atunci am vrut să mă duc din nou la ea, să-mi iau cravata pe care o uitasem. Ți-ai dat seama că revăzînd-o mă apucă iar furiile. Știi ce-ai făcut ? Ți-ai scos cravata de la gît și mi-ai întins-o. Păi cum vine asta ? !

Rovența se sprijină cu coatele de genunchi, se apleacă spre el și îl privește adînc în ochi.

„Al doilea gest pe care îl faci : îți scoți cravata de la gît și i-o dai unui străin, unui vagabond, unui scandalagiu care își schilodise nevasta în bătăi ! Cum vine asta ? Fără să te gîndești prea mult ! Nu de aici, din cap, ci dinăuntru, din inimă. Să nu crezi că atunci am înțeles toate astea, ci dimineața, cînd am stat lungit în pat... Așa cum dealtfel ai stat și tu. Cînd ai intrat în cameră nu erai în pijama și după aia mi-ai spus că te odihneai îmbrăcat, cum făceam și eu... și toate astea parcă m-au apropiat și mai mult de tine, pentru că... Eu știu ? Poate era ceva... poate eram la fel..."

„Bine, bine ! Acum nu are nici o importanță !", zice Iustin, mai destins, vrînd să schimbe discuția.

„Nu-nu ! Să nu crezi că bat cîmpii ! Are mare importanță ce ți-am spus... cum te-ai purtat cu mine. Pentru că altfel, poate... zic poate, nu se întîmpla ce s-a întîmplat. De aceea îți povestesc, să înțelegi de unde pleacă vinovăția ta..."

„Ce vinovăție ? !"

„Dă-mi voie ! Îți explic imediat. Nici nu știi ce apropiat îmi ești, mai mult ca un frate ! Niciodată nu m-am gîndit atît la fratele meu. O să vezi mai departe că-ți spun adevărul ! Nu, nu ! Nu e rău coniacul ăsta ! Așaaa... După aia, în timp ce pregăteai cafeaua, mi-am dat seama că nu știai că eu căutasem un caiet în care «doamna doctor Rovența» scrisese cu litere mari ! «Nici cît ai iubi un

cîine !». Cînd te-am întrebat de ce te-ai tîrît pe covor, alături de mine, care eram furios ca un cîine, cum zicea ea... Ştii ce mi-ai răspuns ?"

„Nu... nu-mi amintesc. Eram destul de tulburat."

„Da, cred... Ai spus doar atît : «Voiam să vă liniştesc.» Şi eu stăteam în pat şi mă gîndeam la tine şi îmi spuneam : «Iată un om care se poate tîrî în patru labe fără să ştie ce caută, fără să ştie ce va găsi, vrînd numai să mă potolească pe mine, bătăuşul, golanul, care îşi loveşte noaptea nevasta. Eu, cri-mi-na-lul !» Ha-ha ! Nu e uşor ! Nu e deloc uşor să suporţi un asemenea gest, cînd toată viaţa ai simţit pe grumaz călcîiul altora, sau pintenul în coaste, sau...".

„Poate ar fi bine să treci la..."

„Nu ! Să nu mă întrerupi ! Acum vreau să mă asculţi şi să nu crezi că te laud. Nu ! Nici vorbă ! Să nu-ţi închipui că-ţi spun toate astea să mă ierţi ! Nu vreau să te linguşesc ! Nu ! Ai să vezi mai departe... Din contra ! Ha-ha ! Te acuz ! Dă-mi voie ! Ai făcut cafeaua şi ţi-am povestit cîte ceva din viaţa mea : cum am cunoscut-o, cum m-am însurat... Cînd eram în puşcărie pe cine crezi că văd ? Ha-ha ! Doctorul cu care lucrase, doctorul Oancea. M-a întrebat de ce sînt acolo, i-am spus că pentru ea şi... Ce crezi că mi-a zis ? «Eram sigur c-o să ajungi aici». În sfîrşit... Atunci am vorbit despre ale mele. Am vrut să mai beau o cafea, să-mi limpezesc mintea. Ştii ce-ai făcut ?"

„Da... ţi-am oferit ceaşca mea."

„Ei bravo ! Ha-ha ! Îmi pare bine că n-ai uitat ! Dar ai mai zis ceva, noaptea nu bei cafea fiindcă nici aşa nu mai poţi dormi. Deci... şi tu ai ceva pentru care îţi frămînţi creierul, care nu te lasă să închizi ochii ! Şi eu stăteam lungit în pat şi mă gîndeam la tine. Ştii ce-am simţit atunci ? Îmi venea să-mi crăp capul, nu pentru

că... Nu ! Nici vorbă ! Nu pentru toate cîte le făcusem, ci pentru că ai apărut acolo, între noi... Îmi era ruşine. Mie, om bătrîn, îmi era ruşine de tine, un tînăr slăbănog, cu ochii beliţi. Ha-ha ! Înţelegi ? Pentru prima dată mă simţeam mustrat fără să fiu umilit, şi culmea, el nu era de faţă, nu era lîngă mine... Nu mi-ai spus cine eşti, dar te-ai purtat ca nimeni altul, adică fără vorbe, că de vorbe sînt sătul ! Am minţit şi am fost minţit de prea multe ori... Dar atunci te uram ! Da ! Te uram pentru că erai între noi şi mă rugai cu mîinile tremurînde să n-o lovesc... şi te vedeam mergînd în patru labe pe podea, căutînd ceva... Şi atunci... Fir-ar să fie de viaţă ! Mi-au slăbit nervii ! Nu mai sînt în stare... mă smiorcăi ca o muiere... Şi tot gîndindu-mă la tine, cum mi-ai dat cravata, cum ai plecat dimineaţa să mă conduci, fără să mă întrebi unde mergem, fără să-mi spui că ai vrea să dormi, să laşi dracului un scandalagiu care după ce a făcut tămbălău, te mai ia cu el pe străzi... Atunci, stînd eu singur, lungit în pat, m-a apucat aşa... Cum să-ţi spun ? N-am mai putut rămîne acasă, voiam să te caut, să te văd, să mă uit în ochii tăi... Asta n-a fost nimic, dar a început să-mi fie milă de ea. Ştii de ce ? La un moment dat mi-ai spus : «Dacă aţi fi fost în locul ei şi n-aţi fi iubit-o ?» Ea avea dreptul să nu mă iubească, chiar dacă mi-a distrus viaţa... Adică de ce să nu fie omu' liber ? ! Şi cu toate astea în cap, m-am trezit că mă ridic din pat, pun paltonul pe mine şi mă îndrept... Da ! Am venit aici. Nu erai acasă."

„Mă dusesem la un..."

„Ştiu. La unchiul Trifon."

„De unde ai aflat ?"

„Mi-a spus căpitanul Voican. A fost acolo să verifice dacă ai declarat adevărul. Era un alibi, cum zicea el. O să-ţi explic mai tîrziu... Am intrat în hol şi am deschis

ușa dormitorului. Dormea. La început nu m-a simțit. N-o vedeam, îi auzeam respirația. Știi ce era în mine ? Adică aici, în piept ? ! Hai spune ! Să vedem dacă ești deștept, așa cum te-am crezut ! Da ! Ai ghicit. O iubeam și atunci. Eram hotărît să-i spun c-o las în pace. Cu toate că îți promisesem că nu mai calc pe acolo, mi-am zis să trec peste cuvîntul dat și să-i spun c-o las liberă... S-a trezit și a aprins lampa de pe noptieră. M-a văzut lîngă pat, cu paltonul pe mine... S-a tras într-o parte speriată. A vrut să țipe. Credea că am venit iarăși s-o bat, sau să-i fac vreun rău... N-a apucat să strige. Țipătul i s-a oprit în gît. A dus mîna spre inimă... Știam că e bolnavă. A vrut să deschidă sertarul de la noptieră în care avea o doctorie... Am înțeles că-mi cere să-i dau medicamentul... Se uita în ochii mei și parcă îmi spunea... Am fugit repede la baie. Doamne ! Doamne Dumnezeule ! Am lăsat să curgă apa în pahar și am venit lîngă ea. Nu mai respira, dar mă vedea. Era conștientă... Am luat doctoria și am pus douăzeci de picături, atît cît... Le-am pus încet, să nu torn nici prea puține și nici prea multe, să nu-i facă rău. Cînd mi-am ridicat privirea nu mă mai vedea, adică simțeam că... Mă-nțelegi ? I-am dus paharul la gură și i l-am turnat așa, fără să știu ce fac... A curs pe gît, pe plapumă... Apoi am întrebat-o... adică am încercat să... Îi mișcam capul, o loveam peste obraji, o trăgeam de păr, o zgîlțîiam, o strigam, îi făceam respirație... Era nemișcată, moale, parcă ar fi adormit așteptînd să-i dau doctoria. Și nu puteam... Înțelegi ? Nu puteam să admit că tocmai atunci cînd i-am vrut binele, tocmai atunci să se întîmple o asemenea... Am rămas în genunchi lîngă pat. Nu știu cît timp. Se făcuse ziuă. M-am uitat la ea, pe față și pe mîini avea cîteva vînătăi. Oricine ar fi văzut-o ar fi putut spune că am ucis-o, într-adevăr, eu o lovisem, eu o schilodisem... În cameră era totul aranjat.

M-am învîrtit ca un bezmetic prin odaie. Nu știu cum să-ți explic... Mi s-a făcut frică, parcă aș fi fost un animal prins în cușcă, în propria mea cușcă... O spaimă atît de mare încît aș fi vrut să mă ascund undeva... mă tot gîndeam la o scorbură, la un pod întunecat, la un colț în care să stau ghemuit cu genunchii la gură, ca o jivină care mirosise pericolul... Am plecat în grabă mergînd repede. Nu m-am întîlnit cu nimeni pe scară. Am ajuns la serviciu. Ziua aceea a fost pentru toți o zi oarecare, numai pentru mine... Numai eu știam ce lăsasem acolo, în camera ei..."

Respiră adînc, se sprijină de speteaza scaunului, scoate o țigară din pachet și o scutură încet pe unghia degetului. Mîinile îi tremură ușor. Fața are culoarea oamenilor care au trăit o vreme închiși, fără aer, iar barba neagră — ce-i crescuse în voie — îi accentuează paloarea. Iustin stă lungit în pat, rezemat de perne. Se uită la el. Bărbatul acesta — cu spatele încă voinic și puternic, cu brațele groase, care fumează trăgînd mereu din țigară, aruncînd fumul cu zgomot printre dinți — îi e foarte apropiat ; a fost tot timpul preocupat de moartea doamnei Rovența și de el, îi cunoscuse distrugerea, decăderea ; îl respingea pentru că așa îi spunea rațiunea, dar îl accepta cu toate păcatele lui. Aruncă plapuma de pe el, se sprijină de mobilă — de data aceasta mult mai atent — își pune un halat și se așază în fotoliu. Rovența ia ceașca și sticla cu băutură și ocupă celălalt fotoliu.

„E mai bine aici. Numai să nu-ți fie frig ? !"

Iustin nu-i răspunde, își strînge halatul în jurul gîtului. Camera e luminată doar de lampa de pe noptieră, jumătate a rămas în întuneric.

„Am ascultat tot ce mi-ai povestit. N-am aflat care-i partea mea de vină ?"

Rovența trage un fum din țigară și își îndreaptă ochii spre el. Părul tuns scurt îi dă o expresie aspră, degetele continuă să-i tremure ușor. Încearcă să zîmbească, e mulțumit, parcă îi spune : «Nu te grăbi ! O să afli totul la vremea cuvenită».

„Voiam să-ți istorisesc ce s-a petrecut mai departe, dar dacă..."

„Te rog, continuă..."

„Atunci... au început să mă cheme la anchetă. Am negat totul : că am fost acolo, că am făcut scandal... Asta a coincis cu faptul că s-au găsit numai amprentele tale : pe cioburile de farfurie, mobilă, lucruri, la bucătărie... Doamna Grigorescu m-a ajutat ca pe un frate. Ha-ha ! Spunea că nu mă văzuse pe acolo de cîteva săptămîni. Deci... singurul suspect erai tu, iar doamna Grigorescu, principala acuzatoare... Pretindea că ați avut și un conflict."

„Da, e adevărat..."

„Te-a găsit cu nevastă-mea, erai tulburat și nervos, atît de nervos încît i-ai rupt creionul pentru sprîncene. Ha-ha ! O nebună ! Te ura ! O cățea ! Mie îmi convenea de minune ! Zicea că ai plecat d-acasă pe la miezul nopții, atunci cînd te-ai dus să iei caietul. Ai bruscat-o și i-ai strigat că e o cobe. Mai era și unul Buhoci care îți auzise glasul, un vecin de la etaj. Știu toate astea pentru că am avut o confruntare cu ei. Voican îi întreba dacă m-au văzut acolo..."

Iustin îi povestește pe scurt cele petrecute cînd a fost chemat la anchetă.

„Da. Cred că ai tras mult pentru mine ! Să-ți spun mai departe. Totul mergea strună, scăpasem cu obrazul curat. Ha-ha ! Dar vezi, cum se întîmplă întotdeauna... Într-o zi mi-au făcut o percheziție. Au dat peste cravata pe care mi-ai împrumutat-o. Nu semăna cu ale mele, era

din alea moderne. M-au întrebat de unde o am. Luat prin surprindere... le-am spus că de la tine. Că mi-ai dat-o în urmă cu cîteva luni."

„Eu le-am spus că ţi-am împrumutat-o în seara aceea."

„Aici s-au încurcat iţele ! Şi colac peste pupăză au mai găsit şi amprentele mele pe paharul cu care îi dădusem doctoria. Nu mă ancheta numai Voican, era ajutat de unul Parepa, ăsta mi-a plasat cîţiva pumni şi picioare în burtă de-am crezut că rămîn p-acolo. La urmă am recunoscut, însă... Vezi... ei nu aveau prea multe probe împotriva mea, voiau să declar că am ucis-o. Am mărturisit că am fost acolo, dar am plecat împreună, asta corespundea cu cele spuse de tine.

„Da... sigur că da."

„Tu însă, în dimineaţa aceea, ai fost la unchiul Trifon iar doctorul legist a stabilit că a murit pe la ora şase-şapte, aşa că iar a picat pisania pe mine. Doamna Grigorescu mă ajuta fără să vrea ! Mă iubea ca o soră. Ha-ha ! Susţinea că tu ai plecat înainte de a se face ziuă, dar că asta fusese doar aşa, un aranjament, apoi te-ai întors imediat şi... Voican însă n-o mai credea. M-a luat iar la întrebări. Am recunoscut totul, aşa cum s-a întîmplat, dar zicea că mint mai departe. După vreo lună au spus că aş fi omorît-o din culpă... Cred că ştii mai bine decît mine ce-i asta, acolo am aflat şi eu cum vine cazul cu... crima din culpă."

„Fără intenţie, n-ai prevăzut că ducîndu-te la ea îi vei provoca un atac de cord."

„Exact. Zicea că eu ştiam că e bolnavă de inimă şi după scandalul ce-l făcusem înainte, trebuia să prevăd că dacă mă voi întoarce se va speria şi inima îi va ceda. Parepa ţinea morţiş să mă bage la puşcărie pentru crimă ! Pînă la urmă ce crezi că m-a salvat ? ! Cel care îmi găsise

amprentele a făcut analiza lichidului care fusese în pahar. A constatat că eu nu-i «produsesem nici o vătămare», din contra, încercasem s-o ajut, îi dădusem medicamentul... Doctorul zicea... Stai să-mi amintesc !... Da. Zicea că «stopul cardiac s-ar fi putut produce chiar dacă eu n-aș fi venit acolo». A fost o coincidență. Din toate astea, pînă la urmă, după cîteva luni de stat la răcoare, azi mi-au dat drumul și imediat am venit la tine... Voiam să te văd. Credeam însă că știi..."

„Nu, n-am aflat nimic", zice Iustin preocupat.

Au tăcut un timp. Rovența fumează trăgînd puternic din țigară. Iustin stă zgribulit, înfășurat în halat, se uită spre peretele pătat de umezeală. Deodată întoarce ochii spre el :

„Ai spus la început că și eu am o parte de vină ?"

Rovența nu-i răspunde, își mai toarnă puțin coniac, apoi lasă sticla pe parchet, lîngă fotoliu și, zîmbind, își îndreptă privirea spre el.

„Da... Așa am zis. Dar de ce nu mai guști puțin ? Uite ! Ceașca ta e plină ! Am băut singur aproape toată sticla. Hai ! încearcă !"

„Nu mă simt prea bine și dacă beau..."

Rovența tace din nou. Cînd s-a așezat pe scaun, lîngă pat — cu coatele rezemate de genunchi, cu fruntea plecată — parcă îi cerea iertare pentru necazurile pe care i le-a provocat. Imediat însă, după ce și-a schimbat locul în fotoliu, zîmbetul lui a căpătat o notă de îndrăzneală. A recunoscut deschis că l-a acuzat pentru a se salva, n-a ezitat nici o clipă să-l trimită în pușcărie condus fiind de legea : «scapă cine o putea», dealtfel, nici n-a insistat prea mult asupra acestor amănunte, ca și cum oricine ar fi procedat la fel, fără nici o urmă de ezitare. Acum, merge și mai departe, îl consideră vinovat.

„Te-am întrebat ceva ? ! De ce nu vorbești ? !"

„Tu m-ai trimis la ea ! Dacă n-ai fi fost... nu s-ar fi întîmplat nenorocirea... Poate din cauza ta a murit !“ glas sec, cuvintele rostite răspicat.

„Ce spui ? ! Eşti nebun ?“

„Stai uşor !... Nu te grăbi şi nu te enerva ! Mi-a fost milă de ea şi... odată cu mila a apărut îndoiala şi nesiguranţa...“

„De ce taci ?“

„Pînă atunci nu m-am îndoit decît rareori de mine... Ţi-am povestit ce-am făcut pentru ea... Am luat-o de soţie, fusese medic la penitenciar, se culcase cu un deţinut, au condamnat-o... S-a măritat cu mine pentru a-şi schimba numele. Adică eu, contabilul, nu eram bun decît să spăl cu numele meu rufele ei murdare ! Înţelegi. Iar tu m-ai învăţat ce înseamnă milă şi iertare.“

„Şi ce-i cu asta ? ! Te-am forţat să te duci la ea ? !“

„Da.“

„Ce vrei să spui ? !“

„Nu e nevoie să îndemni pe cineva să facă sau să nu facă ceva... E suficient să te porţi în aşa fel încît să înţeleagă că a greşit ! Eu însă nu greşisem... asta era greşeala ta de neiertat !“

„De ce ? !“

„Cred că ai avut prilejul, ca vecin, s-o cunoşti şi să o aperi. Nu pentru că ai intervenit în timp ce o băteam. Nu ! Oricine ar fi procedat aşa, dar mi-ai spus : «Dacă n-aţi fi iubit-o ? !» Înţelegi ce fin ai strecurat îndoiala în sufletul meu ?...“

Iustin tace.

„Ce părere ai despre ea ? Hai ? Spune !“

„Cînd i-am cerut caietul şi scrisorile rîdea... mi s-a părut extrem de dură !“

„Vezi ! Şi altceva ? Hai-hai ! Spune ca între bărbaţi ! Ce dracu ! Nu mă supăr ! Murea după băieţii tineri, îi mînca din ochi !"

„Ai venit să mă interoghezi ? !"

„Eiii ! De ce o iei aşa ? ! Am bătut la uşa prietenului meu pe care am vrut să-l bag la apă, să-i spun tot ce s-a întîmplat şi el iată cum mă primeşte ! Ha-ha ! De ce te superi ? Interogatoriu ? ! Doamne fereşte ! M-am săturat ! Nu mai vorbim... Gata ! Am tăcut !"

„Şi cu ce s-ar fi schimbat situaţia dacă ţi-aş fi spus că s-a purtat cu mine... adică mi-a dat să înţeleg... Am avut chiar un conflict !"

„Ei ! Vezi ! Acum am priceput de ce v-aţi certat ! Da-da. A vrut să te cumpere, cum făcea de obicei ? Ha-ha ! Trebuia să-mi spui, să mă pui în gardă !"

„Cum era să mă amestec în viaţa voastră ? ! În scandalurile şi bătăile..."

„Da. Ai dreptate ! Dar de ce te-ai purtat cu mine aşa ? Nu trebuia ! Undeva era o minciună ! Nu numai atît ! M-ai determinat să mă port frumos cu cineva..."

„N-am făcut nimic deosebit pentru tine ! Dacă era altul..."

„Asta voiam să recunoşti, dragul meu, Iustin ! Ha-ha ! Aici se ascunde marele tău păcat ! Nu ştii ce să faci cu sufletul şi cîteodată îl arunci la porci. Bunătatea e o băltoacă cu noroi ! Eşti vinovat ! M-ai îndemnat să-i dau libertate... şi poate ea dorea să trăiască în robia mea ! Trebuia să fiu fără îndurare pentru o căţea în călduri care cumpăra băieţi tineri ! E bună mila şi iertarea, dar să ştii dacă o merită ! Să stai un an şi să te gîndeşti... De cele mai multe ori e necesar să-i ţii piciorul pe gru-

maz şi să-l loveşti pentru a nu te lovi, altfel nu înţelege, nu ştie, nu te recunoaşte ca om... Eu am greşit din cauza greşelii tale... S-a produs o modificare a relaţiilor dintre noi, n-a mai corespuns cu viaţa mea şi a ei... cu noi care ne-am luptat tot timpul şi atunci a apărut moartea. Ne-a simţit neputincioşi şi temători..."

Iustin tace cîteva clipe, apoi spune cu glas încet :

„...crezi ce vrei dacă aşa îţi este mai uşor să suporţi..."

„Nu m-ai înţeles, Iustine ! Dacă m-am purtat atît de odios în puşcărie, e din cauza ta ! Aici se închide cercul ! Ha-ha ! Mila şi bunătatea te-au lovit pe la spate. Dacă n-aş fi ajuns acolo, n-ar fi trebuit să dau vina pe tine pentru a scăpa ! Niciodată n-am fost atît de murdar. Nu vreau să crezi că înainte am fost un sfînt ! Doamne fereşte ! Nici nu mi-ar fi plăcut, consider lipsa de caracter... aşa cum e frigul de afară ! Dar pentru prima oară bag la apă pe cel care mi-a întins mîna ! Pentru prima oară eu nu mai eram eu ! Eram bolnav din cauza ta ! Iustine ! Înţelegi viaţa... o înţelegi al dracului de bine şi ştii cît de păcătoasă e, dar ţi-e greu s-o admiţi şi de aceea uneori eşti uluitor de naiv ! Nu mai are nimeni nevoie de morala celui care îşi scoate cravata de la gît şi ţi-o întinde, sau se tîrăşte pe jos în genunchi şi caută ceva fără să ştie ce caută ! Nimeni ! Auzi ! Morala intelectualului şovăitor şi milos care scormoneşte prin rahatul familiei ! În afară de tata şi mama nu recunosc pe nimeni ! Ştii ce cred eu despre familie ? Un cuib în care forfotesc cîţiva indivizi înecaţi în calcul, interese, prejudecăţi şi ipocrizie. Îţi pierzi vremea de pomană ! De la un prieten aştept mai mult decît de la un unchi ! Nu te supăra... mi-ai cerut să-ţi explic de ce eşti vinovat. Ţi-am spus...

Eşti tînăr, sînt mai în vîrstă, nu-ţi dau sfaturi, nu te vei schimba, poate vei înţelege ceva de neînţeles pînă acum pentru tine... Acolo, m-am gîndit mereu... ca la un prieten, frate, fiu... Eşti altfel decît toţi cei pe care i-am întîlnit. Vezi ce faci cu tine, Iustine ! Să n-ajungi unde am fost eu... Nu ştii ce-am văzut *acolo !* Nici nu ştii de ce am fost capabil ! Nu ţi-am spus totul..."

Iustin — ghemuit în fotoliu, ameţit de durerea din ceafă, de fumul gros de ţigară — a auzit doar frînturi din ultimele lui cuvinte. Nu încearcă să-l contrazică, îşi dă seama că nu are putere să-l înfrunte. Rovenţa ia sticla de pe parchet, îşi toarnă puţin în ceaşcă şi gustă mulţumit.

„Aş vrea să te întreb ceva", spune Rovenţa.

„Spune", şi Iustin caută ceva cu privirea.

„Ce vrei ?"

„Pătura..."

Rovenţa se scoală, face cîţiva paşi, ia pătura de lîngă un teanc de ziare şi îl învelește cu gesturi atente.

„Ţi-e mai bine acum ? Tremurai de-ţi clănţăneau dinţii în gură. Nu vrei să stai în pat ?"

„Nu. Mă simt bine... Ce voiai să mă întrebi ?"

„Dana... e soţia ta ?"

„...cam aşa ceva. De ce ?"

„Atunci mi-ai spus : «Dacă n-aţi fi iubit-o ?» Cînd am văzut-o am simţit..."

„Ce ?"

„N-o iubeşti prea mult. Poate tocmai de aceea ai ajuns acolo..."

„Unde ? !"

„Acolo ! și arată cu mîna spre pat. Ești răcit sau ai gripă... dar mai e ceva... Pot să-ți spun deschis, am coniacul ăsta în cap. Situația ta e inversă decît a fost la mine..."

„Cum adică ?"

„Hai ! Nu te mai face că nu înțelegi ! Eu am iubit-o pe nevastă-mea ca un tîmpit și ea zicea... «Nici cît ai iubi un cîine». Cred că ea te iubește ca un cîine, iar tu... Tu ești unul din ăia care poți să rabzi ca un cîine și să mergi chiar în patru labe. Îți vorbesc pe șleau, te consider prietenul meu și coniacul mă ajută, de ce n-ai curaj să-mi spui : «Da, domne', cam asta e situația !» Și chiar să rîzi. Mi-ar place să rîzi cu mine. La pîrnaie n-am rîs niciodată, parcă uitasem cum e să fii vesel. În drum spre tine am intrat într-o cofetărie și fata, adică vînzătoarea, s-a urcat pe un scaun și a luat o sticlă de pe raftul de sus. Avea o fustă d-alea, mini, i se vedeau picioarele. Și-a dat seama și a început să rîdă și eu m-am trezit rîzînd. Ea cocoțată pe scaun, eu cu ochii zgîiți la pulpele ei și parcă nu mai rîdeam eu, rîdea rîsul din mine, aveam un behăit de măgar bătrîn și ea rîdea de rîsul meu și ne tot hlizeam unul la altul pînă a intrat cineva în cofetărie și am încetat, dar nu puteam să mă opresc și tușeam și mă făceam că m-am înecat, dar tot rîdeam, pînă cînd mi-a dat un pahar cu apă și m-am liniștit. Trebuie să mai trec pe la ea, să-i spun că atunci am rîs pentru prima dată după cîteva luni. Cofetăria Lămîița ! Ei ! Așa ceva mi-ar place să faci ! În fond, ce mare brînză pierdem ? ! Nu merită s-o luăm prea în serios ! Păcat că nu bei ! Uite ! Dacă îmi spui că te-am ghicit, îți povestesc ceva despre care nu știe nimeni. Aproape că mă feresc și de mine..."

„Ţi-ar face plăcere să recunosc că ai dreptate ?“

„Ei ! Asta-i bună ! Ce plăcere să-mi facă ? ! Dar aş vrea să te simt prieten şi să încerci să vezi că nimic nu e prea grav. Dacă îi spui unuia pe stradă : «Bă ! Îmi crapă capul de supărare !», apoi e mai uşor, scoţi răul din tine, îi dai cep şi el curge, simţi cum iese din tine... Atunci poţi chiar să plîngi, dar numai după aia, adică după ce ai rostit o vorbă, aşa că mie poţi să-mi spui... Eu ştiu... un cuvînt, sau două, pînă cînd îi dai vană răului ascuns în suflet şi, după ce plec, rămîi singur şi ţipi şi urli, cum făceam eu în celulă. Şi plîngi ! Aia care spun că n-au plîns sînt nişte mincinoşi, sau poate n-au avut nimic pe inimă şi n-au ajuns acolo... Am plîns de cîteva ori ! Uite ! Peste doi ani împlinesc cincizeci de primăveri. Ha-ha ! Aşa se zice ! Dar am plîns al dracului, de acolo îţi vine eliberarea dar şi înţelepciunea, asta nu înţeleg cei care spun că nu plîng. Vezi cum vine socoteala ? !“

Nu vorbesc un timp. Rovenţa fumează. Iustin rămîne cu privirea îndreptată spre zidul pătat de umezeală.

„...poate ai dreptate... da... poate ai dreptate“, mormăi el.

Rovenţa se uită lung, zîmbeşte şi tace, ca şi cum n-ar fi auzit, apoi zice :

„Eu am trăit trei'şpe ani într-un adevărat iad, dar găseam cîte o scăpare, un fleac, te miri ce şi aşa o duceam mai departe. Altfel de mult mi-ar fi trecut prin cap să... pentru că vezi, nici asta nu merge la nesfîrşit. De aceea ziceam că viaţa noastră seamănă. A ta este invers decît a fost a mea...“

„Cum adică ?“

„Lasă... o să înțelegi mai tîrziu. Voiam să-ți spun... Tu mi-ai întins mîna și eu te-am vîrît la apă! Acum vreau să-ți întind și eu mîna, sau poate să te învăț... Sau poate să te bag și mai mult la apă! Ha-ha! Uite că le încurc! Dar să nu uit... Te-am întrebat în seara aia dacă știi ce se află în spatele neadevărului. Îți mai amintești?"

„Da. Mi-ai spus că există un singur răspuns și să nu uit această întrebare pe care mi-a pus-o un contabil!"

„Exact! Ai o memorie teribilă! Mă bucur că n-ai uitat. În pușcărie am mințit, am pîrît, am înșelat, pentru același motiv: Neadevărul. O să-ți povestesc ce zicea tata despre asta. Dar mai-nainte... Nu ți-am spus totul, mai este ceva... Și eu mă tem..."

„Ce anume?" zice Iustin, încălzit în pătura pe care și-o înfășurase în jurul trupului.

„De tine nu mă ascund! Ha-ha! Doamne Dumnezeule! Unde ajunge omu', mai bine zis, unde coboară omu'!... În seara aceea, cînd m-am întors aici... Vezi, parcă mă oprește ceva, sau poate n-am destul curaj... Cînd am intrat în cameră, nevastă-mea s-a speriat... Ți-am spus că am fugit în baie și am luat un pahar cu apă..."

Tace. Își trece mîna prin părul scurt, apoi își aprinde cu mișcări febrile altă țigară; nările îi vibrează și ochii — cu sticliri stranii — îi joacă în orbite.

„...m-am întors în dormitor. Am luat doctoria și am început să număr... Trebuia să pun douăzeci de picături. Eu nu mă pricep la chestii d-astea, n-am fost bolnav niciodată, d-aia zic: să faci cum îți spune doctorul. Dar atunci..."

„De ce taci ?"

„...puteam să torn și eu la nimereală, adică să las dracului numărătoarea picăturilor, știam... Ea avea ceva la respirație, înainte lua niște pastile cu nitroglicerină pe care le punea sub limbă și eu rîdeam, ziceam că are în gură o dinamită. Doctoria era pentru inimă și respirație. Era salvatoare în clipa aceea, așa cred..."

„Spune ! De ce te oprești mereu ? Nu mai ocoli !"

„Nu ocolesc, dar mi se pare... De fiecare dată cînd îmi amintesc... parcă mi-e teamă să mă duc cu gîndul acolo, mi se pare... Stăteam cu paharul într-o mînă și cu doctoria în cealaltă mînă... Știu că nu mă pîrăști și totuși... Bun ! Bun coniacul ăsta ! Păcat că se va termina... Deci, număram picăturile, așa, rar : una, două, trei... douăzeci. Ea horcăia lîngă mine, cu gura deschisă... Și eu număram mai departe picăturile și parcă cineva îmi zicea : «De ce nu întîrzii ? De ce nu amîni pînă cînd...» Parcă mă făceam că pierd vremea cu toate că număram picăturile... Înțelegi ?"

„Ce vrei să spui ?"

„Vezi... Nu mi-e ușor să-ți explic... Voiam s-o ajut, s-o salvez, dar, în același timp, doream..."

„Să moară ? !"

„...da, dar nu de mîna mea..."

Amîndoi au tăcut clipe îndelungi, se auzeau doar respirațiile lor precipitate.

„De ce am ajuns aici ? Niciodată nu m-am gîndit că aș fi în stare... Vezi ! Dacă trăiești atîția ani în încordare și luptă, se rupe ceva în tine și nici nu știi cînd iese la iveală, cum arată și cum să te ferești. Simți un străin în

tine care te îndeamnă... şi cînd vrei să ridici paharul, cînd întinzi mîna, vezi că ai întîrziat..."

„De ce-mi spui toate astea ?"

„Şi tu ai fost sincer cu mine. Eu ştiu să răsplătesc omul în care pot să am încredere..."

Iustin tace ameţit, parcă aruncat într-un vîrtej.

„...atunci cînd am băut cafeaua în bucătărie... Uite, îmi fug gîndurile... Nu mai ştiu ce voiam să-ţi spun... Am învăţat ceva de la tine. Acum, zic şi eu, cine ştie, poate înveţi ceva de la mine. Adică... Să nu ajungi acolo unde am fost eu, să nu vezi ce-am văzut eu, să nu aluneci... Avem aceeaşi viaţă, semănăm... Dacă ai coborît, sau te-ai înălţat, adică ţi-a trecut prin minte un asemenea gînd, să nu te sperii, să fii neîndurător, la urmă e mai bine. Nu ştiu dacă mă înţelegi ? ! Nu regret nimic... trebuie să fie o zi în care să ai chiar şi acest curaj. Să rupi din tine! Cu orice preţ ! Ştii de ce ?"

„..."

„După aia eşti slobod, cum spunea tata şi asta merită. Dacă nu faci aşa, ajungi acolo, în pat, sau în locul ei..."

„Cum ? ! Vrei să mă îndemni ! Vrei să mă împingi..."

„Nu ! Nu ! Doamne fereşte ! Nu te îndemn la nimic ! Eu n-am făcut nici un rău... Doar mi-a trecut prin cap în timp ce număram picăturile alea. După aceea am simţit că n-am păcătuit cu nimic, doar cu gîndul, cum se zice în Biblie. Trebuie să fie un început, dar şi un sfîrşit şi el vine spre tine şi tu trebuie doar să-l primeşti, să-l accepţi, el îşi va face singur datoria. Ştii de ce ? Mă simt izbăvit de cel rău, cum zicea tata... el era un om cu frica lui Dumnezeu..."

„Ai recunoscut totuşi că ţi-a trecut prin minte... Ai întîrziat să-i dai doctoria..."

„Nu ! N-am întîrziat ! Nici vorbă ! Am mers repede spre baie, am luat paharul cu apă, m-am întors cu paşi mari şi am numărat douăzeci de picături !"

„Atunci de ce ziceai că ai întîrziat ? !

„N-am spus eu asta ! Din contră, i-am vărsat paharul pe gît, a curs şi pe plapumă... i-am dat cîteva palme crezînd că a leşinat. I-am mişcat braţele, i-am făcut respiraţie artificială ! Aşa că..."

„Dacă renunţai să numeri picăturile, crezi că doctoria şi-ar fi făcut efectul ? !"

„Nu ştiu ! Poate era deja prea tîrziu. Ea s-a speriat în clipa în care m-a văzut, atunci a avut şocul... Dacă îi turnam picăturile direct în gură, dacă nu mă mai duceam în baie... poate o ajutau..."

„Dacă i-ai fi dat mai mult de douăzeci de picături, i-ar fi făcut rău !"

„Nu ştiu, nu sînt medic..."

„De ce mă tot învîrteşti ? ! strigă Iustin. De ce nu-mi spui adevărul ?"

„Pentru că nu-l ştiu. Dar ţi-am spus ce-a fost în mintea mea şi asta cred că-i important !"

„De ce nu eşti sincer ? ! De ce nu eşti cinstit ? !"

„Stai, stai ! Nu mai ţipa ! Eu ţi-am povestit, nici tatălui meu n-aş fi avut curajul să-i spun ! Şi tu zici că nu sînt sincer ? ! Asta-i bună !"

Îşi trece mîna peste faţă, respiră adînc de cîteva ori, temător să nu apară din nou *Sunetele ;* încearcă să alunge orice zgomot care ar fi putut să se amplifice, să-l lovească în timpane. Rovenţa fumează stînd comod în fotoliu. Ridică sticla, toarnă în ceaşcă, apoi lasă sticla pe

parchet. La auzul zgomotului, Iustin tresare. Roventa bea și zîmbește satisfăcut.

„Și de ce mi-ai povestit toate astea ? ! zice prostește Iustin. De ce vrei să mă amesteci în treburile tale ? ! Nu crezi că am pătimit destul pînă acum ? !"

„De ce ? Pentru că te simt prieten."

Rîde zgomotos ; părul tuns scurt, fața nebărbierită, ochii care îi strălucesc în orbitele cu cearcăne negre, îi dau o expresie diavolească. Iustin suportă cu greutate rîsul lui strident.

„Păcat că e pe terminate ! zice Roventa. Mi-a rămas doar ceașca... Îți amintești ce ți-am mai spus în seara de pomină ? Vezi că asta ai uitat ! Ziceam că nu e bine să te uiți prea mult la o ceașcă, pînă la urmă o schimbi..."

„N-ai uitat nimic", mormăi Iustin.

„...o faci ori prea mare, ori prea mică, și la urmă iese o porcărie, îți pierzi capul... Dacă mă zgîiesc mult la ea... acolo, în adînc, se face întuneric. Privește ! Se holbează cineva la mine și eu mă uit la el ! Ha-ha ! Mi s-a urcat coniacul la cap... Dar ce ai ? ! Te simți rău ! Ești alb, parcă ai fi stat la izolare pedepsit !"

„Nu... N-am nimic !"

„Vrei să te duc în pat ? ! E mai bine dacă..."

„Nu-nu ! Te rog... Mă simt bine !"

Nu vorbesc un timp. Roventa fumează în liniște, din cînd în cînd își aruncă privirea spre el.

„...de ce m-am purtat așa cînd am fost închis ? De ce te-am vîndut ? De ce l-aș fi vîndut și pe frate-miu sau pe taică-miu ? Ce se ascunde în spatele adevărului ?"

Iustin nu-l ascultă, se simte rău, amețit, fără aer, ridică doar ochii spre el ; același zîmbet, aceleași lumini în ochi.

„În spatele neadevărului se află... Roventa Ion. Contabilul !"

„Cum adică ? !"

„Cînd Voican mă chema la el, făceam în pantaloni ! Mă crezi ? Azorel era închis ! Schelălăia în coteț !"

„Dacă te considerai nevinovat. de ce îți era frică ?"

„Nu pricep și basta ! Am mărturisit nu numai ce trebuia... mult mai mult ! Te-am acuzat pe tine ! Dacă ar fi fost tata l-aș fi vîndut și pe el... Parcă era adunată în mine spaima a zeci de generații ! Aveam dreptul să mă apăr, dar nu să mă tîrăsc la picioarele lui Voican și să-i întind gîtul în zgardă. Uneori chiar și Azorel se revoltă ! Latră sau mușcă ! Știam că vrea să te înhațe și pe tine, atunci de ce n-am zis : «P...mă-si ! Tot sînt aici, de ce să-l mai vîr și p-ăla !»"

„Erai doar... Azorel închis !" încearcă să-l scuze Iustin și în același timp să afle ce gîndește.

„Dar cine m-a împins la condiția de Azorel, de animal și eu de ce mă-sa am acceptat-o ? ! Asta nu înțeleg ? ! În spatele neadevărului mă aflu eu, cușca și ecarisajul ! Crima ! Toți cei care te mint vor să-ți facă de petrecanie, într-un fel sau altul, sufletește sau... la ecarisaj. Voican alerga să mă prindă pe mine, eu să te prind pe tine, tu să prinzi pe altul... și lanțul continuă !"

„Sau se oprește !"

„Nu se poate !... Nu cred că se poate. Ce ai ! Nu-mi place cum arăți !"

„...nu-ți face griji !"

„Vrei puțină apă ?"

„E un pahar acolo... pe noptieră."

Roventa se ridică cu un gest iute de pe scaun, îi aduce paharul și îl ajută să bea.

„Ai stat destul aici... Hai să te lungești în pat..."

Se lasă în voia lui ; îl prinde de subțiori și îl conduce

spre pat. Încearcă să miște cît mai puțin capul, fiecare gest îi accentuează durerea din ceafă. Rovența îi scoate halatul și îl învelește cu plapuma. Se apleacă spre el. Îi simte respirația caldă, mirosul de tutun și băutură.

„Așaaa ! Acum o să-ți fie mai bine" și se așază pe scaunul de lîngă pat. Vrei să-ți pun și cealaltă pernă ?"

„Nu... mulțumesc."

„Auzi ! A venit !" spune după un timp Rovența.

În hol răsună pașii Danei. Intră în cameră cu o sacoșă în mînă. E înfrigurată de gerul de afară, își trage cu dinții mănușile, apoi îi privește pe rînd zîmbind. Paltonul și căciula sînt acoperite cu zăpadă.

„Îmi pare bine că i-ați ținut de urît, domnule Rovența !" spune ea scoțîndu-și haina.

„A fost băiat cuminte ! N-a vrut să bea coniac !... A trebuit să mă sacrific eu ! Ha-ha ! S-a dat jos din pat doar cîteva minute !"

„Cum ?! Ai coborît ?" întreabă Dana intrînd în conul de lumină al veiozei de pe noptieră.

„Am stat puțin în fotoliu. Ninge ?"

„Da. E grozav !"

Acum are cu cine rămîne. Am plecat, și Rovența se ridică de pe scaun. Să deschideți geamurile, aș fi făcut și eu treaba asta dar mi-a fost teamă să nu răcească. Eu sînt vinovat ! Știți, doamnă, cîteva luni n-am fumat, acolo dădeam țigările pentru pîine. Azi e prima zi cînd am pus o țigară în gură..."

„De ce nu mai rămîneți ? Am cumpărat ceva de mîncare... pregătesc îndată. Prietenii l-au cam uitat, i-ar face plăcere să mai stați !"

„Vă mulțumesc... Trebuie să mă duc și eu acasă, am fost plecat... cam tot atîtea luni cît n-am putut să fumez ! Ha-ha !"

10

APASĂ PE CLANȚĂ. INTRĂ, CALCĂ UȘOR PE fîșia de linoleum. Se apropie de pat. Bătrîna are ochii deschiși, l-a simțit cînd a intrat, încearcă să-i zîmbească, își umezește buzele uscate, nu reușește să spună nici un cuvînt. Iustin își dezbracă paltonul și se așază lîngă ea, pe pat. Scoate din buzunar un măr și îl pune pe noptieră. Îi prinde mîna în palmele lui. Nu vorbesc. Îi lasă răgazul să-și adune puterile. Se uită la ea, își amintește de scara

ce urca spre cerdacul din casa bătrînească de la Ţintea, scara din lemn vechi, înnegrit de ploi şi timp, crăpat de arşiţă. Aude un glas : «Seamănă cu bunicul Bobo... atunci cînd am rămas singur cu el. Sau poate mi se pare, lumina de aici... umbrele...»

„Vrei să bei puţină limonadă ?"

„...da, puţină" reuşeşte ea să-i răspundă.

Ia paharul de pe noptieră, îi ridică uşor capul, să poată bea. Bătrîna soarbe cîteva înghiţituri, îi mulţumeşte din ochi, apoi Iustin îi lasă capul pe pernă. Se simte parcă mai bine, înviorată.

Începe să-i povestească cu glas încet cum a fost la botez, vorbeşte cu însufleţire, încearcă să-i capteze atenţia, s-o înveselească. Revine la scena în care copilul, după ce a fost scos din apă, a început să plîngă în mîinile preotului.

„Îl ţinea aşa, sus, să-l vadă toţi ! După aceea, s-au destupat sticlele cu şampanie. Pocneau dopurile şi săreau în tavan, parcă ar fi fost în noaptea de revelion. Îţi aminteşti cum am petrecut la botezul lui Grigore, băiatul lui Alex ? !"

„Da", răspunde cu greutate bătrîna.

„Aşa a fost şi acum ! Verona a scos din vitrină serviciul ei de Baccarat, cel de la nuntă. Unul din noi a strigat : «În sănătatea mătuşei Liz !» şi toţi am ciocnit pentru dumneata."

„Daaaa ?" şi zîmbeşte fericită, cu chipul luminat de o bucurie care o face să respire mai repede.

„Nu te-au uitat, chiar dacă nu erai acolo. Iulian mi-a spus că ar fi amînat botezul pînă la ieşirea dumitale din spital, dar... a coincis cu ziua lui onomastică şi a vrut să le facă pe amîndouă, să fie **o singură cheltuială.**"

„Iulian e un băiat tare bun, zice ea cu puteri noi. Vine la mine de două ori pe zi, mă întreabă cum mă simt. Nu știe ce să-mi mai facă... Mi-a adus chiar flori !"

„Toți îl întrebau ce medicamente ți-a prescris, cît va dura boala și cînd vei ieși din spital ? !"

„Ei ? ! Drăguț din partea lor că nu m-au uitat", apoi lasă pleoapele în jos, semn că are prea puține speranțe.

„Mihaela era aferată... și fericită pentru fetița ei..."

„Cum îi zice ?"

„Cui ?"

„Fetiței !"

„A, da... Stai să vezi ! Au botezat-o cu numele... Știi că părintele Nichita nu vorbește prea clar, am întrebat-o pe Verona. Ce crezi că mi-a spus ? Ia să vedem dacă ghicești ? !"

„Ei ? ! Spune ! Nu mă mai fierbe !"

„I-au pus numele dumitale, Elisabeta ! Cred că tot Liz o vor striga."

„Cuuum ? !" întrebă uimită bătrîna, cu glasul pierit de fericire.

„Așa cum ți-am spus."

„...nu... nu cred..."

„O să te convingi... Îți va spune Iulian. Și eu m-am bucurat. Dar ce ai ? Nu te simți bine ? Vrei să mai bei puțină limonadă ?"

Bătrîna nu reușește să articuleze nici un cuvînt.

„Iulian a vrut să-ți facă o surpriză... Uite ! L-am dat în vileag."

Respiră adînc de cîteva ori, își umezește buzele, izbutește să rostească :

„Nu-i spun... o să-i dau impresia că nu știu nimic... Deci, Verona a devenit bunică... Da, bunică. Da, da ! Și cum a zis Nichita ?" întrebă ea, vrînd să se asigure că nu-i o părere.

„...n-am auzit prea bine, părintele Nichita vorbește cam bolborosit..."

„Asta așa e", confirmă bătrîna.

„Dar mi-a spus Verona. Să n-ai nici o îndoială. La ce te gîndești ?"

„Înseamnă că Verona s-a înțeles cu Emilia, ea nu face nimic fără acordul ei. Deci... surorile mele, țin totuși la mine, poate chiar mă iubesc și, ca dovadă, au vrut să-mi facă această bucurie. Parcă aș fi primit ceva de preț... Este cel mai frumos dar pe care mi l-au oferit vreodată. Înțelegi ? Îți dai seama ce importantă veste mi-ai adus ? ! N-a fost inutil tot efortul meu... cînd le-am chemat acasă, înainte de a pleca la spital... Și-au dat seama că am nevoie de iubirea lor... Eu am ținut la ele, chiar dacă am fost sora lor vitregă. Acum ne-am împăcat... la urmă, ne-am împăcat și ne purtăm ca niște surori adevărate... toată familia... cu dragoste..."

Tace. E cuprinsă de o neliniște care o îndeamnă să se ridice din pat, dar, lipsită de vlagă, începe să-și legene capul într-o parte și alta ca într-o fericire neputincioasă, într-o exaltare nevolnică.

„Încearcă să te liniștești, mătușă Liz !" zice Iustin îngrijorat, văzînd-o atît de agitată.

„N-am nimic... nimic. Mă simt foarte bine, foarte bine ! Nu e rău cînd te doare ceva, suferința te leagă de aici, de carnea din tine, de viață, altfel ai senzația că te sfîrșești, că pleci... Parcă am mai prins puteri ! Cred că aș izbuti să fac cîțiva pași... Mi-e teribil de bine ! și bătrîna zîmbește, apoi rîde scurt de cîteva ori. Voiam să te întreb ceva... A, da ! Octav și Lavinia au fost la botez ?"

„Octav și Lavinia ? întrebă încurcat Iustin. Bine că mi-ai adus aminte... Vrei ceva ?"

„Perna... aşeaz-o sub cap. Aşa, acum e bine, grozav de bine ! Mai ales cînd tu, băiatul meu drag, îmi aduci veşti ca astea..."

Iustin se crispează, strînge picioarele pe marginea de metal a patului pînă cînd simte că îl doare.

„Ce-i cu tine ?"

„Nimic... nimic... Şi cum îţi spuneam... Stai să vezi ! Cine crezi că a venit la mine azi-dimineaţă ?"

„Spune !" îl îndeamnă ea cu ochii scînteietori.

„Tocmai aveam o discuţie cu şeful meu, cînd... sună telefonul. Mă căuta cineva la poartă. Pe cine crezi că văd ?"

„Ei ? Zii mai repede !" şi bătrîna îl strînge de mînă, îndemnîndu-l să se grăbească.

„Octav !"

„El ? ! Chiar el ? !"

„Sosise cu maşina de la şantier. A vrut să venim împreună la dumneata."

„Spune... spune ! Dar de ce nu l-am văzut ?"

„Stai să vezi ! Ai răbdare. Am urcat treptele şi am ajuns în dreptul uşii. O soră ne-a interzis să intrăm, era «vizita» condusă de profesor."

„Da... Azi a venit profesorul."

„Aşa că... Am coborît la parter şi ne-am aşezat pe o bancă."

„Şi el ? Octav ? ! A plecat ? !" întrebă neliniştită bătrîna, tremurînd de nerăbdare şi emoţie.

„Nu ! Am aşteptat acolo un timp. Cînd am urcat din nou, dumneata dormeai..."

„Cum ? ! Cum dormeam ? ! întrebă bătrîna surprinsă, nemulţumită, cu un început de enervare în glas, făcîndu-şi cunoscută vechea energie şi autoritate ; vrea să se ridice din pat, încearcă mai întîi să se sprijine într-un cot, dar, nereuşind, îşi saltă doar puţin capul, apoi —

văzînd că Iustin tace — rămîne pe gînduri. Poate... poate am aţipit puţin... M-au consultat trei medici, m-au ciocănit pe o parte şi pe alta... Poate... am aţipit cîteva clipe... aşa, cîteva clipe şi tocmai atunci...."

„Am deschis uşa, Octav a făcut cîţiva paşi, s-a uitat lung la dumneata, apoi s-a întors şi a închis uşa la loc să nu te deranjeze."

„S-a uitat la mine ? !"

„Da..."

„Şi a plecat ? !" spune bătrîna cu un imens regret.

„A zis că vine în altă zi..."

„Şi ce-a mai zis ?"

„A zis... să-ţi dau mărul ăla. L-a scos din buzunar şi a zis : «Dă-i-l mamei din partea mea şi spune-i că voi trece altă dată»."

„Cum ? ! Mărul e de la el ? !"

„Da", şi Iustin îl ia de pe noptieră şi i-l întinde.

Îl prinde cu amîndouă mîinile, îl duce la piept şi îl strînge în palme, zîmbind fericită. Iustin se uită la ea, pielea de pe gît are riduri adînci, cămaşa — puţin deschisă la piept — lasă să i se zărească oasele descărnate ale claviculelor. Bătrîna rămîne cîteva clipe împietrită de bucurie ; broboane de sudoare îi strălucesc pe frunte.

„Octav a fost la botez ?" întreabă ea după un timp răsuflînd cu greutate, privind mereu în altă parte.

„Mi-a spus că trebuie să se întoarcă pe şantier. N-a putut rămîne pînă seara..."

Tace din nou străduindu-se să-şi recapete puterile, încercînd să recapituleze tot ce-i povestise Iustin. După cîteva minute, spune cu glas stins, cu ochii îndreptaţi undeva pe tavan, nemişcaţi.

„...nu ştiu dacă n-am fost prea aspră cu el, poate chiar nedreaptă, şi în vocea ei şoptită se simte o urmă de regret. Pentru mine, el a fost totul. După ce Spiliadis a

murit pe front, viața mea s-a redus... Știam că va veni să mă vadă... Îl înțeleg, nici eu n-aș fi suportat să-l găsesc în spital... Nu-mi pare rău că dormeam, îmi imaginez că e aici tot timpul... lîngă mine... Parcă ar fi pe fotoliu și stau de vorbă cu el și-i povestesc tot ce mi-a trecut prin minte în aceste zile și nopți de cînd sînt..."

Se oprește, rămîne nemișcată un timp, ține mărul la piept, respiră cu gura deschisă, scoțînd de fiecare dată un oftat, ca un vaiet. Suferința, efortul de a vorbi, n-au izbutit să-i șteargă de pe chip bucuria.

Iustin se ridică încet de pe pat și se duce la fereastră. Lapovița încetase, asfaltul aleilor lucea în lumina palidă a felinarelor. Doar atunci își dă seama că durerea surdă din ceafă nu-l părăsise nici o clipă : sîngele îi zvîcnește în tîmple, oboseala începe să-l încercuiască, să pună stăpînire pe el.

„Acum du-te și tu acasă, băiatule drag. Cred că ești istovit. A fost una dintre cele mai frumoase zile din viața mea. N-aș fi crezut s-o trăiesc tocmai acum, și bătrîna încercă să zîmbească. Eu aici, la sfîrșit, copilul acela, acolo, la început... Du-te la culcare, ai avut o zi lungă și grea..."

„...mai stau puțin cu dumneata, plec îndată", spune Iustin așezîndu-se pe pat, privindu-i ochii împăcați și mulțumiți.

Rămîn așa fără să-și vorbească. O pală rătăcită de vînt se izbește în ferestre, apoi e din nou liniște. Se aude doar respirația greoaie a bătrînei. Iustin se uită la ea, simte nevoia să privească în jur, de-a lungul pereților, prin unghierele umbrite ale camerei slab luminate de veioza de pe noptieră. Are senzația că alături de ei se mai află cineva. Respiră adînc și teama, pe care o trăise înainte, parcă a dispărut ; se simte liniștit, tocmai această «trecere» îl face să înțeleagă că nu întîmplător a avut sen-

zaţia unei prezenţe străine, abia acum au rămas numai ei doi. Nu încercă să-şi explice starea, îşi îndreptă din nou privirile spre mătuşa Liz. Aţipise. Deodată, bătrîna tresare şi deschide repede ochii, temîndu-se parcă să nu fi adormit, să nu rămînă în somn prea mult timp.

„...şi părintele Nichita, cînd a scos-o din apă, a ridicat-o deasupra capului, s-o vedeţi mai bine ?" întrebă ea cu glas şoptit.

„Da. A ţinut-o aşa cîteva secunde, să ne bucurăm... De pe trupul ei alunecau picături de apă. Încă nu începuse să plîngă..."

„Aşa era şi Octav. Tu ai fost botezat... tu ai avut două naşe, Ana şi Catinca Arghir. Preotul, cînd te-a scos din apă, te-a dat Anei..."

Bătrîna tace din nou, preocupată de gîndurile ei. De afară se aude vîntul printre crengile copacilor.

„...să-i spui să vină şi la mine, aici... dacă ar putea mîine", zice bătrîna fără să se uite la Iustin, cu glasul din ce în ce mai stins.

O priveşte nedumerit.

„Cui să-i spun ? !"

Nu-i răspunde imediat, apoi începe să mişte încet buzele.

„...îl cunosc de mult... îl ştie toată familia..."

Tace, nu pentru că n-ar fi izbutit să-şi ducă pînă la capăt fraza, dar pare preocupată de altceva mai important.

„Cui să-i spun să vină ?" întrebă din nou Iustin.

„...părintelui Nichita ! şi odată cu rostirea acelui nume, parcă ar fi căpătat forţe sporite, ca şi cum ar fi zis : «Ce ? ! N-ai înţeles ? !» Să-mi facă o rugăciune... Vreau să mă împărtăşesc... Şi pentru maslu..."

Întoarce privirea şi se uită în ochii lui, fără nici o urmă de teamă sau îngrijorare, ca şi cum aflase ce trebuie să facă şi acum era liniştită şi împăcată.

„Ziceai, mătușă Liz, că seara aceasta a fost una din cele mai frumoase din viața dumitale..."

„Da. Și nu te întreb cît a fost minciună și cît adevăr... Nu mai am nevoie de adevăr..."

„Îți amintești, mătușă Liz, de verile petrecute la Văleni, cînd ne-am refugiat în timpul războiului ? ! Noi ne jucam... făceam felinare din bostani, le scoteam miezul și puneam la mijloc o lumînare, apoi alergam noaptea prin grădină, sau ne urcam în clopotnița bisericii. Îți amintești ce zile frumoase au fost atunci ? Nu începuseră bombardamentele..."

Tace brusc, tot efortul i se pare inutil și stupid. Disperarea lui fusese copilărească și ridicolă. Ochii bătrînei sînt liniștiți, nici o urmă de teamă, e preocupată de un gînd, absorbită de ceva important ; expresie senină.

Rămîne acolo un timp, îi ascultă respirația greoaie ; a adormit ; se ridică de pe pat cu mișcări prudente, își ia paltonul de pe fotoliu și, cu el pe braț, cu pași tiptili, se îndreaptă spre ușă. Mai privește o dată în urma lui ; umbrele lungi, lăsate de veioza de pe noptieră, atenuează expresia ei suferindă ; părul cărunt, fruntea înaltă, neatinsă de durere, întregul chip i se pare eliberat dintr-o mare încordare.

Pașii lui răsună pe culoarul pustiu al spitalului ; deodată, simte nevoia să-și întoarcă privirile, are senzația că cineva se uită la el din pragul ușii. Se oprește în loc, își îndreaptă ochii într-acolo ; rămîne nemișcat cîteva clipe, apoi se răsucește și pleacă mai departe.

Ninge cu fulgi mari, grei. E prima ninsoare din această iarnă.

„E prea devreme s-o trezești", zice Aristide arătîndu-și dinții albi care strălucesc în mijlocul obrajilor bine hrăniți.

Nu-i răspunde, întinde mîna spre receptor. Aristide îl ia înaintea lui.

„Cum o cheamă ? Arată bine ?" îl întreabă el în șoaptă.

„Te rog, ia mîna !" zice Iustin, încercînd să-și păstreze calmul.

„Dacă nu-mi spui, nu ți-l dau !"

„Îl caut pe vărul meu care lucrează la un spital", zice Iustin, sperînd că îl va convinge.

„Hai ! Lasă chestiile astea cu verișorul ! Ha-ha ! Te sună mereu una... Dana. Crezi că n-am antenele mele ? ! rîde și face un semn la ureche, ca și cum nu i-ar scăpa nimic. Dacă ne mai tîrguim mult, începe Meșteriu o altă conferință telefonică și s-a dus dracului întîlnirea !"

„Aristide ! Te rog ! Ia mîna ! Nu-mi arde de glume !"

„Uite... îți mai zic ceva. Dacă îmi spui cine este, îți dau o felie de parizer. Auzi ! Am găsit cel mai proaspăt parizer din țară !" și rîde din nou săltîndu-și trupul voinic.

„Aristide ! Nu insista !"

Telefonul sună strident. Aristide ridică imediat receptorul. Iustin încearcă să-și păstreze calmul, se întoarce spre masa lui, este obligat să aștepte pînă cînd va termina convorbirea. Deodată, simte că Aristide îi face semn lovindu-l încet pe spate ; văzînd că insistă, se întoarce enervat, e hotărît să-l oblige să renunțe la aceste sîcîieli.

„A venit ! zice Aristide continuînd să-i zîmbească. Te cheamă o fată la poartă. Vezi... dacă te lăsam să dai telefon, n-o mai găseai acasă. Te-ai fi întrebat unde a plecat... Să-mi zici *merci !* Ha-ha !"

Îl privește atent, se teme să nu fie o farsă, apoi ia receptorul și aude vocea bătrînului portar : „Poftiți, domnule Arghir, aici, la poartă. O domnișoară întreabă de dumneavoastră." Se ridică și fără să se mai uite la Aris-

tide — care îl urmăreşte cu privirea sperînd să afle ceva — iese din birou cu paşi grăbiţi. Traversează o alee întrebîndu-se cine îl caută la ora aceasta. Merge atît de repede încît se trezeşte fugind. Intră în cabina portarului. Vede o tînără într-un halat alb.

„Domnul doctor, Iulian Rucăreanu, vă roagă să veniţi imediat pînă la dînsu'..."

O priveşte intens fără s-o întrebe nimic, iese pe poartă alergînd. Ajunge la spital. Urcă în goană scara. Se opreşte în faţa rezervei. Respiră adînc, apasă pe clanţă. Iulian şi o soră sînt aplecaţi spre pat. Intră cu paşi rari. Ajunge în spatele fotoliului. Se opreşte. N-a zărit-o încă, mai poate spera că e un simplu accident, sau Iulian l-a chemat să-i spună ceva, orice, sau, chiar dacă s-ar fi întîmplat ceva, după intervenţia lui totul va intra în normal, altfel ce rost ar fi avut acolo. Mai face un pas, şi încă unul. Ajunge lîngă pat. Vede braţul lui Iulian, apoi al sorei, amîndoi montează un furtun subţire, roşu, ca un fir de sînge care taie spaţiul alb al patului.

«tata, după ce a ieşit din operaţie, a respirat printr-un furtun asemănător. Are nevoie de oxigen, dar îşi va reveni pentru că şi tata... Ce mult s-a schimbat, obrajii i s-au prăbuşit, pleoapele închise... asta înseamnă... Nu înseamnă nimic... Faţa ei a căpătat culoarea pe care o avea bunicul Bobo, cînd am rămas singur cu el la Ţintea şi cînd... culoarea lemnului scării care urca spre cerdac... Vrei să fugi mereu ! Te faci că nu înţelegi ? Dar eu unde am fost cînd tata... Nu l-am văzut în ultimele clipe ? N-am curaj să spun că am lipsit cînd s-a sfîrşit ! Doar Alex a fost acolo şi l-a auzit şi l-a văzut şi a stat toată noaptea lîngă el, timp în care tata a spus : „natural... de bine... natural... de bine", cuvinte pe care le-a repetat o noapte întreagă... Primul pe care l-am văzut a fost bu-

nicul, acum, mătușa Liz... Am bara de metal a patului, pot s-o strîng în voie...»

Iulian întoarce privirea spre el. Ochii lor se întîlnesc. Iustin caută cel mai mic semn din care să poată bănui că mai există o speranță. Nimic însă din expresia lui Iulian nu-l face să înțeleagă așa ceva. Ochii lor se desprind. Bătrîna respiră din ce în ce mai stins. Iulian îi face semn sorei că poate pleca, apoi se răzgîndește, îi spune să aducă o seringă. Sora iese cu pași repezi, fără zgomot. Iulian rămîne pe pat. Iustin în picioare, strînge în pumni bara de metal a patului, o bară rotundă, albă.

În cameră se aude doar respirația sacadată a bătrînei : cînd aruncă aerul din plămîni, scoate un geamăt adînc, ca un vaiet, ca și cum de fiecare dată s-ar sfîșia niște fire, o pînză ; parcă cineva ar sta la pîndă și ar aștepta să expire și doar atunci ar rupe firele nevăzute din trupul ei care țipă înfiorate de brutala desprindere. În clipa aceea își aduce aminte că ar fi trebuit să-l cheme pe părintele Nichita... «Dar mai era ceva ! Cum de am uitat ? ! Trebuia să-i spun lui Iulian tot ce i-am povestit aseară mătușei Liz... Dumnezeule ! Acum înțeleg ! Ceea ce dorim mai mult de-a lungul vieții și pentru care facem cele mai mari eforturi și depunem cele mai intense străduanii, nu le obținem decît printr-o minciună...»

Sora intră în cameră. Iulian îi face semn să pregătească o perfuzie. Acul seringii străpunge brațul uscat al bătrînei. Iustin se uită la fața ei : n-a tresărit. Aude glasul lui Iulian, îi spune sorei să-i aducă ceva. E din nou liniște. După un timp, Iustin zice :

„Mi-a spus... că ar dori să vină aici, să-i facă o rugăciune..."

„Cine să vină ?" întrebă Iulian, cu spatele spre el.

„Părintele Nichita..."

„Nu mai e timp. I-am dat telefon mamei să-i anunțe și pe ceilalți..."

„Nu mai e timp ?"

Nu-i răspunde. Respirația bătrînei se aude din ce în ce mai slab. Rămîne în picioare, cu mîinile încleștate pe bara rotundă de metal.

«unde eram cînd a murit ? Alex a trebuit să mă aștepte cîteva zile... Sau nu vreau să-mi amintesc, n-am curajul să recunosc. Plecasem într-o excursie ! Să mă distrez ! Alex m-a așteptat, nu putea să-l înmormînteze fără mine și cînd m-am întors mi-a spus : „Hai să mergem la Cîmpeni !" Iar eu i-am zis : „Am venit din excursie, ne ducem mîine" și m-am uitat în ochii lui și am înțeles că s-a petrecut ceva grav, și atunci a venit în cameră și Edith și în privirea ei am citit același lucru și am țipat la ei întrebîndu-i ce s-a întîmplat, ca și cum ar fi fost vinovați că eu lipsisem. Am plecat în noaptea aceea la Cîmpeni. Cînd am intrat în casă, am simțit de la ușă mirosul de tămîie amestecat cu cel de formol, iar tata... N-am putut să mă uit la el, mi-am lăsat privirile spre mîini, am zărit cicatricea de pe degetul arătător, mi-am amintit că pe picior are o altă cicatrice. Cînd eram bolnav și dormeam cu el, întindeam pe sub plapumă piciorul, îi găseam sub genunchi cicatricea, îmi plăcea să mă joc, pielea era «întreruptă», avea o formă rotundă, ca o monedă, îl rănise un glonte, iar eu treceam cu degetul mare prin locul acela și rîdeam amîndoi și nu mai tușeam și nici stomacul nu mă mai durea și adormeam fericit, ca într-un vis... Dar atunci, cînd m-am uitat la mîinile lui, cînd am simțit în nări mirosul de tămîie și formol, cînd lumînările străluceau în jurul nostru, mi-am dat seama că nu va mai fi nimic din ce a fost și atunci m-am aplecat spre degetele lui...»

„Iustine ! i se adresează în șoaptă Iulian. Vrei să te duci pe culoar... să aștepți acolo..."

Vocea lui Iulian ajunge cu greutate pînă la el ; îi apare în priviri imaginea mătușei Liz. Doar atunci înțelege că Iulian i-a spus să plece. Bătrîna respiră atît de încet, încît se aude doar vaietul acela prelung, urmat de o sfîșiere ; fața ei a căpătat o liniște și o împăcare nouă. Buzele au pierdut din încordare ; ființa ei, care se luptase pînă atunci să rămînă «aici», renunțase la această strădanie, acceptase împăcată «plecarea», durerea desprinderii fusese curmată. În clipa aceea de odihnă și pace, parcă cineva a lovit-o între omoplați, a lovit-o fără îndurare, cu o forță necruțătoare, tocmai cînd nu se aștepta, cînd se bucura de puțină iertare. Ridică mai întîi capul de pe pernă — cu bărbia împinsă în sus —, apoi umerii i se îndoiesc săltîndu-și spatele, ferindu-se parcă de năprasnica izbitură și întreaga ei ființă se arcuiește într-o crispare supremă, răsucindu-se încet într-o parte ; fața i se schimonosește în această suferință, cerînd îndurare și izbăvire. Treptat, trupul iese de sub teroarea de pînă atunci, capul i se așază din nou pe pernă și firele de păr cărunte — încîlcite în această mișcare nefirească — își caută vechea lor unduire ; omoplații revin pe așternut, trunchiul își reia linia de pînă atunci, picioarele i se întind, parcă eliberate de sub o apăsare. Un geamăt adînc, un vaiet, o sfîșiere — cele din urmă fire trebuiau rupte din urzeală — răsună în pieptul ei. Aripile de liliac — care pînă atunci au zburat în jurul ei să-i împrospăteze aerul —, și-au luat zborul, au lăsat doar culoarea ce i se imprimase pe față, culoarea de scorbură întunecată, culoarea lemnului bătrîn, crăpat de ploile și ninsorile ce au căzut de-a lungul timpului... culoarea pămîntului...

O soră aduce o lumînare. Iustin nu-și ia ochii de la flacăra ei tremurătoare ; singurul răspuns la toate între-

bările. Iulian mai rămîne un timp pe pat, nemişcat, privind lumînarea, cu mîinile strînse ca într-o rugăciune, apoi se ridică, respiră adînc şi se duce la fereastră. Iustin urmăreşte furtunul subţire şi roşu care se încolăcise pe pătură, vibrînd încet, semn că oxigenul mai trece prin el, acum inutil, uitat acolo. Se aud mai multe voci. Cîteva persoane, îmbrăcate în alb, trec pe lîngă el. Două surori intră în cameră cu o targă aşezată pe un cărucior. E nevoit să se retragă la perete ; se rezemă de zidul alb şi rece care îi face bine, îl simte sub palmele fierbinţi. N-a rămas decît lumînarea, flacăra ei mică se zbate la trecerea lor. Una din femei îi spune ceva... Verigheta, ceasul, inelul... Iulian întinde mîna, le ia, se uită la ele... Cineva aranjează patul, întinde cearceafuri curate, albe, prea albe... O femeie cotrobăie prin noptieră, scoate un prosop, îl mototoleşte, îl vîră pe furiş în buzunarul larg al halatului, mai pune acolo ceva... se apropie de cărucior, îl împinge spre uşă...

Ajung în dreptul unui lift, căruciorul e tras înăuntru cu mişcări smucite, capul bătrînei se leagănă de cîteva ori lovindu-se de marginea de metal. Iustin ezită să intre. Iulian îl cheamă. În urma lor se închide o grilă de fier. Zgomot strident. Se deschide peste puţin timp, căruciorul e pus în mişcare. Coboară o scară. Căruciorul saltă pe trepte.

Înaintează pe una din aleile spitalului. Merge în urma lor fără să ştie încotro se îndreaptă, fără să întrebe pe nimeni. Ajung în faţa unei clădiri. Se deschide o uşă dublă. Căruciorul e urcat pe trepte şi împins înăuntru. Priveşte cele două rînduri de mese albe înşirate în stînga şi în dreapta. Casa morţilor. În jurul lui voci, şoapte, zgomote, ecouri... Trupul inert al bătrînei e tras de pe căruciorul-targă şi aşezat pe una din mese. Respiră adînc de cîteva ori şi strînge dinţii. Capul bătrînei e pus pe

o bucată de lemn cioplit, ceafa îi ajunge în dreptul unei scobituri, ca un braț ce se mulează pe dedesubt. O femeie vrea s-o dezbrace : „s-o pregătească pentru..." Se aude glasul lui Iulian. Dispar pe rînd, comentînd în șoaptă, ca niște ursitoare deghizate în halate albe, alungate de acolo, nemulțumite. Rămîn singuri. Tavanul înalt de sticlă — prin care cobora o lumină blîndă — cîteva ghivece cu flori înghețate și ecoul ce se formează la fiecare zgomot. Stă lîngă ea, se uită la trupul lungit pe masa albă, i se pare acoperit cu zăpadă ; în minte îi apare flacăra mică și tremurătoare a lumînării care rămăsese pe noptieră. Aude în el răsunînd un glas care pronunță cuvintele cu nevolnicie, ca și cum fiecare silabă ar fi trebuit împinsă de la spate, scoasă din adîncuri, rostogolită la mal, trăind, în această strădanie și cazną, liniștea și împăcarea singurului drum care duce spre ea. La urmă face o cruce, o singură cruce.

Își lăsă mîna pe lîngă trup, se răsucește în loc și se desprinde de acolo. Merge cu trunchiul drept, cu palmele lipite, temător să nu-și piardă echilibrul. Coboară treptele. Ajunge în curte. Se oprește în loc, respiră adînc, încearcă să-și potolească sîngele ce-l izbește în ceafă. Aerul rece îl înviorează.

Ninge cu fulgi mici și rari. Simte frigul cum îi cuprinde trupul. Își dă seama că plecase fără palton. Strînge haina la piept și ridică gulerul. Înaintează cu privirile în pămînt pe una din aleile spitalului.

■

Se așază la masă. Stă cu capul sprijinit în mîini, cu coatele pe hîrtiile de pe birou, incapabil de vreo mișcare. Simte că cineva îi face un semn bătîndu-l pe spate. Nu reușește să se întoarcă, deși, cu gîndul, săvîrșise

mișcarea. Deslușește o voce care i se pare cunoscută. Ridică privirea.

„Cu dumneata vorbesc, tovarășe Arghir !"

Strînge pleoapele, încearcă să se concentreze. Îl aude pe Meșteriu. Îi vorbește încet, dar cu atîta furie în glas încît îl determină să fie mai atent, să-i înțeleagă cuvintele.

„Nu admit ca un salariat din serviciul de care răspund să părăsească lucrul și să plece din întreprindere ! Ce s-ar întîmpla dacă toți am proceda ca dumneata ? ! Cine ar mai executa lucrările ? !"

Nu-l mai aude. Stă cu ochii îndreptați spre el, îi vede buzele — se mișcă din ce în ce mai repede — și fața congestionată, cu ochii albi în orbitele adînci. După un timp, buzele se opresc și din nou ajunge pînă la el o voce care parcă vine din altă direcție.

„...l-a chemat cineva la spital. Are acolo o mătușă bolnavă..."

„Ce spital și ce mătușă ? ! strigă Meșteriu. Pe mine nu mă duceți voi cu una cu două ! Mătușă, spital, sau mai știu eu ce alte minciuni și baliverne ! Și, te rog, tovarășe Aristide, să nu te transformi în avocatul tovarășului Arghir !"

Glasul lui Meșteriu se «rupe» brusc. Buzele și mîinile i se mișcă mai departe. Gesturile dezordonate îl ametesc. Își îndreaptă privirea spre fereastra cu gratii. Zărește cîțiva fulgi. Trăiește un moment de liniște și calm, chiar zîmbește la gîndul că poate oricînd să-și ridice ochii spre geam și să urmărească fulgii care alunecă leneși prin «pătratul lui de cer».

11

MĂ ÎNTREB MEREU, CUM A PUTUT CATINCA să ne stăpînească pe toţi şi cum de am acceptat noi ? ! Şi după atîţia ani, într-o seară, Amalia îmi spune că sînt răspunzător de viaţa ei lipsită de orice bucurie... Nu mai pot dormi, aţipesc în timpul zilei, noaptea stau cu ochii pe pereţi, mă gîndesc la ea, la mine, iau o carte, citesc, cred că îmi vine somnul, dar cum închid ochii o văd din nou... Cotrobăi prin lăzi, răsfoiesc zia-

rele din timpul războiului, mă uit la fotografii și doar în zori mă doboară oboseala. Cîteodată, noaptea, vreau să mă duc la ea, să-i spun că îmi pare atît de rău pentru tot ce am făcut, dar... Nu e vorba de un simplu regret, e altceva mult mai grav decît remușcarea... Iustine ! Cînd nu dorm mai multe nopți, îmi trec prin cap fel de fel de bazaconii, mă trezesc bolnav, zac în pat toată ziua... Cu viața mea puteam face orice, dar cu viața Amaliei nu aveam dreptul ! Verona a murit mai demult, parcă am uitat-o, avea altă fire, mai egoistă. Amalia are cel mai bun suflet din cîte am întîlnit... Și eu am ucis-o ! N-am rămas cu nimic din tot acest zbucium care se numește viață ! Asta-i pedeapsa și trebuie s-o accept ! Mă înțelegi ? ! Nimic !"

Iustin îl ascultă atent, îi simte febrilitatea, e jenat de mărturisirile bătrînului : el l-a provocat și tot lui îi este greu să le primească.

„Am iubit-o pe Catinca mai mult decît crezi, și Trifon respiră adînc de cîteva ori, face efort să se stăpînească. După ce a murit Scriban am fost pentru ea doar un simplu refugiu. Atunci m-am mulțumit și cu asta, eram îndrăgostit de ea din tinerețe, ca în filmele de epocă, melodramatice și lacrimogene. Hm ! A murit fără să simt că mi-a aparținut cu tot sufletul, nu știu cum să-ți spun... Ultimele ei cuvinte au fost adresate copiilor, iar cînd a vorbit cu mine m-a rugat să am grijă... de copii. I-am respectat rugămintea, am făcut tot ce a fost posibil : i-am înfiat — să nu mai poarte numele lui Scriban, să poată găsi de lucru — le-am dăruit ce am avut, dar nu le eram tată. Pe Scriban îl adorau, el era eroul, eu un simplu avocat la fosta Bancă Națională ! Și iată-mă azi, după atîția ani, alături de Amalia. Nu i-am dăruit nimic, din contra, am împiedicat-o să-și

facă viața ei... Nu mai pot schimba nimic, tocmai la vîrsta mea, cînd trebuia să nu regret... să am nopțile liniștite. Și cel puțin să fi avut un sens, să se justifice într-un fel sau altul ? Să zicem că Amalia a fost sacrificată dar Catinca m-a iubit... Hm ! Iertare nu există !"

Încordare și în același timp «satisfacție» că poate vorbi cuiva, se poate destăinui încercînd să scape de gîndurile ce i-au bîntuit nopțile.

„Crezi că am uitat ziua în care ai găsit banii în casetă și mi i-ai dăruit ? ! Nu știi ce-a fost în sufletul meu !... Nici acum nu i-am cheltuit, nu mă pot atinge de ei, îi ocolesc chiar dacă nu mai am în portofel decît cinci lei."

„Unchiule Trifon ! Poate că povestea asta... Nu vrei să..."

„Nu mă întrerupe ! Dacă am început să-ți vorbesc, trebuie să ajung la capăt ! glas sever, autoritar. Ți-am spus că Maria a cheltuit banii lăsați de Catinca pentru taică-tu ! Nu-i adevărat ! Și bătrînul îl privește în ochi fără nici o încercare de a se eschiva sau a diminua gravitatea faptei. Și eu am luat din banii ăia ! Ai auzit ? ! Copiii Catincăi o duceau rău, îi dăduseră afară din școală... veneau la mine și îmi cereau, nici eu nu aveam, luam de acolo... Lui Ion i-am găsit un post pe un șantier, Domnica a vrut să se mărite, pentru verighete i-am dat un inel de-al bunicului, bani însă pentru nuntă n-aveam. Am luat din plicul pe care scria : *Andrei Arghir.* Maria, pe de altă parte, îmi cerea și ea... Și cînd Andrei a ieșit din pușcărie, plicul era gol. Andrei și voi trăiați din leafa Drinei, poate n-aveați ce mînca. M-a amenințat să-i spun adevărul. Am tăcut. Apoi m-a reclamat... Și în ziua în care ai bătut la ușă, am crezut că ai venit să-mi ceri partea lui taică-tu și d-aia te-am primit atît de rece, parcă nici nu-mi venea să mă uit la tine... Știam

că la mijloc e o treabă scîrboasă, lustruiam argintăria și evitam să te privesc..."

„Unchiule Trifon ! Nu mi-ai spus nimic despre argintăria dumitale !"

„Las-o în plata Domnului ! Nu-mi stă mintea la ea ! și bătrînul face un gest smucit cu mîna, parcă ar vrea să le arunce de pe rafturile unde strălucesc aliniate. Spuneam la început că nu e suficient să-ți recunoști vinovăția. Am greșit cu Amalia, am greșit cu taică-tu și cu tine, chiar dacă am o scuză, trebuie să suport consecințele, iar tu trebuie să-ți ceri dreptul ! Și acum vin și te întreb : «Ce faci ? Ce cale apuci !» Și tot eu îți răspund : «Nu-mi ceri nimic !» Mai mult ! Cînd ai găsit în casetă cei opt sute de lei promiși de Maria pentru înmormîntarea lui taică-tu, i-ai pus deoparte, ca și cum nu i-ai fi văzut. Cu toate că te-am primit atît de rece, ai venit și a doua oară, m-ai întrebat despre ai tăi și ți-am povestit și la urmă am simțit că nici eu nu mai pot trăi fără istoria lor. Cum vine asta ? Tu, un tînăr de treizeci de ani, m-ai pedepsit cumplit prin tăcere... te-ai purtat frumos cu cel care ți-a mîncat banii și a vrut să te dea afară din casă ! Tot de la tine am înțeles că am greșit față de Amalia și mai mult... vrei să pui capăt discordiei și dușmăniei din familia noastră. Mi-am găsit ispășirea în nopțile nedormite și spaima de ziua în care voi simți sfîrșitul și voi fi singur... nu-mi veți da iertarea voastră !..."

„Unchiule Trifon ! Te rog să te liniștești !' Uite ! Tremuri și ești palid. Abia respiri ! Nu mai vorbi. Îți promit că niciodată nu vom discuta... Încearcă să te calmezi ! Te rog ! Îți face rău și mi-e teamă..."

„...să nu-ți fie teamă de nimic ! Mă simt bine. Acum trebuie să mă asculți pînă la capăt ! Ziceam... ziceam că tu n-ai încercat să mă pedepsești, să te răzbuni... și parcă

îmi pare rău, mi-e ciudă pe tine, sînt gelos și rău, aș vrea să te lovesc, pentru că tu nu m-ai lovit. E mai ușor să te aperi, decît să fii iertat ! De aceea ziceam la început că important este nu numai să știi cine e vinovat, sau să-ți recunoști vinovăția sau s-o tăgăduiești, important este... ce faci cu vinovăția mea și ce fac ceilalți cu vinovăția lor ? ! Ce fac oamenii cu păcatele noastre ? Tu ai tăcut și m-ai făcut să-mi recunosc greșeala... Nu e ușor ! Nu e deloc ușor, mai ales la vîrsta mea ! Ceilalți de ce n-au procedat așa ? ! De ce n-au luat calea îngăduinței ? De ce au lovit cu biciul ? Am greșit noi atît de mult ? Trebuie să ne cruțăm, sau să fim neiertători ? Să scoatem cuțitul sau să... E blestemul vieții... sau putem să-l oprim ? N-ai să schimbi nimic, chiar dacă încerci !... Ce aer puțin e aici ? ! Prea puțin..."

„Vrei să deschid fereastra ?"

„Da..."

„De ce duci mîna spre gît ? ! Te sufoci ? !"

„Da, puțin..."

„Respiră ! Așa ! Stai liniștit și respiră adînc ! Lasă-ți capul pe spate ! Mă auzi, unchiule Trifon ? Hai ! Încearcă să te relaxezi ! Ți-e mai bine ? Uită-te la mine !... Mă vezi ?"

„Hei ! Ești... Cum să nu te văd ? ! Mă simt bine... Să nu intre Amalia tocmai acum... iar... iar o să zică... doctorul ! Nu vreau să-l mai văd pe doctorul Scripcă !"

„Amalia e plecată în oraș. N-ai grijă. Stai potolit cîteva clipe ! Nu te mai frămînta. Te rog..."

Capul sprijinit de speteaza înaltă a fotoliului, ochii închiși, pe frunte broboane de sudoare, buzele uscate, un zîmbet abia schițat îi luminează obrajii. Iustin încearcă să scape de orice gînd, ar vrea să se ducă la fereastră, cel mai mic zgomot ar putea să-l tulbure pe bătrîn, își îndreaptă privirea spre vasele de argint ali-

niate pe etajere ; nu au fost lustruite, au pierdut strălucirea, sînt înnegrite iar pe alocuri au prins o pojghiță vineție. Fața bătrînului a căpătat culoarea vaselor de argint. Tușește, deschide ochii, vrea să vorbească. Iustin zice la întîmplare, vrînd să schimbe subiectul discuției :

„Ce ai mai găsit, unchiule Trifon, prin lăzi ?"

„Credeam că am mai multe cărți de Drept. Știu că dai un examen de intrare în avocatură și m-am gîndit că îți folosesc... cu toate că sînt cam depășite..."

„Pentru mine ai căutat în cufere ?"

„Nu numai pentru tine ! Am făcut «un inventar», și încearcă să rîdă. Închid prăvălia !"

„Ce vrei să spui ?"

„...am fost în pod și în boxa de la subsol, spune Trifon ocolind răspunsul. Am găsit ceva... Sînt acolo ! Ți le-am pregătit ! și îi arată cu mîna un teanc de cărți. *Tratatul de Drept și Procedură penală al lui Tanoviceanu, Dreptul civil de Planiol,* un curs de *Drept Roman,* pe care am învățat în timpul facultății, e subliniat cu diferite culori... iar cel legat în piele e *Codul general al României de Hamangiu* și prima *Constituție !* Nu cred că îți vor folosi, să le ai în bibliotecă..."

Iustin se uită la cărți, le răsfoiește, trece cu mîna de-a lungul coperților, pe una din ele e scris cu litere aurii : «Stelian Trifon. Doctor în Drept». Citește cu glas tare. Bătrînul zîmbește.

„Fleacuri ! Zăceau de atîți ani acolo ! Mucegai ! Mai interesante sînt ziarele din timpul războiului, colecții întregi : fotografii și anunțuri cu litere mari pe prima pagină ! Și acum trăiesc emoția de atunci. Ce curios, a doua zi nu mai interesează pe nimeni, după cîțiva ani un ziar e grozav ! E din nou cald ! Mai puțin mistificat decît istoria ! Amalia spune să le vindem la Academie. Cine să le ducă ?"

„Ce faci cu ele ?"

„Le-am răsfoit, acum am renunțat... Le pun pe foc !"

„De ce ?"

„...dacă vrei, poți să le iei. *Universul* e în colecție completă : 39—44. Restul le arunc !"

„Le-ai ținut atît timp și acum ?..."

„Da... Ți-am spus că închid prăvălia. Văd că te uiți curios la mine !... Mă opresc... altfel mă sufocă."

„Cine ?"

„Trecutul și morții !... Le-am tulburat liniștea și nu e bine ! Parcă toți vor să vorbească prin mine, să-și descarce inima... Mi-e teamă să nu-mi pierd mințile ! În nopțile de coșmar, îi văd pe toți îngrămădindu-se spre gură, vor să le dau glas durerilor. Strigă ! Mă imploră să vorbesc în numele lor. Și tu, Iustine, ar fi bine să-i lași în pace... Ești tînăr ! Însoară-te ! Fă un copil. Eu n-am avut copii și am suferit ! Trăiește-ți viața, așa cum e, bună sau rea, nu te mai uita în urmă..."

Părul alb răvășit, brațul lăsat în jos pe lîngă fotoliu, pledul căzut pe covor, în jur plicuri, scrisori, reviste și cufărul cu ziare.

„...Scriban a dominat-o pe Catinca, ea pe mine și eu, la rîndul meu, pe Amalia. Un șir întreg de supuneri, un șir de crime ; glas șoptit, ostenit. Și tu vrei, Iustine, să te porți altfel decît noi ? ! Hm ! Ce cutezanță ! Ești prea liber ! Drumul trebuie ales de rațiune și interes. Nimic altceva ! Poate ți se pare nefiresc... eu, la vîrsta mea, te îndemn să trăiești ca oricare altul de pe stradă ! Nu cumva a înnebunit unchiul Trifon ? ! Ești neobișnuit nu numai cînd săvîrșești o faptă ieșită din comun, dar și cînd urmărești cu perseverență și putere un gînd pentru care ești hărăzit. Și tu, Iustine, simt că vrei să-ți duci la capăt un gînd al tău ! Asta înseamnă o luptă dură, pe viață și pe moarte ! Ai de partea ta dreptatea, ei au

puterea ! Cine crezi că va învinge ? ! Nu-mi plac eroii şi moraliştii ! Au ceva caraghios şi inuman ! Tu eşti prea rigid şi ambiţios ! Nu-mi place ! Uită-te în jur ! Noi aşteptăm să cadă drobul de sare în capul copilului din copaie ! Îţi aminteşti povestea lui Creangă ? Nu luăm copilul de lîngă sobă ! Nu îndepărtăm nici drobul de sare. Ne lamentăm şi trăim într-o permanentă frică ! Aştia sîntem ! Caraghioşi ! Nu avem conştiinţa libertăţii. Nu sîntem capabili de un gest eliberator. Şi vii tu să îndepărtezi drobul de sare ! Hm ! Fii atent ! Să nu calci copilul cînd te vei întinde spre sobă ! Să nu distrugi tocmai ce e mai de preţ ! Ai putea să-mi spui că îţi asumi acest risc pentru că merită, după aceea, copilul şi părinţii vor scăpa de orice ameninţare. Nu cumva strici o obişnuinţă, un echilibru în care trăiesc de atîta timp copilul, mama şi ameninţarea ? Mai bine să-ţi vezi de treaba ta ! Şi eu... de bătrîneţele mele. Hai ! Ajută-mă să arunc totul în foc... Pune deoparte cărţile de Drept şi colecţia *Universul.* Amalia va fi fericită că am scăpat de ele... Ce te uiţi aşa ? ! Hai ! La treabă !"

Bătrînul se ridică din fotoliu, calcă peste pătură, deschide uşa de la sobă, îşi trage un scaun în apropiere şi începe să arunce în flăcări : ziare, reviste, cărţi poştale, scrisori, plicuri, bilete de cambie, poliţe, bilete de bancă, redevenţe... toate iau drumul spre sobă. Fără grabă, calm, mai întîi le mototoleşte, aşteaptă puţin să ardă cele aruncate, apoi le face loc cu ajutorul unui vătrai. Din cînd în cînd îşi lasă privirea spre un plic, o fotografie, sau citeşte un titlu scris cu litere mari pe un ziar. Nici emoţie, nici bucurie, un lucru care trebuie făcut, dus pînă la capăt pentru a trăi mai departe.

Iustin îl ajută fără entuziasm, trage un cufăr, deschide o ladă, scoate două teancuri groase de reviste.

Muncesc amîndoi în tăcere, cu fețe îmbujorate de efort și de căldura radiată de flăcările ce joacă pe fețele lor.

Ușa se deschide brusc. Amalia intră speriată de fumul și mirosul răspîndit prin casă. Rămîne în prag nemișcată.

„Cum, Trifon ? ! îngînă ea. Te-ai hotărît să le arzi ? ! Eu am spus așa, în glumă, să scăpăm de ele... Țineai atît de mult la ele și la amintiri !"

Bătrînul nu-i răspunde, își vede de treabă, e nemulțumit că ard prea încet.

„Te-ai umplut de praf atîtea săptămîni... le-ai adus din pod și de la subsol și acum ? ! Parcă îmi pare rău ! Uite ! O carte poștală de pe timpul războiului ! «Pe această parte se scrie numai adresa. Nu se scrie nimic privitor la armată. Nu se pune data și nici localitatea». E trimisă de Spiliadis pentru Liz..."

„Gata ! Am terminat cu vechiturile ! Ai găsit ceva de mîncare ?"

„Da... Să știi că îmi pare rău..."

„Carne ?"

„Nu."

„Atunci ? !"

„Parizer..."

„Bun și ăla ! Pune-l în tigaie și prăjește cîte un ou. Rămîne și Iustin cu noi la cină..."

12

„DANA MI-A SPUS CĂ A PRIMIT UN TELEfon de la dumneata...“ şi ochii lui se opresc în ochii ei, fără să clipească, aşteptînd răspunsul.

„Da... Trifon mi-a dat numărul. Dana a fost extrem de amabilă, mi-a spus că n-ai sosit încă, dar te va anunţa“, şi bătrîna surîde.

„După opt ani, nu cred că mi-ai telefonat să-mi auzi glasul, sau să... De ce te eschivezi ?“ şi Iustin zîmbeşte

privind-o mai departe în ochi, fără să-i dea posibilitatea să-şi ia privirile de la el.

„Mă eschivez ? ! Auzi ! şi rîde încet. Într-adevăr. Nu te-am văzut de mult timp, avem atîtea să ne spunem... Hm ! Acum eşti un bărbat în toată puterea cuvîntului, sper că nu te grăbeşti... cum făceai atunci cînd plecai la examene ? !" şi bătrîna îşi aranjează părul şi îşi caută o poziţie mai comodă în fotoliu.

„Nu. Nu mă grăbesc ! Din contra, vreau să te ajut să trecem peste această conversaţie de început, banală şi uneori ipocrită... în care se serveşte dulceaţă de nuci verzi, sau şerbet făcut în casă... aşa cum se primeau oaspeţii în Casa cu lei din Cîmpeni, sau în casa bătrînească de la Ţintea... Nu-i aşa, mătuşă Maria ? !" şi Iustin rîde, are o expresie în care încrederea se întîlneşte cu amabilitatea, chiar cu eleganţa în gesturi şi atitudine, moştenite de la cei din familie.

„Ştii toate astea ? !" întrebă surprinsă bătrîna, continuînd să surîdă.

„Da... ştiu cîte ceva despre ai mei... Chiar şi din viaţa dumitale !" şi zîmbetul de pe faţa lui dispare brusc.

„Mă bucur... sigur că mă bucur !" zice bătrîna simţindu-i forţa care parcă o încercuia pe măsură ce trecea timpul.

„Ne cunoaştem destul de bine, intervine Iustin. Ce rost mai au toate astea... cum să le spun... în sfîrşit. Chiar dacă au trecut atîţia ani de cînd nu ne-am văzut, dumneata rămîi mătuşa mea..."

„Iar tu nepotul meu !" îi replică imediat bătrîna cu alt ton, fiind parcă rîndul ei să iasă la atac.

„Chiar dacă am fost nepotul neascultător şi ingrat..."

„Hai, lasă... lasă ! Nu încerca să... Poate am rămas cu obiceiuri mai vechi, sînt demodată... Doream să aflu cîte ceva despre tine."

„Ce fac și cum o duc cu sănătatea sau... Ceva... concret ?“ și Iustin se aplecă puțin peste măsuța dintre ei, o privește atent, relaxat, chiar bine dispus.

„Ești foarte direct ! Un dur, cum se spune acum printre tineri !“ și bătrîna izbucnește în rîs, scăpînd și de data aceasta, rămînînd stăpînă pe ea.

„Nu-nu ! Nu sînt dur, din contra !... Cineva îmi reproșa că sinceritatea mea n-a fost suficient de dură... Sau, știu și eu ? ! Cine știe, poate sînt chiar un dur ! Auzi vorbă !“ și Iustin rîde amuzat.

Bătrîna se ridică din fotoliu și se îndreaptă spre perdeaua de la fereastră, i se păruse că «nu cădea bine» ; cu puțin timp înainte aranjase farfuria pe masă, își îndreptase gulerul, luase o scamă de pe braț, mișcări mici, greu de remarcat, prin care evada, încerca să se regăsească, să se concentreze, să-și cîștige calmul, să evite izbucnirile. După ce aranjează perdeaua, aprinde o lampă cu abajur din mătase japoneză.

„Mi-a spus Trifon că treci destul de des pe la el, zice bătrîna întorcîndu-se spre fotoliu. Ați stat de vorbă despre familia noastră, despre noi toți... Se pare că te interesează anumite întîmplări din trecut. De ce n-ai venit și la mine ? Poate ți-aș fi povestit și eu... Faptul că am mîzgălit cîteva pînze... Hm ! De ce să nu recunosc, nu pictam atît de rău... Ar fi fost pentru tine o chezășie că... nu sînt atît de seacă !“ și bătrîna rîde ușor, cu acel farmec al femeilor de lume, cu educație aleasă, știind să fie agreabilă și cuceritoare, chiar fascinantă.

„Aș fi venit, mătușă Maria. Te-aș fi căutat, te asigur...“

„Nu cred ! Și tu ești un Arghir, cu încăpățînările familiei noastre !“ și bătrîna surîde, fața ei primește o lumină nouă, destinsă.

„Nu te contrazic... aș fi preferat să le spui ambiții. Te rog să mă crezi... Aveam de gînd să trec pe la dumneata și poate de aceea am fost... cum să-ți spun, surprins cînd Dana mi-a spus că m-ai căutat. Telepatie, mătușă Maria ! Vocea sîngelui mă chema către dumneata ! Ha-ha ! și rîde puternic, smucit, săltîndu-și trupul sprijinit de fotoliu. Hm ! Nu puteam să las unele lucruri nedezlegate ! și rîde mai departe ; bătrîna e surprinsă de veselia lui care îl prezintă sub o altă înfățișare, necunoscută de ea pînă atunci. Cum se zice : *Puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, ca să fie legate și dezlegate în cer cîte dînșii pe pămînt s-au legat și s-au dezlegat.*"

„Ce vrei să spui ? !" întreabă ea, încetînd să mai zîmbească, ducînd o mînă spre gît, nedumerită, derutată.

„Aveam nevoie de «dezlegarea» dumitale... Amîndoi, adică dumneata și unchiul Albert reprezentați o perioadă din viața mea... El a murit, dumneata ai rămas... Nu puteam să te ocolesc, ar fi trebuit să mă ocolesc pe mine și asta-i mai greu ! Dar nici dumneata nu puteai să mă eviți... Nu-i așa ? ! Poate aveai nevoie de «dezlegarea» mea. Înțelegi, mătușă Maria ? !"

„Da... sigur că înțeleg, spune ea neștiind dacă glumește sau vorbește serios. Te referi la perioada cînd erai student ?"

„Nu numai atunci ! N-am ajuns acolo, și se oprește, își ia ochii de la ea, apoi zîmbește parcă unui gînd ascuns. Doream să aflu... o întîmplare mai veche... din timpul războiului, eram copil... O întîmplare pe care dumneata o cunoști foarte bine... Familia Arghir era refugiată la Predeal, în casa Catincăi... Și cum ziceam... ai pictat destul de bine. Ai avut har ! Lucru mare ! Aleasă între aleși ! Da-da ! Asta presupune sensibilitate sufletească. O garanție... nu de obiectivitate !"

„De ce ? !"

„Nu e posibil... nu este omenesc posibil ! Ai simțit frumusețea culorilor... asta înseamnă un plus de mistificare. Ne-am cam jupuit între noi, mătușă Maria ! spune el cu glas încet, fără să zîmbească, privind-o insistent. Ai fost însă acolo, la Predeal și asta... Mai tîrziu, mai tîrziu o să te întreb...", și se ridică din fotoliu cu o mișcare înceată, leneșă, mai bine zis concentrată, temîndu-se parcă să nu scape din propriile chingi.

Face cîțiva pași prin cameră, privește tablourile. Rămîne mai mult timp în dreptul unuia dintre ele, apoi se răsucește spre bătrîna ce stătea pe canapea și se uita atentă la el, puțin derutată, neînțelegînd prea bine ce urmărește ; simțise că el conduce corversația, cu toate că ea îl invitase «să-i spună ceva» ; este adevărat, bănuise că nu va ocoli cele petrecute în urmă cu cîțiva ani, dar tocmai lipsa acelor reproșuri o surprinde ; parcă nu face altceva decît s-o înconjoare cu fire subțiri, transparente, s-o stăpînească treptat.

„Și eu am acasă cîteva tablouri pictate de dumneata. Un peisaj... malul unui lac, cîțiva pomi cu tulpini noduroase, frunze mari, apa lacului, la mijloc o insulă, iar deasupra ei, acolo unde se întîlnește cu cerul, o coloană de fum, ca un abur ce se răsucește spre nori. Cînd eram copil și stăteam bolnav în pat, mă uitam la el ore în șir în special la coloana de fum... De acolo speram că va apare vindecarea mea și voi putea ieși din nou în curte să mă joc. Visam că voi ajunge cîndva într-un loc ca acela din tablou. Erai «coloana de fum» a copilăriei mele... «coloana de vis», mătușă Maria !" și Iustin rămîne mai departe în mijlocul odăii, uitîndu-se la ea.

„...n-aș fi... nici n-aș fi crezut ! spune bătrîna emoționată, cu ochii ridicați spre el, așezîndu-și cu gesturi mici, tremurătoare, gulerul frumoasei rochii. Mă bucur...

Niciodată... Un tablou de-al meu să fie atît de... Să aducă vindecare și speranță ! E în fond tot ce am dorit mai mult ! Nu știu dacă mă înțelegi ?" și în clipa aceea toate măsurile ei de precauție și prudență — pe care și le-a propus cu puțin timp înainte — s-au spulberat în fața acestei dezvăluiri neașteptate.

„Mai am un bătrîn... un preot catolic și o negresă cu pieptul descoperit, cu o floare roșie în gură și o eșarfă ce-i alunecă de pe umeri..."

„Da ! Da ! Le știu ! spune ea entuziasmată, cu un strigăt scurt în glas. Le-am pictat pe vremea cînd eram în Casa cu lei !" și fața bătrînei e inundată de o bucurie imensă, ca o lumină ce s-ar fi ridicat dinăuntru și care i se concentrase în ochii ce scînteiau puternic.

Emoționată, fîstîcită, neștiind ce să facă, se ridică în picioare, încearcă să-și ascundă tensiunea.

„I le-am dat lui Andrei, cînd s-a însurat cu Irina. Nici nu-ți închipui cîtă plăcere mi-ai făcut ! Îmi pare bine că le ai și le prețuiești..."

Urcă treptele ce duc spre cealaltă cameră și dă la o parte draperia ; dispare dincolo, se aude scîrțîind ușa unui dulap și după cîteva clipe apare mai liniștită, se strecoară printre cele două părți ale draperiei cu un gest în care trupul i se leagănă elegant, cu acel farmec al femeilor care știu să se deplaseze, să evite mișcările smucite, colțuroase, lipsită în același timp de afectare, ceea ce îi dă un plus de feminitate.

Iustin o privește zîmbindu-i împrietenit, dar își continuă încercarea de învăluire, ca și cum tot timpul ar țese în jurul ei fire nevăzute din mijlocul cărora ea ar vrea să se elibereze cu gesturi cuminți, liniștite, asemănătoare celor cu care înlăturase mai înainte draperia de pluș.

„Voiam să te întreb... De ce nu te-ai ocupat în mod serios de pictură, mătușă Maria ? Cînd stăteai în Casa cu lei... pictai aproape în fiecare zi, primeai lecții de la un profesor... Îți luai șevaletul și te duceai în parcul din fața casei, printre brazi și salcîmi. Elvira răsfoia reviste de cinema, poate îndrăgostită de vreun actor, iar Ana citea o carte... Dumneata însă lucrai toată dimineața..."

„De unde știi toate astea ? !" întrebă ea surprinsă.

„Nu le știu atît de bine ca dumneata. Dar... de ce n-ai urmat Belle-Arte ?"

„Vezi tu — începe ea să vorbească captată de subiect —, m-am gîndit de nenumărate ori... După ce am terminat liceul, cînd am vrut să mă duc la București, să mă înscriu la Belle-Arte, am plecat din Cîmpeni, ne-am mutat la Țintea. Tata n-o ducea prea bine cu banii, vînduse Casa cu lei..."

„Pentru a-și scoate de sub ipotecă Pădurea Alba."

„Da... Pădurea de salcîmi era slăbiciunea lui ! Spunea că e frumoasă și inutilă. Nu avea din ea nici cel puțin lemne de foc... Pentru Pădurea Alba ne-am înfundat într-un sat ca Țintea", și bătrîna oftează adînc.

„Te rog să nu te superi... Dacă dumneata ai fi dorit să urmezi o facultate, sînt convins că bunicul Bobo nu s-ar fi opus. Ar fi vîndut cîrciuma din colț sau brutăria și ar fi făcut rost de bani. Ai vrut să pleci cu adevărat la București ? Ai fugit d-acasă ?" și Iustin se apropie de ea căutîndu-i ochii.

„..."

„Aveai totul ! Providența îți dăduse talentul... Nu-i ușor să faci cu tine un legămînt pe viață, fără să-ți dea cineva o asigurare că vei reuși... Arta e cea mai cumplită aventură din care foarte puțini ies învingători ! Dumneata ai plecat la București să te măriți, acesta era

gîndul care te preocupa ! Ţi-ai înşelat propriul har, cel mai de preţ ! Erai aleasă între aleşi ! Ştii de ce ?"

„Spune !" şi bătrîna îşi îndreaptă umerii, îşi cambrează spatele şi îşi aşază cu un gest nervos gulerul rochiei.

„Ai fost întotdeauna la mijloc, continuă el cu glas încet. Ai rămas acolo unde balansul era perfect, la întretăierea liniilor de forţă de unde nu puteai să cazi, dar nici să te înalţi. Ai stat între Catinca şi Elvira. Tata, Ana şi George au avut poziţii separate. Ai fost toată viaţa dominată de Catinca, ea ţi-a spus ce să faci, încotro s-o apuci, cu cine să te măriţi. Ţi-a cumpărat şi casă, pentru a fi cît mai aproape de ea. Elvira s-a supus acestei tiranii pînă la un punct, apoi a început să se războiască, întîi cu Catinca, apoi cu dumneata. Nu numai pentru avere şi bani... adevărata cauză a fost dorinţa ei de a se elibera. Dumneata n-ai avut nici o dată curajul să te revolţi. N-ai avut puterea să-i spui sincer ce gîndeşti. Te-ai minţit singură !"

„Nu-i adevărat ! ripostează ea cu putere. Erau alte împrejurări, mai ales în artă ! O artistă era considerată o tîrfă..."

„Nu te scuza dînd vina pe împrejurări, mătuşă Maria ! N-ai vrut să te loveşti de o uşă ce s-ar fi deschis numai dacă ai fi izbit de zece ori, fără să ştii ce este dincolo, ce te aşteaptă în odaia învecinată. Te-ai căsătorit cu Albert, acel munte de egoism şi ai uitat de pictură ! Regretai că natura îţi dăruise talentul, te pusese într-o situaţie dificilă, ca şi cum ţi-ar fi oferit ceva de care nu aveai nevoie, îţi provoca bătaie de cap..."

„N-ai dreptate ! Ce ştii tu despre viaţa mea ?" şi bătrîna încearcă să se stăpînească mototolind în pumn batista albă.

„Te rog să nu te superi, dar toată viaţa... ai luat de la alţii !"

„De la cine ? !“ și rotește capul spre el cu un gest iute, nervos.

„De la Catinca, Albert și de la tata... cînd era arestat, apoi banii promiși la înmormîntarea lui. Bani sfinți, mătușă Maria ! Dar vom ajunge și acolo... Mai tîrziu...

„Nu ! Prefer să...“

„Te rog să mă asculți... fără să te enervezi. N-ai fost orgolioasă sau puternică asemeni Catincăi, nici răzbunătoare și îndîrjită ca Elvira... Ai fost abilă, este arma dumitale !“

„Iustin ! Nu crezi că ar fi cazul ? ! În casa mea ! La vîrsta mea ! Nu admit să-mi vorbești în acest fel !“ se bîlbîie ea indignată, congestionată la față.

Bătrîna încearcă să se ridice de pe canapea. Iustin se apleacă spre ea și o prinde de mînă. Rămîne împietrită privindu-l atent.

„Mătușă Maria ! spune el cu glas șoptit. Te rog să stai lîngă mine și să mă asculți ! Iartă-mă pentru ce-am zis înainte. Voi fi mai atent... Dar nu pleca tocmai acum... Stai lîngă mine și ascultă-mă pînă la capăt...“

Își retrage încet palma de pe brațul ei, ca o mîngîiere, o promisiune de înțelegere ; bătrîna întoarce privirea într-o parte, continuînd să frămînte batista în pumn. Rămîn așa, clipe în șir, într-o liniște desăvîrșită, grea.

„Spuneam... mai înainte — începe el să vorbească cu glas încet, potolit —, că dumneata n-ai reușit să scapi de cei doi tirani : Catinca și Albert. Nu te-ai refugiat într-o viață mondenă, n-ai avut amanți...“

„Hm !“ și bătrîna rîde scurt, nervos, subțire, nefiresc de subțire, aproape isteric, apoi încercă să-și stăpînească tensiunea zîmbind crispat.

„...n-ai plecat în călătorii prin Europa, n-ai găsit în lux o satisfacție, n-ai țipat așa cum făcea Catinca, nu te-ai luptat ca Elvira, n-ai rupt relațiile, așa cum a pro-

cedat George şi nu te-ai izolat ca tata sau Ana. Aş putea spune că ai fost cea mai echilibrată dintre toţi. Nici cel puţin n-ai fumat, n-ai băut, sau mai ştiu eu ce...

„Auzi vorbă ! Ha-ha !" şi bătrîna rîde din nou, de data aceasta cu plăcere.

„Ai fugit în altă parte... acesta e secretul dumitale prin care ţi-ai salvat viaţa şi te-ai deosebit de toţi ceilalţi ! Ştii unde ?"

„Hm ? ! Aş vrea să aud !"

„Evadai în artă, în rolul unei pictoriţe care eşuase datorită împrejurărilor nefaste... Era mai puţin obişnuit pe vremea cînd toţi erau preocupaţi de viaţa măruntă, burgheză, picantă, sau înfrigurată de pregătirile de război. Dumneata ai un aer rafinat, neîntîlnit la cei din clanul Arghirilor... distins, plin de farmec, uneori chiar fascinant..."

„Iustin !"

„Dă-mi voie ! Vorbeşti şi te mişti altfel, eşti preocupată de poziţia obiectelor care îşi cîştigă propria lor viaţă... Ai un ochi de estet care ştie să pună în valoare un vas cu flori, care e obişnuit cu ceea ce se numeşte culoare, lumină... Şi în felul acesta te salvezi ! Te rog să mă înţelegi, îţi vorbesc ca unui prieten. M-am gîndit la dumneata, gîndindu-mă la mine. Am vorbit despre dumneata, vorbind despre mine ! Nu vreau să greşesc... cum ai greşit dumneata, o greşeală de-o viaţă..."

„Iustin ! Te rog... Te rog să încetezi !"

„Mătuşă Maria ! Toate astea sînt valabile pentru mine... este mai mult o destăinuire a propriilor mele frămîntări... nu vreau să mă las tiranizat ! Nici eu nu ştiu ce cale să apuc ! Mă înţelegi ? ! N-am vrut să te jignesc, *nici cel puţin să te judec,* ci numai să te înţeleg... Şi în viaţa mea există cineva care ar dori să renunţ la

mine și să găsesc o evadare, oricare, chiar și în propria mea anulare... Cu o singură deosebire, mă iubește cu adevărat și de aceea e mai greu să iau o hotărîre, pe cînd dumneata... de la Catinca, de la Albert..."

„N-ai dreptate ! Pe Albert l-am iubit, l-am îngrijit tot timpul cît a fost bolnav. Îi pregăteam doctoriile, hainele curate, trusa de voiaj, apoi pleca la Iași și îl așteptam zile întregi. Nu-i adevărat ! N-am profitat de pe urma lor ! Ei au profitat de mine !" și bătrîna e cuprinsă de un plîns nervos, fără lacrimi, o adevărată criză ; își înfundă fața în batista albă și dantela tremură pe ridurile ei adînci.

Iustin se uită la umerii osoși ce i se profilează prin rochie, zguduiți de plîns ; o șuviță de păr îi alunecase pe frunte, descoperindu-i mai multe fire albe la rădăcină. Îi măsoară fiecare cută a pielii de pe gît, venele proeminente de pe mînă, degetele descărnate, pătate de semnele bătrîneții. Pentru o singură clipă regretă.

„Mătușă Maria ! începe el să vorbească încet, blînd. Te rog să te liniștești și să mă asculți mai departe... Cum s-ar putea numi faptul că iei un lucru care nu-ți aparține, sau că nu dai ce ai promis ?"

„Ar fi mai bine..." și bătrîna ridică ochii spre el, cerîndu-i parcă să se oprească.

„Nu, mătușă Maria ! Îmi pare rău, dar nu putem amîna ! A venit ziua în care trebuie să-ți spun tot ce gîndesc..."

„Dar înțelege că... Te rog !... Te rog să încetezi, sau să discutăm despre altceva."

„Să nu-mi ceri acest lucru ! Tata a suferit din cauza dumitale, a ajuns pînă acolo încît te-a reclamat... cu cel mai mare risc, acela de a lovi în noi, copiii lui. Îți dai seama unde ajunsese ? ! Unde l-ați împins voi ! Îți dai seama cît era de disperat dacă a trecut și peste noi ? ! Ai

refuzat să stai de vorbă cu el, n-ai vrut să recunoşti că banii lăsaţi de Catinca fuseseră luaţi de unchiul Trifon şi de dumneata. Atunci însă tata... era nevoit să vîndă un brici din casă, iar Leana să cumpere ghiozdanul meu de şcoală şi miţoasa în care dormisem de cînd eram mic. Nu avea pensie, se întorsese din puşcărie... Nu pot să te iert! Trebuie să-ţi vorbesc despre el şi despre ziua în care am lăsat pe scaunul din vestibul cei şaizeci de lei şi ţi-am închis uşa pentru ultima dată! Nu vreau să crezi că e vorba de o răzbunare, ci de o obligaţie, de un legămînt făcut fără cuvînt în faţa tatălui meu. Trebuie să plăteşti şi dumneata... fiecare la rîndul lui. Cum spuneam înainte: «*Puterea de a lega şi dezlega păcatele oamenilor...*» Dar şi din dorinţa... cum să-ţi explic... de a mă elibera de aceste gînduri, de a le scoate din mine şi a trăi amintirea zilelor cînd veneam duminica la dumneata şi îmi dădeai să mănînc şi îmi puneai în farfurie o bucată mai mare de carne şi te uitaï în ochii mei şi eu simţeam că vrei să rămînă secretul nostru, aşa, un secret oarecare, de care unchiul Albert să nu ştie... Ţi-am povestit toate astea deoarece vreau să te mai văd şi altădată... eşti mătuşa mea, sau pentru simplul motiv că în clipa în care voi intra în casa dumitale va însemna că vin şi la tata, îl voi întîlni şi pe el, adică pe amîndoi, împăcaţi, ca fraţi buni ce eraţi..."

Se opreşte, respiră adînc, îşi deschide primul nasture de la cămaşă şi se sprijină de speteaza moale a canapelei. Pe faţa lui au apărut primele semne de oboseală. Maria îşi lăsă braţele moi pe lîngă trup, derutată şi descumpănită, încercă să se reculeagă.

„Ne-am luat cu vorba... Pictură, coloană de fum şi poate dumneata ai fi vrut să-mi spui de ce m-ai chemat", şi se apropie cu o mişcare domoală, de animal

blînd, conştient însă de puterea sa, căutîndu-şi o poziţie comodă, pregătit s-o asculte.

„Sigur... Am vorbit despre tablouri... ne-am luat cu vorba. Poate n-a fost altceva decît conversaţia de început", şi bătrîna îşi apleacă puţin capul, apoi îl ridică iute şi îl priveşte în ochi, direct, fără nici o urmă de nesiguranţă şi teamă, regăsindu-şi parcă încrederea. Uite, Iustine, de ce te-am chemat ! Îşi îndreaptă spatele şi întinde mîna spre genunchi, poziţie care îi dă o linie plină de demnitate şi eleganţă. După moartea Catincăi, noi, fraţii... nu ne-am prea înţeles."

„...reclamaţii, denunţuri, ca nişte buni fraţi ce eraţi. Iartă-mă că te-am întrerupt ! Uite ! Nu pot să mă stăpînesc !" şi încearcă să zîmbească.

„De curînd... Elvira m-a dat în judecată pe motiv că... Pretinde că lucrurile care au rămas de la Ana nu s-au împărţit drept, aş fi luat mai mult decît ea. În sfîrşit... Nişte bijuterii, o haină de blană..."

„Adică un vizon ?"

„Da."

„Şi eu ? ! Eu ce-aş putea face ? !" întrebă Iustin cu glas încet, curios să afle ce «rol» ar trebui să joace în rezolvarea conflictului dintre cele două surori.

„Tocmai asta voiam să-ţi spun. Ai putea să mă ajuţi..."

„Cum ? !"

„Tu ai fost la Ţintea cu cîteva zile înainte de a muri Ana."

„Da... E adevărat ! Am fost acolo. Voiam să văd casa în care mă duceam cînd eram copil... Dar... Nu înţeleg prea bine ce legătură are asta cu procesul Elvirei ?"

„Ai sosit acolo la puţin timp după ce plecase Elvira şi Frizeriţa... După ce luaseră tot... argintăria, rufăria de olandă, bijuteriile, şi ce era mai de valoare în casă..."

„Acum am înțeles ! Martor ! Vrei să fiu martor ! se trage puțin în spate și se sprijină de rezemătoarea canapelei. Nu mă așteptam... Nu mă așteptam să vină atît de repede ziua în care să-mi propui... Ha-ha ! Martor între voi două !"

„De ce rîzi ?"

„Pentru că un martor trebuie să spună adevărul ! Tot ce a văzut ! Nu-i așa ? Eram sigur că într-o zi îți voi povesti ce s-a petrecut în casa bătrînească de la Țintea ! Teribilă ocazie !"

Își trece mîna peste față, e cuprins de o bucurie greu de învins ; rîde în el, frînt, cu umerii aplecați, fără să scoată nici un sunet.

«...e ceva mai puternic decît mine și decît noi toți ! Ca și cum un necunoscut ar amesteca toate astea într-o căciulă și ar ieși de acolo așa cum ar trebui să fie. Cine dracu' le potrivește așa de bine pe toate ? Partea de neștiut din viață mă împinge și pe mine de la spate... Iat-o ! A apărut ! Nu-mi vine să cred !»

„Pari mulțumit !" zice bătrîna printre dinți, cu un început de enervare în glas.

„Nu mulțumit. Consternat ! «Hai-hai ! Scoate din tine ! Îndur-o și p-asta ! Scapă și de ea !»" îi spune Iustin, apoi se ridică de pe canapea, face cîțiva pași prin cameră, se răsucește și se așază din nou pe canapea.

Bătrîna se uită la el nedumerită ; în cei cîțiva pași parcă și-a recăpătat stăpînirea de sine, e din nou calm.

„Am stat nemișcat pînă cînd autobuzul a plecat, apoi m-am uitat în jur. Brutăria, cîrciuma, depozitul de lemne, locul viran pentru dejugat, toate dispăruseră. În «Răspîntie» erau case construite de curînd. Doar într-un singur

loc, adică în spatele meu, știam, mai bine zis simțeam că e casa bătrînească... M-am răsucit și am zărit-o printre frunzele copacilor. Mi s-a părut mai mică. M-am îndreptat spre poartă. Am văzut banca de la drum pe care stătea Tănase. Nu departe de acolo, fusese cîndva «Prispa cîrciumii» locul unde sătenii beau cîte o țuică și priveau trecătorii, locul unde îl întîlneam pe Mafteiuță. Ne făcea scamatorii cu gogoloaie de pîine care dispăreau ca prin farmec de sub căciulă... N-am vrut să intru singur în curte, mai bine zis mi-am amintit că ușile casei sînt încuiate și cheile se aflau la Voica. Am urcat dealul. Am bătut în poartă. Cînd m-a văzut, a venit repede la gard. Se uita la mine curioasă și se mira ce mult am crescut. M-a întrebat cum se simte Ana și cît timp va mai sta în spital. A urcat scara prispei, a luat legătura cu chei, a pus un lanț pe poartă și ne-am îndreptat spre casa bătrînească. Pe drum am vrut să mai schimb cîteva cuvinte, toată veselia ei de la început dispăruse ca prin minune. Am tăcut... Mai tîrziu am înțeles care era cauza nemulțumirii. Am intrat în curte. Am călcat pe pietrele care duceau în spatele casei, la acareturi... pe acolo treceau trăsurile și căruțele, pe acolo a trecut și mașina lui Scriban cînd a venit în vizită la voi. Am traversat grădina cu flori din fața casei și am pus piciorul pe iarba... iarba înaltă și deasă de sub vița de vie... iarba prin care îl plimbam pe bunicul Bobo... L-am simțit pe Alex lîngă mine, împingeam amîndoi căruțul în care era Bobo, mătușa Ana ne supraveghea din cerdac și striga la noi să nu-l răsturnăm... Voica rămăsese în urmă, își făcea de lucru prin grădina cu flori. Iarba crescuse mult, nu fusese cosită de cînd plecase Ana la spital. Via însă avea rod bun. M-am apropiat de cerdac, scara de lemn înnegrit de timp și ploi, crăpată, șubrezită, stătea gata să se dărîme. Am urcat încet treptele care au răsunat

prietenos. Pe prispă l-am revăzut pe Alex care se juca cu Ţiganu, cîinele acela mare şi negru, şi l-am auzit spunîndu-mi : «Hai să mergem la Bobo, e bolnav şi ne aşteaptă». Şi eu i-am răspuns : «Hai !», dar am intrat în dulapul cu jucării şi m-am ghemuit ca o carte şi am privit prispa, cuiburile rîndunelelor şi muşcatele înflorite. Am stat în loc minute în şir... Am vrut să intru în casă, Voica a apărut în spatele meu, a scos legătura cu chei, dar amîna, parcă voia să mă îndrepte în altă parte, spre curte sau spre magazii... Mi-a deschis totuşi uşa. Imediat s-a retras şi s-a dus în grădina cu flori, să plivească buruienile. Pe culoar era întuneric, mi-am spus : «În dreapta e camera lui Bobo, apoi odaia mătuşei Ana, dincolo e salonul unde Scriban era servit de fiecare dată cu dulceţuri şi cafele... Într-o zi Ana a deschis uşa şi a văzut umărul Catincăi rezemat de umărul lui Scriban... Urmează camera în care dormeam noi, apoi bucătăria...» Am simţit un miros puternic de ţuică, nu mai aveam curajul să înaintez. Aş fi vrut s-o chem pe Voica, s-o întreb... Nu ştiam ce ? Cred că am strigat-o cu glas încet, temîndu-mă să ridic vocea. Nu mi-a răspuns. Am pus mîna pe clanţă şi am intrat..."

„Iustine, poate ar fi bine... în sfîrşit, aş vrea să..."

„Am intrat în camera lui Bobo şi am aprins lumina. Dulapurile aveau uşile larg deschise. Scrinul şi noptierele erau cu sertarele golite. Pe jos, cîteva feţe de pernă, sculuri de lînă, ciorapi, pălării vechi cu voaletă, în sfîrşit, tot felul de lucruri aruncate de cel care luase în grabă tot ce era mai de preţ. Pînă şi aşternuturile de pe pat erau smulse, se vedea salteaua cu pînza în dungi, urîtă, respingătoare. În vitrina în care Bobo ţinea decoraţiile şi sabia, nu mai era nimic, doar cîteva cutii cu pluş roşu, în care fuseseră tacîmurile de argint... O lampă cu picior răsturnată într-un colţ, o statuetă de porţelan spartă,

pe covor cioburi... Am ieşit buimăcit. Trăiam un coşmar. Am traversat culoarul şi am intrat în salon. Cînd am deschis uşa m-a lovit mirosul de ţuică... un butoiaş mic pe masă, lîngă el multe mucuri de ţigări, farfurii murdare, pahare răsturnate, şervete de olandă aruncate pe jos, scaunele răsucite, covoarele trase de sub mobilă. Am ieşit cu spatele... un blestem se abătuse asupra casei. Am intrat în cealaltă odaie... peste tot scrisori, plicuri, cărţi poştale ilustrate, fotografii, bonuri de redevenţă, hîrtii de la bursă, asigurări pentru sonde, adeverinţe, citaţii, acte ce aparţinuseră bunicului şi unchiului Scriban. M-am aplecat şi am luat o hîrtie, era o scrisoare a lui Scriban către Catinca. Pe un scaun am văzut o carte poştală trimisă de tata de pe front... Am mai luat cîteva plicuri, apoi am ieşit în curtea din spate. Era soare, lumina puternică m-a orbit. Voica stătea pe o bancă, rezemată de zidul alb al casei, nemişcată, cu mîinile strînse în poală, cu basmaua trasă puţin pe frunte, nu i se zăreau ochii ; obrajii împietriţi mă făceau să cred că doarme. M-am apropiat de ea, voiam să aflu cine devastase casa ? A ridicat ochii fără să spună nici un cuvînt. Atunci am simţit toată suferinţa ei, toată iubirea pentru casa în care trăise bunicul Bobo şi mătuşa Ana. N-am putut s-o întreb nimic. M-am aşezat pe bancă, după un timp am auzit-o vorbind încet, aproape şoptit, fiindu-i parcă teamă să nu ne audă cineva : «A fost aici doamna Elvira şi altă doamnă... au băut rachiul din butoiaş şi au luat tot ce s-a putut lua... le-au încărcat într-o maşină şi au plecat»"

„Iustin... mi-e greu să aud că sora mea... tocmai în casa în care am copilărit..." şi bătrîna Maria se opreşte.

Tace cîteva clipe, fără s-o privească, parcă îi dă răgaz, apoi continuă cu glas încet, egal.

„S-a ridicat de pe bancă. Am trecut pe lîngă odaia în care dormea Tănase, pe sub dudul din curtea pentru

păsări, am înconjurat casa și ne-am oprit sub nuc. A întins mîna spre rădăcina copacului. Nu înțelegeam ce vrea să-mi arate... era o groapă săpată de curînd, nu prea adîncă... parcă cineva ar fi rîcîit cu mîinile. I-am căutat ochii. Am auzit-o vorbindu-mi în șoaptă :

„Dimineața, cînd am venit aici, m-au întrebat că dacă știu unde a ascuns domnișoara Ana cutia cu bani de aur... băuseră rachiu toată noaptea. Eu le-am spus că nu știu, apoi au răscolit iar prin casa de bani a domnului Colonel și dacă au văzut că nu găsesc nimic, au ieșit pe prispă cu gîndul să se ducă în curte, dar eu tot nu mă dumiream ce vor să facă și erau doar așa... cum să-ți spun, domnișorule Iustin, că dumneata ești băiat tînăr, adică erau doar cu niște cămeși străvezii pe ele și nimic pi didisupt... Și le-am văzut cum coboară scara prispii, amîndouă, cu părul despletit și cu carnea încinsă de atîta băutură... Eu mă temeam să nu care cumva să se trezească vecinii și să dea piste ele, așa cum le făcuse Dumnezeu... le văd că încep să scurme pămîntul la rădăcina nucului ăsta, cum că aici ar fi ascuns domnișoara cutia cu aur... Eu mă țineam deoparte și tăceam... Dacă au văzut că nu găsesc nimic, au vrut să se întoarnă în casă, dar, nu știu cum piaza rea a făcut, au căzut în iarbă. Eu crez că ele dinadins... adică așa, niznai... Iarba era acoperită cu rouă și se vede treaba că le plăcea, așa cum erau înfierbîntate... se tăvăleau amîndouă prin iarbă și pe față și pe spate și rîdeau și săreau una peste alta și-și treceau mîinile peste tot, nu mai aveau nimic pe ele, cămeșile străvezii se făcuseră sul la gît, așa că... și le rugam să nu mai țipe, se trezesc vecinii și atît ne-ar trebui să se afle în sat și le spuneam : «Acu' vine cineva la uluci și se uită în curte». Dar ele nu mă auzeau, vorbeam ca la surzi, se pupau și se mîngîiau cu nerușinare peste tot, pe gură, pe pulpe și pe ceafă și dacă am văzut

așa, am plecat și le-am lăsat în plata Domnului și mi-am zis că dacă ar fi trăit domnul Colonel nu s-ar fi întîmplat una ca asta, sau dacă era domnișoara Ana... Cînd am ajuns la poartă, m-am oprit și m-am uitat în urmă. Erau tot acolo, în iarbă, se vede treaba că uitaseră de aurul ascuns lîngă nuc și rîdeau și strigau fericite..."

„Încetează !" urlă disperată bătrîna, apoi se ghemuiește în colțul canapelei, își strînge capul în palme și își lasă bărbia în jos.

„După aceea — continuă Iustin, ca și cum n-ar fi auzit-o — ne-am întors în curtea din spatele casei și ne-am așezat pe bancă la soare. Am stat acolo un timp. Încercam să-mi revin, apoi m-am dus în camera în care locuise Tănase. Era goală, așa cum îi fusese și viața. Îl vedeam mergînd cocoșat cum era ; ne lua cu el la izvorul din deal, aducea de fiecare dată două găleți cu apă proaspătă, ne povestea gîngav tot felul de trăzneli și răzbunări pentru «pătimirea ce-o suferea de la cei de la cîrciuma din colț». Am intrat în magazie. Acolo mă jucam ore întregi cu Alex. Am găsit trăsura și sania cu pluș roșu, sania bunicului Bobo... ne suiam pe ea și mînam cai nevăzuți, cu clopoței la gît, ce goneau prin zăpadă, loviți cu o nuia de alun pe care o țineam în mînă... Totul era acoperit cu un strat gros de praf. M-am ferit de pînza păianjenilor, am ocolit cîteva butoaie, am trecut pe lîngă un plug, bîrne de lemn, rogojini, o blană de oaie mîncată de molii și am ieșit afară la lumină. Voica stătea pe bancă, avea basmaua trasă pe ochi, se ferea de razele soarelui ; rămăsese acolo înlemnită, cu mîinile strînse ca într-o rugă, nu știam dacă respiră, dacă mai e în viață. În clipa aceea... în clipa aceea... Cum să-ți spun, mătușă Maria ? ! Aș fi vrut să dau foc casei, magaziei, să distrug totul cu mîna mea, ca și cum eu aș fi venit pentru această treabă și acum trebuia s-o duc pînă

la capăt... Mă uitam la Voica, trăise în casa bătrînească a bunicului, de la începuturile ei, atunci cînd Colonelul Arghir era încă tînăr și pînă azi, cînd nu mai rămăsese nimic, doar niște ziduri goale, pîngărite de unul dintre noi. Ea, bătrîna Voica, fusese martoră la toate iubirile și păcatele familiei, iar acum — stătea rezemată de zidul alb al casei, îmbrăcată în negru, neagră fiindu-i basmaua ce-i acoperea fruntea, negru fiindu-i și sufletul — parcă era destinul însuși, destinul casei pe care o plîngea, în tăcere, ferindu-și ochii... mă așteptase pe mine, ultimul din familia Arghir, să împing în prăpastie casa, să desăvîrșesc ce începuse altcineva. Voica era martora căderii noastre care începuse nu datorită unui străin, nici evenimentelor, cum spuneai dumneata, ci nouă, celor care am alergat prin iarba din curte și ne-am bucurat de tot ce rodise acel pămînt care ne refuza. După un timp, nu știu cît trecuse, stînd cu capul rezemat de zidul văruit, nemișcat, am auzit pe uliță un țigan strigînd fiare vechi. M-am apropiat de gard. Avea o căruță mică, mai bine zis o cotigă pe roate de metal, trasă de un cal care abia se mai ținea pe picioare. Țiganul era mărunt și slab, cu cîteva fire de păr în barbă, cu o pălărie găurită pe cap, iar în picioare... spre surprinderea mea, avea o pereche de pantofi de lac, strălucitori — parcă n-ar fi mers pînă atunci prin praf —, aproape noi, poate luați de la cineva ce-i folosise la o nuntă sau la un botez. I-am făcut semn, voiam să-l văd mai de aproape, el însă a înțeles... L-am auzit deschizînd poarta, roțile căruței au sunat pe drumul ce ducea în spatele casei, acolo unde ne aflam. Stăteam mai departe rezemat de gard. Voica și-a ridicat privirea.

„Ce vindeți, conașule ?“ s-a oprit în fața mea, ținea căluțul de frîu, și-a scos umil pălăria.

„Nimic“, i-am răspuns eu și m-am uitat la el cît era de slab ; ochii negri îi străluceau în cap, avea o privire

drăcească, rînjea fără motiv, slugarnic și își lustruia mereu pantofii de lac, trecînd iute pălăria peste ei.

„Cum nimic ? ! Doar mi-ați făcut semn..."

„Să intri ?"

„Nu... dar am zis și eu că poate... Poate aveți ceva de vînzare ?"

Țiganul se uita la mine nedumerit, se tot ferea de o muscă ce voia să i se așeze pe cap ; a luat pălăria și a început să lovească musca rîzînd mereu, se apleca într-o parte și alta, se rotea în loc, își lustruia pantofii, se mișca precum un saltimbanc ; lipsea doar să facă o tumbă în fața mea, numai să mă înduplece să-i vînd ceva. Cînd a înțeles că «dansul» lui nu ne amuză, nici pe mine, nici pe Voica — stătea pe bancă, nemișcată și cu mîinile strînse în poală — și-a pus pălăria pe cap și s-a pregătit să plece. A zărit ușa deschisă a magaziei și a intrat mergînd cu spatele, zîmbind mereu și făcînd plecăciuni cu pălăria în mînă. Îl auzeam cotrobăind prin uneltele de fier, apoi a ieșit uitîndu-se mereu în urma lui, mulțumit la gîndul că poate va reuși să cumpere ceva. Lumina puternică de afară l-a făcut să se strîmbe, și-a dus pălăria la ochi, parcă l-ar fi lovit cineva în față, era un alt prilej de a face pe măscăriciul ; sărea într-o parte și alta căutînd puțină umbră, ținea pălăria în dreptul obrajilor, ca și cum ar fi avut o mască, pantofii de lac răsunau puternic pe pietrele mari din curte ; era ca un joc diavolesc, invocă forțe ascunse. Călcîile sunau, făptura lui schiloadă se învîrtea în jurul meu, iar mîinile Voicăi se rugau pentru noi. Am simțit din nou nevoia... să isprăvesc, să dau foc magaziei, casei, să ardă în flăcări totul. Eram cuprins de furie îndreptată nu împotriva cuiva, ci împotriva mea și a timpului care m-a adus acolo în acea zi, să fac un ultim gest pentru prăbușirea Casei, Familiei Arghir..."

„Conaşule ! De ce nu vrei să vinzi ceva d-acolo ? ! l-am auzit eu pe ţigan. Plătesc cu bani peşin... bani cinstiţi !"

„Şi ce-ai vrea tu să cumperi ?" l-am întrebat, vrînd parcă să glumesc.

„Sania" a răspuns el clar.

Am împietrit. Sania îmi era cea mai dragă, în ea mă jucasem cu Alex, mîngîiasem de nenumărate ori canapelele cu pluş roşu, în jurul ei inventasem fel de fel de jocuri.

„Ştii ce reprezintă sania pentru mine ? !"

A ridicat din umeri şi s-a uitat cu ochi mari, temători, zîmbind mereu, arătîndu-şi dinţii negri şi tociţi, cu gingiile roşii, parcă acoperite cu sînge.

„Cînd bunicul meu s-a întors într-o iarnă de la Cîmpeni şi a trecut prin Pădurea Alba, l-au aşteptat acolo nişte tîlhari care au vrut să-l împuşte, să răzbune moartea unuia dintre fraţii lor, deoarece bunicul, la rîndul lui, a ucis pe unul dintre ei care a sărit într-o noapte gardul şi a tras cu arma asupra lui... Atunci însă, bunicul a condus caii în aşa fel încît nu i-a lăsat să se apropie de el. Şi cînd a ajuns în sat... Mă înţelegi ? Cînd a intrat în sat, a oprit sania şi caii, de atîta goană, au căzut acolo şi au murit. Uite ! În locul acela din răspîntie, de la cîrciumă..."

„Care cîrciumă ? !"

„O cîrciumă pe care n-ai cum s-o ştii şi nici să ţi-o imaginezi. Şi pentru tot ce a făcut bunicul în ziua aceea şi înainte... a fost numit Colonelul Arghir. Ai înţeles ceva ?"

„Ei, conaşule... Hi-hi ! Am auzit şi eu de Colonelul Arghir, sînt de p-aici, dar eu crez că vrei să-ţi rîzi de mine şi nu-mi spui dacă vinzi sania. Hîîî !" şi se gudura în faţa mea, mişcîndu-se tot timpul, parcă ar fi dansat

pe niște pietre încinse, ținînd în mînă pălăria cu care își păstra echilibrul, lustruindu-și din cînd în cînd pantofii de lac, lovind cu tocurile în bolovanii de rîu cu care era pietruit drumul.

„Vrei să cumperi cel mai de preț lucru de aici ? !"

„Nu, conașule ! Ha-ha ! Dar dacă m-ai întrebat, am răspuns ! Adică... Hii ! Hîî ! Conașule ! Fii bun cu mine... Fă-ți pomană !"

„Vrei s-o păstrezi, sau s-o vinzi la fiare vechi ?"

„La fiare vechi, că sînt sărac și am acasă patru copii și... Hîîî ! Cald mai e azi ! Uffff ! Ce căldură !"

„Bine ! Ți-o dau ! Dar s-o iei repede ! Cît mai repede ! Auzi ? !"

„Am auzit, conașule ! Boierule ! Nu mai țipa așa ! Într-o clipită am tras-o din magazie... Hi-hi ! Cît ai zice doi, sau baraboi, am plecat cu ea și las locul liber... Ha-ha ! Hîîî ! Că tare ești bun, conașule ! Să-ți dea Dumnezeu noroc !"

A dispărut alergînd spre magazie. Voica s-a ridicat de pe bancă și a venit lîngă mine. Nu mă întreba nimic, ținea o mînă la obraz, avea fruntea acoperită cu basmaua neagră, îmi părea bine că nu-i văd ochii. Trăiam din nou... nu puteam să opresc, trebuia să duc totul pînă la capăt... După puțin timp, țiganul a ieșit pe ușa larg deschisă a magaziei, trăgea sania după el. Era acoperită cu praf și fire de păianjen, era la fel de frumoasă și plușul roșu, rupt pe la colțuri, în lumina puternică de amiază... Era tristă și strălucitoare, tăcută și măreață... Țiganul a agățat sania de căruța lui și a lovit calul cu atîta putere, încît oasele i-au răsunat sec, parcă ar fi dat în mine. A început să tîrîie sania pe pietrele albe din curte. Scrîșnea și urla. Am închis ochii și hîrșîitul de fier frecat de piatră mă izbea în cap, în tîmple... În ceafă ! Strigau toți, strigau să le opresc plecarea, să le rămînă

un răgaz, să nu fie luați... Auzeam glasul bunicului, al lui Tănase, al tatălui meu, al mătușei Ana. Morți și vii, țipau și eu nu-i puteam opri. După un timp n-am mai auzit nimic, scrîșnetul dispăruse. Sania plecase.

Întreaga familie era în fața mea. Asista la această despărțire, de cealaltă parte rămăsese Voica, țăranca îmbrăcată în negru... ca o călugăriță ce se rugase pînă atunci și făcuse ca prăbușirea noastră să fie o înălțare, o izbăvire..."

Se oprește brusc ; pe față nu i se mișcă nici un mușchi ; ochii imobili, privirea tulbure. Maria l-a ascultat cu capul sprijinit în mîini, ghemuită în celălalt colț al canapelei ; degetele îi tremură ușor, respirația îi trădează tulburarea. Liniște rece, albă, străină. Bătrîna întoarce capul încet, chinuitor de încet, gestul fiindu-i parcă descompus în sute de deplasări greu de sesizat. Îl zărește mai întîi în colțul ochiului, apoi îl cuprinde cu întreaga privire.

„Ce-i cu tine ? ! Nu te simți bine ? !"

„Nimic... n-am nimic... Durerea asta din ceafă uneori mă amețește. Totul e în regulă !" și zîmbește, încearcă să alunge teama bătrînei.

„Ai ochii foarte roșii... parcă s-au spart niște vase..."

„Nu... nimic..." repetă el și rîde cu mai multă putere, parcă și-ar fi recîștigat forțele.

„Vrei să-ți aduc ceva ? Un pahar de apă ? Sau..."

„Nu, mulțumesc ! Unde rămăsesem ?... Da. Seara am plecat. Mi-am luat rămas bun de la Voica. M-a rugat să-i spun domnișoarei Ana «urări de sănătate și întoarcere grabnică acasă». În gară, cînd am vrut să-mi iau biletul de drum, am găsit șaizeci de lei în buzunarul de la haină. Am înțeles că erau banii primiți de la țigan pentru sania vîndută. Nu m-am atins de ei. Cînd am sosit în București am venit direct la voi..."

„Nu ne-ai spus nimic despre ce făcuseră Elvira și Frizerița ? ! Doar că au luat lucrurile mai de preț, restul..."

„N-am putut... N-avea nici un rost. Nu voiam ca unchiul Albert să știe că sora ta... V-am spus că am vîndut sania. Cînd ați auzit... Albert s-a ridicat din fotoliu și s-a dus în birou să-și ia a doua țigară de foi. Te-a chemat la el, ți-a șoptit ceva. V-ați întors în sufragerie, dumneata te-ai așezat pe canapeaua aceasta, el, în fotoliul preferat de unde putea privi toată casa, acolo unde își făcea siesta și savura cafeaua... Mi-a spus, prin fumul țigării : «Altă dată să nu te mai duci la Țintea ! N-ai ce căuta acolo. Toate treburile vor fi rezolvate între frați». Unul din frați era însă arestat, acela era tatăl meu ! Dumneata tăceai... erai neutră ca întotdeauna, scoteai castanele din foc cu mîna lui, pentru că..."

„Iustin ! Nu-i adevărat ! Eu nu puteam să-ți interzic să te duci la casa bătrînească de la Țintea. Dar Albert a zis să lăsăm totul așa, pînă... Ana încă mai trăia..."

„Te rog să mă asculți, după ce voi termina să-mi spui tot ce vrei. În fond, «între frați» însemna... nici Albert n-ar fi trebuit să se amestece ! Dar el s-a înțeles cu dumneata, atunci cînd te-a chemat în birou. Pe Albert nu-l acuz, era rudă prin alianță, voia cît mai mult din averea ce rămînea de la Ana... Dar dumneata erai mătușa mea, erai rudă adevărată, prin noi curgea același sînge ! Dumneata însă tăceai... De aceea îți spuneam la început că toată viața ai fost neutră, abilă, adică... Iartă-mă, abilitatea înseamnă lașitate, șiretenie..."

„Iustin !"

„Nu ! Te rog să nu te superi ! Nu vreau să te jignesc cu nimic... A fost modul dumitale de a rezista, de a învinge, îți lipsea puterea de a lupta față, deschis... Așa ai procedat tot timpul : ai fugit din fața unei dispute

sincere, ai fugit din fața destinului care te hărăzise pictoriță, ai fugit de cei doi tirani : Catinca și Albert. Nu ! Nu te acuz, vreau să te înțeleg... Și eu, la rîndul meu... În sfîrșit, nu insist ! I-am spus unchiului Albert că nu are dreptul să-mi interzică să intru în casa bunicilor mei, că eu îl reprezint pe tata, cît timp este arestat. La auzul acestor cuvinte ai tresărit, Albert a aruncat cu putere fumul de țigară, gata să se înece, apoi mi-a spus cu glas răspicat : «Socotelile dintre frați vor fi lichidate între ei, iar ce i se va cuveni tatălui tău i se va păstra pînă ce va ieși de acolo». E adevărat, mătușă Maria ? Am mințit cu ceva ?"

„...așa a spus, rostește cu voce stinsă bătrîna. Dar trebuie să recunoști că..."

„Dă-mi voie ! Dumneata tăceai și atunci ! Chiar dacă nu te-ar fi chemat în birou, să-ți șoptească ce avea de gînd să facă, el tot așa ar fi procedat, n-ai fi rezistat în fața lui. Altceva regretam, altceva mă făcea să... nu te simțeam de partea mea, nu erai ca o mătușă cu nepotul ei... nimic din privirile dumitale nu-mi spunea... De aceea ziceam că fuga și tăcerea sînt ticăloase, mai mult, aș putea spune... Iar eu, la rîndul meu, încerc să scap de tăcerile vinovate... În sfîrșit... M-am ridicat. Nu mai puteam rămîne la voi... Nu știu de ce, simțeam că-l trădez pe tata, pe Ana. V-am spus bună seara și m-am îndreptat spre vestibul, dumneata ai tăcut din nou..."

„Dar Iustine, trebuie să înțelegi..."

„Dă-mi voie ! Să nu crezi că pentru mine este ușor să retrăiesc aceste amintiri, dar trebuie să știi ce a fost atunci în sufletul meu, să le scot din mine, să le uit, să mă eliberez, chiar dacă mă costă mai mult decît... Spuneam că... M-am îndreptat spre ușă, nu mi-ai spus să rămîn, nu mi-ai spus nici un cuvînt. E adevărat ?"

„Te rog ! Te rog, Iustine ! Să începem discuția... mi se pare..."

„Cum poți să crezi că după opt ani de cînd aștept această zi... pe care nu eu am ales-o, dumneata m-ai chemat... aș lăsa totul baltă ? !"

„Nu ! Refuz să te mai ascult !"

„Te rog ! Nu-mi pune voința la încercare ! Mai bine spune-mi de ce ai tăcut cînd ai văzut că vreau să plec ? Îți convenea să scapi de cineva care devenise incomod, care voia să vorbească în numele tatălui lui ? ! Vă interesa ceea ce se găsea la Țintea, dar erau și bijuteriile, aurul, banii, vizonul pe care acum Elvira ți-l cere și multe altele..."

„Nu credeam că vei pleca... că vei pleca definitiv ! Nu știi ce se petrecea atunci... De o parte Albert, cu toate încăpățînările lui, de cealaltă parte Ana... Mă duceam în fiecare zi la spital, stăteam acolo ore întregi, eram obosită, extenuată. Nu puteam să reacționez imediat, la fiecare gest, al tău, sau al altuia..."

„Bine ! Nu insist. După ce am ieșit din bloc m-am dus într-un părculeț în apropiere. M-am așezat pe o bancă... M-am gîndit la voi, la tata, Ana, Elvira. Nu puteam să suport gîndul că m-ați eliminat atît de ușor, că m-ați pus la punct ca pe un mucos. Aveam douăzeci și doi de ani, eram student și credeam că sînt îndreptățit să... Nu era vorba numai de demnitatea și mîndria mea jignită, dar simțeam că trebuie să mă port așa cum s-ar fi purtat tata dacă ar fi fost acolo... N-am greșit, o dovedește faptul că după ce a ieșit din închisoare a rupt relațiile cu voi. Ana, zăcea în spital, iar voi încă de atunci făceați socoteli cum să-i împărțiți averea... Și mai era ceva... ziua de la Țintea. Sania scrîșnise pe pietrele drumului, îmi luasem rămas bun de la voi, de

la o parte din viața mea legată de familie, de rudele mele... Mă scîrbisem ! Mi se făcuse greață !... Mă lepădam de voi ! Și mai era încă ceva, mai puternic decît tot ce ți-am spus pînă acum, era un instinct care mă apăra, care mă determina să plec pentru mulți ani... pînă azi, cînd dumneata m-ai chemat din nou..."

Respiră adînc, parcă ar fi avut nevoie de mai mult aer ; palid, cu buzele uscate, își duce mereu mîna la ceafă.

„Tu ai venit acum... Tu ai venit să mă chinui ? ! Să-mi răscolești amintirile ? ! spune ea gîfîind. Nu mai vreau ! Nu mai suport să fiu la dispoziția cuiva ! Așa am fost toată viața. Toți m-au judecat ! Mai întîi Catinca, apoi Albert !" și bătrîna se crispează, parcă întreg trupul îi e cuprins de un hohot de plîns fără lacrimi, apoi rămîne nemișcată, cu ochii larg deschiși.

Iustin o privește consternat ; fără să vrea, Maria recunoscuse tocmai ceea ce îi spusese mai înainte.

Nu vorbesc un timp, apoi Iustin zice cu glas încet :

„...stînd pe banca din parc, am luat o hotărîre. M-am îndreptat spre casa voastră, am urcat scările, am apăsat pe sonerie și am auzit pașii dumitale care se apropiau de ușă. Mi-ai deschis și cînd m-ai văzut... E adevărat, ai zîmbit mulțumită că m-am întors, că am venit pocăit... poate ai crezut că îmi voi cere scuze. Ai plecat, avînd impresia că te voi urma. Am rămas singur în vestibul, am scos din buzunar cei șaizeci de lei primiți pe sanie, i-am pus... nu pe masă, n-aș putea să-ți spun de ce, i-am așezat pe marginea unui scaun, apoi am închis ușa în urma mea pentru ultima oară. Și iată.. după atîția ani, stăm din nou unul lîngă altul..."

„Dar cine ? Cine ești tu ? ! Uite ! Cine ești ? ! izbucnește bătrîna cu glas ridicat, bolborosind cuvinte de ne-

înțeles ; nervii puși la încercare în tot acest timp, abia acum cedaseră. Cine ești tu să-mi spui mie toate astea ? ! continuă ea dezlănțuită. De ce crezi că ai acest drept ? ! De ce mă chinui în halul ăsta ? ! De ce ? ! De ce ? !" strigă sufocată, cu fața congestionată, ochii dilatați în orbite, buzele și bărbia tremurînde.

„Am să-ți răspund, mătușă Maria, cine îmi dă acest drept. Anii în care am tăcut și am înțeles..."

„Iustin ! Îți interzic să mă insulți în casa mea ! De aceea ai venit aici ? ! De la început ai vrut să mă lovești, să te răzbuni !"

„Nuuu ! Iartă-mă ! Ani de zile nu te-am supărat cu nimic, nici eu, nici tata... El însă, într-o zi, mi-a dat o scrisoare adresată dumitale și unchiului Trifon. Apoi s-a dus în baie și l-am găsit cu briciul în mînă și a tresărit și n-am să-ți spun niciodată ce bănuiesc că i-a trecut atunci prin cap... Am acest drept pentru că am avut răbdare, am așteptat... Ți-am promis... Am acceptat tîrgul..."

„Care tîrg ? !" strigă bătrîna, neputînd să-și mai regăsească liniștea.

„Să fiu martor în procesul cu Elvira."

„Sigur ! Ți-ar place să spui la tribunal tot ce ai văzut la Țintea ! Ți-ar place să ne faci de rîs familia și numele ! Este de altfel scopul tău !"

„Îmi pare rău că spui asta... Știu că nu e convingerea dumitale, ești doar puțin nervoasă... Vreau să-ți mai spun ceva. Tata era închis, dumneata și unchiul Trifon luați din partea lui de bani. E adevărat ?"

„Albert era bolnav și te rog să..."

„Avea cabinet particular, dar amîndoi profitați !"

„Eu am discutat cu Andrei cînd a ieșit, a primit și el..."

„Atît de mult, încît la urmă v-a reclamat. Nu-i așa ? A riscat chiar situația noastră. Dar știi, mătușă Maria, cînd a făcut-o ? Cînd aveam ce mînca, eu terminasem facultatea, iar Alex avea serviciu, pe el îl interesa atunci adevărul, dorea să vadă scrisoarea lăsată de Catinca, pe care voi ați refuzat să i-o arătați. Și încă ceva... Uite ! Un singur lucru te mai întreb. De ce ne-ai promis, cînd a murit tata, că ne vei da opt sute de lei ?"

„Am vrut să contribui cu ceva, dar Albert..."

„Iarăși Albert ? ! strigă Iustin pentru prima dată, dar, imediat încearcă să se stăpînească. Știi unde i-am găsit ? La unchiul Trifon, în caseta tatii, caseta lui verde de metal pe care o dusese la Țintea înainte de a fi arestat și pe care Elvira o luase împreună cu celelalte lucruri. Vezi ce frumoasă cîrdășie ? Dar pînă la urmă i-ați uitat amîndoi acolo..."

„Nu știu ce s-a întîmplat... Nu-mi amintesc ! Acum mi-ar fi imposibil să-mi adun mințile... Imposibil !"

„Nu-i nimic... mătușă Maria. Nu-i nimic..."

„Cum ? !" întrebă surprinsă bătrîna, ca și cum cel din fața ei, pe care nu-l văzuse de atîția ani, care venise să se răfuiască, la urmă, ar fi dorit să treacă cu vederea, da-da, chiar să uite, să ierte, dacă era ceva de iertat.

„Așa cum ai auzit. E bine că am ajuns aici, în ziua aceasta... cînd știm adevărul... așa, cît am putut noi să-l aflăm, să-l cuprindem cu mintea și cu sufletul. Eu totuși..."

„Ce ? !"

„...n-am nimic împotriva dumitale, aș putea spune... În fond ești și rămîi mătușa mea, cu tot ce ai bun și rău, iar eu sînt nepotul dumitale, cu tot ce am bun și rău... Aș putea spune... un sentiment... nu știu cum să-l

numesc, chiar şi numai pentru că semeni atît de mult cu tata şi cu toţi din familie, cu toţi Arghirii..."

Bătrîna stă ghemuită în colţul canapelei, cu umerii strînşi, cu fruntea sprijinită în mînă, privirea îndreptată undeva, absentă, golită de orice sentiment, la capătul puterilor.

13

„NU TE AȘTEPTAI SĂ MĂ VEZI ?! NU-I așa ? se oprește în dreptul bibliotecii, se înalță pe vîrfuri și citește cu glas tare cîteva titluri. Ce dă cărți ?! Pti ! Le-ai citit pe toate ? !“

Nu-i răspunde. Stă în fotoliu și îl privește. Scund, voinic, pantalonii cu fundul larg, lustruit ; azi nu și-a îmbrăcat uniforma, vrea să pară o vizită prietenească, același aer hîtru-șiret. Se întoarce spre el, zîmbește cu

fălcile mari, cărnoase, ochii astupați de pometii proeminenți : haina desfăcută, cămașa puțin mototolită pe stomacul proeminent, cravata țeapănă pe gîtul gros, ușor transpirat.

„Vrei să știi de ce-am venit și în special... să scapi cît mai repede de mine ? ! Nu-i așa ? Ha-ha ! Ai dreptate... Te-am necăjit puțin, ton de fals regret. D-aia mi-am zis : «Ce-ar fi să mă duc pe la prietenul Iustin să-i fac *și eu* o vizită...» Să nu mai zică așa și pe dincolo... că numai eu îl chem și îl fac să mă aștepte cinci ore ! Hă-hă !" rîs zgomotos, mulțumit de sine, rîsul cu toată gura a celui care bea și mănîncă bine.

Se așază în fotoliu, își aruncă în trecere privirea spre birou, parcă ar vrea să afle ce e scris pe o coală de hîrtie. Își aprinde tacticos o țigară : dezinvolt, bine dispus, nu e stingherit de tăcerea lui Iustin.

„Cred că ai aflat... Ancheta s-a încheiat. Lui Roventa i-am dat drumu'..." și întoarce capul spre Iustin : privirea fixă, gura strînsă, buzele parcă vîrîte înăuntru.

„Pentru asta ați venit, tovarășe căpitan Voican ? !" glas stăpînit, sec.

„Nu numai pentru asta..."

„Aș vrea să vă întreb ?... M-ați chemat la dumneavoastră sub diverse pretexte... L-ați trimis pe locotenentul Parepa la șantierul unde lucram, știați că cei de acolo îmi vor face imediat vînt ! Responsabilul de bloc sună mereu la ușă : ba să-i arăt buletinul, ba s-a schimbat cartea de imobil... La serviciu poate e altul ! Acum veniți acasă... în civil, parcă am fi vechi prieteni ! Mizerii ! Șicane ! Îmi puneți nervii la încercare ! La fiecare pas, cineva în urma mea ! De un an și jumătate ! M-am săturat ! Ce doriți de la mine, tovarășe Voican ? !"

„Ei ! Vezi ! Dacă te pripești ! Nu m-ai lăsat să-ți spun motivu' pentru care am venit..."

„Dosarul Rovența ?..."

„Nooo ! Nici vorbă ! De ce nu-mi dai răgaz să-ți spun de-a fir-a-păr ? !... Și acum să te întreb și eu ceva ? Crezi că tot ce am făcut, a fost așa... din capul 'meu ? și duce mîna spre tîmplă ; urma rotundă a caschetei i-a lăsat pe frunte o dungă roșie, capul pare strîns cu un cerc roșu. Te-am chemat la interogatorii ! Just ! Apoi ți-am spus să nu părăsești localitatea, vom avea nevoie de tine... dacă pleci să ne anunți ; glas schimbat, autoritar. Ți-am dat un telefon ! N-a răspuns nimeni. Ți-am trimis o carte poștală ! Nimic ! Ne jucam de-a puia-gaia! Păi ce crezi că sîntem noi ? ! Nu era firesc să te căutăm la șantier ? ! Ți-a lăsat omu' ăla o invitație ! Nici un semn de viață ! Pește ! duce mîna la gură și strînge cu două degete buzele groase, cărnoase. Bineee ! Zic eu... O fi supărat pe noi ! Să mă duc eu la el. Și tot eu sînt acum vinovat ! Bravoooo !"

„Ce am avut de spus, în cazul morții doamnei Rovența, am scris în cele trei declarații ! Restul... nu mă interesează ! Nu sînt obligat să vă execut ordinele : cînd plec ? unde plec ?"

„Nu sînt ordine, indicații !"

„Spuneți-le cum doriți ! Nu-mi pasă..."

„Și crezi că-i bine, prietene Iustin ? !" glas șoptit, insinuant.

Se privesc îndelung.

„Spuneați că ați primit o dispoziție. Sigur, nu aveți inițiative, dar sînteți un bun, un foarte bun executant ! Poate cineva a spus : «Nu-l scăpa din ochi !» Dar dumitale, tovarășe căpitan Voican, nu-ți plac eu, ca individ ! «Cei slabi sînt nervoși, cei grași sînt mulțumiți și dorm bine noaptea.» Așa ai spus !"

„Da. Recunosc, dar vezi, prietene Iustin... nu te supăra că-ți spun așa, cu toate că mi te adresezi cu «tovarășe»... crezi că eu, la vîrsta de cincizeci și trei de ani, mi-aș putea pierde vremea numai pentru că îmi ești..."

„Antipatic !"

„...am vrut să spun că nu ești omu' cu care aș bea un pahar cu vin. Asta-i altceva. Dar ce părere ai, așa, sincer ? ! Te văd om citit, cu atîtea cărți ? !"

„Aparent ai dreptate, nu ți-ai pierde vremea cu mine dacă n-ai fi obligat. La început ți-ai simțit superioritatea asupra mea, apoi ți-am scăpat din mînă și cînd ai aflat că am plecat din București fără să te anunț... Sfidare ! Așa cred că ți-ai spus ! Din acel moment nu ordinul primit era important, ci ambiția de a te recunoaște stăpîn !"

„N-ai dreptate !"

„Rîndul trecut mi-ai spus că sînt «înveninat și urăsc». Știi de ce ? Nu-mi era frică de dumneata ! Ești seducătorul care nu poate seduce ! Și încă ceva ! Nu suporți intelectualul ! Te calcă pe nervi cărțile de acolo ! Mă uitam la dumneata cînd treceai prin fața lor. Atunci mă urai."

„Stai ! Stai ! Ia-mă ușor ! Sigur că nu mi-a convenit cînd ai plecat fără să-mi dai nici cel puțin un telefon, dar..."

„N-am cerut voie de la stăpînire ? !"

„Hm ! și rîde săltîndu-și trupul robust. Căpitanul Voican, cum îmi zici mereu... nu e chiar așa de tîmpit pe cît crezi și îl respectă pe cel care are cărți și a citit !"

„Așa ar trebui... dar cînd la cincizeci și trei de ani ești doar căpitan, îți pierzi răbdarea cu un tînăr care pleacă de capul lui !"

„E adevărat, cam mic gradul ! Știu ce vrei să spui ! Meritam să fiu cel puțin maior. Vin cei tineri, cu școală!

Dar crezi că te-am şicanat, cum ziceai, pentru că mi-a făcut plăcere, pentru că am simţit că nu reprezint nici cît o ceapă degerată în faţa ta ? Sau pentru că asta mi-e datoria ?"

„În afara unei intoleranţe... dumneata eşti un simbol!"

„Nu înţeleg ce vrei să spui... sau fac pe prostu'... Aşa e cînd ai intenţii bune ! Ştiam ! Asta-i răsplata ! Ai acolo, prietene Iustin, la serviciu, la Autobază... ai un «meşter bun» care ţi-a pus gînd rău ! Am primit o sesizare că «eşti potrivnic societăţii noastre !» Ţine-ţi pliscul ! Bagă-ţi pumnul în gură dacă nu vrei să ţi-l bag eu ! Muşcă-ţi degetele ! Atît îţi spun !"

Iustin îl priveşte atent. Surprins. Informaţia pare reală, «meşter bun» nu poate fi decît unul singur.

„Şi pentru ce ? !"

„Pentru ce, ce ? !"

„De ce ai venit să mă previi ? !"

„Aşa", şi ridică din umeri.

„Cum aşa ? ! Desconspiri un secret ? ! Rişti să-ţi pierzi şi gradul de căpitan ! Dacă m-aş duce la colonel şi i-aş spune că ştiu ce conţine un act de la... Am un dosar ? Nu-i aşa ?"

„Doar nu eşti nebun !" răspunde el ocolind întrebarea.

„Bine ! Ai contat că n-o să te divulg. Dar de ce îmi faci acest serviciu ? ! Nimic nu e pe gratis ! Cît ?"

„Ce cît ?"

„Cît mă costă !"

„Fugi domne, d-aici !" ridică din umeri şi trage din ţigară, nu se lasă ghicit, a pierdut orice expresie, faţa de piatră.

„Dacă aş fi fost omul cu care să bei un pahar de vin, aş mai zice, dar aşa... Nu te cred ! Iartă-mă că-ţi spun !"

„Poate... pentru că te-am chemat de atîtea ori la mine şi te-am făcut să mă aştepţi atunci cinci ore..."

„«M-ai făcut ? !» Intenţionat ?"

„Nu ! Aşa au fost împrejurările. Şi poate că te stimez, ca intelectual", glas insinuant, uşor ironic, îşi plimbă din nou privirea de-a lungul bibliotecii.

„Nu te cred şi pace ! Ce să fac !" şi zîmbeşte.

„Azi mi-am zis, continuă el parcă nu l-ar fi auzit. Hai să mă duc la prietenul Iustin, să-i şoptesc ce-l aşteaptă, să văd ce zice ? !"

„Ei ! Acum ai spus adevărul !"

„Cum adică ? !" sare Voican surprins.

„Ai fost curios să vezi ce mutră o să fac atunci cînd îmi vei spune să-mi bag pumnul în gură. Să vezi dacă o să fac pipi pe mine aflînd că Meşteriu m-a turnat la dumneata ! Te-am ghicit şi eu de data asta ? ! Nu-i aşa ?"

„Stai ! Stai ! De ce interpretezi ? !..."

„Nu contest... era să zic bunele dumitale intenţii. Ai vrut să-mi faci un bine. De acord ! Dar te interesa altceva mult mai important... Cum să-ţi explic ? Îţi aminteşti povestea lui Creangă cu drobul de sare şi copilul din copaie ? Discutam de curînd cu cineva... cu unchiul Trifon. Îl cunoşti ! Ai fost şi la el !"

„Da ! Un bătrînel cam nervos. M-a repezit !"

„Dar povestea ?..."

„Aia cu o femeie care avea un copil şi îl ţinea în copaie şi plîngea din cauza unui drob de sare de pe sobă... să nu cadă în capul copilului ?"

„Da."

„O ştiu, domne, cum să nu ? ! Hm ! Am citit-o la primară ! Le învăţasem pe de rost. «Şi cum rîdeau mîţele de crăpau»... Ehei !"

„Pe dumneata, tovarăşe căpitan Voican, te interesează dacă stau cu ochii spre drobul de sare !"

„Cum adică ?"

„...și vestea pe care mi-ai adus-o a fost... parcă ai fi înlocuit drobul de sare aproape topit, cu unul nou, mai mare și mai greu !"

„Nu-nțeleg ? !" își împinge colțurile gurii în jos și aprinde o altă țigară.

„Teama ! Tovarășe maior ! Teama !"

„Hă-hă ! Maior ? ! Nu mi-ar sta rău !"

„Cînd ți-e teamă, ești ușor de mînuit și stăpînit. Aștepți mereu să ți se întîmple un rău... așa cum eu am așteptat cinci ore în biroul dumitale, iar acum aștept să treacă doi ani pentru a da un examen ! Și pînă atunci stau cu ochii în sus, spre sobă, spre bulgărele de sare ! Din cînd în cînd țip, mă vait, dar stau cuminte... Asta vrei dumneata !"

„Auzi ! Auzi ce-i trece prin minte ! Hă-hă !"

„Nu ai nevoie de cătușe sau «izolare», e un sistem foarte bun pentru un sistem... Frica duce la autodistrugere, mănînci singur din tine în fiecare noapte ! Dumneata ești un polițist psiholog, nu din cei care bat la tălpi sau la testicule sau cu scîndura, pentru a nu lăsa urme. Nu ! Nu ! Dumneata ești un polițist foarte bun și cînd ți s-a spus : «Fii cu ochii pe el», știai din instinct că numai teama poate să mă țină cu privirea ridicată în sus ! Dumnezeu a fost înlocuit cu amenințarea unui bulgăre de sare !"

„Ei ! Nu-i chiar așa ! Exagerezi ! gîlgîie un rîs puternic în pieptul lui voinic. De ce nu apreciezi că vreau să-ți fac un bine ? !"

„Vă mulțumesc foarte mult ! Îmi pare rău că nu pot face cinste... Stați ! Am niște coniac ! A rămas de la Rovența."

„A fost p-aici ?" glas încet, bănuitor.

„Da. El mi-a spus că s-a terminat ancheta, și Iustin se ridică, aduce sticla și două pahare. Noroc și la mai mare ! O tresă de maior !"

„Noroc... și la mai bine ! Ehei ! Bun ! Milcov ! N-are gusturi rele Rovența !"

Se strîmbă, clatină puțin capul, apoi rămîne nemișcat cîteva clipe.

„Unde e baia ?" întreabă Voican.

„Prima ușă pe dreapta."

Îl conduce, apoi se întoarce în cameră. Se duce la fereastră, se uită pe stradă.

«Alex începea să mă sperie. Zicea : „Uite doi ochi în colțul ăla !" și scotea sunete de drac. Eu știam că minte și de aceea ziceam : „Uite cine iese din dulap !" și făceam un zgomot de parcă ar fi scîrțîit o ușă. „Cine ? !" întreba Alex și eu ziceam : „Uite ! E îmbrăcat în alb și merge cu picioroange. E o stafie !" și fluieram încet. Nici Alex nu se lăsa mai prejos și ne speriam așa pînă cînd vedeam cu adevărat ochi sticlind prin colțuri și stafii zburînd pe deasupra noastră și atunci strigam și țipam și Alex sărea din pat și fugea și eu voiam să-l urmez, dar aveam genunchii legați cu pielea de iepure și mă tîram pe covor și mă uitam spre Alex care mă lăsa singur în întuneric și strigam disperat și transpiram de teamă și cămașa de noapte se rupea și ajungeam în dreptul ușii și atunci apărea Leana și mă lua în brațe, mă ducea la pat, îmi așeza în dreptul genunchilor pielea de iepure, să nu mă mai doară picioarele, și-mi spunea că nu trebuie să-mi fie teamă de nimic, nici chiar de stafii, pentru că ea a izgonit toate duhurile rele și a tămîiat casa și a ars trei fire

de păr de pisică luate de la Godi... Şi tata îi dădea o palmă lui Alex şi-i spunea să nu mă sperie şi Alex nu zicea nimic, vedea că mă simt rău şi cînd rămîneam iarăşi cu Alex, zicea : „Să nu faci, băi, Iustine, temperatură ! Tata o să spună că din cauza mea", şi pînă la urmă adormeam în mîţoasa groasă şi mă gîndeam cum a alungat Leana toate duhurile rele şi cum s-a îndurat ea să smulgă trei fire din blana lui Godi pe care îl iubea atît de mult...»

Intră în cameră. Îşi aranjează haina, răsuflă mulţumit, se aşază în fotoliu şi gustă din coniac.

„Îmi place să stau de vorbă cu tine... vorbeşti frumos ! Cînd e şi puţină băutură, viaţa pare altfel !"

„Vă place să aflaţi ce gîndesc ! După ce plecaţi de aici... cîteva rînduri la fişă : «a zis că... a zis că...»"

„Cum ? ! Crezi că după ce m-ai primit în casă şi m-ai ospătat..."

„Meseria, tovarăşe maior ! Meseria înainte de orice !"

„E adevărat, îmi fac meseria, dar nici chiar aşa ! Hm ?! Nu-s turnător, prietene Iustin ! Să fie clar !"

„Nu sînteţi, dar asta vă e ocupaţia... Staţi la baza unui întreg ansamblu, ostaşul fără uniformă, înregimentat în contul unei sume de bani. Dumneata porţi oficial uniforma !"

„Ha-ha ! Auzi ce vorbe ! Dar azi sînt în ţivil ! După ce ajung acasă, stau în pijama. «M-am întors din Franţa şi mă culc cu Tanţa !» Aşa cînta unu'... Ai impresia că tot timpul nu fac altceva decît să trag cu urechea şi să trimit note informative ? Aşa s-o crezi ! Am şi eu viaţa mea particulară ! Nevastă, copii..."

„Sînt convins... dar cînd staţi în pijama, cu Tanţa, nu vă întrebaţi dacă ce faceţi e bine sau rău ? «Îmi fac datoria !» Aşa vă răspundeţi ? !"

„Da ! Datoria mai presus de orice !"

„«Acolo unde e interesul e și inima lui !»"

„Bine zis ! Îmi place."

„Matei ! Capitolul VI, versetul 21."

„Ha-ha ! Iată-mă și predicator !"

„Dumneata exişti de cînd lumea... Religie de stat !"

„Cum adică ?"

„Toți au avut nevoie de cel care menține ordinea."

„Nu se poate altfel ! De ce taci ? !"

„...înainte de a pleca pe șantier, îmi apăreau mereu în gînduri... Îi vedeam : tovarășul Constantin, Tănase, cel de la Minister, toți stăteau aliniați în spatele dumitale. Scutul apărător !"

„Cine-s ăştia ? Nu-i ştiu ? !"

„Nişte... La mare te-am uitat. Cînd a venit locotenentul Parepa, ştiam ce se va întîmpla. Aveam ocazia să le spun celor de acolo ce-mi stătea pe inimă... Drobul de sare se topise pe sobă. Dispăruse !"

„Cum adică ?" și Voican gustă din coniac, își linge buzele și îl privește atent ; același procedeu, se face că nu înțelege ; iscoditorul ascuns de aparentul naiv.

„Acum e din nou la loc... unul și mai mare ! Dumneata l-ai adus ! Nu-i ușor să știi că șeful unde lucrezi ți-a trimis o... «anonimă semnată» în care te consideră «potrivnic» ! Și cînd voi îndrăzni să-mi spun părerea, o să văd acolo sus..."

„Drobul de sare ! Ha-ha !"

„Rîzi, tovarășe căpitan ! Rîzi ! Îți place ! E gata să-mi cadă în cap... iar jos, în copaie se află bucata mea de pîine ! Ce aleg ? ! Iată adevărata noastră întrebare ! A fi flămînd sau nu ? A fi nebun sau nu ? ! Pot să rîd și eu ? Îmi dai voie ?"

„Dă-i drumu'. Hă-hă ! Nu-i rău coniacul !"

„E foarte bun ! Foarte bun ! Noroc, tovarăşe maior Voican ! Eşti un tip grozav !"

„Să n-ai nici o grijă ! Dă-te mai aproape, glas şoptit la ureche. Dacă am ţine cont de toate reclamaţiile pe care le primim, unde am ajunge ? !"

„Nu-mi fac griji inutile ! Şi dacă stau bine să mă gîndesc, de ce să nu dau jos bulgărele de sare, să scap de ameninţarea lui ? Him ? Ce zici ? !"

„E pe sobă ! E prea sus ! N-o să reuşeşti !"

„Ei ! Mă urc pînă la el !"

„E greu ! E greu, prietene Iustin ! Nu te sfătuiesc. El e acolo sus, dumneata jos... trăieşti în linişte !"

„Aşa nu se poate trăi..."

„N-ai altă soluţie !"

„Dacă vreau, ... dărîm soba şi îl dau jos !"

„Nu-i bine, nu-i bine !..."

„«Nimeni nu-ţi poate dăuna, dacă tu nu vrei !»"

„Matei ?"

„Nu. Ăsta e un grec..."

„Să-mi dai şi mie cartea, m-ar interesa. Eii ! Să plec şi eu. Am sporovăit destul. Mulţumesc pentru tratăţie."

Îl conduce pînă la uşă. Stau faţă în faţă, Iustin rezemat de canat, Voican înfipt bine în picioarele lui scurte. Se privesc în ochi.

„Cartea !" şi Iustin i-o întinde.

„A ! Era s-o uit !"

Ştiţi de ce v-o dăruiesc, tovarăşe maior Voican ?"

„N-ai nici o grijă, ţi-o restitui după ce o citesc..."

„Tocmai... Aş vrea să nu mi-o aduceţi. V-am dăruit-o. Adică... N-aş vrea să mai treceţi pe aici... chiar dacă Meşteriu o să vă trimită încă trei denunţuri !"

„Tovarăşe Iustin ! Nu ştii că de preot, doctor şi poliţist nu scapi toată viaţa ? ! Hă-hă !"

„De doctor și preot am eu grijă... În ceea ce privește polițistul, aș dori să aibă el grija asta ! Pentru mine soba nu există, bulgărele de sare a dispărut, copilul nu plînge, mama nu se vaită ! E totul în ordine ! Sper să nu ne mai vedem niciodată ! N-aș vrea să vă închid ușa..."

„N-ai tu inima asta !"

„E adevărat. N-am inimă cînd nu trebuie să am ! Rămîneți cu bine !"

14

Linia frontului : Smolensk-Kiev. Al cincelea an de război. Italia a cerut armistițiu. 4 aprilie : numeroase bombardiere anglo-americane au atacat în valuri succesive Ploieștiul. W. Churchill către I.V. Stalin : «Toate speranțele mele în ceea ce privește viitorul lumii se bazează pe prietenia și colaborarea dintre democrațiile occidentale și Rusia Sovietică. Eisenhower a fost nevoit să amîne cu o noapte operația de debarcare, pronosticul meteorologic e favorabil și la noapte pornim.» Misiunea principelui Știrbei pentru stabilirea condițiilor de pace. W. Churchill către Mareșalul Stalin : «D-l Iden a propus Guvernului Dv. să-și asume inițiativa

în România, iar britanicii să facă același lucru în Grecia. E vorba numai de un acord de lucru pentru a evita munca grea și de durată a schimbului tripartit de telegrame. Nimeni nu poate spune că el afectează viitorului Europei sau că o împarte în sfere de influență.» Sublocotenentul de rezervă Șufian Gavril, decorat cu ordinul Mihai Viteazul cl. III-a Post-mortem : deși este rănit la scurte intervale de timp, rezistă pe poziție pînă ce un proiectil îl acoperă de schije.

I.V. Stalin către W. Churchill : «Nu știu dacă în Grecia e format un guvern cu adevărat reprezentativ și dacă în Belgia există un guvern democratic. Nu am fost întrebat atunci cînd au fost formate aceste guverne și nu am pretins să ne amestecăm în aceste treburi.» W. Churchill către I.V. Stalin : «În nenumărate rînduri am dat indicații ca interesele Dv. în România și Bulgaria să fie recunoscute ca precumpănitoare. Totuși nu vrem să fim înlăturați cu totul din aceste țări și nu vrem ca purtarea subalternilor Dv. de acolo să se deosebească atît de mult de purtarea atît de amabilă pe care o aveți față de noi care ocupăm funcții înalte.» Proclamația M.S. Regelui Mihai : «În ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit că nu este decît o singură cale pentru salvarea Țării de la o catastrofă totală : ieșirea din alianța cu Puterile Axei și imediata încetare a războiului. România a acceptat armistițiul oferit de Națiunile Unite care ne-au garantat independența, neamestecul în treburile interne și nedreptatea Dictatului de la Viena.» W. Churchill către Mareșalul Stalin : «Nu este prea consolator să privim spre un viitor în care Dv. și țările în care dominați, plus partidele comuniste din multe alte state, s-ar găsi aliniate toate de o parte, iar cei uniți în jurul popoarelor de limbă engleză, de cealaltă parte. Un conflict între aceste părți ar sfîșia lumea în bucăți și noi toți, conducătorii fiecăreia dintre ele, care am avut vreo legătură cu această ceartă, am rămîne de rușine în fața istoriei. Însuși faptul că ar începe o perioadă îndelungată de învinuiri și contrainvinuiri și de orientări politice opuse una alteia ar constitui în sine o nenorocire care ar împiedeca înfăptuirea măreților proiecte menite să asigure bunăstarea maselor de oameni din lume. Vă rog, prietene Stalin, să nu subapreciați divergențele care se conturează în legătură cu problemele ce pot să vi se pară de minimă importanță pentru noi, dar care simbolizează concepția despre lume a popoarelor democratice de limbă engleză.»

„...era o vilă din lemn, cu bîrne aparente... La parter avea un salon cu ferestre largi și uși care se deschideau pe o terasă întinsă ; crengile brazilor ajungeau pînă în

dreptul fotoliilor în care ne odihneam în după-amiaza aceea. Elvira îi ghicea Catincăi în cafea. Eu croşetam, la picioarele mele dormea Lord, un ogar primit de la Palat, un cîine cu mişcări domoale. Răşcanu... răsfoia un ziar în salon şi bea o cafea. Cred că era ora patru după-amiază.

Am auzit o maşină urcînd panta, imediat copiii au început să strige. Sosise Scriban. Am ieşit cu toţii să-l întîmpinăm. Răşcanu nu s-a grăbit, nu era prea încîntat că se vor întîlni. După un timp, l-am văzut pe scări, în dreapta mea. Rex a fost primul care a coborît din maşină ; cîinele lup de care nu se despărţea. Scriban ne-a îmbrăţişat pe rînd, cu Răşcanu a dat doar mîna, zîmbindu-i rece. Copiii săreau pe el fericiţi şi-l întrebau ce jucării le-a adus. I-a liniştit cu greutate umplîndu-le braţele cu diverse cutii în care erau avioane, tunuri şi trenuri. Emanoil îl ajuta pe şofer să descarce pachetele din maşină. Am intrat cu toţii în casă. Scriban a cerut să bea ceva rece. Emanoil, fără să-l mai întrebe, a apărut cu o frapieră în care erau cîteva sticle cu şampanie. Scriban era vesel, arăta bine, elegant. Călătorise de la Odesa cu avionul, se oprise la Bucureşti să facă o baie şi să-şi schimbe costumul, apoi venise cu maşina la Predeal. L-am întrebat despre Albert. Mi-a întins un plic şi mi-a spus că Albert munceşte foarte mult şi a fost înaintat în grad... Răşcanu i-a cerut cîteva amănunte în legătură cu mersul luptelor. Catinca şi Elvira s-au dus la bucătărie să-i pregătească de mîncare. Eu m-am îndreptat spre terasă, voiam să citesc scrisoarea în linişte. Elvira mi-a strigat din uşă să mă uit la Sorin care rămăsese în căruţ. M-am aşezat într-un fotoliu şi am deschis plicul. Albert îmi spunea că e sănătos şi va veni în curînd... am găsit în plic ceva bani. Mă gîndeam la el : îl vedeam pe culoarele spitalului, printre paturile răni-

ților. Eu însă... eu însă ce aveam ? Nici cel puțin un copil ca Elvira. Scriban m-a văzut tristă... m-a chemat să beau cu el o cupă cu șampanie. Mi-a spus că Albert va veni peste două săptămîni, apoi m-a sărutat pe obraz. În clipa aceea au năvălit în cameră Domnica și Ion ; l-au întrebat cum funcționează o mașină și cum se așază piesele unui joc... Copiii au fugit după aceea în curte. Scriban și Răș-canu au început să discute despre mersul războiului. Scriban îi reproșa că nu-l urmase la Iași și Odesa, nu putea să-i ierte această «trădare», cum o numea el.

„Îți amintești, Rășcanule, de ziua în care am fost numit Regent de Bucegi ? M-ai întrebat atunci..."

„Unde vrei să ajungi ? Președinte de guvern sau..."

„Da, exact. Ți-am dovedit că se poate și mai sus !" și Scriban a rîs, apoi și-a scos haina și a rămas într-o cămașă albă, traversată de bretele groase, cum se purta atunci.

„Acum ești Guvernator al Transnistriei !" i-a replicat Rășcanu neliniștit ; Scriban întotdeauna îl incita.

„N-ai un foc ? Am terminat chibriturile. Și Albert a început să fumeze țigări de foi. Nu-i stă rău. Și cum îți spuneam... Tu ai rămas aici, la căldurică, aștepți să vezi cum vor cădea zarurile ! Ce ! Parcă nu știu ? !" și rîde puternic, trăgînd din țigară, umezindu-și din cînd în cînd buzele în cupa cu șampanie de care nu se dezlipea.

„Ți-ar face plăcere să-ți spun că mă căiesc. Dacă aș fi un fricos, cum mă consideri, așa aș proceda. Știi de ce ?"

„Spune !" îl îndemnă Scriban, stînd comod în fotoliu, cu același aer de siguranță.

„Puterea pe care o ai îți dă posibilitatea să mă dobori. Îți este foarte ușor și tu nu ești cel care să treacă cu vederea «o trădare». Știu prea bine ! Faptul că îți sînt

cumnat nu-ți schimbă hotărîrea... Tu nu te oprești la mijlocul drumului."

„Asta-i adevărat, mormăie Scriban, fără să încerce să-și ascundă gîndurile. Spune... Spune mai departe!"

„Recunoscîndu-mi greșeala, n-aș mai fi obligat moral să te urmez și nici nu mi-aș periclita poziția. În fond, nu dorești altceva decît să mă pui cu botul pe labe! Să mă umilești, asta ai vrut tot timpul! Nu regret că nu te-am urmat și nu mi-e teamă de consecințe..."

„Eu te-am iubit, Răscanule! a zis el cu glas puternic. Tu însă m-ai înșelat, te-ai folosit de mine cît ai vrut, apoi mi-ai dat un picior. E adevărat. Nu pot să-i uit pe cei care m-au trădat! Mai bea! Bea, Răscanule! În cinstea mea! Uite! Dacă ești într-adevăr un tip tare, bea cupa asta pentru mine!"

„Cu plăcere! Cu plăcere, Scribane! Și la mai mare!"

„Te lupți! Te lupți mereu cu mine! Ha-ha! Îmi place! Zău că-mi placi! Poate că nici nu ești atît de fricos cum te credeam. Dar tu nu faci altceva decît să sperii lupul cu oaia. Hm! Ce zici?! Să știi că n-am jucat niciodată rolul unei oi! Și mai e ceva... Nu m-ai urmat în război pentru că nu mai crezi în mine, de aceea stai la căldurică și aștepți! E adevărat?!"

„Da. Ești prea orgolios și ceea ce te face periculos..."

„Periculos?! Ha-ha! Spune mai departe!"

„...este faptul că știi să-ți ascunzi orgoliul, să pari un rafinat, pe cînd în tine zace... În tine zace o fiară, Scribane!"

„O fiară?! Ce să fac dacă nu pot fi un mielușel blînd, dacă nu suport ipocrizia celor care vor să pară modești și pașnici, fiind în realitate... Lasă, o să-ți spun mai tîrziu..."

„Tot ce faci în acest război este lipsit de măsură... O adevărată nebunie!"

„Ascultîndu-te încep să te iau în serios ! Ar trebui să-mi fie frică de tine. Bea ! Mai bea, Răşcanule ! Fetele astea ne ţin flămînzi. Hei ! Catinca ! Elvira ! Ce se aude cu masa ? ! Nu răspunde nimeni. Hai să mai pălăvrăgim, ca doi cumnaţi care se iubesc. Nu-i aşa, Răşcanule ?! Tu mă iubeşti ! Hai ! Recunoaşte ! Vino mai aproape să-ţi spun ceva. Ştii foarte multe despre mine, dacă ar veni o zi în care eu ar trebui să pierd, noi doi am fi... adică pentru cei care ne-ar prinde... Ah ! Nu-ţi mai spun! Uite ! Nu ştii de glumă ! Te-ai încruntat, eşti nervos şi îţi frămînţi mîinile ! Dar ce domne', nu putem vorbi şi noi fără patimă ? ! Fii calm, Răşcanule ! Altfel discutăm despre femei... Dacă vrei, îţi povestesc despre un bordel select din Iaşi, unde găseşti numai prinţese refugiate din Rusia."

„Sînt foarte calm. Te ascult."

„Ei ! Nu ! N-are nici un rost... Uite... nicăieri nu găsesc o şampanie atît de bine frapată cum o pregăteşte Emanoil !"

„Da, e foarte bună ! Dar... continuă !"

„Nu, nu-ţi mai spun !... Îmi place însă că eşti prudent şi în acelaşi timp curajos... aparent curajos. Tu nu poţi să clachezi, pentru că nu vrei să te înalţi peste mediocritatea asta nefericită ! Te vei menţine oriunde şi oricum, chiar şi într-un alt regim ! Tu semeni cu mulţi dintre noi... poate aşa trebuie să fim noi, cei de pe aici... prudenţi, temători, mereu la pîndă, acceptînd ca alţii să ne conducă şi să înghiţim cîte o pace nenorocită în care noi am pierit cu miile... Dar nu se mai poate ! Înţelegi, Răşcanule ? ! Trebuie să fim şi noi o dată cineva, să jucăm o carte mare !"

„Sîntem prea mici pentru o carte mare !"

„Poate... poate ai dreptate. Dar trebuie o dată, cel puțin o dată să încercăm."

„Să ne cunoaștem mai întîi puterile. Sînt legi pe care nu le vei contrazice."

„Foarte adevărat ! Dar cum poți să fii liber, dacă nu încerci să-ți cucerești libertatea ? ! La un moment dat, cînd vrei să te aperi de o durere, e de preferat o măsură radicală decît să aștepți ca vindecarea să-ți pice din senin. Așa văd eu..."

„Dar, spune-mi, Scribane, crezi că ești cel mai indicat pentru aceste vremuri ? Nu ai impresia că altul în locul tău ar fi adoptat o altă linie ? În fond... faci parte dintre cei care au hotărît soarta noastră în acest război. De ce crezi cu atîta tărie în tine ? Ai convingerea că ești omul ales pe măsura acestor evenimente... poate cele mai grele din istoria noastră ? ! Nu te îndoiești de tine ? !"

„Da... Nu-i rea întrebarea..."

„Scopurile le știm cu toții : dezrobire, reîntregire... Dar nu cumva te înșeli, iar ceilalți, în plină dictatură, te suportă, cu acea capacitate a noastră de a răbda, de a înghiți... Ai destule calități : ești puternic, abil, rapid în gîndire, calm cînd trebuie... ești un tip neobișnuit, chiar fascinant ! Vezi cîte calități ți-am găsit, eu, cumnatul ingrat care ți-a înșelat așteptările !"

„Nu fi canalie, Răşcanule ! Ha-ha ! Mi-ai fluturat cîteva merite pe la nas să-mi aleg unul dintre ele. Te-ai așteptat să mă consider neobișnuit, alesul, «eroul din istorie» ! Nu-i așa ? ! Sperai să-ți spun că sînt cel mai nimerit pentru acest rol important ! Crezi că eu n-am îndoieli ? Mă faci să rîd ! Ești tare șiret, Răşcanule ! Sigur... E vorba de o carieră politică, de o apartenență, de o orientare... Iartă-mă, ți-am aruncat fumul în ochi, havana asta trage ca un coș de fabrică. Crezi că nu știu... că tu-mi erai o simplă unealtă, iar eu... unealta altora ? !

Chiar mai mult, sînt cîţiva care vor să scoată castanele din foc cu mîna mea. Şi ce castane ! Ehei ! Nişte bombe ! Şi eu mă îndoiesc uneori, dar... îmi place, e visul meu, este tot ce mi-am dorit. Nu pot aştepta. Asta ne deosebeşte ! Tu ai răbdare şi putere să acumulezi, să-ţi clădeşti ziduri de apărare... Eu nu pot să trăiesc din mila altora ! Îmi cuceresc drepturile ! Cînd eram copil, mi se spunea Ahab, eroul meu preferat. Nu mi-a plăcut Făt-Frumos, sau mai ştiu eu care altul. Eram primul care alergam cu sabia de lemn în mînă ! De multe ori am pierdut, alteori însă am cîştigat şi ce fascinantă era izbînda ! Tu n-ai s-o cunoşti niciodată ! În munca mea de petrolist, în cîţiva ani, am reuşit să controlez toate terenurile din Ţintea. Mi-am dat seama că numai politica este pe măsura forţelor mele. Nu ştiu dacă mă înţelegi ? Asta trebuie s-o simţi, aşa cum simţi cînd îţi place o femeie... cu toată puterea trupului şi sufletului. Nu se poate drămui sau cumpăni. Ştii ce-a spus căpitanul Ahab ? «Dacă omul vrea să lovească, trebuie să lovească prin mască ! Cîteodată îmi spun că dincolo nu-i nimic. Dar asta mă irită, mă aţîţă şi mai mult !» Pentru mine politica este ceea ce a fost balena albă pentru căpitanul Ahab... Nu e nimic sub mască, ştiu, dar... nu mă pot opri."

„El însă a pierit !"

„Dar a învins ! Ştiu prea bine ce sfîrşit a avut ! Ce-ar fi... aşa, un căpitan Ahab care n-a murit ! Hai ! Ce zici ? ! Te poţi duce cu gîndul pînă acolo ? !"

„Aici e vorba de un război, de nişte oameni care sînt ucişi inutil."

„Un război în care cred fără rezerve. Există o singură explicaţie pentru mine : urmărim un lucru drept : graniţele ţării, libertatea şi demnitatea noastră."

„Deci, crezi că vom învinge ?"

„Da !"

„Dar granițele au fost atinse demult ? !“

„Nu ne mai putem opri ! Acum, hai să-ți spun ce mi-a trecut prin cap...“

„Te ascult.“

„Auzi, fetele pun masa, în curînd vom mînca...“

„Nu mai amîna !“

„Nu amîn... dar mă bucur pentru gîndul meu. Dealtfel... asta fac de atunci, tot timpul cît am vorbit cu tine... Ha-ha ! Ce dracu' îi mai dă omului prin minte ! Răşcanule ! Vino mai aproape. Îți amintești de copilul spartan care a ținut la piept un pui de...“

„Scribane !“

„Hai-hai ! De ce nu rîzi ? ! Am spus în glumă ! De ce nu rîzi ? ! N-ai umor deloc ! Așa, vezi... Îmi place cînd zîmbești. Ești destul de deștept, nu degeaba ai fost secretarul meu !“

„Scribane ! Puiul de tigru pe care îl ții la piept ar putea să rupă din tine, să te sfîrtece, așa cum a pățit și copilul spartan cînd l-a ținut sub cămașă...“

„Am eu grijă ! Am eu grijă să-i rup colții înainte de a-i vîrî în mine. Singur ai spus că nu mă opresc la jumătatea drumului... chiar dacă ești cumnatul meu. Auzi ! Ne cheamă la masă ! Hai ! Arată-mi că ești un tip tare ! Bea cu mine încă o cupă cu șampanie !“

„O ultimă cupă cu șampanie ? !“

„Dacă vrei...“

Amîndoi știau că din ziua aceea nu se vor mai vedea. Scriban nu s-a dezmințit, «a intervenit» la Curtea de Casație și, după puțin timp, Răşcanu a fost destituit din funcția de judecător. Nu știu dacă Răşcanu i-a reproşat vreodată, Elvira mi-a spus că Scriban «îl avertizase». La rîndul lui, Răşcanu s-a răzbunat la sfîrşitul războiului, a fost martor al acuzării în proces.

Ne-am așezat la masă. Sosiseră și copiii din curte... Scriban vorbea tot timpul și bea șampanie, Rășcanu era palid, n-a scos nici un cuvînt. Catinca era hotărîtă să se despartă de Scriban și să rămînă cu Trifon, atmosfera n-a fost dintre cele mai vesele. Scriban îi azvîrlea lui Rex cîte o bucată de carne. Catinca protesta spunînd că murdărește parchetul și se încaieră cu Lord. După ce am terminat masa, ne-am întors cu toții în salon. Stăteam în fotolii și beam cafea.

„Ce mai faci, Maria ?" m-a întrebat atunci Scriban, fumînd o altă havană și sorbind din cînd în cînd din cafea.

„Bine... bine, Scriban. Mă bucur că Albert e sănătos."

„Da... E un om destoinic și de nădejde. Altfel ?"

„Nimic deosebit, o să-ți dau o scrisoare pentru Albert."

Întotdeauna în fața lui... parcă mă pierdeam, cu toate că era extrem de amabil, chiar apropiat ; nu pentru că era ceea ce era, dar și cînd venea la Țintea, în preajma lui mă simțeam fără importanță. Elvira mi-a spus odată : «Cînd stau de vorbă cu Scriban spun numai prostii, nu știu ce are omul ăsta, lîngă el nu sînt în largul meu».

Geamurile și ușile de la terasă erau deschise, respiram aerul plăcut al amurgului. Domnica și Ion, se jucau pe terasă, astăzi, în mod excepțional, nu erau trimiși la culcare. Îmbrăcat într-un halat de casă, Scriban ne povestea întîmplări de pe front. Rășcanu fuma și asculta. Mă uitam la ei, ca și cum i-aș fi desenat. Rășcanu știa să rabde, să tacă, dădea dovadă de o mare rezistență ; era un amestec straniu de lașitate și temeritate, de prudență și imprudență, de smerenie și trufie. Catinca n-a schimbat cu Scriban nici un cuvînt, la început s-a ocupat de pregătirea mesei, apoi de cafea, făcea tot timpul ceva pentru a nu fi nevoită să se uite în ochii lui. Scriban găsise pe măsuță un ziar cu o hartă pe care era marcată linia

de retragere a frontului ; îl ascultam. Copiii îl întrebau despre avioanele Stukas. În clipa aceea s-a auzit soneria. Emanoil — cu mersul lui drept și mîndru — s-a îndreptat spre ușă urmărit de privirile noastre curioase. După cîteva secunde s-a întors spunînd : „A sosit domnul colonel Andrei Arghir". Toți am strigat de bucurie că-l vom vedea, imediat însă, Emanoil, cu același glas, a adăugat : „Este însoțit de domnul George Arghir". Am amuțit. Auzeam voci în vestibul și totuși nu puteam crede. Scriban și-a strîns halatul la gît și a lăsat ziarul din mînă, nemulțumit că-l vor găsi în ținută de casă. Răşcanu zîmbea pe sub mustață, părea bucuros de întîlnirea lui Scriban cu George. Eu, Catinca și Elvira schimbam priviri neliniștite. Nu ne explicam de ce-a venit George tocmai într-o zi cînd era și Scriban, ar fi putut să dea un telefon... George nu mai venise în casa lui Scriban de cîțiva ani. Cînd au intrat în salon, Catinca s-a ridicat în picioare. Andrei era îmbrăcat militar, arăta bine, cu toate că nu mai era atît de tînăr. Simțea și el situația dificilă în care ne aflam, făcea eforturi să pară bine dispus. George era schimbat, slăbise mult... ochelarii mari, cu dioptrii multe, umerii aduși și capul aplecat într-o parte ; a zîmbit către toți, apoi a rămas cu privirea îndreptată spre Scriban, nu părea surprins că-l găsește acolo. Andrei a dat mîna cu fiecare, George îl urmă, cînd a ajuns în dreptul lui Scriban a aplecat fruntea și a spus : „Îmi pare bine că te văd". Reținperfect, eram curioasă cum se va comporta în fața lui Scriban. Nouă ne-a întins mîna, fără să ne sărute, zîmbind amabil. Emanoil pregătise două fotolii. Mă uitam la George. Îmi aminteam anii din copilărie petrecuți în Casa cu lei, îl revedeam în mansarda lui, coborînd numai la masă, vorbind puțin, rezervat, îngîndurat. Fusese ultimul care părăsise Casa cu lei, dar primul care n-a mai apar-

ținut familiei, și-a făcut viața lui fără să ceară nimănui nimic, nici chiar părinților... Tata a fost singurul care l-a înțeles. Cînd George spunea : „Nu vă cer decît să mă lăsați liber", tata îi răspundea : „Bine, trăiește cum ți-e voia, mai tîrziu să nu-mi reproșezi însă nimic". George a fost pentru mine marea taină a familiei, niciodată n-am reușit să-l cunosc pe deplin. Scriban îmi strivea personalitatea, mă domina. Lîngă George eram altfel... cum să-ți spun, alături de el știam de mine, fiecare gest devenea un act de conștiință și asta fără să-mi vorbească prea mult, doar un cuvînt, o sugestie... George a crezut în talentul meu, era încredințat că voi picta, eu însă... l-am dezamăgit. În sfîrșit... Andrei ne spunea că fusese în inspecție la un spital din Brașov care trebuia să primească un tren regimentar cu răniți de pe front. Îl ascultam în tăcere. Mă bucuram că eram adunați toți frații, cu excepția Anei. Mă uitam la acel «tablou de familie», încercam să nu-l uit, nu eram sigură că-l voi revedea, dealtfel, atunci a fost ultima dată cînd am stat toți frații strînși în jurul unei mese...

Răşcanu a propus să bem şampanie, Scriban n-a putut refuza, a ridicat cupa fără prea mult entuziasm şi a zîmbit crispat.

„L-am întîlnit în tren, a spus Andrei, făcînd semn către George, încercînd să-l includă în conversație. Intenționa să vă vadă. În special pe tine, Scriban", a zis el cerîndu-i să facă primul pas.

„Pe mine ? !" s-a mirat Scriban, rostind cuvintele cu țigara de foi în gură, destul de binevoitor.

„Pe tine... pe toți ai mei", a spus George cu glas încet.

„După atîția ani ?" a întrebat Elvira.

„Da... nu ne-am văzut de multă vreme ! Să-ți trăiască pruncul ! Cum l-ai botezat ?"

„Sorin !"

„Dar fetița ta ce mai face ?“ am intervenit eu, simțindu-l destul de apropiat, lipsit de orice ranchiună.

„E bine... crește, a scăpat de toate bolile copilăriei...“

„Nu vreți să mîncați ceva ?“ i-a întrebat Catinca, parcă atunci s-ar fi dezmeticit, temîndu-se ca discuția să nu alunece pe un «teren minat».

„Nu. Am mîncat la Brașov“, a zis Andrei, scoțîndu-și centura cu diagonală, cum se purta atunci și descheindu-și vestonul.

„Eu aș vrea să mă spăl pe mîini, a spus George ridicîndu-se. În tren era mult praf.“

Emanoil l-a condus la baie. Cînd am auzit ușa închizîndu-se în urma lui, am început să vorbim în șoaptă.

„Andrei ! Nu ți-a spus de ce a venit ?“ l-a întrebat Catinca.

„Nu... și n-am insistat, să nu pară... Ca și cum n-ar putea să ne facă o vizită.“

„De ce a zis că vrea să-l vadă pe Scriban ?“

„Nu știu...“

Scriban era îngîndurat, mișca încet vîrful piciorului, papucul se legăna și îi lovea călcîiul, de fiecare dată scotea un zgomot de parcă l-ar fi lovit cineva cu palma peste glezne. Era nemulțumit că a fost găsit în halat, acum nu se mai putea duce să se schimbe, ar fi însemnat că o face special pentru George. I-a cerut lui Emanoil un fular de mătase pe care și l-a înnodat la gît, să-și acopere pieptul. Noi tăceam. Elvira îl ținea pe Sorin în brațe, eu croșetam. Catinca era nervoasă, își mișca mereu mîinile, parcă ar fi spus : «Asta îmi mai trebuia ! După ce-a picat Scriban, iată-l și pe George !» Andrei și-a aprins o țigară, apoi ne-a arătat fotografia voastră, era fericit. Rășcanu era singurul care bea liniștit șampanie, stătea în fotoliu, cu umerii strînși, cu paharul în mînă și cu un zîmbet pe față, parcă s-ar fi bucurat de

încurcătura noastră. În dorința lui de a-l înfrunta pe Scriban, nu m-ar fi mirat dacă s-ar fi aliat cu George. După '45 au devenit prieteni.

„Foarte bine că ai păstrat legătura cu Irina, a zis Scriban, privind fotografia voastră, aflînd de la Andrei că sînteți refugiați la Văleni. Este mama copiilor tăi! Nicolae Hălmăgianu ce mai face?" a continuat el zîmbind, regăsindu-și parcă buna dispoziție.

„E bine... V-ați certat cumva?" a întrebat Andrei.

„Nu chiar... afacerea cartușelor filtrante n-a avut un destin prea fericit. Dar spune-mi, Andrei? Tu de ce n-ai venit la Iași? Ai fi cîștigat o tresă de general!"

George a intrat în salon, s-a apropiat cu pași înceți de fotoliu și s-a așezat pregătit să asculte.

„Pe front?" a întrebat Andrei.

„Da."

„Am demisionat din armată, apoi am fost mobilizat", a răspuns Andrei nu prea bucuros să abordeze subiectul.

„Ai fost întotdeauna un om retras. Ai suferit în mariajul cu Irina, iar acum te-ai dedicat copiilor."

„Da. Am doi băieți..."

„Ești totuși un om de acțiune! Ofițer de carieră! Urmașul Colonelului Ion Arghir! În familia voastră există o tradiție de militari! De ce-ai ieșit din vîltoare tocmai acum?!"

„Nu mai sînt atît de tînăr să mă entuziasmez... Am luptat în primul război mondial, abia terminasem școala de ofițeri... Atunci era altfel, credeam în ceva... Acum prefer să mă ocup de organizarea spitalelor militare..."

„Ana e infirmieră la Iași, Albert, medic, iar tu?.. Nu crezi că treaba asta e bună pentru un civil?!"

„Poate... răniți, mutilați, oameni nenorociți pentru o viață întreagă..."

„Știu foarte bine ! a continuat Scriban, mulțumit că prezența lui George pierduse din importanță. Albert îmi povestește mereu despre tot ce se petrece în spitale. Dar el este cu mine. Tu nu vrei să fii unde sînt toți ai noștri ? !"

„Ascultă, Scriban ! a spus nemulțumit Andrei. Știu ce se numește patrie, sacrificiu, apărare, dar mai știu și ce înseamnă pregătire de artilerie, ieșirea din tranșee la atac, sau lupta cu baioneta ! Nu privesc războiul de pe poziția unui civil..."

„Ca mine ?"

„Da. Am condus nu un pluton, ci o divizie ! Am luptat la Oituz și Robănești."

„Atunci am cîștigat ! Acum trebuie să avem din nou demnitate și curaj !" a zis răspicat Scriban, înflăcărat, surprins de împotrivirea lui Andrei.

„E necesar să știi cu cine și cînd să fii curajos ! Altfel n-are valoarea nici a unei minciuni, sau a unei lașități..."

„Părerea ta ! Fiecare e liber să creadă ce vrea ! N-ai vrut să lupți, acum îți justifici o poziție."

„Am o poziție și de aceea nu vreau să lupt."

„Și eu am o poziție, dar vreau să lupt, să fiu acolo, în vîltoare."

„Greșeala civilului care se ocupă de armată. Războiul nu se face stînd în fotoliu !"

„Nu primesc «atacul», Andrei ! Te prețuiesc pentru că n-ai «o rezervă de conjunctură», așa cum au alții, și își îndreptă privirea spre Răşcanu. Dar mai bine să bem o cupă cu șampanie ! Emanoil ! Servește toată lumea !"

După ce am gustat puțină șampanie, atmosfera parcă s-a mai destins. Sorin a început să plîngă în brațele Elvirei și toți ne-am ocupat cîteva minute de el. Domnica

și Ion continuau să se joace pe terasă. George stătea în fotoliu și fuma în tăcere.

„Unde lucrezi, George ?“ l-a întrebat Catinca.

„La Breaza... acolo și locuiesc.“

„Profesor ?“

„Bibliotecar. Am fost dat afară din învățămînt.“

„După ce te-ai întors din Rusia ?“

„Da.“

„Cît ai stat ?“ a intervenit Scriban.

„Aproape opt luni.“

„Începuse războiul ?“

„Nu. Am sosit în mai, cu două luni înainte...“

„Ai fost pe front ?“

„Nu văd cătarea armei !“ a zîmbit și a ridicat puțin mîna spre ochelarii cu multe dioptrii.

„Te-ai fi prezentat ?“ a continuat Scriban.

„Da. N-aș fi dezertat și nici nu m-aș fi sinucis“, a răspuns George zîmbind.

„Aceleași concepții ?“

A aplecat puțin capul în semn afirmativ, apoi s-a ridicat de pe scaun să-și aranjeze haina.

„Pleci ?“ a sărit surprinsă Catinca.

„Nu ! Din contra... cred că toți așteptați să aflați de ce am venit ? Nu-i așa ?“

Nu răspund. Dacă înainte Scriban fusese în ofensivă, acum e rîndul lui George să treacă la atac.

„M-am întîlnit cu Andrei în tren. Mi-a spus că sînteți aici... Dacă ți-aș mărturisi Scribane, că am vrut să le văd pe Catinca, Elvira, Maria, copiii... te-aș convinge?“

„E posibil, dar nu e singura explicație ! Hai ! Ce dracu ! Scoate toate cărțile !“

„Ai dreptate, Scribane ! Nu e singura explicație ! Cînd am aflat că ești aici, m-am bucurat că te voi vedea !“

„Tu, George ?! Te-ai bucurat ?! Asta-i bună !"

Scriban vorbește în așa fel încît discuția să fie cît mai degajată, vrea să-l «dezumfle» pe George, să nu-i acorde prea multă importanță.

„Îmi pare bine că nu te-ai indispus cînd mi-ai văzut mutra... din contra, pari vesel..."

„Te ascult, George ! Te ascult ! Treci la subiect... Cred că ai venit pentru un motiv serios !"

George, la fel de calm și plin de tact, rămîne puțin pe gînduri, apoi începe să vorbească cu glas scăzut.

„...cînd am citit în ziar numirea ta în funcția de Guvernator al Transnistriei, mi-am amintit de seara petrecută în Casa cu lei. Locuiam atunci la Orleni, în mansardă. Am avut o discuție cu Bogdan, era de față și Liz. N-am încercat să-i schimb părerea, mai mult, mi-a spus : «Parcă mă îndemni să fac drumul pînă la capăt». N-a trecut mult timp. Într-o noapte a fost împușcat alături de Orleanu-Fier. Uciși de propriii lui camarazi. Cînd am aflat că ești numit Guvernator... am vrut să te văd, să stau de vorbă cu tine. Prilejul s-a ivit abia acum, nu l-am căutat, putea să nu apară... să nu te găsesc aici..."

„Ți-e teamă să nu am același sfîrșit ca Bogdan ?! zice Scriban amuzat. Auzi, Rășcanule !"

„Încetează cu glumele astea ! rostește printre dinți Catinca. De ce îl provoci mereu pe Rășcanu ?!" e un mod de a-i spune să nu-l enerveze pe George.

„Bine, Catinca ! Bine ! Nu mai rîd. După cîte am înțeles, George, atunci ai avut gură aurită. Acum ți s-a făcut milă de mine. Hm ! Ai primit o misiune ? Spune sincer, ca între rude. Uite ! Îți dau cuvîntul meu de onoare ! Nu spun nimănui ! Cine te-a trimis ?!"

„Scribane ! Tu știi prea bine că nu m-a trimis nimeni... ți-e greu să admiți lipsa unui interes. Ești prea

mîndru să accepți. Știi concepțiile mele, nu le ascund, acum e vorba despre altceva..."

„Spune ! Te ascult !" și zîmbetul de pe fața lui Scriban a dispărut ; își aprinde o țigară fără să-l scape din ochi.

„Cunoști mai bine decît mine... cum se desfășoară «retragerea strategică ? !»"

Se oprește, se sprijină de speteaza fotoliului, își aranjează ochelarii, îl privește în ochi și spune cu glas răspicat :

„Războiul e pierdut, Scribane ! Tu știi asta... Ar trebui să pleci, sau..."

„Nu-nțeleg ?" bolborosește Scriban cu țigara de foi în gură, uimit, paralizat.

„Am fost destul de clar... Nu insist !"

„Azi e ziua sfaturilor ! strigă Scriban dezmeticit. Mai întîi Rășcanu, apoi Andrei, iar acum tu ! Fiecare în felul lui ! Familia mă protejează ! Ha-ha ! Emanoil ! Șampanie ! Rășcanule ! Vezi ce grijă au de mine ? !"

„Și tu ai grijă de ei, insinuează Rășcanu. Strîngi puii la sîn !"

„Da-da ! Așa ceva... Ridicați cupele ! Pentru cine să închinăm ? Nimeni nu are nici o idee ? În casa mea ideile nu sînt prigonite ! Altfel ar fi groaznic ! Nu-i așa, George ? Tu, care ești adeptul unei dictaturi și a unei singure concepții. Atunci... pentru victorie ! Fiecare cum o înțelege !"

Toți beau în tăcere uitîndu-se la cei doi.

„Aș vrea să aflu, George... ce te-a determinat să vii azi și să mă pui în gardă ? Nu-mi închipui că vrei să-mi dai sfaturi, cum nici eu nu mi-aș fi îngăduit. Te rog să bei ! Nici o idee, cît de mare ar fi, nu are întîietate în fața unei cupe cu șampanie !..."

„Nu e vorba numai despre tine... dar și de cei care mai pot fi salvați", spune George cu glas prudent.

„Eternul fals al majorității pe care o protejăm... De cînd e lumea o restrînsă minoritate hotărăște și conduce ! Hm ! Emanoil ! Cupa mea e goală ! Aprinde-mi, te rog, havana asta, nu știu ce dracu are de se tot stinge ? ! Dacă ar fi auzit Albert, cred că s-ar fi prăpădit de rîs ! Ascultă-mă George ! Să vorbim serios. Tu zici să plec, să dau bir cu fugiții ! Nu-i așa ? ! Indiferent ce te-a determinat să vii azi la noi... motive politice, familiale sau altceva... Emanoil ! E caldă ! Gheață ! Cît mai multă gheață !... Am avut cîndva o discuție cu Rășcanu și Trifon. Atunci le-am spus că cel care face politică va pierde totul cînd se va înșela singur... cînd se va amăgi în dorința de a cîștiga. E adevărat, Rășcanule ? Spune cu glas tare, să te audă toți cei de aici !"

„Da, așa ai spus..."

„Nici acum nu mă las amăgit. Credeți că nu știu ce mă așteaptă ? Ha-ha ! Bravo, Emanoil ! E bună ! Nu se poate ! Înțelegeți voi ? ! Acum nu se mai poate, iar înainte nu aveam alt drum. E un mare prost ăla care n-a înțeles nici cel puțin atît ! Chiar dacă vom pierde... cineva trebuia să încerce. Era singura noastră șansă ! Eu am acceptat acest risc, pe cînd voi..."

Se ridică din fotoliu și se îndreaptă spre terasă. Rămîne sprijinit de canatul ușii. Mîna în care ține cupa cu șampanie îi tremură ușor, lichidul auriu se clatină încet jucînd în lumină. *«Încotro ne îndreptăm ? Care este sensul istoriei ? De ce suportăm teroarea istoriei și cum ne putem elibera ? Poate războaiele au un efect regenerator și noi sîntem simple forme ce trebuie distruse pentru apariția unui alt ciclu cosmic cu o vigoare sporită, așa cum primăvara sînt tăiate crengile copacilor. Dar cine ține fierăstrăul în mînă și cum se aleg cren-*

gile ? Şi dacă fiecare conducător repetă aceleaşi gesturi, fiecare război repetă aceeaşi luptă, de ce milioane de oameni suportă de secole tirania istoriei fără să dispere sau să se sinucidă ? Iar noi, cei de la marginea imperiilor, de ce nu ne asumăm riscul cerut de orice act creator ? Acţionăm mai mult prin «sabotaj» ? De ce nu s-a apărat păstorul din Mioriţa cînd a aflat că va fi ucis ? Aaa ! Vrei să spui că dacă te opui celor care fac istoria, trebuie să alegi între sinucidere sau închisoare, iar dacă te refugiezi în singurătate, atunci... Eşti liber doar să renunţi la propria ta istorie ! Spre ce duce drumul ? Care este sensul ? Cum se poate trăi ?»

Scriban s-a răsucit spre George. L-a privit intens. Era perfect calm.

„Şi ce ar trebui să fac, George ? Să fug, nu-i aşa ? Să şterg putina în Germania sau Elveţia ? ! Sau să mă ascund în pămînt, să ies mai tîrziu, cîrtiţă cu colţi ascuţiţi cu care să-mi rod umilinţa pînă la bătrîneţe ? !"

„Sau... să-l ajuţi pe Ştirbei care a început tratativele în vederea armistiţiului !" spune cu glas încet George.

„Să-i trădez pe ceilalţi în numele cărora..."

Tace un timp, parcă ar fi uitat ce vrea să spună.

„Ai zis armistiţiu ? ! Şi după aceea ? Revoluţie, lovitură de stat sau instaurarea la conducere a unui grup de către o putere străină ! Iată drumul luminos al viitorului ! Revoluţie nu se poate, voi sînteţi doar cîteva sute, mulţi plecaţi peste graniţă, aşa cum mă sfătuieşti şi pe mine. Lovitură de stat ? Nu va fi nevoie, pe Calea Victoriei vor mărşălui cizmele cazacilor ! Atunci ? Nu rămîne decît ultima variantă !"

„Iată drumul luminos al viitorului ! îi replică ironic George. Nu poţi sta în faţa istoriei !"

Nu-i răspunde. Face cîţiva paşi şi se îndreaptă spre fotoliu. Pune cupa cu şampanie pe o măsuţă.

„Mă uit la tine, George. Eşti revoluţionar de carieră. Avem puţini din această speţă, îi poţi număra pe degete! Ai muncit prin diverse locuri : la un ziar, suplinitor la o şcoală, acum bibliotecar şi organizator al evadărilor de la Mislea şi Doftana. Nu ştii să tragi la rindea o scîndură, să strîngi un şurub sau să baţi un cui într-un pantof. Nesiguranţa în care trăieşti..."

„Dar tu, Scribane..."

„Sînt inginer ! Mă pot întoarce la meseria mea. Tu ai fanatismul de a organiza pasiunile cîtorva exaltaţi, apoi de a obţine cît mai mult pentru grupul de tovarăşi, iar la urmă... stăpînirea celorlalţi : lichidarea gîndirii, dirijarea conştiinţei, monopolul de stat al bunurilor, sentimentelor şi creierului ; egalitate în sclavie..."

„Dragul meu Scriban ! De ce îţi faci atîtea griji pentru viitor ? !"

„Eşti ironic ?"

„Nu. Din contra. Ar fi însă prea complicat să-ţi demonstrez de ce greşeşti !"

„Tocmai asta ne deosebeşte ! Eu recunosc, uneori greşesc, dar nu cred că alţii vor greşi mai puţin cînd vor pretinde că aduc fericirea mulţimii, din contra... greşeala lor e de neiertat, vor urmări doar interesele unui grup limitat mascat de o concepţie ştiinţifică şi revoluţionară ! Ciolanul va fi acelaşi, doar dinţii vor fi alţii !"

„Idei depăşite, Scribane ! Un adevăr nu trăieşte cît lumea... douăzeci-douăzeci şi cinci de ani, apoi se destramă, o pînză care nu mai poate cuprinde o realitate mult prea mare pentru marginile ei..."

„Pînza mea s-a numit locurile astea... din care au smuls ceilalţi ! Nu e nimic depăşit şi nici o minciună !"

„Milioanele de morţi ? ! I-ai uitat ? !"

„Milioanele de sclavi peste care vei stăpîni tu !... George ! Nu accepţi, nu cauţi, nu discuţi ! Urăşti ! «Ura

face ordine brutală și capătă un caracter de datorie», spunea cineva. Nu voi fugi în Germania și nici nu voi accepta tîrgul început de Știrbei. Prefer plutonul de execuție, chiar dacă voi fi considerat de tine «dușman al poporului». Noi avem o sfidare zadarnică și o ușurătate dionisiacă. E doar zeul nostru preferat! Nu sîntem nici sclavi, nici liberi, iar voi nu sînteți păstori buni pentru popor pentru că nu-l iubiți. La un moment dat intervine accidentul unei clipe favorabile... ascultă-mă, George!"

„Da. Sînt foarte atent!"

„Am încercat să cîștigăm ceea ce pierdusem... și în special să ne redobîndim demnitatea! Rămîn la acest crez, nu am altceva de ales!"

„Ți-am dat două alternative. Accepți să fi considerat «dușman al poporului»?!"

„Știu la ce te referi, George. N-am citit filozofie marxistă, dar în tinerețe am deschis și eu cîteva cărți... Nordicul acela... spunea cam așa: «O societate bazată pe minciună, trebuie rasă de pe fața pămîntului. Cei care trăiesc în minciună trebuie stîrpiți ca niște animale vătămătoare! Veți infecta pînă la urmă toată țara!». Îți mulțumesc, George, că ai venit la noi... Știu ce mă așteaptă. Dacă o mie de soldați vor trage într-unul singur, înseamnă că le-a fost frică de el, avea dreptate și n-a acceptat minciuna! Cei o mie se vor zbate într-un flagel al falsului care îi va îmbolnăvi pe toți! Domnica! Ion! Unde sînteți? Veniți aici!"

Am rămas nemișcați. Copiii s-au apropiat de Scriban și au început să se joace. În bucuria lor l-au trîntit pe o canapea, au început să sară pe el și să țipe. Rex și Lord alergau în jur și lătrau. Noi ne uitam la ei cum se distrau și strigau. Scriban rîdea tare, neobișnuit de tare, parcă nu se mai putea opri; joaca lui cu copiii era

o eliberare a nervilor, o ieşire din criză. Se tăvălea, se răsucea, se lăsa lovit şi bruscat de copii, în timp ce cîinii lătrau asurzitor. La un moment dat, rostogolindu-se pe canapea, au căzut toţi trei pe covor. Scriban a urlat de durere, apoi a urmat un chiot de bucurie, cu toate că se lovise la cap, n-a renunţat la joaca lui bezmetică ; copiii continuau să-l călărească, el ţipa, cîinii lătrau şi îl trăgeau de picioare, iar noi... noi... George s-a ridicat şi s-a pregătit de plecare. Catinca l-a urmat, era stînjenită de «joaca» lui Scriban. George şi-a luat rămas bun, s-a uitat spre Scriban, dîndu-şi seama că nu-l va putea opri, s-a îndreptat spre vestibul. Şi acolo se auzea gălăgia lor. Scriban striga mereu : «Voi încerca.. voi încerca». Am coborît scările. Catinca i-a spus şoferului să-l conducă pe George la gară. I-am făcut semn cu mîna, el zîmbea şi-şi mişca încet degetele. Nu ştiam dacă ne vom mai revedea vreodată... Andrei a rămas în seara aceea la noi. Ne-am dus să-i arătăm odaia, apoi Catinca m-a rugat să cobor în salon şi să iau copiii la culcare. Cînd am intrat, l-am văzut pe Scriban lungit pe covor, în mijlocul camerei ; continua să rîdă cu copiii care transpiraseră de atîta zbenguială. Mă uitam la el : nu reuşea să iasă din încordare, încerca să uite ceva şi nu izbutea. Se lăsa răsucit şi tăvălit de Ion şi Domnica, fericiţi că tatăl lor are puţin timp pentru ei. Dacă aş fi putut să mă uit în ochii lui, cred că... durere şi disperare, amestecate într-un joc, într-o bucurie. S-a ridicat cu o mişcare înceată şi le-a spus copiilor să se ducă la culcare. A ieşit pe terasă ferindu-şi ochii. A stat acolo pînă noaptea tîrziu, apoi s-a retras într-o cameră. L-am auzit vorbind singur pînă în zori ; îl striga mereu pe Emanoil să-i aducă şampanie...

15

„TRAGE ?"

„Hm..."

„Rîmă sau mămăligă ?"

„Lăcustă."

„Şi ?"

„Dimineaţa am prins cîteva roşioare, acum..."

Stă pe un scaun pliant, are pe cap o batistă înnodată

în patru colțuri, iar în mînă o undiță ; lîngă el, două fetițe blonde pescuiesc în tăcere.

„Pasiune mare ? !" continuă Iustin iscodindu-l.

Bătrînul întoarce capul și îl privește de jos cu ochi mirați.

„Pasiune ? ! Hm ! N-ai zis nici pe sfert ! Boalăăă, domne ! Boală adevărată ! supărat, mucalit. Vin aici în fiecare dimineață și stau cu bățu' în mînă pînă seara. N-am duminică ! N-am sărbători ! Eu una știu : Pescuitul ! Orb ! Și cu nevastă-mea numai în certuri o țin..."

„Fetițele ?"

„Au prins și ele microbul. Îmi seamănă. Le creștem noi, fiică-mea a rămas în străinătate. Ginere-miu ce să facă ? E doar bărbat. Le iau cu mine. Nevastă-mea scapă de ele, eu scap de ea și toată lumea mulțumită ! Hă-hă ! Le dau un băț și stau cuminți lîngă bunelu'. Ai văzut cum a tras ? ! Păcătoasă-i roșioara asta ! Hoață ! Ticăloasă !"

„Dar văd c-ai prins totuși ceva ? Pentru o saramură sînt destule !"

Tace. Urmărește undița uneia din fetițe.

„Cred că abia aștepți să le pui pe jăratec... mămăligă, ardei iute, o țuiculiță ! Nu-i așa ?"

Întoarce puțin capul, și aruncă iarăși o privire de jos ; îmbufnat, supărat.

„Eu ? ! Saramură ? ! Prăjit ? ! Să n-aud."

„Nu-ți place ? !"

„Auzi colea ! Să nu-l văd !"

„Atunci de ce pescuiești ? Ce faci cu tot ce prinzi ? !"

„Nevastă-mea mănîncă. Are «noujdăkile !» Mai dă în vecini... Vinde ! Ea știe ce face cu el."

Iustin zîmbește. Se așază pe o piatră. Îl urmărește cu coada ochiului.

Zi de octombrie. Cer senin. Privirea îndreptată spre plutitorul roșu ce stă nemișcat la capătul firului. Nici un

gînd. Una din fetițe ridică undița. Un pește se zbate în cîrlig. Agitație ! Țipete ! Bucurie ! Bătrînul îl scoate cu dexteritate și îl pune în plasă. Aerul satisfăcut al «profesorului». Din nou tăcere.

„De ce m-ai întrebat dacă îmi place să mănînc pește?"

„Așa..."

„Vrei să-ți fac unu' la proțap ? Bineee ! S-a făcut ! Dacă-i p-așa, mănînc și eu ! Copii ! Gata ! Aduceți surcele să aprind focul !"

Fetițele aleargă vesele, din cînd în cînd îl întreabă : „Bunelule ! Astea sînt bune ? Bunelule ! Aducem și coceni ?" Bătrînul le răspunde cu răbdare, apoi scoate un briceag din buzunar și începe să curețe peștii. Iustin îl urmărește cu interes. Îl ajută să aprindă focul, caută hîrtii și surcele.

„În plimbare ?" îl întreabă bătrînul în timp ce ascute o țepușe pentru frigare.

„Da..."

„Argeșul e cel mai frumos ! Ascultă-mă ce-ți spun ! Lacurile din jurul Bucureștiului put. Put, domne ! Vin toți nespălații și fac baie ! Poluează apa ! Aici ai plajă, loc pentru scăldat" și arată cu briceagul spre undiță, ca și cum n-ar mai fi necesar să precizeze că pentru pescuit e un loc ideal.

„Bunelule ! Mai căutăm lemne ?" întreabă una din fete.

„Nu. Sînt destule !"

Primul pește este așezat în vîrful țepușei deasupra focului.

„Știi cînd am prins eu boala asta ? și întoarce privirea spre el, parcă abia acum l-ar vedea prima oară. Lucram în Deltă, eram... acolo... Ia-l ! E gataaa ! Atenție la oase ! Ei ? Ce zici !"

„O bunătate !"

„N-avem pîine, n-avem sare și nici vin ! Plăcerea e mare ! Și voi, puicuțele mele, veți primi îndată."

„Are oase multe ?" întreabă una din ele.

„Păi ce-ai vrea ?! Pește fără oase ? Așa... ! Le scoți pe rînd cu mînușița și mănînci frumos. Cînd o auzi bunică-ta că am luat prînzul la iarbă verde, o să pleznească de necaz. Hă-hă !"

„Ziceai că erai în Deltă ?"

„Da... În fiecare după-amiază ieșeam pe canale. De cîte ori aruncam undița, ridicam un pește. Am simțit că mă-nbolnăvesc de plăcere."

„Nu mănînci ? !"

„Noooo ! Am făcut pentru dumneata ! Am mirosit de la poștă că-ți place peștele !"

„Pe Sfîntul Gheorghe sau Sulina ?"

„Chilia ! Cunoști locurile ?"

„Da. Am fost și eu..."

„Nu cumva ești ?..."

„..."

„Prin 59 erai p-acolo ?"

„Stuf ?"

„Exact !"

„Gardian ?"

„Da. La colonia de muncă !"

„Îl știi pe Maromete ?"

„...și calul lui alb ! Ha-ha ! Ești *meaist !* Hm ! Atunci vorbim ca-ntre noi, gradații ! Îmi dai voie ! Plutonierul Titus Vijeu. Pe Maromete îl bag în mă-sa ! A făcut-o de oaie ! Era prea din cale afară, domne ! Sărea cu calu' pă bieții oameni și îi pisa cu picioarele pînă își dădeau duhul !"

„Stuf ! Chilia ! Colonia de deținuți politici !"

„D-acolo am ieșit la pensie. E bunicică, de ce să mă plîng. Bătrînețe liniștită !"

„Dar tu ? Unde ai fost ?"
Nu-i răspunde. Mănîncă mai departe liniştit.

«...după ce tata a sosit acasă, i-a dat doamnei Claire un pachet în care erau mai multe coli de hîrtie albastră şi i-a spus : „Te rog să le pui în ferestre, prin jaluzele trec raze de lumină !" şi eu am simţit că se va întîmpla ceva rău... doamna Claire a luat o cutie cu pioneze, o foarfecă şi a început să taie bucăţi mari de hîrtie şi eu stăteam lîngă ea şi ea a zis : „Dar ce-i cu tine ! Ţi-ai făcut lecţiile ?" Şi eu am zis : „Da. Mai am doar la aritmetică şi vreau să-mi arăţi ceva." „Bine, cum termin aici vin la tine şi îţi arăt", şi eu am zis : „Aş vrea să vii acum", şi ea a zis : „Cum termin aici, vin" şi eu iar am vrut să zic ceva, dar am tăcut şi m-am uitat cum tăia bucăţi din hîrtia aia şi cînd a fost gata, s-a dus în dormitorul nostru şi a zis : „Să încep d-aici", şi eu am zis : „Aici nu vreau să pui hîrtie neagră în fereastră !" şi ea s-a uitat la mine şi a zis : „Bine. Atunci mă duc în altă cameră şi vin aici la urmă !" şi a plecat şi eu am rămas singur, zicînd că-mi fac lecţiile, dar în fiecare clipă simţeam cum mă îmbolnăvesc şi după un timp a apărut doamna Claire şi eu am zis : „Aş vrea să nu pui hîrtie neagră în fereastra asta !" şi ea a zis : „Tata mi-a spus !" Şi eu am început să plîng şi să ţip : „Nu vreau să puneţi hîrtii ! Nu vreau să astupaţi fereastra mea !" şi am strigat de cîteva ori atît de tare, încît a venit tata din birou şi m-a întrebat : „Ce-i cu tine ? !" şi eu i-am spus printre lacrimi : „Vreau să lăsaţi fereastra liberă, să nu moară nimeni !" şi tata a zis : „Nu moare nimeni ! Sîntem obligaţi să camuflăm geamurile !" şi eu am început să ţip şi să-l strîng de picior şi să-i spun : „Eu îi văd pe fereastră, în fiecare zi, pe Florence şi Titi, iar

în firele de praf ce joacă în raza de lumină, apare Dumnezeu !" şi tata s-a uitat lung la mine şi mi-a spus : „Dacă vrei să-l vezi pe Dumnezeu, poţi să te uiţi la icoană" şi chiar a arătat cu mîna spre colţul odăii, şi eu i-am spus, strîngîndu-l şi mai tare de picior : „Dar eu o văd şi pe fata cu părul lung şi ochii mari şi guler alb" şi tata m-a întrebat : „Ce fată vezi tu ?" şi s-a uitat la mine, apoi la doamna Claire şi eu i-am zis : „Peste drum, în casa lui Bărbosu... în fiecare zi apare o fată la geam ; se uită la mine şi e frumoasă şi are părul lung şi guler alb" şi i-am arătat locul unde o vedeam şi tata a zis : „Bărbosu n-are nici o fată ! E singur. Are doar un cîine, cred că-l ştii" şi eu am zis : „Nu-i adevărat ! Dacă pui hîrtie neagră în fereastră, n-o mai văd !" şi am început să plîng şi să ţip şi după ce am căzut la piciorul lui, a zis : „Cred că ar trebui să-l duc la un medic pe băiatul ăsta !" şi doamna Claire a tăcut, apoi a zis : „Să pun hîrtie în geam ?" „N-avem încotro", a zis tata şi m-a luat în braţe şi m-a dus în dormitorul lui şi m-a lungit în pat şi a zis : „Acum stai cuminte aici, am puţină treabă în birou"... şi am rămas singur, şi am plîns o vreme, apoi m-am gîndit că toate astea se întîmplă de cînd tata a zis *Reflectoare, Alarmă,* şi atunci am înţeles că toate adunate reprezentau un rău mai mare decît faptul că am plecat de la mama Irina şi de la bunica Olimpia, decît nopţile cînd Alex mă speria arătîndu-mi stafii şi ochi de balaur şi eu nu puteam să fug din cameră şi trebuia să mă tîrăsc pe jos, pînă în dormitorul tatii, deci, un rău mai rău decît ziua în care am rămas agăţat de gard şi băieţii m-au scuipat şi au rîs de mine şi au aruncat cu pietre ; un rău chiar mai rău decît femeia cu faţa plină de sînge, cu toate că eu crezusem că nimic nu poate fi mai rău decît femeia ce bătuse în poarta noastră şi ceruse ajutor... am mai stat

un timp în pat, apoi am ieşit din dormitor şi m-am dus la «puşculiţă», acolo unde era lada cu cărţi cu cai, voiam să mă feresc de tot acel rău şi parcă în ladă era mai bine şi stăteam cu genunchii la gură şi cu uşa puţin deschisă, să intre doar o fîşie de lumină şi am înţeles că aş fi suportat toate aceste necazuri, adunate laolaltă, aş fi acceptat chiar să mă urc încă o dată pe gard şi băieţii să mă scuipe şi să mă lovească cu pietre, dar să nu-mi astupe geamul cu hîrtie neagră ; nu mai puteam privi pe stradă, nu-i mai vedeam pe Florence şi Titi, îmi luau raza de soare în care pluteau firele de praf şi ochii lui Dumnezeu şi îmi alungau chipul fetei din casa de peste drum, şi eu nu voiam să moară nimeni...»

„Eşti mult mai tînăr... Cînd ai venit tu, cred că am plecat eu... De ce taci ?"

„Tatăl meu a muncit la stuf doi ani."

Glas egal. Nu-l priveşte.

„Dormea pe un bac, continuă Iustin. Aburii se condensau pe ziduri, picăturile de apă cădeau tot timpul pe ei. Ziua munceau în apă pînă la brîu. Într-o iarnă au murit jumătate. I-au stivuit îngheţaţi precum lemnele... pînă a venit procurorul de la Tulcea."

Îşi scoate încet batista de pe cap şi aruncă ţepuşa în foc. Jocul s-a terminat. Cele două fetiţe aleargă pe malul apei, rîd fericite.

„Şi acum ? ! Ce face tata ?"

„A murit."

„Acolo ?"

„Nu. A scăpat : distrofic. A murit după ce a ieşit, la doi ani..."

Începe să-şi strîngă undiţele. Fetiţele îl strigă, îi arată ceva. Nu se uită, le răspunde în grabă. Le cheamă

apoi să se pregătească de plecare. Nici supărat, nici vinovat, doar indispus de o veste care «a picat prost».

„Poate crezi că am fost gardian... cînd tatăl dumitale era acolo ?"

„N-ar fi exclus ! Perioada coincide. N-are nici o importanță..."

„Cum adică ? !" și rupe cu dinții nodul sforii cu care leagă undițele.

„Mîine vei veni din nou la pescuit..."

„Mă urăști ?" întrebare directă, ca o piatră aruncată în plin.

„Nu ! glas răspicat, ochii în ochii lui. Ești ultimul dintre vinovați."

„Adică... nu merit nici cel puțin..."

„N-am zis asta !"

„Atunci ? Sînt alții mai mari care ar trebui să răspundă de toate abuzurile și crimele de atunci ? Asta ai vrut să zici ?"

Cele două fetițe continuă să alerge și să rîdă pe malul apei. Soarele cade spre apus. Umbrele se lungesc.

„Cum le cheamă ?"

„Sorina și Oana. De ce ?"

„Să nu le spui cine ești ! Să te considere mai departe «bunelul». Știu pe cineva... a aflat ce a făcut tatăl lui pe vremea aceea. A fugit d-acasă. Definitiv ! N-am zis că a plecat, asta presupune că se va întoarce... și nici că l-a omorît. Am zis că «a fugit !» E mai bine să nu știe nimic... Nu pentru dumneata... pentru ele ! Sînt doar niște copii..."

16

TAC AMÎNDOI... VERONA AŞEZATĂ PE MARginea patului, Iustin în fotoliul din colţul odăii. Ascultă paşii lui Matei care strînge zăpada din curte, bocancii răsună sacadat şi grei urmaţi de hîrşîitul lopeţii de lemn, semn că munceşte mai departe, strădanie din care se degaja o voinţă tăcută şi perseverentă, ca şi cum s-ar fi luptat nu cu cîteva grămezi de zăpadă, ci cu însuşi pămîntul. Umbra lui înaltă şi puternică trece

prin dreptul ferestrei, se aude răsuflarea șuierată, răsuflarea omului în vîrstă ce depune un efort încăpățînat și în clipa aceea au impresia că bătrînul îi protejează pentru a se bucura de pacea unei seri de iarnă.

Verona i-a povestit cîteva întîmplări petrecute după plecarea lor din Casa cu lei, deodată, spune :

„Auzi ! A terminat cu zăpada. Se duce să dea de mîncare porumbeilor și iepurilor..."

Bătrîna a vorbit cu glas calm, dar cu o lucire rece în priviri. Expresia ei este străbătută de o nervozitate istovită ; liniștea și tensiunea parcă au pierit de multă vreme, dar revin la suprafață concomitent ceea ce îi dă un aer pe jumătate nechibzuit și exaltat, pe jumătate reținut și blînd.

Iustin își amintește de seara în care, tot aici, în această casă a fost botezat copilul lui Iulian în timp ce bătrîna Liz agoniza la spital. Cercetează cu privirea obiectele din jur. Prin colțuri, în dreptul geamului, pe bufet sau pe cîteva etajere, se înalță flori dintre cele mai diferite ; frunzele plantelor se întind în ghirlande pe pereți, unele traversează întreaga odaie. Încăperea este dominată pînă la tiranie de o existență vegetală, de un univers floral în care se mișcă anevoie doi bătrîni.

Altă dată Iustin ar fi fost interesat de istorisirea ei, ar fi obținut, eventual, un alt punct de vedere asupra unor fapte cunoscute ; astăzi însă e preocupat de alt gînd ; fața lui mai poartă încă urmele zilelor de boală, e palid, are o expresie imobilă, absentă, în priviri îi strălucesc lumini pașnice, în anumite momente luminile se tulbură, ochii par hăituiți : un animal care aleargă singur.

Bătrîna nu mai vorbește, povestirea ei s-a frînt brusc, ca și cum ar fi încercat să asculte sunetele iscate de

zăpada strînsă în grămezi care se așază foșnind greoaie, îndesîndu-și straturile, troznind ușor, ca lemnele adunate în stivă. Verona stă cu fruntea ridicată, capul drept, atitudinea de semeție ce contrastează cu umilința ei, dîndu-i un aer de smerenie orgolioasă.

Iustin își lasă privirea spre mîinile ei ; le mișcă încet răsucind o cută a rochiei, gestul nu sugerează nici neîncredere și nici sfială, mai mult o nedumerire profundă, ca și cum ar fi fost un reflex meditativ al degetelor. Clipele trec. Mîinile rămîn încremenite și, dacă nu i s-ar fi auzit răsuflarea înceată, s-ar fi putut crede că a murit, așa cum stătea cu capul drept, cu privirea spre fereastră, așteptînd să mai zărească umbra lui Matei care ar fi trecut pe acolo s-o trezească din neființă.

Tresare, ca și cum capetele celor două fire — al amintirilor și al voinței — doar acum s-ar fi atins și ar fi determinat-o să intre în viață, să se miște și să vorbească. Începe să povestească despre perioada în care Matei a fost numit profesor universitar, au plecat apoi la Văleni și «toate fetele s-au refugiat acolo cu copiii». Se oprește din cînd în cînd, încearcă să-și facă ordine în gînduri, vocea ei calmă se stingea fără motiv, se înalță din nou puternică, aspră, topindu-se treptat în blîndețe și sfială, neîncredere și deznădejde.

Vorbește despre nunta Irinei cu Morțun, despre petrecerea de la Pescărie, evocă amănunte și repetă cuvintele celor care au petrecut o noapte întreagă lîngă pîrîu, în preajma bazinelor cu pești și a plopilor înalți ce străjuiau chioșcul din lemn de mesteacăn, acoperit cu fire de stuf, în care au răsunat strigătele de bucurie și veselie ale nuntașilor, muzica lăutarilor, dar în care a răsunat fără sunet și amărăciunea bătrînei Olimpia care s-a opus cu îndîrjire mariajului. Pînă în zori, numai pînă în zori a durat nunta, pînă cînd în spatele dealului a răsărit soarele și tot de

acolo a apărut în fugă un copil cu o telegramă care vestea moartea pe front a lui Spiliadis, bărbatul Lizicăi. Au plecat spre casă triști, adunau pe pantofii de lac roua unei dimineți de doliu.

Glasul ei se stinge din nou, șterge cu mîna nu lacrimile, ci umbrele care au împresurat-o. Iustin încearcă să fie lîngă ea, este însă preocupat de alte gînduri, face abstracție, pentru prima dată, de cei din familie.

Bătrîna îi povestește despre Iulian, repetă de cîteva ori cuvintele «război și bombardament», iar după aceea își amintește ziua în care...

„Matei s-a întors rănit de pe front. A stat cîteva luni acasă, știa că-l amenință însănătoșirea, adică întoarcerea pe front. Frica lui se întîlnea cu dorința ca rănile să se vindece cît mai încet și... dacă s-ar fi putut, să nu se vindece deloc. Și cînd mă trezeam noaptea îl găseam rupîndu-și bandajele și după cîteva luni a plecat din nou pe front, a căzut prizonier și a rămas acolo cinci ani. Nu... aproape șase, și atunci a fost pentru mine cel mai greu..."

Glasul ei se pierde, amintirile lasă locul unei meditații, pe chipul ei apare o durere stinsă, o îngrijorare învinsă : urme ale nopților de nesomn și ale dimineților ce aduceau odată cu lumina, nesiguranța și frica.

„...nu pentru că într-o zi am înțeles că ar fi trebuit să trăiesc altfel — zice ea reluînd povestirea cu voce puternică — dar că nu puteam trăi lîngă alt bărbat, în altă casă. Îl creșteam pe Iulian fără să știu dacă mai are tată, fără să existe «mîine». Pînă cînd am aflat că trăiește, e prizonier, apoi în nesiguranța mea a apărut speranța... era la fel de greu de suportat, chiar mult mai greu, pentru că aveam de ce mă agăța, de ce-mi prinde gîndurile, altfel ar fi însemnat prăbușirea, ceea ce cîteodată e mult mai ușor de suportat, știi că are un

sfîrșit. Nopți, zile, ore, gesturi, scrisori, zvonuri. La urmă m-am îmbolnăvit. Am stat un timp în spital, dar erau aduși răniți de pe front, așa că... Iulian era la mama și, cînd am ieșit din spital, ce crezi că am făcut ? Am început să pun răsaduri și să cultiv flori : crizanteme, mușcate, caprifoi, indrușaim, trandafiri și lalele negre. Așa cum îi plăcea lui. Aveam și cîțiva cactuși. Cînd am plecat de la Văleni, am încărcat un camion plin cu ghivece. După ce s-a terminat războiul, ne-am întors acasă și am continuat să-l aștept și să îngrijesc florile lui, florile mele. Plîngeam cînd un trandafir se usca și mă necăjeam cînd un altoi nu prindea. Ziceam mereu : «Așa făcea el. Așa tăia el butașii». Nu numai că foloseam cuvintele lui, dar și ideile lui deveniseră ale mele, ca și cum aș fi gîndit prin el și astfel era lîngă mine, cu mine și Iulian creștea și era singura chezășie în nesiguranța acelor ani..."

Bătrîna tace din nou. Ascultă tusea și bocănitul ghetelor lui Matei ce răsună în spatele casei.

„A plecat de la iepuri, spune ea. Se duce la porumbei, le dă și lor de mîncare. După aceea își curăță bocancii de zăpadă, tropăie de cîteva ori pe scară, agață legătura de chei și intră la el, în încăperea unde și-a amenajat sera și biblioteca, dar e încă în pod, la porumbei, înconjurat de «voiajorii» care i se urcă pe umeri și pe brațe."

Verona întoarce puțin capul și privește în sus, ca și cum ar fi știut exact locul unde se afla bătrînul.

„Am păstrat hainele și bocancii cu care a venit de acolo. Le-am pus într-o ladă... în pod."

Îi povestește apoi despre ziua în care l-a așteptat la gară.

„La început nu l-am recunoscut, atît era de slab, dar Emilia a zis : «Hai ! Sărută-l !» Eram îmbrăcată cu o rochie albă, aveam o pălărie mare cu boruri care mi-a

alunecat pe ceafă, şi el a zîmbit şi doar atunci am înţeles că e Matei. Iulian mă trăgea de mînă, se speriase văzîndu-l în zdrenţe. Îi spuneam : «E tata ! E tata !» şi el se uita cu ochi mari, înfricoşat. Mai tîrziu am aflat că fusese decorat, încă de prima dată, cînd venise acasă rănit. Nu puteam să-mi imaginez că el, care iubise toată viaţa florile şi plantele, el, profesorul de botanică, a putut să tragă cu arma şi chiar să ucidă... numai aşa cred eu că cineva poate fi decorat..."

Glasul bătrînei s-a stins din nou. Mîinile i-au rămas încremenite. Iustin îi urmăreşte degetele uscate, noduroase, cu vene proeminente, cuprinse de o împietrire calmă, parcă ar fi împrumutat stăruinţa neabătută a unchiului Matei.

În încăperea spaţioasă, în care se aude doar şoapta focului din sobă, pătrunde un curent de aer rece, ca şi cum o uşă s-ar fi deschis brusc undeva, aducînd un miros de rufe spălate, cuprinse de îngheţ, transformate în stafii albe.

Iustin aşteaptă clipa cînd Matei va intra în casă şi îşi va dezbrăca hainele de lucru şi se va apropia de el şi îl va privi şi îi va spune ceva, la întîmplare, sau nu-i va spune nimic, dar va înţelege că bătrînul ştie pentru ce a venit, iar acum îl lasă să se liniştească, să scape de durerea din ceafă. Cînd îl va chema în camera lui — seră şi bibliotecă, unde florile cresc din cărţi şi cărţile din flori — atunci va avea puterea de a nu se lăsa bănuit sau învins înainte de a-i vorbi, dar sunetele de orgă, şoaptele focului, vocile unor credincioşi ce rostesc rugăciuni capătă treptat contur, cîştigă în relief ; necuvintele devin cuvinte, nefiinţele devin fiinţe şi lîngă el se află întreaga familie... i se adresează în şoaptă, în ritmul monoton al unui cîntec în care încearcă să-l odihnească. Verona îi povesteşte despre Matei, glasul ei se

ridică peste vocile celorlalți, simte că nu va răscoli adîncurile tulburi din el ; azi *Sunetele* nu vor apare, azi îl așteaptă pe unchiul Matei, îl așteaptă cu atîta intensitate, încît și durerea din ceafă parcă i s-a topit împreună cu glasul Veronei care încearcă să ajungă la el.

„...cărbune și muzică, rostește ea și văzîndu-i ochii nedumeriți, continuă : Cînd Matei a fost arestat, eu am muncit într-o fabrică de cărbuni, adică electrozi pentru motoare. Știi ce-s ăia ?"

„Da-da", spune Iustin, alungîndu-și gîndurile.

„Mă calificasem la locul de muncă. Emilia și Nicolae mă ajutau și ei. Liz era singură și trebuia să-l îngrijească pe Octav. Ea lucra atunci într-un spital, la fișier..."

„Nu mi-a spus niciodată !" zice Iustin și parcă a tresărit auzindu-și glasul cu inflexiuni străine, ca și cum n-ar fi fost al lui.

„Mă mir ! Nu avea de ce să se ferească. Poate n-a venit vorba... Eu mă duceam dimineața «la cărbuni», iar seara cîntam la pian la o Casă de cultură... pentru o echipă de balet. Știam să cînt de pe vremea cînd trăia Moruzov. Erau seri cînd eram atît de obosită, încît aveam impresia că degetele care se mișcau pe clapele albe ale pianului mai aveau încă urme de cărbune și atunci încercam să mă șterg pe rochie și mă opream și instructorul striga : «Ce s-a întîmplat, doamnă Rucăreanu ? !» și eu ziceam : «Nimic ! Absolut nimic ! Reluăm de la do diez». Așa au trecut și anii aceia, apoi s-a întors și de acolo. Să nu crezi că era înfrînt, a continuat să fie profesor la un liceu... la facultate nu l-au primit, dar n-a suferit. El de fiecare dată devenea mai puternic, citea și muncea cu o încăpățînare calmă, tăcută, ce nu cunoscuse deznădejdea... Pe măsură ce îmbătrînea devenea și mai neînduplecat în gîndurile și planurile lui. Era orgolios și mîndru, fără să fie sfidător sau trufaș... Ca

și cum în toți acei ani de suferință ar fi cîștigat un curaj al disperării și parcă a presimțit de la început că speranța lui trebuia dezamăgită... Încă de cînd a fost rănit, încă de atunci spunea că-l vor trimite din nou pe front. Știa că va cădea prizonier, sau va fi închis și, de fiecare dată cînd se întorcea, zicea doar atît : «Și asta nu-i totul». Loviturile pe care le primea nu-l atingeau parcă și anii uitaseră de el. Nu știu dacă mă înțelegi ? Vreau să-ți dai seama cum a fost viața mea lîngă omul pe care l-am respectat și l-am admirat și în același timp să știi ce-a fóst în sufletul meu... Cînd Liz ne-a chemat pe toți, înainte de a se interna, am simțit că sînt rea și răzbunătoare, cu toate că știam cît de mult ne iubea Liz și cîtă dorință de pace și liniște era în cugetul ei. Dar așa cum era Liz, adică iertătoare și în același timp neîndurătoare, așa am fost și eu, toate surorile semănăm. Pentru Matei și Iulian am fost însă mereu... ei se aflau de partea ce-mi aparținea în întregime și poate de aceea Matei mă ferea de Emilia, mă ferea de familie, fără să mă izoleze, sau să mă despartă de ea și eu frîngeam în mine înverșunarea, răutatea și dorința de răzbunare, pentru tot cît am suferit de la ei sau de la alții... Auzi ! Își curăță bocancii de zăpadă. Se va duce «la el» dar nu va închide ușa, semn că între noi va rămîne aceeași tăcere, chiar dacă uneori îmi vine să țip, chiar dacă uneori alerg la Mihaela și iau copilul în brațe și-l strîng ca o nebună, chiar dacă... După ce bea un ceai, se întoarce acolo. Îl aud cum fumează și tușește pînă seara tîrziu, cînd pendula bate de douăsprezece. Mă pregătesc de culcare, dar să nu crezi că adorm fără el. Se plimbă printre rafturile cu flori, îl văd aplecat peste răsaduri, îndreptînd cu grijă un fir de liliac ce înflorește de Crăciun... Îl aștept și îi ascult pașii, așa cum l-am așteptat atîția ani..."

Glasul bătrînei se frînge brusc. Rămîne nemişcată pe marginea patului, cu capul îndreptat spre fereastră, parcă ar mai fi sperat să vadă o umbră în întunericul acelei nopţi de iarnă ; privirile ei nu erau ale unui om istovit sau dezamăgit, ci ale unui om care îşi căpătase puterea pe care ţi-o dă înfrîngerea pentru altul, şi din care dispăruse înfrîngerea, rămînînd acele urme de semeţie visătoare care îi dădeau încrederea şi forţa de a aştepta mai departe, în fiecare seară, de a asculta paşii bătrînului Matei răsunînd în prag, scuturîndu-se de zăpadă.

Tac amîndoi. Între ei a apărut liniştea — nu distantă şi nici rece —, liniştea unei case care parcă s-a desprins din rîndul celorlalte, pluteşte undeva, suspendată în văzduh, înconjurată de zăpadă, legată de pămînt doar prin lătratul unui cîine ce se aude monoton, care ar fi putut fi confundat cu un clopot, dacă acel clopot ar fi fost atît de vechi şi spart încît să semene cu glasul unui animal, sau ar fi putut fi asemuit cu sunetul unei pendule, dacă acel animal ar fi lătrat neobosit ca o maşinărie, dar aşa, era un simplu lătrat de cîine ce ţinea casa legată de pămînt, precum un zmeu e legat cu o sfoară de mîna celui care l-a trimis în văzduh, dacă o casă poate fi ţinută în mîna Cuiva, în cerùri, aşa cum ai ţine un măr în palmă.

Nu se mişcă din locul ei, pe faţă îi apare un surîs vag care se stinge imediat lăsînd obrazul într-o expresie îngheţată, cu ochii încremeniţi, parcă n-ar fi văzut nimic, ca şi cum adunase în jurul ei tăcerea şi liniştea de acolo, plutirea casei cu toate sunetele amuţite, iar în cugetul ei a început o luptă dîrză şi prudentă cu cei din preajma ei care îşi cer dreptul lor.

Paşii lui Matei răsună pe scările din spatele casei. Verona tresare, reintră în viaţă, aude cheile agăţate ca

în fiecare seară în cuiul de lîngă uşă, îşi mişcă încet capul şi mîinile. Îi caută ochii. Schiţează un zîmbet, îi cere parcă iertare că uitase de el, apoi amîndoi ascultă răsuflarea greoaie a lui Matei, tusea şi uşa de la seră.

Verona se apleacă şi i se adresează în şoaptă ; cuvintele sînt pronunţate numai pe jumătate.

„De cînd a venit din prizonierat, de aproape douăzeci şi cinci de ani, parcă a aflat ceva... are o filozofie a lui. A vrut să construiască o casă şi să ajungă profesor universitar. A reuşit... cu toate că la început n-am crezut că va fi în stare. Era prea blînd şi retras. El, care nu putea să ucidă o furnică, a venit din război cu decoraţii ! El, care este un botanist... înţelegi ce vreau să spun, a rezistat pentru că... Poate o să-ţi explice... Hm ! Numai minuni mi-a făcut Matei ! Numai surprize !"

Şi bătrîna continuă să-i vorbească cu glas scăzut, cuvintele se amestecă între ele, se rostogolesc unele peste altele, nu cu teama că va fi auzită de Matei, ci cu dorinţa de a-i vorbi.

„Toţi învaţă cum să trăiască mai bine, el însă mi-a spus că învaţă cum să primească sfîrşitul şi poate de aceea... şi poate de aceea..."

Pe faţa ei apare o expresie în care toate renunţările şi umilinţele au căpătat un sens, au cîştigat o justificare, aducîndu-i în suflet o blîndeţe şi o bucurie care parcă au făcut-o să se ducă cu gîndul în camera lui şi chiar să-i treacă mîna pe sub braţ şi să-i zîmbească.

„Auzi ! Te cheamă ! Nu întîrzia. Nu-i place să aştepte ! Eu mă duc la bucătărie", şi bătrîna se ridică de pe pat cu o mişcare iute, îşi aranjează o şuviţă de păr, îi zîmbeşte şi dispare cu paşi repezi, cu aerul celui care reintră în vechile obiceiuri şi obligaţii, curmîndu-şi cu de la sine putere momentele de odihnă şi pace ; povestise cîte ceva nepotului, îşi povestise de fapt ei, timp

în care tăcerea și liniștea au ajutat-o să se redobîndească, acum intră în ritmul știut, cu acea răbdătoare și reținută stăruință a celor care au muncit o viață întreagă și știu că orele de odihnă și amintiri sînt puține, dar revin mereu, fiind singurele clipe pentru care viața merită să fie trăită.

Rămîne singur. Cît timp bătrîna i-a vorbit, parcă a uitat de preocupările lui, acum se întoarce în el, așa cum s-ar scufunda într-o apă tulbure și caldă ce-i cuprinde treptat trupul, ajungînd în cele din urmă la ceafă, apăsîndu-l fără milă. A venit la unchiul Matei dintr-un motiv mai greu de lămurit, ca și cum pentru prima oară ar fi sperat că va afla ceva important, parcă bătrînul ar fi deținut un secret de care ar fi avut nevoie. Este ultima lui nădejde și de aceea amînă să-l vadă.

Se ridică din fotoliu cu o mișcare înceată, ostenită, apoi își spune : «Ar însemna că totuși se poate». Traversează încăperea spațioasă cu pași înceți, încearcă să-și schimbe starea de spirit, se teme să nu pară ursuz. În minte îi apare odaia lui mică și strîmtă. «Aici gîndești altfel, își zice el, trecînd prin dreptul vaselor cu flori și plante. N-am casa mea, poate numai cea de la Cîmpeni... Ei toți au avut casa lor».

Se oprește în loc. Îl simte dincolo. Zărește prin ușa deschisă pereții de sticlă, ghivecele cu plante, cutiile pentru răsaduri, colțul biroului, un fotoliu de piele uzat și rafturile cu cărți așezate printre flori. Îi aude respirația greoaie, puternică. Nu-l vede încă.

Trece pragul. Bătrînul stă rezemat de sobă, se încălzește. Își întoarce capul spre el, îi întinde mîna și îl privește în ochi ; în clipa aceea parcă ar fi aflat totul despre el. Iustin e puțin stingherit, dar, imediat, își recapătă încrederea și siguranța, ca și cum și-ar fi tras o haină pe trup acoperindu-și goliciunea.

„Frig !, atît a spus bătrînul, cu vocea lui groasă, profundă, trăgînd din ţigară, învăluindu-şi faţa şi ochii cu o pînză străvezie de fum.

Iustin se sprijină cu umărul de sobă şi aruncă o privire prin încăpere.

Terasa din spatele casei a fost închisă din trei părţi cu pereţi dubli de sticlă, voia să amenajeze o seră ; cu timpul, bătrînul a adus acolo şi cărţile. Ghivece de toate dimensiunile, cu flori din speciile cele mai rare, se intercalează printre rafturile cu cărţi care urcă pînă la tavan. Urmăreşte cu interes această îngrămădire de plante, flori şi cărţi, într-o aparentă neorînduială, după un timp, înţelege că fiecare ghiveci este aşezat cu grijă la locul lui. Un acvariu cu peşti, frumos luminat şi o colivie cu un canar, iar jos, lîngă mai multe pungi cu pămînt, cuşca unui cobai. În mijlocul încăperii se află un birou impunător : un microscop, cărţi, o lupă, cîteva pensete, ochelarii şi o scrumieră.

Matei îl lasă să se uite în linişte la «avuţia» lui. În jurul lor pluteşte un miros de caprifoi. Se aude pufăitul bătrînului care trage din ţigară, focul din sobă şi zgomotele înfundate de la bucătărie. Iustin e mulţumit că nu stă în faţa lui, nu e obligat să spună ceva, orice ; îi simte umărul lipit de el şi căldura plăcută a sobei.

După un timp, bătrînul se îndreaptă cu paşi înceţi spre o cutie cu răsaduri şi începe să le plivească. Stă cu spatele spre el ; lumina lămpii din centrul odăii îi cade pe umerii voinici, puţin aduşi, strălucindu-i în părul alb.

Deodată, îi aude glasul gros, puţin răguşit.

„Ai venit să ne vezi ?“ spune el, continuîndu-şi treaba : calm, uşor posac.

„Da... am venit să vă văd“, zice Iustin ; se uită la puloverul lui gros, cu guler înalt, apoi îşi lasă privirea

spre bocancii mari, cu ciorapi răsuciți în afară, totul dîndu-i un aer de masivitate și putere.

„Foarte bine !" mormăie bătrînul și doar atunci se întoarce spre el, își șterge mîinile pe un șervet, scutură țigara în scrumiera de pe birou și se așază cu un gest moale în fotoliu.

Iustin ocupă fotoliul din fața biroului. Din locul în care se află îi vede picioarele lungi, sprijinite pe un scăunel, să le ferească de frig, să nu stîrnească reumatismul căpătat pe întinderile Rusiei unde își pierduse și cîteva degete.

Matei îi explică de ce a rupt răsadurile, folosește cîțiva termeni de specialitate, Iustin nu încearcă să-i înțeleagă. Îl privește atent : fața prelungă, bine bărbierită, mușchii lăsați, riduri adînci, bărbia proeminentă, nasul puternic implîntat între sprîncenele stufoase, cu fire rebele. Se oprește în dreptul ochilor numai o secundă, simte că nu poate rămîne prea mult în albastrul lor. Bătrînul continuă să-i vorbească — rostind cuvintele rar, cu pauze lungi — despre un studiu consacrat algelor albastre marine și despre cercetările întreprinse în dezvăluirea misterioaselor cauze ce determină migrația peștilor : somonii și anghilele.

„...după lunga lor călătorie prin apele Oceanului Atlantic, ajung în Marea Saragasselor, locul de reproducere... din cauza eforturilor uriașe pe care le-au făcut, scheletul se decalcifiază, mușchii se descompun, tubul digestiv se atrofiază, ciclul biologic se încheie cu sacrificiul suprem pe locurile unde au văzut lumina zilei... Marea Saragasselor este leagănul, dar și cimitirul anghilelor... Numai puțini oameni sînt capabili de asemenea sacrificii..."

Cît timp i-a vorbit, bătrînul și-a păstrat același aer de respectabilitate, lipsit de agresivitate sau orgoliu, ca

un țăran care i-ar fi explicat cum a însămînțat ogorul ; fumul de țigară i s-a oprit de cîteva ori în dreptul ochilor într-o lenevoasă risipire, ceea ce i-a dat o expresie tainică, greu de evitat sau învins. A cîștigat siguranța nu numai a unui om independent, dar și-a cucerit independența la capătul unui efort și acum prețuia libertatea, dar și efortul. A obținut certitudinea celui care a avut tot timpul putere asupra lui și l-a interesat mai puțin să aibă putere asupra celorlalți și de aceea nu ascunde ceva spunînd altceva, iar cuvintele lui nu se contrazic cu ceea ce Iustin a crezut că a fost țelul unui om, țelul de-o viață.

Stinge țigara în scrumieră, se lasă în fotoliu, se sprijină de rezemătoarea înaltă și își îndreaptă ochii spre el.

„Acum să-mi spui de ce ai venit la mine ? zice bătrînul, cu glas profund, calm, puțin răgușit, avînd în același timp o notă de stăruință. Să nu-mi răspunzi că vrei să-ți povestesc despre trecut, despre familia noastră, sau despre... Ai fost la ceilalți... La Nicolae și Emilia... Cu Liz ai discutat de nenumărate ori, ai putea să te duci și la Irina și Morțun. Ei știu să povestească mai bine..."

Nu este încă pregătit, întrebarea a fost prea dură, apoi își dă seama că n-ar fi putut evita un răspuns, că bătrînul conduce nu numai discuția, dar și voința lui.

„De ce taci ? Ai slăbit... Parcă ai ieșit dintr-o boală, sau din închisoare, mormăie bătrînul, continuînd să-l privească cu ochi iscoditori, ușor bănuitor, dar fără asprime. Ai intrat de bunăvoie ?"

Încremenește. Ca și cum i-ar fi băgat mîna sub cămașă și l-ar fi dezbrăcat în fața lui. Cuvintele îi împing sîngele în obraji. Strînge brațele fotoliului, își smulge încet privirea din ochii lui, întoarce capul spre o poliță unde se află cîteva flori cu lujer subțire și își spune : «Niciodată n-am știut cum se numesc». Această fugă i-a

dat posibilitatea să-şi revină, apoi se întoarce în el, refăcut, aude din nou glasul bătrînului şi înţelege că nu va putea evita răspunsul.

„De bunăvoie !“ şi vocea lui sună obosit, ca şi cum s-ar fi întors vertiginos din marginea disperării.

„O femeie ?“ rosteşte neîndurător bătrînul şi ochii lui albaştri — acum cu pleoapele mai deschise — îl învăluiesc într-o insuportabilă şi adîncă încredere.

„Nu numai o femeie... viaţa întreagă“, şi Iustin îl priveşte în faţă, se simte egal, destăinuirea nu era un act de curaj, ci o replică la o întrebare fătişă ; şi-a înlăturat astfel sfiala de a vorbi despre el şi asta însemna nu o înfrîngere, ci doar atît cît poţi să scoţi din tine, să nu ţipi, — la marginea răbdării — ; răspunsul lui era o victorie în faţa Judecătorului de acolo, nu de aici, care încercase să-l mute pe tabla de şah fără consimţămîntul lui.

Bătrînul îşi apropie palmele cu un gest încet, măsurat, le aşază pe marginea biroului şi se uită cu atenţie la ele, vrînd parcă să-şi adune gîndurile, să ia o hotărîre.

„Îţi spun de la început... Nu pot face nimic pentru tine ! Sfaturi ? ! Poveţe ? ! Prostii ! Aşa l-am crescut şi pe Iulian. Cînd a trecut de douăzeci de ani, i-am spus la fel... Ştiu însă cîte ceva despre tine. O întrebam deseori pe Irina, mi se plîngea că te duci rar pe la ea, că nu-i povesteşti nimic, şi poate de aceea ştiu mai multe decît dacă te-ai fi destăinuit cuiva. Am aflat ce s-a întîmplat cu taică-tău, aţi plecat din Cîmpeni, ai fost cîţiva ani muncitor... Ce pot să-ţi spun ?“

Se opreşte, glasul pare mînios, înciudat, apoi mormăi în barbă :

„Neîngăduitul sau supunerea ! Depinde ce-ţi alegi ? ! Eşti singur !“ şi pentru prima dată vocea bătrînului e

furioasă, nu pentru neputința lui, ci pentru speranța ce i-o spulberase.

„Dar dumneata cum ai ajuns aici ? Neabătut și tăcut ?... Credința ?"

„Vrei să spui... credința..."

„Da."

Se ridică din fotoliu cu o mișcare înceată, ocolește biroul, aruncă o privire spre ghiveciul în care înflorise un cactus, cu deprinderea gospodarului, care, în orice ocazie, ar putea să înlăture un neajuns sau o neregulă ce s-ar fi ivit în grădina lui ; face cîțiva pași prin încăperea spațioasă, lovind dușumeaua cu bocancii mari, greoi, punctînd tăcerea, dă cîteva grăunțe canarului din colivie care începuse să se-agite la trecerea lui, apoi se îndreaptă spre sobă și se sprijină îngîndurat, uitîndu-se în jos, posac, cu buzele lăsate, ca și cum ar fi încercat să-i explice cum să înoate unui om care nu intrase niciodată în apă.

Rostește frazele rar, fiecare cuvînt e ales cu grijă, pronunțîndu-l încet și limpede, uneori în șoaptă, ca pentru urechea unui prieten care ar fi trebuit să înțeleagă mai mult decît ceea ce îi spune ; cîteodată glasul lui are inflexiuni severe, bubuitoare, dar imediat intră în vechiul tipar de liniște și înțelepciune ; îndoielile, răzbunările și blestemele se sting ca printr-un miracol în ființa lui bine structurată. Iustin are impresia că în trupul lui voinic se petrec anumite procese ascunse în care se topesc și se amestecă metale care-i poleiesc sufletul, glasul, privirea, dîndu-i aerul tainic al celui care cunoscuse păcatul, dar și patimile.

Îi istorisește despre începuturile lui în botanică și biologie, anii cînd îi apăruse prima îndoială : faptul că nu se descoperise forma de trecere de la celula anorganică la cea organică, de la celula moartă la cea purtătoare

de viață. Amintește numele cîtorva savanți și îi atrage atenția că acest mister se va elucida numai cînd se va crea în laborator o celulă vie, «numai atunci viața va fi înțeleasă cu adevărat». Trece în revistă cîteva încercări care au eșuat și termină printr-un gest al mîinii din care se poate înțelege neputința, dar și speranța, nemulțumirea, dar și încrederea, iar la urmă, pe fața lui — care a fost tot timpul rece și severă — apare un zîmbet ce-i încrețește ridurile adînci și îi luminează ochii.

Se apropie de birou cu pași înceți, bocănind cu ghetele lui mari și se așază în fotoliu cu o mișcare la fel de măsurată și potolită ; își aprinde o țigară și trage tacticos cîteva fumuri, respirația lui puternică acoperind cîteva secunde zgomotul focului. Iustin e nedumerit, nu pricepe de ce i-a spus toate acestea. Se uită la el cum stă picior peste picior : trupul relaxat, pleoapele închise, zăvorînd în ochi imaginile unor amintiri trăite cîndva.

Începe să-i povestească despre prima zi de război. Îi descrie cu multe amănunte seara în care comandantul de regiment îi anunțase că fusese decretată stare de război. Două batalioane trebuiau să formeze un cap de pod pe celălalt mal al Prutului, apoi urma să treacă restul trupelor. S-a tras la sorți. N-a căzut printre cei doi ghinioniști, dar s-a oferit voluntar, în locul unui coleg. În zori au trecut rîul, au înaintat cîțiva kilometri, dar restul regimentului nu i-a urmat. Au fost nevoiți să se retragă, grupa de pontonieri, care trebuia să-i aducă înapoi, se temea să se mai apropie. Pe lunca rîului au murit majoritatea soldaților din cele două batalioane. Trei bărci cu pontonieri au avut totuși curajul să ajungă pînă la ei, salvîndu-i pe cei care scăpaseră cu viață.

„Atunci am înțeles că totul fusese o cacialma ! Premeditată ! Am fost trimiși pentru a fi sacrificați. Trebuia să-i inducem în eroare, să le dăm senzația că pe acolo

se va face debarcarea. Trupele însă au traversat rîul prin alt punct. Înțelegi ? M-am oferit voluntar, am vrut să plec în locul lui Păltineanu. Milă ? Eroism ? Sacrificiu ? Nimic din toate astea ! Am trăit pînă atunci preocupat numai de plante și flori, ca un onest profesor de științe naturale. Am simțit pentru prima dată nevoia să renunț la cuminția mea. Am dorit să fac ceva neașteptat. Înțelegi ? Nepermis ! Nu urmăream nici decorații și nici glorie ! Era nechibzuința necesară, era nesocotința propriei mele persoane, era lipsa de măsură a unui om care trăise cu prea multă măsură, dar nu numai atît. Era o formă de distrugere a balastului din mine, a cătușelor care mă țineau legat de pămînt... era înfrîngerea prudenței prin imprudență, era nevoia de a-mi contrazice firea, era șocul necesar înțelegerii unui mecanism mai mare decît cel al războiului, era lumea în care trebuia să trăiesc nu numai o imensă deziluzie, dar și o imensă spaimă ce căpătase forma crimei, iar eu fusesem ales să joc rolul de victimă, spaimă din care fusesem salvat și ocrotit, cîștigînd o cunoaștere ce urma să se adîncească... Era fisura ce se deschidea după îndoiala ce apăruse în mine cu cîțiva ani înainte și eu înaintam pe acea porțiune slab luminată, pe trecătoarea ce ducea către certitudine și încredere. Nu mă îndepărtam, nu mă speriam, dimpotrivă, mergeam mai departe spre întunericul din mine pe care îl voiam luminat și explicat. Nu știu dacă mă înțelegi ? Un fapt, o întîmplare din viața unui om, poate căpăta diferite semnificații — depinde ce consideri tu a fi esențial. Pentru mine, ziua în care am văzut ostașii murind pe malul rîului, trădați de propriii noștri camarazi, a fost... parcă aș fi deschis o fereastră într-o cameră fără nici o rază de lumină, unde mă aștepta prăbușirea, dar și înălțarea mea... fereastra trebuia dată de perete, izbită cu putere, smulsă

din balamale, să văd ce-i dincolo, iar la urmă să mă ridic îmbogățit, cu o înțelegere pe care n-o poți căpăta altfel... În clipa în care m-am oferit să plec în locul lui Păltineanu, deschideam fereastra, gest care pentru alții însemna eroism, sacrificiu, dar pentru mine... A fost prima zi în care m-am detașat, m-am înălțat, eu, care pînă atunci fusesem legat de rădăcinile plantelor și ale florilor... Poate era firesc. Nu ? Poate era firesc să fiu tocmai eu cel ales, condus pe drumul ce se adîncea în mine, drum care presupunea multe încercări și pătimiri... Înțelegi acum ce-nseamnă neîngăduitul ?"

Bătrînul a vorbit la început destul de potolit, apoi a trăit o înflăcărare greu de stăpînit, la urmă a devenit din nou calm, rece, a rostit cuvintele gînditor, fără grabă, încercînd să-i sugereze înțelesuri adînci ; fumul leneș și albastru de țigară l-a învăluit într-un abur tainic și profetic.

„Un grup de mitraliere, din flancul stîng, încetase să mai tragă și neavînd pe nimeni din grupul de comandă, am făcut cîteva salturi în direcția aceea. Cînd m-am ridicat să mai fac încă un salt, un soldat inamic, care se infiltrase în rîndurile noastre, a tras în mine cu automatul. Am văzut totul clar, dar am fost neputincios în fața armei care mă fulgerase... Trebuia să fiu împins mai departe, să dau fereastra de perete, să-mi văd cu ochii deschiși sfîrșitul. Și nu numai atît, dar să mă știu din nou protejat și ocrotit. Toate acestea le înțelegeam în război, cînd comiteam crime oficiale. Era firesc, războiul reprezenta suferința supremă, altfel nu ajungi... Mă înțelegi ? Eu îți spun mai puțin decît ar trebui, tu trebuie să înțelegi mai mult decît aș vrea să-ți spun... Dacă nu te-a încercat destinul pînă la deznădejde, n-ai cum să pricepi ! Dacă nu te-a lovit soarta, nu poți să

cobori și nici să te înalți ! Accept suferința, nu ca mijloc de purificare sau pentru dobîndirea înțelepciunii — acesta este un stadiu primar —, ci ca singurul drum pentru a ajunge dincolo... Pricepi ? Știi ce-nseamnă nevoia de dincolo ? Nevoia de ceva mai mult decît tine și mine, sau noi toți laolaltă ?"

Îi vorbește apoi despre zilele petrecute în spital, de duminica în care s-a întors în țară, cînd i-a întîlnit pe Verona și Iulian. După aceea trece la împrejurările în care — trimis din nou pe front — a fost luat prizonier.

„În fața mea era o grămadă de arme prin dreptul cărora treceam cîte unul. Am aruncat pistolul și cartușiera. Un ofițer rus, un bărbat înalt, brun, s-a apropiat și mi-a arătat ceva spre piept. Am tresărit ! Mi-am dat seama că era vorba de porthartul pe care-l uitasem agățat de umăr. Orice amănunt putea fi capital. Un camarad, coleg de regiment, pentru niște cizme de lac și-a pierdut viața. Am scos porthartul și l-am aruncat într-o grămadă alăturată. Am plecat. În urma mea răsunau armele azvîrlite una peste alta, metalul se izbea de metal de parcă ar fi fost niște oase. În clipa aceea am știut cu toată puterea ființei mele, că «sînt prizonier», mi-am pierdut identitatea, sentiment cu care am luptat ani de zile și de care n-am scăpat nici acum. Capitulasem ! Simțeam că nu-mi aparțin, că voi fi dus din mine..."

Bătrînul se oprește din nou, respiră adînc, puțin ostenit, apoi stinge țigara în scrumiera de porțelan. Nu se uită la Iustin, preocupat de imagini și amintiri, încearcă să-i răspundă — cu argumente aparent disparate — la întrebarea pe care i-a pus-o la început. Se ridică din fotoliu cu un gest iute și doar atunci Iustin îi simte vigoarea și puterea. Începe să se plimbe prin camera spațioasă cu pași rari și apăsați, lovește cu bocancii în lemnul dușumelei, ține mîinile la spate, umerii aplecați,

bărbia în piept, ducînd parcă o luptă cu un necunoscut care i se împotrivea. Se oprește în loc, se răsucește spre el și, cu fața încruntată, severă, începe să-i povestească despre prizonierat. Lagărul, dormitoarele, mîncarea, hainele, zilele în care a muncit în pădure la tăiatul lemnelor, discuțiile cu camarazii, disperarea unora că nu se vor mai întoarce acasă, și moartea celor care nu au rezistat. Apoi trece brusc la perioada în care — sosit în țară — nefiind primit la facultate, la vechiul post de profesor, a predat botanica la un liceu, ca suplinitor, iar după cîțiva ani a fost arestat. Iustin îi cere amănunte. Bătrînul îi explică pe scurt, preocupat de altceva, mult mai important.

„În fiecare dimineață trecea prin dreptul curții un «oarecare». Se urina pe trandafirii de lîngă uluci. După mai multe săptămîni, cînd m-a scos din sărite, l-am așteptat la poartă și i-am spus : «Ascultă, domnule ! Dacă vrei să te ușurezi mereu în curtea mea, schimbă-ți locul... puțin mai la dreapta, acolo am niște pansele care au îmbătrînit și nu mă supăr dacă se vor usca». El n-a remarcat decît faptul că m-am adresat cu «domnule». Am fost chemat de cîteva ori, cercetat, iar chiriașul pe care îl aveam pe vremea aceea în casă, s-a dovedit a fi un bun denunțător. M-a acuzat că : «N-a venit cu Tudor Vladimirescu și ascultă posturi străine». Fără să fiu judecat, am fost reținut patru ani... Dar nu asta a fost esențial. Orice neșansă a fost pentru mine o șansă. Captivitatea... cît am fost prizonier și cît am fost arestat, m-a ajutat să înțeleg tot ce ți-am spus pînă acum... și încă ceva. Stăteam ore întregi și răsuceam pe toate fețele cele discutate cu profesorul Savel care îi citise destul de atent pe Kant și Hegel, apoi mă întorceam la mine. Adunam clipele în care am trăit o tristețe adîncă fără cauză, o bucurie fără motiv, o dorință fără obiect, o

spaimă fără nici o primejdie... Îmi aminteam ziua în care a apărut prima îndoială, ziua în care săvîrşisem nebunia de a mă oferi voluntar, ziua în care văzusem automatul cum se descărcase în mine... aceste zile îmi marcau viaţa ca nişte pietre kilometrice. Şi respiram liniştit şi simţeam că îmi aparţin, eram în sfîrşit al meu, mă cucerisem, eram liber şi vedeam şi auzeam şi trăiam nevoia de a iubi şi de a fi recunoscător cuiva... Libertatea, deplina şi absoluta mea libertate pe care o aveam în lagăr, ca prizonier, sau în puşcărie, ca deţinut, trebuia s-o împărtăşesc cu cineva care să nu mă dezamăgească, să nu mă vîndă, să nu mă umilească. Eram singur. Pînă atunci urcasem nişte trepte : am ucis, am batjocorit, am urlat, am luat pîinea de la gura altuia... Plecasem de la iubirea pentru flori şi plante, dar pusesem primul pas în ziua în care apăruse îndoiala şi tentaţia spre neîngăduit. Înaintasem prudent şi sigur de-a lungul fisurii... Trebuia să aleg ceva, pe cineva. Pe cine ? Către cine să mă îndrept ? Nu puteam să aleg un Altul-de-aici, ţi-am spus de cine eram înconjurat, şi nici un Altul-de-acolo, eu însumi eram aici, aşa că... Aveam nevoie de linişte, pace, încredere şi putere de a ajunge la ultima zi din viaţă. Esenţială este saturaţia şi umilinţa provocate de concret, de materie, de om, nu de oameni şi nevoia de partea curată şi necunoscută din mine, de bucuria pe care am descoperit-o în ziua în care nu m-am speriat cînd am căzut în trapa pusă de ceilalţi. Acest drum trebuie făcut cu migală şi răbdare. E foarte uşor să «aluneci» şi să crezi că răul şi crima sînt forme pure spre care te îndrepţi. Cei care îmi sînt potrivnici tocmai pe acest aspect pun accentul. Dar negarea mea, nu suprimă nevoia de care-ţi spuneam, o face numai să devieze de «acolo» spre «aici». L-am coborît printre noi, pe pămînt şi fiecare îşi alege pe unul din semenii

lui, dar aceştia ne dezamăgesc, nu sînt pe măsura nevoii noastre... iată cauza suferinţei! Am încercat să înţeleg ce se află «aici», am mers pe drumul pe care ţi l-am descris, şi după aceea m-am ridicat spre «acolo». Am văzut cum se deschide în mine un imens teritoriu. Aşa am putut rezista atîţia ani... nimic nu e mai greu, decît să te suporţi pe tine, cînd eşti singur şi eu nu numai că m-am îngăduit, dar m-am şi învins. Mă înţelegi? Tu-mi spui că sînt neabătut, poate pentru că nu voi mai avea decît puţine surprize, sînt pregătit şi o aştept... aici, în fotoliu, sau oriunde, mi-e egal... Încrederea? Da! Asta e singura mea izbîndă..."

Glasul bătrînului se stinge, rămîne cu capul întors puţin într-o parte, ca şi cum tot timpul ar fi ascultat ceva numai de el auzit; faţa încremenită şi ochii nemişcaţi îi dau o expresie îngheţată, parcă n-ar fi văzut nimic în jurul său. În încăperea spaţioasă se aude doar şoapta focului şi zbaterea canarului în colivie.

Iustin nu îndrăzneşte să-l stingherească cu priviri iscoditoare. «Aşteptam ceva, gîndeşte el. Credeam că voi primi, că voi afla... Şi-a găsit credinţa... Dar eu?» Strînge în mîini braţele fotoliului şi palmele i se albesc; simte cum transpiraţia îi ţîşneşte prin toţi porii, parcă ar fi fost sînge, nu pentru că bătrînul îi spulberase nădejdile care trebuiau spulberate, dar a înţeles că pentru el nu a rămas decît o singură cale.

Şi cînd bătrînul a vorbit, glasul lui s-a auzit ca o şoaptă, ca o mîngîiere.

„Aceşti şaptezeci şi patru de ani au fost doar o clipă de lumină... Am vrut să trec cu barca un rîu, am sărit în faţa unei arme, am căzut prizonier, am intrat în puşcărie..."

Tace o vreme, fără să măsoare timpul.

«Nici nu s-a uitat la mine ! Nici nu vrea să știe dacă-l ascult. Nu vrea să afle dacă eu cred în ceea ce crede el, sau, dacă am credința mea... Poate pentru că el știa înaintea mea ce voi face de aici încolo».

Bătrînul stă drept, nemișcat, ca și cum ar fi avut o gheară între omoplați sau o scîndură de lemn ce nu i-ar fi dat voie să se odihnească, dar, înainte ca vocea lui să ajungă pînă la el, Iustin își spune : «De nu m-ar durea capul, de m-ar lăsa durerea din ceafă» și doar atunci glasul bătrînului străbate distanța dintre ei.

„Aș vrea, să nu uit să-ți spun... nu trebuie să te apropii prea mult de amintiri... e necesar să știi unde să te oprești. Nu pot să-ți spun decît atît, tu vei simți unde să pui ultimul pas în drumul tău spre tine, încît să nu fii nici prea aproape, să-ți pierzi mințile, și nici prea departe. Asta am vrut să-ți spun. Ești singur ! Iar de rest să te îngrijești cum poți mai bine..."

Cuvintele bătrînului se transformă parcă într-o apă tulbure în care Iustin se zbate un timp, apoi reușește să-l asculte.

„Da... Mila și răbdarea sînt ale omului. Jertfa, însă, nu."

Și vorbele lui se împleticesc din nou, se lovesc de un perete care îi desparte o vreme, și iarăși vocea lui se aude distinct.

„Dacă ți se cere să mergi o milă, să mergi două, chiar trei, dar la urmă să scoți sabia și să-ți cîștigi libertatea !"

Și atunci s-a făcut întuneric, Iustin n-a mai văzut nimic.

„Numai moartea m-a învățat... morții din familie și cei din tranșee, din lagăre și din închisori. Ei ne pun în primejdie ! Morții care cad în amintirile noastre, care încearcă să ne rețină, să trăiască în noi, de ei nu putem

scăpa și nici nu trebuie să scăpăm ! Vrei să afli cîte ceva despre familie... dorești să te împrietenești cu ei și să te eliberezi de ei ? E bine așa... După aceea vei respira în voie."

Tăceau osteniți într-o neliniște înfrîntă. Privirea bătrînului a început să capete lumini mai calde, spatele i s-a îndoit scăpînd parcă de gheara dintre omoplați, de scîndura de lemn ce-l țintuise pînă atunci. Se sprijină de speteaza fotoliului, își lasă brațele în jos, istovite, parcă s-ar fi întors în clipa aceea de la un drum ce-i sleise puterile.

În dreptul ușii răsună glasul mătușei Verona care îi invită la masă. «Am crezut că voi afla ceva, recunosc că am sperat... Dar nici cel puțin nu mă întreabă ce părere am despre credința lui, sau care-i credința sau necredința mea ? Neîngăduitul sau supunerea. Ești singur ! De rest să te îngrijești cum poți mai bine ! Atît am aflat ! Dar eu ?»

Cînd glasul Veronei s-a auzit din nou la ușă, bătrînul a împins scrumiera la locul ei, a potrivit cîteva cărți pe birou și și-a pus ochelarii în buzunar : gesturi prin care parcă voia să cîștige timp, să reintre în obișnuit, în tiparele vieții de fiecare seară. Iustin îi urmărește fața calmă, împăcată și, cînd ochii lor se întîlnesc, vede că albastrul privirilor lui au pierdut din îndîrjirea de pînă atunci. Nu-i zîmbește și nu-i adresează nici un cuvînt, ca și cum între ei n-a fost o discuție, ci o tăcere în doi, ca și cum ar fi comunicat pe alte căi decît cele obișnuite, iar acum, la despărțire, în urma lor rămîn doar florile și cărțile. Bătrînul se ridică din fotoliu cu o mișcare înceată, face cîțiva pași, apoi se oprește ca Iustin să ajungă în dreptul lui. Matei ridică brațul și îl prinde pe după umeri. Îi simte pieptul puternic, îi aude respirația. Palma lui mare îi strînge umărul, frățește,

într-o înrudire tăcută, dorind parcă să se facă părtaș la ce i se va întîmpla, dîndu-i zălog brațul. Și nici un cuvînt, nici un sfat, nici cel puțin cuvintele care nu spun nimic, dar au darul de a marca un sfîrșit, chiar al tăcerii. Își lasă mîna în jos, se desprinde de lîngă el, face cîțiva pași și deschide ușa.

Iustin îl urmează. Trece prin vestibul și intră în sufragerie : pe masă strălucesc farfurii de porțelan și tacîmuri de argint. Iustin simte că pentru el seara s-a terminat.

Verona îl roagă să rămînă la cină. Își ia rămas bun, puțin stingherit de insistența ei. Bătrînul spune :

„Te conduc."

Ajung în vestiar. Își îmbracă paltonul cu mișcări încete.

„Frig..."

Și Iustin își amintește că acesta a fost cuvîntul pe care bătrînul l-a rostit la început, cînd a intrat în cameră. Își încheie ultimul nasture de la palton și ridică privirea spre el. Bătrînul spune cu glasul lui puțin răgușit :

„...dacă vei avea nevoie cîndva... dacă într-o noapte n-o să ai unde dormi, să vii la noi... să bați în ușă, la orice oră..."

Nu-l mai aude. Strînge căciula în pumni și în ochi îi apare din nou chipul bătrînului care nu-i așteaptă răspunsul.

Apasă pe clanță și pune primul pas pe scară, în întuneric. Nu se uită înapoi, cu toate că ar fi vrut, nu e ușor să nu-ți întorci ochii spre locul unde ai stat o seară întreagă și ai ascultat doi bătrîni care te-au înconjurat cu liniștea și încrederea lor. Ajunge la poartă. Se oprește. Îl vede în prag, petrecîndu-l cu privirea.

17

STRADA E PUSTIE, LAMPIOANELE SÎNT ACOperite de fulgii viscoliți. Ocolește grămezile de zăpadă. Gîndurile nu reușesc să se adune. Merge mai departe cu pași rari, se împiedică de movilele de zăpadă, coboară de pe trotuar, urcă din nou, se lovește cu umărul de un gard, ocolește un stîlp de lemn... Fața imobilă, albă, maxilarele încleștate. Înaintează cu capul în jos, vede doar vîrful pantofilor și zăpada.

Merge din ce în ce mai repede, ca şi cum ar fi vrut să se despartă de ceva, să plece dintr-un loc şi să ajungă în altul, fără să ştie cum va arăta locul acela. Respiră adînc, parcă ar fi avut nevoie de mai mult aer, răsuflarea gîfîită lasă cornete de aburi în urma lui, însoţindu-i umbra pe sub becurile ce se legănau lovite de vînt. Strînge pumnii în buzunare şi clipeşte de cîteva ori izbit în faţă de zăpada spulberată de viscolul înteţit. Zăreşte din nou vîrfurile pantofilor, grămezile de zăpadă, marginea trotuarului, un gard, şi îşi zise : «N-ar fi trebuit să-mi spună ! N-ar fi trebuit să-mi spună, chiar dacă avea de gînd s-o facă ! Şi atunci ce-mi rămîne ? Neîngăduitul, adică revolta, sau supunerea !...» Se opreşte. E obosit de atîta alergătură. Se uită în jur, nu recunoaşte locurile, picioarele încep să se mişte mai departe, ca şi cum ar fi ştiut mai bine unde-l vor duce ; se lasă în voia lor, înaintînd mai departe pe străzi necunoscute. După un timp, simte cum pieptul şi spatele îi sînt inundate de sudoare, parcă ies aburi din el. «Poate am fost bolnav, cum a spus doctorul ăla». Îşi descheie paltonul, îşi desface fularul şi doar atunci îşi dă seama că stă pe loc, că aburul din jurul lui e propria-i răsuflare ; îi e teribil de cald. «Cine dracu mă goneşte aşa ? !» Îşi strecoară mîna pe sub cămaşă, degetele îi alunecă reci pe piept, pe coaste, ajung la gît ; trage cu o smucitură, nasturele sare şi se opreşte lîngă centură. Respiră în voie. Simte cum aerul îngheţat i se lipeşte de trup şi îi alungă fierbinţeala.

Vede cum văzul parcă ar căuta să se orienteze, să ştie unde se află, unde a ajuns, nu izbuteşte să deslu-şească decît nişte grămezi de zăpadă înşirate de-a lungul unei străzi pustii. În clipa aceea are senzaţia că îşi poate

privi viața cu ajutorul movilelor de zăpadă, și își spune : «...ce poate fi ?» dar imediat gîndul capătă contur, se descifrează singur ca și cum cuvintele ar fi fost desenate de un copil pe zăpadă. «Am trăit pînă la treizeci de ani de-a lungul unor zile ordonate și inegale ca aceste grămezi de zăpadă și deodată, într-o noapte, m-am oprit lîngă ele... mă duceam acasă, sau plecam de-acasă, sau în altă parte și atunci m-am trezit în afara lor... pe o stradă pustie...»

Rămîne cîteva minute împietrit, apoi picioarele i se mișcă singure, mersul își vede mai departe de mers. Vrea să rostească numele cuiva, să-l cheme în ajutor, nu reușește. «Ești singur». La marginea ființei cresc *Sunetele*, capătă diferite forme, vede o fată cu o vioară în mînă... După un timp, *Sunetele* dispar înghețate în gerul nopții, obosite să-l mai urmărească în goana lui pe străzi. Picioarele calcă pe ceva mai puțin constituit, ca și cum pămîntul și-a pierdut din rigiditate. Nu se împiedică de nimic. Se trezește pe marginea unei grămezi de zăpadă. Cîteva clipe crede că merge, că se mișcă în continuare, simte zăpada rece pe față, în gură și mîinile în buzunare, parcă cineva i-ar fi strîns nemilos brațele, și își spune : «Ar trebui să mă ridic... ar trebui să mă ridic ! N-o să stau aici toată noaptea». E mai puțin ostenit, parcă și-ar fi refăcut puterile. Își adună picioarele, se ghemuiește și se saltă în genunchi ; în ochi îi apare șirul grămezilor de zăpadă, ordonate și aliniate ; din nou în rîndul lor, cuprins în ele.

Înaintează pe o stradă, apoi pe alta. După un timp, apare un tramvai hurducăind. Se urcă în ultimul vagon, caută mărunțiș. Găsește douăzeci și cinci de bani. Taxatoarea rupe un bilet cu un gest obosit și el se gîndește că e tîrziu și chiar se uită în jur și vede doar cîteva

persoane așezate pe scaune și își spune : «Ar putea să fie zece, sau unsprezece». Ia biletul și vrea s-o întrebe ce tramvai este, încotro merge, dar femeia își lăsase capul pe tăblia de lemn, continuă să moțăie. E obligat să se sprijine de ceva ; întinde mîna, se prinde de bară. Nările îi sînt invadate de un miros urît care îi topește toate gîndurile și întrebările ; o duhoare de blană plouată, de lînă pe care s-au uscat fulgii de zăpadă, toate amestecate cu miasme grele de găină, de pene opărite. Vede lîngă el spatele robust al unui bărbat în vîrstă, de la țară, cu guler și căciulă de blană ; ține în brațe un curcan.

Totul se oprește în el, trupul își cere dreptul la odihnă, picioarele însă rămîn drepte, înfipte în podea, ca și cum cineva ar fi trebuit să stea de pază. Își dă seama că nu doarme doar în clipa în care coboară în stație și atunci își spune : «Ăla e blocul... Cred că e trecut de zece jumătate, poate să fie chiar unsprezece. Înseamnă că nu te poți duce în vizită, dar nu e atît de tîrziu încît să nu bat la ușa lui, mai ales într-o seară ca asta». Trece pe lîngă un bloc, ocolește un altul și intră pe o alee fără lumină ; are senzația materială a întunericului ; ca și cum ar fi intrat în gulerul de blană al bărbatului din tramvai. Dezorientat. Clipește des, încearcă să afle încotro se îndreaptă, nu izbutește ; zăpada și-a schimbat culoarea, a căpătat opacitatea pămîntului, posibil să fi fost însuși Pămîntul, care, printr-un miracol s-a transformat în zăpadă neagră. Înaintează bîjbîind, cu pași nesiguri ; are senzația că a fost azvîrlit de cineva într-un loc fără lumină, ca și cum treizeci de ani întunericul ar fi vrut să-l înghită și acum a izbutit cu adevărat să-l rețină și chiar simte cum i se urcă pe glezne, pe picioare, pe piept, ca semn al afundării în el. Lumina îl plesnește în față cu necruțare ;

strînge pleoapele și după cîțiva pași se trezește în fața blocului în care locuiește Simion. Urcă scara. Își scutură pantofii de zăpadă și noroi și împinge ușa de metal. Rămîne neclintită ; e atît de surprins, încît parcă s-ar fi lovit cu obrajii de ea ; nu reușește să admită că ușa e încuiată, nu va intra, nu-l va întîlni. Se uită la ferestrele apartamentelor de la parter, cineva ar putea să-i deschidă ușa. Toate geamurile sînt întunecate. Rămîne cîteva minute în loc, nemișcat, cu mîinile băgate adînc în buzunare, cu umerii aduși, înfrigurat ; răsuflă în fularul ridicat pînă la gură, încearcă să se dezmorțească în propria lui căldură. Așteaptă ca cineva să-i vină în ajutor, un întîrziat care se întoarce acasă, sau un musafir care iese din bloc. Minutele trec. Viscolul, care sufla cu putere, îl obligă în cele din urmă să plece. Picioarele i se pun în mișcare, parcă înainte ca el să știe că va părăsi locul.

Ajunge în stație. Nu zărește nici un tramvai. Se adăpostește la intrarea unui magazin, vîntul sufla mai puțin. Picioarele îi sînt înghețate ; începe să miște degetele în pantofi, așa cum făcea cînd era student și nu avea galoși. «N-ar fi trebuit să-mi spună... chiar dacă a zis că nu pentru el». Întoarce capul cu un gest smucit, simte cum i se strecoară frigul pe sub fular. În privire îi apare o tablă rotundă pe care e desenat receptorul unui telefon. Iese de acolo, primește în față o rafală de vînt, scotocește prin buzunare și găsește cu greutate o fisă. Încearcă să formeze un număr, degetul înghețat nu-l ascultă. Suflă de cîteva ori în pumn și arătătorul învîrtește cu greutate discul, cifrele încep să alerge rotindu-se bezmetice. Așteptă cîteva minute. «Nu răspunde» își zise el și doar atunci își dă seama ce

număr formase. Rămîne înlemnit, cu mîna strînsă pe metalul rece al receptorului în care răsună zbîrnîitul obsedant şi alarmant. Lăsă receptorul în furcă, se răsuceşte în loc, temîndu-se să nu-l fi văzut cineva.

Ajunge pe o stradă, o recunoaşte imediat. Mergea cu tălpile puţin îndoite pentru a atinge cît mai puţin pantofii umezi. Ridică privirea, se uită spre ferestrele apartamentului. Ocoleşte blocul, apasă pe clanţă şi uşa — spre uimirea lui — se deschide. Se îndreaptă spre lift. Se sprijină de calorifer, îşi scoate mîinile din buzunare şi degetele îngheţate încep să se dezmorţească. Liftul a coborît, el a rămas mai departe lipit de calorifer. Se odihneşte în holul pustiu al blocului. După o vreme, se desprinde cu greutate de calorifer, urcă în lift şi apasă pe buton. Ajunge la etajul nouă. Coboară cu grijă, să nu facă zgomot ; cîţiva paşi, şi îşi spune : «Ferestrele erau întunecate, poate s-au culcat... oricum, cel mic doarme». Se opreşte în faţa uşii şi citeşte cartea de vizită : *Alexandru Arghir*. Acum înţelege că a ajuns la fratele lui. Îşi vede mîna cum se ridică spre sonerie, aude clopoţelul zbîrnîind o singură dată, apoi mîna parcă s-a speriat de zgomotul strident ce izbucnise în liniştea de acolo şi de dincolo ; se retrage grăbită. Încearcă să audă cel mai mic sunet din care să înţeleagă că s-au trezit, că-i vor deschide. Nu îndrăzneşte să mai apese încă o dată pe sonerie, dar nici nu plecă. Se sprijină cu umărul de perete şi se uită la uşa zgîriată. «Oricum, n-aş avea cum să-i explic de ce am venit la ora asta». Se răsuceşte în loc şi paşii răsună pe cimentul culoarului : înceţi, rari, obosiţi, parcă s-ar fi tîrît, şi îşi zice : «Ar fi trebuit să recunosc în faţa lui... ar fi trebuit să recunosc...»

Ajunge în hol, strînge fularul la gît, ridică gulerul și iese. Merge pe lîngă zidurile caselor, înfrigurat, cu umerii strînși, cu bărbia în piept, privind în pămînt. Traversează o stradă fără să știe încotro se îndreaptă, nu încearcă să afle. La colțul unui bloc vîntul îl lovește în față, închide pleoapele, își vîrî bărbia în fular. Cineva îl izbește cu putere în umăr. Oboseala și frigul pun treptat stăpînire pe el. După o vreme, umerii i se destind, își scoate bărbia din fular și ridică fruntea. Privește înainte fără să vadă nimic, zăpada spulberată nu-l mai atinge. Nu mai simte frigul. Pe buze îi apare un surîs. Merge mai departe, cu trupul drept, cu pași fermi, apăsați.

Ajunge acasă. Își lasă paltonul pe un scaun și se lungește îmbrăcat în pat. Se odihnește cîteva clipe, apoi privește în jur. Camera e goală, mobila și obiectele au dispărut. Odăile înșirate una după alta, ușile larg deschise. În ultima zărește un scaun, parcă ar aștepta pe cineva. În rest nimic : pereții albi și parchetul lucitor. Liniște deplină. Pe zidul din dreapta un tablou : în primplan balustrada unei scări de lemn, apoi două clopote acoperite cu floarea soarelui, între ele chipul unui bătrîn preot lipovean, în dreptul ochiului stîng un porumbel alb, în barbă alt porumbel, iar deasupra zidul de piatră al bisericii. Îl privește îndelung : culori calde, palide, imagini estompate, contur incert. Închide ochii, vede mai departe tabloul și e fericit. Deodată, aude o ușă și pașii cuiva răsună distinct. A venit cel care a lăsat scaunul în ultima odaie. Se ridică iute din pat. E întuneric. Caută bîjbîind pereții. Traversează prima odaie, a doua, a treia. Se oprește. Ușa e închisă. De partea cealaltă e cineva. Îi simte prezența. Îi aude respirația.

Pune mîna pe clanță, o mișcă încet, aude scîrțiitul în broască. Ușa se deschide, apoi se lovește de piciorul străinului. O împinge, mai întîi cu mîna, apoi cu umărul. Ușa rămîne nemișcată. De o parte el, de cealaltă parte necunoscutul care îi oprește drumul și nu se lasă văzut. Îi ascultă răsuflarea înceată, mulțumită. Între ei o ușă încremenită și întunericul unei case pustii în plină noapte.

LECTOR VIOLA VANCEA
TEHNOREDACTOR GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1981 ; BUN DE TIPAR 20.06.1981
COLI TIPAR 22,50

TIPARUL EXECUTAT SUB COMANDA NR. 10 157
LA COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII".
PIAȚA SCÎNTEII NR. 1, SECTOR I,
BUCUREȘTI — REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

BIBLIOTECA DE PROZĂ ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

Au apărut:

DINU SĂRARU
Niște țărani

FĂNUȘ NEAGU
În văpaia lunii

ALEXANDRU IVASIUC
Cunoaștere de noapte

NICOLAE VELEA
Întîlnire tîrzie

IORDAN CHIMET
Închide ochii și vei vedea orașul

Interesul din ce în ce mai mare pe care publicul l-a arătat prozei noastre contemporane a determinat editura să inițieze o serie în care vor fi republicate cele mai valoroase romane, nuvele, povestiri, reportaje ale prozatorilor români.
În această serie vor apărea lucrări scrise și tipărite după 23 August 1944.

Editura Eminescu

Vol. I II III Lei 40